

מהלכות חנוכה ועניניו

בקצרה ע"פ פסקי המשנ"ב ופוסקי זמננו

לקבלת העלון בדוא"ל ניתן לשלוח בקשה
ל: H616169@gmail.com

אין לסמוך על הדברים למעשה כ"א אחר בדיקה במקורות כפנים

תוכן

לימוד הלכות חנוכה ..... ב
ימי החנוכה ..... ב
לימוד התורה גמ"ח צדקה ותשובה בימים
אלו ..... ג
חיוב ההדלקה ..... ג
נשים בנר חנוכה ..... ד
הדלקת קטן ..... ד
מקום ההדלקה ..... ה
הדלקה בעששית ..... ח
בני הישיבות ..... ח
הדלקה בחלון או במרפסת ..... ט
הדלקה בפתח ..... י
מקום ההדלקה בחוץ לארץ ..... יא
גובה הנרות ..... יא
הדר בקומה גבוהה ..... יב
מי שביתו נמוך מקרקע רשות הרבים ..... יב
דיני אורח ואכסנאי ומי שאינו נמצא בביתו
בזמן ההדלקה ..... יב
דין בן אצל אביו וחתן אצל חמיו ..... יד
אשה הנמצאת בבית חולים או בית החלמה
הנוסע לשבת חנוכה ( ) - דין הדלקתו
בערש"ק ..... יד
הנוסע לשבת חנוכה - דין הדלקתו
במוצש"ק ..... טו
הדלקת חתן בליל חופתו ..... טו
דין המנורה ..... טז
דיני הנרות, השמן והפתילות והכנתם
להדלקה ..... יח
נר השמש ..... כ
שיעור השמן הנצרך להדלקה ..... כא
דברים האסורים קודם ההדלקה ..... כא
דיני ההדלקה ..... כב

זמן ההדלקה ..... כב
הדלקה ע"י שליח ..... כד
ההכנה למצוה ..... כה
צורת ההדלקה ..... כז
הדלקה במקום שיש רוח ..... כז
דינים בהדלקה ..... כח
ברכות ההדלקה ..... כט
ההדלקה ..... לא
הדלקת נר מנר אחר ..... לב
הפסק בדיבור ועניה לדברים שבקדושה
לאחר ברכות ההדלקה ..... לב
הנרות הללו ..... לב
נשפך השמן ..... לד
כבו הנרות או חלקם ..... לה
טלטול הנרות ..... לה
כבוד הנרות ..... לה
איסור הנאה מנרות חנוכה ..... לה
שיירי השמן והפתילות ..... לו
הדלקת נרות במסיבות חנוכה או באסיפות
ציבוריות ..... לו
הדלקה מפני החשד ..... לו
הדר בחצר או בבנין שיש לו שני פתחים ... לו
מי שאינו בביתו בימי חנוכה ..... לז
עניני היום ..... לז
עשיית מלאכה ..... לז
הספד תענית וסיגוף ..... לח
הליכה לקברים ..... לח
תפילות ..... לח
דיני 'על הנסים' ..... לט
שמחה וסעודות בחנוכה ..... מ
אכילת מאכלי חלב וסופגניות ..... מא
ברכת הסופגניות ..... מא

ברכת סופגניות שנלושו עם שמן וביצים
וכיוצ"ב בכמות מרובה שיש בה דין פת
הבאה בכיסנין ..... מא
ברכת סופגניות שלא ערבו בעיסתם הרבה
שמן וכיוצ"ב (מצוי בסופגניות הנמכרות
בחנויות) ..... מב
ברכת הליכות ..... מב
ערב שבת חנוכה ..... מג
הדלקת נרות חנוכה בער"ש ..... מג
שבת חנוכה ..... מד
משחק בסביבון בשבת קודש ..... מה
הדלקת נרות חנוכה במוצ"ש ..... מה
זאת חנוכה ..... מו
**הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת ובית
המדרש** ..... מז
מנין אנשים בשעת הברכה וההדלקה בבית
הכנסת ..... מז
זמן ההדלקה בבית הכנסת ..... מז
שיעור זמן שצריכים הנרות לדלוק בבית
הכנסת ..... מח
בית הכנסת שיש שם כמה מניינים ..... מח
מדיני הנרות בבית הכנסת ..... מח
הדלקה בבית הכנסת שיש בו שני חדרים ..... מח
בית הכנסת שאין מתפללים שם מנחה
וערבית ..... מח
מקום ההדלקה בבית הכנסת ..... מט
ברכה על הדלקה שבביהכ"נ ..... מט
סדר ההדלקה בבית הכנסת ..... מט
הדלקה בבית הכנסת בשחרית ..... נ
הדלקה בבית הכנסת בערב שבת ..... נ
המדליק בבית הכנסת ואח"כ מדליק בביתו
המדליק בביתו ואח"כ מדליק בבית הכנסת

לעילוי נשמת

הרבנית שרה הינדא בהג"ר חיים יהודה לייב ע"ה תנצב"ה

לימוד הלכות חנוכה

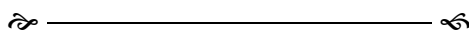
- ◇ ייש לנו לדעת שצריך להבין ולהשכיל בכל מצוה ומצוה לדעת סיבתה ועניינה, כי כל אחת מהן יש לה ענין גדול ונכבד להודיע... והמשכיל בהם תתעלה נפשו בעולם הרחני, ותדבק בעליונים משרתי עליון להדבק אליהם לעבוד בורא עולם בקצה העליון שבעבודה. ומן הענין הנכבד הזה יצא לו שיחמוד ויכסוף לקיים כל מצוה. וכאשר יקיים אותה מצוה יעשה אותה בכונה נכונה שלימה ונאמנה, במחשבה טהורה זכה וברה, ולא יעשה המצוות מצות אנשים מלומדה דרך הרגל בלי כוונה" (שער העבודה המיוחד לרבינו יונה).
- ◇ "... נוסף לזה מנחיל עמל התורה אהבה נפרזה ומסירות נפש לקיום פרטי המצוה של הלכה זו שהוא עמל בה, ומוסרי כליותיו ייסרוהו לדעת כי לכך נוצר" (החזו"א זצ"ל - אמנות ובטהו"ן פ"ג אות ז).
- ◇ כתב האדר"ת זצ"ל ("נפש דוד" עמ' מ"ט אות י"ד) "בכל יום מימי חנוכה למדתי בגמ' או בשו"ע הלכותיה, וכשלא היה לי פנאי הייתי אומר לשון הגמ' לבד, (מסכת שבת) מדף כ"א ע"א עד דף כ"ד ע"ב, ובכל שנה ושנה נתחדשו לי חידושים יקרים ב"ה מעת ילדותי" (ויעו' עוד 'שלמת היים' אור"ח סי' שס"ז) (א).
- ◇ כתב השל"ה הק' (מסכת שבועות עמ' קפ"ה) "העיד ר' שמעון בן אלעזר משום ר"ש בן חנניא כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם (פנהדרין ק"א). על כן בני חזרו ללמוד בימי ניסן פרק ערבי פסחים... וכן בחנוכה הלכות חנוכה... כי זו התורה היא ביותר חביבה ומביא לידי מעשה כהוגן, ותורה זו חביבה במאוד מאוד לפני הקב"ה כי יפה היא ובזמנה היא, עכ"ל (והובא בכף החיים תכ"ו ב' בקיצור, והביא שם ממסכת סופרים (פ"ג ה' א') דכל המזכיר פסוק בעונתו מעלה עליו כאלו בונה מזבח חדש ומקריב עליו קרבן).
- ◇ בספר מנהגי החת"ס (פרק א' אות י"ז) הביא "סמוך לימי החג או פורים וחנוכה למד ההלכות הנוגעות להם".
- ◇ "התלמוד מיפה את המעשה ומשלימו, והמצוה המהודרת יותר כשיוצאת מפי הורדע ענינה" (מאירי סוף"ק דב"ק).

ימי חנוכה

א. בכ"ה בכסלו מתחילין שמונת ימי חנוכה, כי בבית שני כשמלכו מלכי רשעה גזרו גזירות על ישראל וביטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ומצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות, וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאוד מפניהם, ולחצום לחץ גדול, עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החרבן השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואיבדום, בכ"ה בכסלו היה, ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, ונעשה נס והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור, ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו הימים האלו שתחילתן כ"ה בכסלו, ימי שמחה והלל (א) (ב), ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות, להראות ולגלות הנס, והוא מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה. וימים אלו הן הנקראים חנוכה, רוצה לומר חנו כ"ה, שביום כ"ה חנו מאויביהם (שו"ע תע"ר ומשנ"ב שם סק"א).

- ◇ בתיקוני הזוהר החדש (דף ע"ב ע"ג) כתב דימי חנוכה נקראים 'מועד' ונכללים בפסוק "אלה הם מועדי" (ויקרא כ"ג ב'), (הובא ביסושה"ע) (ט).
- ◇ כתב החת"ס (שו"ת חת"ס יור"ד סי' רל"ג) "קביעת יום מועד ביום עשיית נס הוא ק"ו דאורייתא, ולפענ"ד לפ"ז יום פורים וימי חנוכה דאורייתא הם, אך מה לעשות בהם אם לשלוח מנות או להדליק נרות או לעשות זכר אחר זהו דרבנן, והעובר ואינו עושה שום זכר לימי חנוכה ופורים עובר על מצות עשה דאורייתא, אך העושה שום זכר יהיה מזה שיהיה עכ"פ ביום אחד מימי חנוכה, ואפי' לא הדליק נרות, ולא שלח מנות כפורים וכדומה אינו אלא עברין דרבנן, ואפשר קריאת הלל ומגילה ק"ו דאורייתא לומר שירה, כמו שצויה בפסח לספר יציאת מצרים בפה הכי נמי ממוות לחיים חייב לומר שירה בפה דוקא" עכ"ל (ויעו' מש"כ בזה בהשגות הרמב"ן לספחמ"צ שורש א' ד"ה והפליאה, וכמו"כ יעו' ב'העמק שאלה' פרשת וישלח שאילתא כ"ז אות א').

- ◇ כתב בסדר היום (סדר חנוכה) "ימי חנוכה אין להתעצב בהם כי אם להראות ששון ושמחה על כל הטוב שעשה עמנו אלוקינו בימים האלו".
- ◇ איתא במחזור ויטרי (מהדורת מוקצי נרדמים הר' הורביץ ע' 203) "סימן הוא בדינו... 'חנוכה' - חן, בכ"ה בכסלו מצאו חנוכה חנינה" - וחיינו שבימים אלו אפשר למצוא חן וגם חנינה מאת הקב"ה.
- ◇ כתב החיד"א (כסא דוד תחילת דרוש ח') ז"ל "ואפשר שזה נכלל בנוסח שתקנו רז"ל 'שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה', פירוש: דימים ההם הגדיל ד' להשפיע שפע ישועה ורחמים ואיתרהיש להו ניסא, וגם בזמן הזה מתחדש השפעת רחמים ואורות עליונים כאשר

- (א) כתב רבינו ירוחם (תולדות אדם נתיב תשיעי) ז"ל "וקבעום לדורות להיותם ימים טובים לקרות בהם ההלל ולהזכיר דינם ולהודות עליו" עכ"ל. - ובציץ אליעזר ח"ז סי' א' כתב דמבואר מדבריו דזה שקבעום לדורות להיותם ימים טובים הוא גם לענין "להזכיר דינם", והיינו לדרוש בהם מענינו של יום כמו בשאר ימים טובים. ומבואר דגם בחנוכה ישנו חיוב דרישה בענינו של יום, דקבעוה לענין זה כמו שאר ימים טובים עכ"ל בעל ה"ציץ אליעזר" זצ"ל. ובעיקר ד' יל"ע, ראשית, דלפי פירושו דתיבות "להזכיר דינם" הכוונה ללמוד דינם, מהו הלשון "להזכיר דינם" הו"ל לכתוב "ללמוד דינם" וכיוצ"ב. ועוד דקודם קובעים יו"ט ואח"כ יש דיני היו"ט, ולא יתכן לקבוע יו"ט להזכיר דינו - דללא "יו"ט" אין "דין" של יו"ט. ועוד יל"ע אמאי רבינו ירוחם מזכיר להא ד"מזכיר דינם" בין ההלל לבין ההודאה, הא "הלל והודאה" חדא הם בפנ"ע, והזכרת דינם חדא בפנ"ע הוא. עוד יש לדקדק במש"כ "להודות עליו" מהו ה"עליו" דקאמר ועל מה קאי. אלא נראה לבאר דכוונת רבינו ירוחם בתיבות "להזכיר דינם" היינו הדין שנעשה ביוונים וכדאמרין ב"על הנסים" - "דנת את דינם", והיינו "קבעום ימים טובים להזכיר דינם" דחלק מעצם היו"ט הוא להזכיר דינם - ה"דין" ומשפט שנעשה בהם. ואתי שפיר מש"כ תיבת 'להזכיר' דינם, וכמו"כ אתי שפיר מה דמוזכר בין ה"הלל" ל"להודות" דכולהו חדא הם להזכיר הדין שנעשה ביוונים ולהודות עליו (ח"א שליט"א).
- (ב) הוא לשון הרמב"ם (חנוכה ג' - ג') דכ' שהתקינו שיהיו שמונת ימי חנוכה "ימי שמחה והלל" (ובפשטות כוונת הרמב"ם דבחנוכה יש לנהוג משתה ושמחה וכו' ב"ח סי' תע"ד בדעת הרמב"ם יעו"ש). אמנם השו"ע תע"ד - ב' כתב שלא קבעום למשתה ושמחה. ואמר החזו"א זצ"ל דיתכן דמש"כ הרמב"ם "ימי שמחה" היינו לענין איסור הספד ותענית ולא שקבעום למשתה ושמחה (מעשה איש ח"ה עמ' קע"ח) וכן ביאר הגר"ז זצ"ל (קונטרס חנוכה ומגילה סי' י' עמ' ט"ל).
- (ג) מה שלא הזכיר הרמב"ם שקבעום ל"הודאה" (ורק בדיני תפילה הזכיר להזכרת "על הנסים") אמר החזו"א זצ"ל, דמש"כ הרמב"ם "והלל" היינו 'דברי הלול' וכלול בזה גם הודאה ד"על הנסים" (מעשה איש ח"ה עמ' קע"ח).
- (ד) כתב בכף החיים (תי"ט ו) "יפה להיות ג' מיני בגדים מלבד בגדי חול, אחד לשבתות ואחד ליו"ט ואחד לחנוכה ופורים ור"ח וחול המועד, כל אחד כפי מעלת היום".

היתה כאמנה בימים שנעשה חנם ... כי אורות החסד הנשפעים בנם חן ... עולת תמיד ביום ההוא מידי שנה בשנה שנות דור ודור", עכ"ל.

לימוד התורה גמ"ח צדקה ותשובה בימים אלו

◊ בספר מנהגי החת"ס (פרק ט' אות א') כתב "בהנכוח הזהיר להתעסק בלימוד התורה הקדושה יותר מבשאר הימים, והקפיד מאוד על זה שמבלים ימים האלו בהבלי שחוק, כי אמר כאשר נזכר ג"כ בספרים, שעצת היצר הרע הוא להפריע את העם מעבודת ה' ומתלמוד תורה בימי חנוכה אשר תיקנו לנו חז"ל להודות ולהלל, והלימוד הוא ענין גדול בזמן הזה, כי אז נמסרו סודות התורה למשה רבינו ע"ה".

◊ יעוי' פרי מגדים (תר"ע א"א) דהיוונים ביטלו את ישראל מתורה ועבודה, "ומפני זה אנו מחוייבים בימי חנוכה ללמוד תורה, ועבודה בלב זו תפילה והודאה, וגמ"ח בממון וגוף".

◊ כתב השל"ה הק' (מסכת תמיד, פרק דרך חיים תוכחת מוסר אות קנ"ב) ... "תוכחת מוסר לחנוכה, יחשוב שעיקרו נתקן להלל ולהודות להשם יתברך על כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות, א"כ הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר הימים כי תלמוד תורה נגד כולם, ובעוונותינו הרבים רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה והולכים אחר ההבל. ומה שרבותינו הקדמונים פסקו ישיבה בימים ההם, עשו בשביל הנערים שיחזרו ויחזרו על תלמודם מה שלמדו ושיחיה שגור בפיהם, על כן השומע ישמע ויתעורר בימים ההם ביתר שאת בתורה ובמצוות". עכ"ל.

◊ המתחזק בנפשו בעול התורה בימים ההם [=ימי החנוכה] יהיו נפתחים לפניו השתוקקות למעיונותיה של תורה. כי הרי דוקא ימים אלו בתשועתם כיססו כח התורה שבע"פ ככנסת ישראל, ואילולי ישועת החשמונאים היה נאכד ח"ו פליטת סופרינו בבית שני. אלא דכלל הוא דכל הקדוש מחבירו חרב מחבירו והמלך זקן וכסיל יודע היטב איפה ובאיזה זמן לארוב אחרי האדם וליקח ממנו השלל היותר שאפשר ליקח. על כן דוקא אז תתחזק בקניני התורה ובתפילה להשיג שבזכות ראית הנרות חנוכה יאירו עיניך באור תורה שבע"פ לירבק בה ללמוד לשמור ולעשות ולקיים (הגר"א ווינטרוב זצ"ל – 'אגרות דעת' אגרת ס"א).

◊ מרבח היה הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לזרז בשיחותיו לבני הישיבה במסיבות שנערכו בימי החנוכה, על גודל הזהירות מרפיון ח"ו בלימוד התורה בפרט בימים אלו (הליכות שלמה ע' רצ"ו הערה 2).

◊ אמר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל "בימים האלה צריכים להתחזק בלימוד התורה ובעבודת ד', ולהתפלל בכוונה יתירה את התפילה שאנו מתחננים ומתפללים מידי יום ביומו "והאר עינינו בתורתך", וכמו שבימים ההם בזמן הזה זכו אבותינו להתגבר כנגד אלה שעמדו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך, כן יתן ד' שהימים האלה ישפיעו עלינו להתעורר בלימוד התורה ובשמירת המצוות, ונזכה שימלא ד' תפילתנו" (הליכות שלמה ע' רצ"ו הערה 2) (ה).

◊ מספר עד ראייה שפעם ראה את הגרש"ז אלישיב זצ"ל יוצא מהבית מיד אחר גמר סדר ההדלקה בדרכו ל'אחל שרה', ואמר לו הגרש"ז זצ"ל, אנשים חושבים שחנוכה הוא חול המועד וזמן לביקורים, ולכן אני בורח קודם שיגיעו המבקרים ('איש על העדה' ח"ב עמ' רמט ח' כה (1)).

◊ כתב כיסוד ושורש העבודה (שער י"ב פ"א), "חובא בספרים כי ימים אלו מסוגלים מאוד לתיקון פגמי נפשו בנתינת הצדקה, וביחוד ללומדי תורה להחזיקם, ובוודאי מי שיעיין בזה"ק ובתיקונים ובכתבי הארז"ל ויתבונן שורש הדברים בימים אלו כמידות וספירות העליונים הקדושים, גם גודל קדושתו שנקראים מועדים ונכללים בפסוק 'אלה הם מועדי' ואז יתבונן ג"כ גודל מעלת התיקון של נתינת הצדקה בימים אלו וגודל המעשה יותר מן העושה" עכ"ל (וכ"ה בקיצוץ"ע קל"ט א' 'מרכים בצדקה בימי חנוכה כי הם מסוגלים לתקן בהם פגמי נפשו ע"י הצדקה וביחוד ללומדי תורה העניים להחזיקם").

◊ כתב הדברי חיים מצאנז זצ"ל (עדה"ת עניני חנוכה ע' כ"ה) "חנה ידוע שנה חנוכה נותנין על פתח חצירו מבחוק, ובחשכת לילה, והוא מרמז למקום ששולטין שם וכו'... מרמז שהאור גדול כל כך, וקדושת המצוה שאפי' בין הזוהמא והחומריות המגושם מאוד יכנע לבכו לפני הבורא ברוך הוא וברוך שמו, וזה רמז שאפילו מי שהוא רחוק מהשם ומגושם מאוד, ובדור שפל, ובין אנשים לא טובים, ומקרים לא טובים, אעפ"כ יכולין להחזיק דביקות ד', כי לית אתר פנוי מיניה, ויכול למצוא בכל מקום כבוד השם... שנה חנוכה הוא לרמז לקרב רחוקים מאוד ג"כ לקדושה, ואם כן, יש בחנוכה מקום לשוב אפי' על אותן עבירות שאין להם תשובה ח"ו כגון מוציא ז"ל, כי הטעם שאין מועיל תשובה לחטא זה, הוא מחמת שקלקל דעתו ומזוהם מאוד, ולכן באמת בקושי גדול מחני תשובה, ויש דברים מסוגלים לזה כמבואר בספח"ק, אך בחנוכה שאז מתפשט האור למרחוק, ואז אפי' לאיש כזה מחני ליה תשובה בנקל. ועל דרך משל: המלך כשיושב בעיר משכנו, לא יוכלו פחותי הערך ובפרט המעונשים ע"פ המלך לבוא לפני המלך להתחנן לו, כי המה מתועבים ליכנס בחיכל המלך, אולם בשעה שהמלך נוסע ע"פ המדינה ודרכו לבקר בתי הענושים היושבים במסגר כלואים, אז כולם דבקים במלך ומתחננים הושיעה המלך. כן הנמשל בבוא עת התעוררות האור הקדוש יתירה עלינו, והתעוררות הקדושה מאוד מאוד למרחוק אפילו במקום שחוק לקדושה, אז גם אותם פחותי ערך הנדחים מהקדושה יכולים להחזיק ולבקש על נפשם מאת המלך, וגם כי ח"ו הוא בתוך חיצונים וקיוא חיל שבלעו", עכ"ל.

♦ ♦ ♦

חיוב ההדלקה

ב. עיקר מצות הדלקת נר חנוכה הוא נר אחד בכל לילה, וכל בני ביתו יוצאים בנר זה (1), והמהדרין (2) מדליקין נר לכל אחד ואחד מבני הבית. והמהדרין מן המהדרין מוסיפין נר בכל לילה (יום ראשון מדליק אחד, יום שני שנים וכו' עד שבילילה האחרון יהא שמונה), שבה ידעו

(ה) והובא שם משמיה דהגרש"ז זצ"ל: לפיכך בעל הנסים' של חנוכה מסיימים 'וקבעו שמונת ימי חנוכה', משא"כ בשל פורים שמסיימים רק 'ותלו אותו ואת בניו על העץ' ולא נזכר שקבעו אותם לימי משתה ושמחה. - מפני ששם עיקר השמחה ממפלת המן ובניו, אבל בחנוכה הרי רצו בהשכחת התורה ובהרחקה מעבודת ד' ולכן מדגישים את ההיפך שהתקרבנו אל ד' ביתר שאת ע"י קביעות ימי הודאה והלל לד', ולכן הימים האלה צריכים להשפיע עלינו שפע של אהבת ד', אהבת התורה ושמחת המצוות (הליכות שלמה' שם).

(ו) מהרה"ג ר' אהרן מאיר קרביץ שליט"א.

ויזכרו הכל בכל לילה כמה ימים עברו בהתמדת הנס, ובוזה שמזכירין שהנס נמשך זמן רב, יש פרסומי ניסא ושבה יותר להשי"ת ויכולתו הגדולה. ועוד שמעלין בקודש (שבת כ"א, שו"ע ורמ"א תרע"א ב', לבוש שם ומשנ"ב וביאה"ל שם).
ג. דעת השו"ע (תרע"א ב') שלמהדרין מן המהדרין מדליק רק בעל הבית, ובני ביתו (ובכלל זה הסמוכים על שלחנו בקביעות) יוצאים בהדלקתו^(ט), ודעת הרמ"א (שם) שכל אחד מבני הבית מדליק^(י) ויעו"י הערה^(יא).

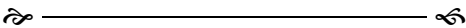
נשים בנר חנוכה

ד. אע"פ שאשה חייבת בנר חנוכה^(יב), מ"מ המנהג שנשים נשואות יוצאות בהדלקת בעליהן^(יג) ובנות יוצאות בהדלקת אביהם^(יד).
ה. מדינא האשה יכולה להדליק ולהוציא יד"ח אפי' את בעלה, אבל אמרו חכמים 'תבוא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו' (והיינו כשהוא בביתו) (משנ"ב תרע"ה סק"ט וביאה"ל שם ד"ה אשה).
ו. אשה שאין לה בעל או שאין האיש בבית, מדלקת בברכה, ומוציאה בזה את כל בני ביתה. ויכולה לבקש מאיש אחר שידליק עבורה, ותעמוד שם בשעת הברכה ותשמע הברכות [ותכוון לצאת בזה] (שו"ע תרע"ה - ג' ומשנ"ב שם סק"ט^(טו)), ויכולה לברך שעשה נסים ושהחיינו בעצמה^(טז) (משנ"ב תרע"ט סק"א). [ואם אינה מברכת בעצמה – יכול השליח שלה לברך בעבורה כל השלשה ברכות, אע"פ שאותו שליח כבר הדליק ובירך כל הברכות בביתו – יעו"י עוד משנ"ב תרע"א סק"מ^(יז)]. אבל אינה יכולה לצאת בהדלקת קטן (דאין עליו חיוב מצוה) (שו"ע תרע"ה ג' ומשנ"ב סק"ג). ואם יש בבית בן גדול, נהגו שהבן מדליק בברכה ובני הבית יוצאין בהדלקתו (ואין האשה מדלקת בפני עצמה), ויעו"י הערה^(יח). וי"א דל'מהדרין' רצוי שתדליק אף היא בעצמה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - פניני חנוכה עמ' ל"ו).

הדלקת קטן

ז. בני אשכנז שנוהגים להדליק נר לכל א' וא' (כ'מהדרין) - גם קטן שהגיע לגיל חינוך צריך להדליק (אע"פ שאביו מדליק) (רמ"א תרע"ה ג'). וי"א דקטן לענין זה היינו משיגיע לגיל שהוא מבין ענין חנוכה ויודע להדליק בעצמו, והיינו כבן שש או שבע (הגר"י קרליץ זצ"ל - 'חנוכה הלכות ומנהגים' ע' מ"ח). וי"א דאי"צ שיבין ענין חנוכה אלא אם יכול להדליק בעצמו בלא סיוע חשיב שהגיע לכלל חינוך שהוא בערך מגיל 4 שנים (תשובות והנהגות ח"ג סי' רט"ו אות ט"ו). וי"א דאפי' לדידן דנוהגים כ'מהדרין' מ"מ אין מחוייבים לחנך בזה את הקטן (דבמה שיש חיוב על הגדול מצד הדין, מחוייבים לחנך את הקטן מדין חינוך, אבל בזה דגם הגדול ליכא כ"א משום הידור מצוה אינו מחוייב לחנך בו הקטן – ביאור ה'מחצית השקל' תרע"ז סק"ח וביאה"ל תרע"ה ג' ד"ה ולדידן). (כ"ה בשלטי גיבורים שבת ט: מדפי הרי"ף אות א' בשם הריא"ז, וכ"מ במאירי שבת כא: ד"ה מצות חנוכה דכתב 'והמהדרין במצוה, נר לכל א' וא' לפי מנין ביתו הגדולים". וכ"פ המג"א תרע"ז סק"ח הו"ד בביאה"ל שם, ויעו"י"ש דמשמע קצת דכן מצדד הביאה"ל למעשה). ומ"מ קטן שיש לו בית בפנ"ע לכו"ע מחוייב להדליק (יעו"י מג"א שם וביאה"ל שם).

ח. לדעת הרמ"א הנ"ל יש לחנך הקטן לקיים מצות ההדלקה כהלכתה ולפיכך לא ידליק הקטן בתוך הבית אלא במקום שיש פרסומי ניסא לבני רשות הרבים^(יט). ומ"מ די שידליק בכל לילה נר אחד (משנ"ב תרע"ה סק"ד) (והמנהג לחנכם בהדלקת כל הנרות^(כ)). ויכול הקטן להדליק בנרות שעוה וכדומה שמקיים בזה את המצוה לכתחילה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' כ"ח).

(ז) ותימה גדולה אמאי הטור ובעקבותיו השו"ע לא הזכירו כלל עיקר הדין. ושו"ר בספר 'תפארת שמואל' (עמ' נ"ד) דהגר"ש אויערבאך זצ"ל ביאר בזה דכיון שנהגו כבר כל ישראל להדליק

כמהדרין שוב נעשה כמנהג שקבלוהו כחובה, ואי"ז כמנהג גרידא אלא דהוא בכלל עיקר מצות חכמים שהתקינו גדר של מהדרין ומהדרין מן המהדרין עכת"ד שם.

(ח) בר"ן בחידושו (שבת כא:) פ"י "המכבדין המצוות ושומרים בהם", אכן רש"י (שם) פ"י "המהדרין אחר המצוות" (והיינו מחזירין אחר המצוות).

(ט) והיינו דל'מהדרין מן המהדרין אין מקיימים את דין ה'מהדרין', והוא דעת תוס' (שבת כא: ד"ה 'והמהדרין'). והטעם דאם מדליקים בלילה הראשון נר לכל אחד מבני הבית וידליקו בלילה השני

שני נרות לכל אחד ואחד, אין היכר לתוספת הנס דיאמרו שיש הרבה בני בית ולכל אחד יש שם רק נר אחד (והיינו ששכל הנרות דולקים במקום אחד זה אצל זה) (ביאה"ל שם ד"ה לא).

(י) דהיינו שגם ל'מהדרין מן המהדרין' מקיימים דין ה'מהדרין', והוא דעת הרמב"ם (חנוכה ד' א'), ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (אכן תוס' הנ"ל ס"ל דכיון דיאכא דין להדליק בטפח הסמון לפתח, לפיכך כל בני הבית מדליקים זה אצל זה, ועל כן חיישינן שלא יא' היכר לתוספת הנס במנין הימים. דיאמר הרואה שיש הרבה ב"ב - יעו"י דרכי משה תרע"א סק"א).

(יא) יעו"י פרמ"ג (משב"ז תרע"א א') שכ' "עיין שו"ת מהרי"ל סי' קנ"ו ומהדרין נר לכל אחד היינו שמתכוונים שלא לצאת בשל חבירו" ומשמע מד' דבני הבית הרוצים לקיים ההדלקה כ'מהדרין' צריכים לכוון שלא לצאת בהדלקת בעה"ב. אכן בשו"ת רעק"א (מהדו"ת סי' י"ה) כתב בתוך דבריו "כיון דרצונו להיות מהמהדרים כוונתו שלא לצאת בשל זה המדליק וממילא מחויב מדינא ... כיון דאין רצונו לצאת בהדלקתו של זה, המה מחוייבים מדינא בהדלקה והוי נר חנוכה ממש". - ומד' משמע דאי"צ כוונה להדיא שלא לצאת ע"י בעה"ב, אלא עצם רצונו להיות מהמהדרים היא היא "כוונה שלא לצאת בהדלקת בעה"ב", וכע"ז כתב בכתב סופר או"ח סי' קל"ד ז"ל "...דכל מי שהוא מן המהדרים ומדליק לעצמו בוודאי אינו רוצה לצאת בהדלקת בעה"ב ורוצה לעשות עיקר המצוה בגופו... דלהכי איתכוון להיות מן המהדרין למיעבד מצוה בגופו ואינו רוצה לצאת, ומעשיו מוכיחים עליו", עכ"ל. נמצא דאי"צ כוונה מפורשת שלא לצאת בהדלקת בעה"ב דממילא כיוון וכהנ"ל, ואפשר דזהו ג"כ כוונת הפרמ"ג, ויל"ע. - וכן יעו"י משנ"ב תרע"ז סק"ב שהביא מהבגדי ישע דטעם דעת המהרש"ל דאם לא ידע שהדליקו עליו בביתו, כשחזר לביתו יכול להדליק בברכה, משום דכיון דלא ידע מתחילה, מתמנא היתה דעתו להדליק בעצמו ולא לצאת בשל חבירו, ממילא חל עליו תקנת חכמים. ע"כ. והוא כמש"כ.

(יב) שאף הן היו באותו הנס שהאויבים באו לאבד הכל אנשים נשים וטף. ויש מפרשים שע"י אשה אירע להם הנס הגדול ההוא, ושמה יהודית שהיתה בתו של יוחנן כהן גדול והיתה יפת תואר מאד, ואמר מלך יון שתשכב עמו, והאכילתו תבשיל של גבינה כדי שיצמא וישתה לרוב וישתכר וישכב וירדם, ויהי כן וישכב וירדם ותיקח חרבו וחתכה ראשו ותביאהו לירושלם, וכראות החיל כי מת גיבורם וינוסו (כל בו' סי' מ"ד). ובמשנ"ב (תרע"ה סק"י) הוסיף שהנס לנשים ה' גם במה שהגזירה היתה על כל בתולה הנשאת שתבעל להגומן תחילה.

(יג) דאשתו כגופו, ועוד דנשים טפילות לאנשים (משנ"ב תרע"ה סק"ט ושעה"צ י', ומשנ"ב תרע"א סק"ט).

(יד) ובה'ליכות שלמה' (ע' רח"צ בדבר הלכה אות ד') הביא מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל: צ"ע דבנות שאינן נשואות מה טעם נהגו שאינן מדליקות כלל, ובשלמא בקטנותן שפיר אי"צ להדליק מדין חינוך שהרי כלשינשא ידליק רק הבעל [א.ה. צ"ב אמאי אין דין חינוך בקטנותה בעבור השנים משתגדל עד שתנשא. ואולי משום דבאלו השנים הוי רק הידור דיכולה מדינא לצאת בהדלקת אביה, ושמא אין מחנכים לדבר שגם שתגדל לא תתחייב בו אלא מצד ההידור, וממשכ"ה הרמ"א תרע"ה ג' המדליקים מהדרין - מחנכים אף הקטנים לכך, אין רא' דמחנכים בכה"ג. דיתכן דשאני קטן שמחנכים אותו לזמן שיהא לו בית משלו ויתחייב מעיקר הדין] אבל בגדולות צ"ע. והחת"ס (נח"י לשבת כא:) כתב דכיון שבזמן התקנה שהדליקו על פתח הבית מבחוץ לא נמצאה שום אשה שתהיה מהמהדרין כי אין כבודה לצאת בחוץ לרה"י לעתותי ערב ולהדליק בין האנשים, לכן השתא נמי לא זז מנהג הראשון ממקומו. עי"ש. והוא דוחק וצ"ע. - ונראה דע"כ צריכים אנו לומר דכיון דכל בתולה עומדת להנשא ואינה עתידה לנהוג בהידור זה כל ימיה, לא חיישינן לנהוג כן בשנים הספורות שעד הנישואין. - עכ"ד הגרש"ז זצ"ל שם. ואכת"י צ"ב דאמאי לא חיישינן למצוה יקרה זו במשך אותם השנים (וכמ"כ אין לידע כמה שנים תמתין עד שתנשא). ועכ"פ טעמא דנשים טפילות לאנשים הנ"ל (לעיל הערה י"ג) שייך אף בבנות.

(טו) ושם מבואר דאם אינה עומדת שם אין השליח יכול לברך, ודלא כשאר המצוות, ויעו"י אגרות משה ח"א סי' ק"צ.

(טז) דלא גרעה מרואה נרות אצל אחר (שעה"צ תרע"ט אות ג').

(יז) כ"מ בט"ז תרע"ז א'. וכ"פ הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ('הליכות שלמה' ע' ר"ס הערה 19). ויתכן עוד ד'מנהג' זה, הוא משום האי טעמא דנשים טפילות לאנשים (כיעו"י לעיל הערה י"ג). אכן בספר "אום אני חומה" ח"ב להגר"מ גרוס שליט"א סוסי" ק"י עמ' שיי"ט הסיק דאם נשים מדליקות על פתח הבית הפונה לחדר מדרגות (דאז ליכא לטעמא דצניעותא דכל כבודה של בת מלך פנימה), עדיף שהאשה תדליק מאשר הבנים גם בהגיעם לגיל י"ג כיון שחובת הבנים רק מדין הידור, משא"כ האשה רמי' עלי' חובה מעיקר המצוה.

(יח) הגרי"ש אלישיב זצ"ל ע"פ הריטב"א סוכה ב' ע"ב וביאה"ל סי' תרנ"ד ד"ה כדי ('באר ישראל' להגר"א צ' ישראלון שליט"א עמ' כח). ויעו"י עוד משנ"ב תרנ"ח סק"ח ושעה"צ אות ל"ו. ויש לחלק.

(יט) ספר 'מבית לו' ע' קט"ז.

יש שכתב דאף בני ספרד הנוהגים כדעת השו"ע (תרע"א ב') דרך בעה"ב מדליק, מ"מ יתן לא' מבניו הקטנים להדליק בידם את הנר הנוסף כדי לחנכם במצוות (שגם בנר זה יש קצת מצוה) (בן איש חי שנה א' פ' וישב דין י"ה. וכתב שם "זכן אני נוהג וראוי לעשות כך"), אבל לא יתן להם להדליק מנרות של חיוב (שם).

מקום ההדלקה

ט. עיקר מצות הדלקת נר חנוכה נתקנה להיות על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ משום פרסומי ניסא. ולפיכך אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחו על פתח הבית, ואם יש חצר לפני הבית פתוח לרשות הרבים, מניחו על פתח החצר (כ"ה דעת התוס' (שבת כ"א: ד"ה מצוה) וכ"פ השו"ע תרע"א ה'). [אכן דעת רש"י (שם ד"ה מבחוץ) דאם ביתו פתוח לחצר והחצר פתוחה לרה"ר, לא ידליק ברה"ר בפתח החצר אלא ידליק בפתח ביתו הפתוח לחצר. וכ"ד הר"ן (על הרי"ף ט: ד"ה 'ת"ר נר חנוכה') והאור זרוע (ח"ב סי' שכ"ג), הסמ"ג (עשין עשה דרבנן ה' הל' חנוכה) והגהות מיימוניות (חנוכה ד' י') בשם ר"י. ואף מסתימת הרמב"ם (שם ד' ז') דכתב "נר חנוכה מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ" ולא חילק דזהו דווקא כשאין חצר, משמע דבכל גווני מדליק בפתח ביתו (יעוי' ערוך השלחן תרע"א סעי' כ'). ויעוי' עוד ביאה"ל (סי' תרע"א סעי' ה', ד"ה פתח החצר) שצ"י דהר"ן והאור זרוע העתיקו כרש"י. ונראה קצת דכוונתו לחשוש לשיטתם, ויל"ע. ויעוי' עוד ערוך השלחן (שם) דתמה דכיון דרבים הראשונים הסוברים כדעת רש"י אמאי הטור ושו"ע לא הביאו שיטתם ונשאר בצ"ע. ויעוי' עוד להלן דין י"ג^(א).

י. דעת החזו"א זצ"ל דלחצרות שבזמננו אין דין חצר (דדין חצר הוא רק כשעיקר תשמישי הבית שם וכבדורות ראשונים משא"כ בזמננו^(כא)), ולדעתו אין להדליק בפתח החצר ואף לא בפתח בנין מגורים משותף כיון שאין עיקר תשמיש הבית שם, אלא ידליק בחלון הפונה לרשות הרבים^(כב) (הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'תורת המועדים' שעל 'שונה הלכות', והוסיף שם הגר"ח שליט"א דאם החלון פונה רק לחצר [שרק בני החצר רואים נרותיו] ופתח דירתו פונה לחדר המדרגות, עדיף שידליק בפתח דירתו הפונה לחדר המדרגות שבכה"ג מקיים דין הדלקה בפתח). - מאידך דעת הגרי"ז זצ"ל^(כג) והגרי"ש אלישיב זצ"ל^(כד) (וכ"ה מנהג ירושלים וגדוליה) דגם לחצרות שלנו יש דין חצר, ואם יש חצר לפני הבית פתוח לרה"ר, מדליק בפתח החצר הפונה לרה"ר^(כה) (ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דמ"מ צריך שיהיה 'חצר', אבל מקום שהוא רק 'מעבר' כגון מקומות שיש גשר או שביל להכנס לבנין אי"ז נחשב חצר^(כז)). אמנם אם עושים באותו גשר שימושי חצר כגון שמניחים שם אופניים ועגלות או שיש שם תיבות דואר, זהו נקרא שימוש של חצר ואפשר להדליק שם (פניני חנוכה' ע' פ"א, פ"ב). אכן דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דכל שיש היכר שהכניסה לבית היא דרך שביל זה, אפשר להדליק בפתח השביל^(כז) ('הליכות שלמה' עמ' רע"א ובדבר הלכה שם אות ח'). ואם אין לחצר פתח לרשות הרבים (או שאין לו חצר כלל), מדליק בפתח הבנין הפונה לרשות הרבים^(כח) (וגבי הדר בבנין משותף ובחצר שיש שם כמה בתים יעוי' להלן בסמוך).

יא. הגרי"ז זצ"ל צידד דבכדי להדליק בפתח החצר, צריך פתח שחייב במזוזה. אך אמר שעדין אין הדבר מוכרח בראיות (ברכת אברהם שבת כא: ד"ה מצוה, ותשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ב ב' וכן הביא ב'הלכות חג בחג' ע' מ"ב בשם הגה"ק הרש"ש זיע"א שצריך דווקא פתח כמין ח' או חלון שאף הוא מורה על ח' והוא ע"פ הסוד, וכן הקפיד הגר"ש אויערבאך זצ"ל לעשות כל שנה צורת הפתח עם משקוף ומזוזה^(כט)).^(ל) וי"א שאי"צ שיהיה צורת הפתח אלא העיקר שיהיה נראה כפתח (כ"מ בשו"ת מהרי"ל תש' מ', וכ"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל 'שבות יצחק' ע' ח'). וכ"ד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' עמ' רע"א וב'דבר הלכה' אות ח'. וכ"ד הגרי"י פישר זצ"ל - 'הליכות אבן ישראל' ח"ב ע' שמ"ו. וכ"נ הגר"ש דבליצקי זצ"ל. וכן המנהג העתיק בירושלים שמדליקין ברה"ר בפתח החצירות אף כשאין שם פתח החייב במזוזה (תשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ב ב')).

יב. י"א דבבנין מגורים משותף (אפי' אם חשיבי כחצר) לא ידליק בפתח חדר המדרגות אלא בחלון ביתו או בפתח דירתו הניכר לרה"ר, וה"ה חצר שיש שם כמה וכמה בתים (אפי' אי נימא דמיחשב חצר) לא ידליק בפתח שער החצר אלא בפתח הבית הפונה לרה"ר ('הלכות חג בחג' ע' מ"א, מ"ד, וכ"ד הגרי"י פישר זצ"ל - 'הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' שמ"ג) ויעוי' הערה^(לא) אכן דעת הגרי"ז זצ"ל דמקום ההדלקה הוא

(כ) יעוי' 'חכמת מנוח' שבת שם שכתב לחדש בדעת רש"י דאין כוונתו דחייב להניח בחצר בפתח ביתו אלא לגילויי ד"אין צריך להניח ברשות הרבים, משום דבבית דרים הרבה בני אדם ואיכא פרסומי ניסא, אבל כשרוצה יכול להניחה ברשות הרבים". וביאר עפ"ז התרץ דהאיך רש"י גופ' כתב שם להלן כ"ב. בד"ה 'מצוה להניחה' - בחצר או ברשות הרבים בטפח הסמוך לפתח, שאם ירחיקנו להלן מן הפתח - אינו ניכר שבעל הבית הניחו שם", והיינו דלא כמש"כ לעיל דמקום ההדלקה הוא בחצר. אכן להנ"ל שפיר וכמש"כ. ויעוי' ש עוד דמחדש עפ"ז דאם בחצר דרים רק בני אדם מועטים בכה"ג אף לרש"י צריך להניח דווקא ברשה"ר, ואם מניח בחצר בפתח ביתו אינו יוצא יד"ח יעוי' ש. אמנם בר"ן שם כתב להדיא דמקום ההדלקה דווקא בחצר ולא ברשות הרבים, וכ"ה להדיא באור זרוע שם יעוי' ש.

(כא) יעוי' חזו"א או"ח סי' צ' סק"ג וסי' ק"י סק"ט ובינ"ד סי' קס"ח סק"ו.

(כב) ואע"פ שיכול להדליק בפתח הדירה אפי' הכי עדיף להדליק בחלון דעיקר ההדלקה הוא לפרסומי ניסא, ואיכא פרסומי ניסא טפי בחלון מבפתח דירתו - וכן נהג החזו"א זצ"ל שהדליק בחלון אע"פ שהיה לו פתח בדירתו הפונה לרה"ר, כיון שמהפתח ראו רק קצת אנשים ובחלון ראו הרבה (שם). אמנם הגר"נ קרליץ זצ"ל ('חוט שני' עמ' ש"ז) הביא שדווקא אם מפתח ביתו לא יראו כלל הנרות לבני רה"ר כגון שאין שם מעבר לרבים וכיוצ"ב אז יש להדליק בחלון ביתו במקום שיראה לבני רה"ר שכן נהג החזו"א זצ"ל. אכן אם מפתח ביתו יש פרסומי ניסא אין להדליק אלא בפתח ביתו דזהו המקום שתקנו חז"ל אע"פ שבחלון ובמרפסת יש יותר פרסומי ניסא. ויעוי' עוד כע"ז ב'הליכות שלמה' עמ' ע"ד בדבר הלכה אותו ו'.

(כג) כך אמר בנו הג"ר רפאל זצ"ל משמו וכן נהג חתנו הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל (שמחת המועדים ע' רמ"ז). וכ"ד הגר"ש אויערבאך זצ"ל דיש להדליק ולברך שם (והוא נהג מיד לאחר מכן למהר להדליק גם בחלון) (תפארת שמואל עמ' נ"ז).

(כד) הובא ב'שבות יצחק' ח"ה ע' ז' ל"א.

(כה) בארץ ישראל במקומות שישנם נערים המזיקים לנרות ושוברים את המנורה, הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל דאם יכול לשבת ליד הנרות לפחות חצי שעה ולשמור שלא יזיקו, מחוייב לעשות כן כיון שאי"ז בכלל שעת הסכנה, אבל אם אין אפשרות למנוע הנזק אינו חייב (באר ישראל' עמ' מ"ז).

(כו) וכמו"כ מדרגות בלא גג שמיד בסוף המדרגות יוצאים לרה"ר, אין להדליק בסיום המדרגות שם דזהו רק מעבר ואינו בגדר חצר. אמנם אם יעשה צורת הפתח בסיום המדרגות זהו משלים את צורת החצר שע"ז ניכר שהמדרגות הן חלק מהבית, ומדליק בסיום המדרגות (הגר"ש אלישיב זצ"ל 'פניני חנוכה' ע' פ"ג).

(כז) דנראה פשוט דמה שאמרו להדליק בפתח החצר אינו דוקא משום דיש על החצר שם בית ממש, אלא משום דהתם הוי פרסומי ניסא טפי, וכיון שכן לא בעינן תשמישי דיורין אלא די בכך שחצר זו משמשת לו לכניסה ויציאה והדבר ניכר שזהו שימוש, שע"ז יודעין בני רה"ר שנה דהודלק ע"ד דיירי הבית, ומטעם זה אפשר גם להדליק בפתח חדר המדרגות שבזמננו וכדלהלן בסמוך (הגר"ש אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' רע"א בדבר הלכה' אות ו').

(כח) דלבנין יש דין חצר, ופתח הכניסה לבנין הוא פתח החצר ('פניני חנוכה' ע' נ"ב, 'שבות יצחק' ח"ה ע' ז', הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מעדני שלמה ע' ק"ח, וכ"ד הקהילות יעקב זצ"ל - ארחות רבינו ח"ג ע' ח' ועי' י"א).

(כט) 'שמחת המועדים' עמ' רמ"ט.

(ל) ולדעת הגרי"ז הנ"ל מה דאיתא 'פתח שאין בו מזוזה מדליק מימין' (דלכאורה חזינו דאי"צ פתח שחייב במזוזה) צ"ל דהיינו פתח הראוי לחיוב מזוזה, שמצד הפתח גופא חייב במזוזה אלא שהגברא פטור וכגון הדר פחות מל' יום בחוץ לארץ או שהסיר המזוזה לזמן מועט וכיוצ"ב. - אכן אם אין הפתח ראוי לחיוב מזוזה כלל אי"ז מקום להדלקת נרות.

(לא) ומקור 'הל' חג בחג' הוא דהנה הטור (תרע"א) כתב "ואם הוא דר בעליה שאין לו פתח פתוח לרה"ר, מניחה בחלון הסמוך לרה"ר". וביאר שם הבית יוסף דמאחר שהטור פסק כתוס' (דמדליק בפתח הפונה לרה"ר), לפיכך הוצרך הטור לפרש דמה שהדר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר זהו דוקא במקרה שאין לו פתח פתוח לרה"ר "שאם היה פתח העליה פתוח לרה"ר מניחה על הפתח, ואם היה פתוח לחצר מניחה על פתח החצר שהוא פתוח לרה"ר אבל הכא מיירי כשהעליה פתוחה לבית דהתא כי מנח לה על פתח הבית או על פתח החצר לא מינכרא מילתא

בפתח הבנין (דהיינו פתח חדר המדרגות) הפתוח לרשה"ר [ואף מי שדר בקומה אחרונה] ^(א) (ברכת אברהם שבת כא: 'בענין מקום הדלקת נר חנוכה' אות ד' ד"ה 'שאלתי' עמ' ק"נ).

יג. רבים נוהגים להדליק בב' המקומות הן בפתח החצר (או פתח הבנין), והן בחלון ביתם (או בפתח דירתם הפונה לחצר), לצאת יד"ח גם לדעת רש"י וסייעתיה הנ"ל ^(א) (וכמו"כ בכדי לחשוש לשיטת החזו"א הובא לעיל דין י'). - והנוהגים כן מברכים על ההדלקה בפתח החצר או הבנין, ומכוונים לפני תחילת הברכות, שהברכות יחולו גם על ההדלקה בבית (או בפתח דירתם הפונה לחצר), ולאחר ההדלקה בפתח החצר או הבנין לא מפסיקים בדיבור ולא אומרים 'הנרות הללו' עד לאחר ההדלקה בבית (יעוי' מועדים וזמנים ח"ו סי' פ"ז ותשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ב ב') (וב'הליכות שלמה' ע' ער"ה ב'דבר הלכה' אות כ"ד הביא מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל דבכל מקרה שיוצא מספק בב' הדלקות, יכוון ויתנה לצאת בהדלקה היותר טובה).

יד. יש הסובר דמאחר וההדלקה בחוץ כדי לפרסם הנס היא מעיקר התקנה, לכך יש חיוב להוציא ממון בשביל שיוכל לקיים הדלקת נר חנוכה בחוץ (כהתקנת עששית או אמצעים אחרים להגן מפני הרוח) ולכה"פ כשאר מצוות (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'שבות יצחק' ח"ה ע' ל"ג ויעוי' עוד שאילת יעב"ץ סי' קמ"ט. אכן יעוי' ערוך השלחן תרע"א כ"ד ^(א)).

טו. כל דין ההדלקה בפתח הפונה לרה"ר אינו לעיכובא ואפי' הדליק נר חנוכה בתוך ביתו על שלחנו יצא יד"ח בדיעבד ^(א) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' רע"ו וכ"מ באגרות משה ח"ד סי' ק"ה אות ז' ^(א) וכ"ד הקה"י זצ"ל - 'ארחות רבנו' ח"ג עמ' י"ב ^(א) והגרי"ל שטינמן זצ"ל - 'הלכות חג בחג' עמ' מ"ג בהערה. וכ"ד הגרמ"מ קארפ שליט"א שם ויעוי' עוד 'שבט הלוי' ח"ז סי' פ"ד שכ' "דרך למוד זכות" על המדליקים בזמן הזה בתוך הבית ^(א). ויעוי' עוד 'ערוך השלחן' תרע"א כ"ד). ויש הסובר דהמדליק בתוך ביתו ממש (על שלחנו) שלא "בשעת

_____

דמשום עליה הוא, ולפיכך מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים" עכ"ל, מבואר מדבריו דבעינן שיהא היכר של מי ההדלקה, ומה שכתב דכשהעליה פתוחה לחצר מדליק בפתח החצר, נראה דכוונתו שפתח העליה פתוח להדיא לחצר כנגד רה"ר והיינו שפתח החצר לרה"ר הוא כנגד פתח העליה, ועל כן כשמניח בפתח החצר 'מינכרא מילתא דמשום עליה הוא', ולפי"ז אם אין פתח העליה פתוח להדיא לחצר כנגד רה"ר וכגון בנין מגורים משותף שכל העליות פתוחות לחדר המדרגות, ופתח חדר המדרגות פונה לרה"ר ואינו מכוון כלל כנגד העליות, בזה ודאי 'לא מינכרא מילתא דמשום עליה הוא'. - ונמצאנו דלא מבעיא לדעת רש"י דלא שייכא הדלקה כלל בפתח חדר המדרגות, אלא אפילו לדעת תוס' והטור לא שייכי הדלקה כלל בפתח חדר המדרגות של בית משותף שאין לעליה פתח ממש כנגד רה"ר כמדויק להדיא בדברי הב"י הנ"ל אלא מדליק בחלון. עוד הביא ראיא מדברי הטור (תרי"ז) שכתב ז"ל "כתב רב שר שלו' אנשים הרבה הדרים בחצר אחד, שורת הדין שמשותפין כולם בשמן, ויוצאים כולם בנר אחד, אבל להידור מצוה כל אחד ואחד מדליק לעצמו על פתח ביתו" עכ"ל. - הרי דאע"פ שהטור פסק כהתוס' דמדליק בפתח החצר מ"מ הביא דברי רב שר שלו' גאון ללא חולקים, דאם יש כמה מדליקין ישתתפו כולם בנר אחד **בפתח החצר**, ולהידור מצוה כל אחד ידליק לעצמו על **פתח ביתו**, ועל כרחק היינו משום דרק במקרה שיש אדם אחד הדר בחצר דבהדלקתו איכא הכירא שהדלקה זו שייכת לבעה"ב זה, או כשכולם משתתפים בהדלקה אחת דניכר שזהו הדלקה בעבור כל דיירי החצר, אזי מקום ההדלקה הוא בפתח החצר, אכן כשיש כמה דיירים בחצר וכל אחד מדליק בעצמו אם ידליקו כולם בפתח החצר ליכא הכירא למי שייכא כל הדלקה והדלקה, על כן ידליק כל אחד לעצמו בפתח ביתו, דבזה איכא הכירא למי שייכא כל הדלקה והדלקה. והביא דכ"ה בריטב"א להדיא שבת כ"ג ע"א ד"ה חצר דכתב דכיון דנר חנוכה מצוותו איש וביתו, אם אין עושים הדלקה אחת לא ידליקו בפתח החצר אלא כל אחד בפתח דירתו כדין דר בעליה, והעיד שם הריטב"א דכן המנהג. עכת"ד הגרמ"מ קארפ שליט"א שם. ויעוי"ש עוד מש"כ בזה. וכן דעת הגרי"י פישר זצ"ל ע"פ דברי הבית יוסף הנ"ל (ויעוי' עוד 'הליכות שלמה' ע' ע"ד בדבר הלכה אות ה' דהגרש"ז אויערבאך זצ"ל הסתפק בזה יעוי"ש). ו**בעיקר** דעה זו דס"ל דכשהחצר שייכת לכמה דיירים משתנה דין מקום ההדלקה - ולא ידליק בפתח החצר, יל"ע אמאי סתם השו"ע בבואו ללמד דין מקום ההדלקה (תרי"ה ה') ד"ס יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר" ולא חילק דין זה נוהג רק בדייר אחד ולא בכמה דיירים שיש להם חצר משותפת דהרי כבר בזמן חז"ל היה נפוץ ביותר דיורים משותפים עם חצר משותפת. - עוד יל"ע דבתשובות רב שר שלו' גאון הנדמ"ח (סי' ע' הוצאת מוסד הרב קוק תשל"ח) הובאה תשובתו שג"ל בשינוי לשון, זל"ש "וששאלתם הרבה בני אדם הדרים בחצר אחד, חייב כל אחד ואחד בנר חנוכה, או משתתפין כולם בנר אחד? - שורת הדין אם משתתפין כולם בשמן יוצאין כולם בנר אחד, אבל מי שרצה לחבב ולהדר את המצוות כל אחד ואחד מדליק נר לעצמו, דת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד" עכ"ל. - המבואר דמקום ההדלקה כשמשתתפים כולם בשמן ומדליקים נר אחד, הוא ג"כ מקום ההדלקה כשכל אחד ואחד מדליק נר לעצמו, ולא חילק כלל בזה, ולא הזכיר כלל דין הדלקה בפתח ביתו. ויל"ע (אכן עכ"פ הטור שהביא לד' רב שר שלו' גאון כהגירסא הראשונה, ס"ל להלכה כהנאמר באותה גירסא). כמו"כ בהוכחת הגרמ"מ קארפ שליט"א מדברי הבית יוסף הנ"ל, יל"ע דבההוא גוונא שפתח העליה פתוח להדיא לרה"ר, ופתח החצר הפונה לרה"ר הוא כנגד פתח העליה דלפי' הנ"ל מדליק בפתח הפונה לרה"ר, הלא באותו מקום מדליק גם בעה"ב הדר בקומה התחתונה, וא"כ האיך מינכר בהדלקת בעל העליה 'דמשום עליה הוא' הא שניהם מניחים הנרות במקום אחד. ולכא'ו היה מקום לפרש ד' הב"י כפשוטו דה'מינכרא משום עליה הוא' היינו דבעינן דיהא ניכר לעובר ברה"ר דבמקום זה דרים שני אנשים דע"י כך כשרואה ב' הדלקות, שפיר מינכר דב' הדלקות אלו מיישר שייכי להני ב' דיירים, וע"כ כ' הב"י דכשפתח העליה פתוח לחצר, מדליק בפתח החצר משום דהעובר שם שרואה ב' פתחים מרביית פתוחים לחצר (אפי' אם אינם פתוחים נגד פתח החצר ממש) שפיר יודע דדרים כאן ב' אנשים, וב' ההדלקות שבפתח החצר שייכים לב' הדיירים ומינכר הוא וסגי בזה, ורק בגוונא שפתח העליה הוא **לתוך** הבית, באופן שהעובר ברה"ר כלל אינו יודע שבבית זה דרים שני אנשים ויכול לחשוב שב' הקומות משמשים לדייר אחד בלבד - ע"ז כתב הבית יוסף "לא מינכרא מילתא דמשום עליה הוא" כלומר לא מינכרא מילתא דב' ההדלקות שבחצר, אחת מהם שייכת לדייר שבעליה - כיון שבראייה מבחוץ לא ניכר שדר שם אדם נוסף ומשא"כ כשפתח העליה פתוח לחצר וכדלעיל, ולפי"ז אף בפתח בנין מגורים משותף שאין העליות פתוחות נגד הפתח לרה"ר ממש, מ"מ מאחר דמינכר לכל דבבנין זה דרים הרבה דיירים, ע"כ שפיר מינכר שההדלקות שבפתח הבנין שם שייכות לדיירים השונים הדרים בבנין זה ולדעת תוס' שפיר הוי מקום הדלקה הראוי. ויל"ע.

(ב) וס"ל לחדר המדרגות דינו כחצר, ועל כן צריך להדליק בפתח החצר והיינו פתח הבנין. ומה שאמרו בגמ' שהדר בעלי' מניחה בחלון הסמוך לרשה"ר, היינו דוקא כשאין לו פתח לחצר כ"א לבית חבירו. והראה שכ"כ בחידושי הגר"א עמ"ס שבת (ברכת אברהם שם).

(ג) וכן נהג הגר"ש דבליצקי זצ"ל להדליק בפתח חצרו (היינו פתח מרשה"ר לשביל המוביל לביתו) כדי לקיים דעת התוס' (שנפסק בשו"ע) להדליק בפתח החצר, וכמו"כ להדליק גם בפתח ביתו לקיים דעת רש"י (ומברך על פתח חצירו) (וכ"פ ב'שומע ומסוּח' התשע"ז) וכ"נ הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות ח"ג סי' רט"ז) והגר"ש אויערבאך זצ"ל (שמחת המועדים' עמ' רמ"ט).

(ד) דכ' שם ז"ל "הנה עתה אין אנו מדליקים בחוץ ואף שאין סכנה אצלינו, מ"מ כמעט הוא מהמנעוּת מפני שבכל המדינות שלנו ימי חנוכה הם ימי סגרור גשם ושלג ורוחות חזקים, ואי אפשר להניחם בחוץ אם לא להסגירם בזכוּכית, וכולי האי לא אטרחרוהו רבנן" וכי' יעוי"ש. ובזמננו שניתן להשיג בית זכוּכית בקלות שמא אף הערוך השלחן יסבור דמחויב בזה. ויל"ע.

(ה) דמריהטא דסוגיא דשבת כ"א ע"ב דאמרינן נר חנוכה 'מצוה' להניחה על פתח ביתו מבחוץ, נראה שגם מעיקר התקנה להדליק על הפתח זהו דוקא 'למצוה' ולא לעיכובא (כמו שהצריכו להדליק למטה מעשרה, ומשמאל לכניסה דהוי רק לכתחילה אע"ג דאמרינן בהם "מצוה"), אבל בדיעבד אפי' לא דר בעליה ושלא בשעת הסכנה, כל שניכר שלא הדליקו לצרכו אפי' הדליק בתוך הבית על שלחנו יצא יד"ח בדיעבד (ורק ברמב"ם חנוכה ג' ג' משמע קצת דפתח הבית לעיכובא). - עוד הוסיף הגרש"ז זצ"ל, דרבים נוהגים לכתחילה גם היום דאין שום סכנה, להדליק בתוך הבית והם סומכים על כך דהא דאיתא בשבת כ"א ע"ב דבשעת הסכנה מניחו על שלחנו 'ודיו', היינו שמאז נשתנה הדין ויוצאים יד"ח גם בהנחה על השלחן ('הליכות שלמה' שם בדבר הלכה אות ל').

(ו) דיעוי"ש דבעיקר תקנת חז"ל תיקנו את ה'פרסומי ניסא' בפנ"ע ואינו מעכב בעיקר מצות נר חנוכה, והביא שם דחזינו דאיתא בגמ' דבשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו. ולא אמרו דבשעת הסכנה 'תיקנו' להניחו על שלחנו. - והיינו כהנ"ל דאי"צ לתקנה מיוחדת, דכבר מתחילת התקנה לא תיקנו שיהא הפרסומי ניסא עיכוב בעיקר מצות נר חנוכה, ועל כן בשעת הסכנה שא"א לקיימה בפרסומי ניסא מחוייב עכ"פ לקיים עיקר מצות נר חנוכה ע"י שדליק על שלחנו. וכע"ז בתשובות והנהגות ח"ה סי' רכ"ה דהביא ד' הריטב"א (שבת כ"א): דכתב דלאחר שתכלה רגל מהשוק מצוותו להדליק בפנים, דאע"פ דלא מצי למעבד היכרא לרשות הרבים אתי לא נפטר מלעשות היכרא לו ולבני ביתו, דהא אמרינן שבשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו. עכ"ד.

- ומבואר דגם בזמן התקנה להדליק בחוץ, אם מדליק בפנים ג"כ מקיים המצוה, והיינו דהמצוה כתיקונה הוא להדליק על פתח ביתו שנראה לבני רה"ר ומתפרסם הנס, אכן את עיקר מצות נר חנוכה שפיר מקיים גם כשמדליק בפנים דעל כן כשכלה רגל מן השוק דליכא פרסומי ניסא לבני רה"ר, אכתי נשאר עיקר המצוה להדלקה בפנים. וכמו"כ הוכיח מהרשב"א דכ' דגם בזמן הגמ' שהדליקו על פתח ביתו בחוץ אם לא הדליק עד שתכלה רגל מהשוק מדליק אח"כ, ונפסק כן בטור ושו"ע תרע"ב וחזינו דאין הפרסומי ניסא מעכב את עיקר ההדלקה, וא"כ ה"ה שיוצא בדיעבד גם בהדלקה בפנים. ומסיים שם דעל כן נראה דעיקר מצות נר חנוכה הוא רק מצוה להדליק נר, ויש עוד מצוה בפנ"ע להדליק לפרסומי ניסא לבני רה"ר, אכן אי"ז מעכב את קיום עיקר המצוה דהדלקת נ"ח.

(ז) דאמר הקה"י זצ"ל דמאחר והרמ"א תרע"א פסק דבזמן הזה כולם מדליקים בפנים אע"ג דבזמן הרמ"א אפשר דהיה סכנה והיום אין, מ"מ מאחר דכך פסק, כך הפסק לכל הדורות אף אם בטלה הסכנה.

(ח) שם ביאר ע"פ תשו' הרי"ב סי' קי"א דכ' דמנהג ההדלקה בבית כנסת נתקן מאחר דלא היו מדליקים בחוץ כיון דיד האומות היתה תקיפה, והפרסומי ניסא הי' רק לבני הבית, על כן הנהיגו להדליק בבית הכנסת לקיים פרסומי ניסא לרבים. ומבואר דבמצוות נר חנוכה איכא ב' פרסומי ניסא, לעצמו ולבני ביתו (דהוה מתקיים בכל אופן) ושנית, פרסומי ניסא לרבים - ע"י שמניח על פתח הבית או על פתח החצר, וכיון שהיו זמנים שלא יכלו לקיים צד זה של המצוה, תקנו להדליק בבתי כנסיות לפרסם הנס גם ברבים כד' הרי"ב ש הנ"ל. - ומאחר ותקנה זו קיימת גם בזמננו, על כן אין להרעיש על אלו שלא מניחים הנרות בפתח הבית (ומדליקין בתוך הבית) כיון דפרסום הנס ברבים מתקיים עכ"פ ע"י ההדלקה בבתי כנסיות - וכן נראה עכ"פ דרך לימוד זכות"

הסכנה" אינו יוצא יד"ח וברכתו "ברכה לבטלה" (כן הורה הגרי"ז זצ"ל להרה"צ ר' דוד'ל פרנקל זצ"ל^(לט)) ויש הסובר דאפי' הדליק בחלון הפונה לרה"ר, אם יכול הוא להדליק בפתח ביתו הסמוך לרה"ר, לא יצא יד"ח (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - ספר 'חנוכה הל' ומנהגים' ע' ע"ב^(מ)) ר'פניני חנוכה' ע' נ"ג^(מא)).

טז. מי שיכול להדליק בחוץ אלא שבפנים יכול להדליק באופן מהודר יותר (וכגון שבחוץ יכול להדליק רק נרות שעווה ולא בשמן זית, או שבחוץ יכול להדליק בשאר הימים רק נר אחד), דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דאע"פ כן ידליק בחוץ. וכמו"כ אם אינו יכול להדליק בעצמו בחוץ משום חולי כ"א רק ע"י שליח, ובפנים או בחלון יכול להדליק בעצמו, ידליק בחוץ ע"י שליח (שבות יצחק' ח"ה ע' ל"ז). ואפי' אם יש בחלון יותר פרסומי ניסא ממה שיש בפתח בחוץ, ידליק בפתח שזהו עיקר התקנה^(מב). אכן לדעת החזו"א זצ"ל אם בחלון הוי טפי פרסומי ניסא (מפתח ביתו הפונה לרה"ר^(מג)) מדליק בחלון (דהעיקר הוא הפרסומי ניסא והוא הקובע את מקום ההדלקה)^(מד).

יז. יש הסובר דפתח החצר^(מה) שהעוברים ושבים ברה"ר לא רואים בהילוכם את הנרות הדולקים בו אלא א"כ יטו ראשם בכוונה כדי לראותו, אי"ז פתח כשר להדלקה^(מו) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' ע' נ"ד). ויעוי' הערה^(מז).

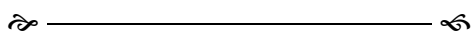
יח. מי שאינו יכול להדליק בפתח החצר ואף לא בפתח הבנין (וכגון שאינם פונים לרה"ר), ידליק בחלון ביתו (הפונה לרה"ר)^(מח) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' ע' נ"ג ו'באר ישראל' ע' מ"ט נ' והע' י"א, והגרי"י פישר זצ"ל - 'הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' שד"מ). ואם אין לו אפשרות להדליק אף בחלון, ידליק בפתח דירתו הפונה לחדר המדרגות (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' נ"ה ובהע' ל"ט שם^(מט)). יט. הגרי"ז זצ"ל נהג שכשהיה רוח חזקה שלא היה אפשר להדליק בחוץ והדליק בפנים, ופסקה הרוח, לחזור ולהדליק שוב בחוץ^(נא) (קונטרס חנוכה ומגילה להגרח"א טורצין זצ"ל ע' י"ד).

כ. מי שאין לו אפשרות להניח נרותיו במקום שיראום אחרים ואף אין לו בני בית שיראום, יוצא יד"ח במה שמדליק בתוך ביתו ומברך עליה, ובלבד שידליק בזמן ההדלקה^(נב).

כא. בשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה, מניח הנרות על שלחנו ודיו (שו"ע תרע"א ה'). ובריטב"א (הנדמ"ח - שבת כא: ד"ה ובשעת) כתב דלאו דוקא שעת הסכנה, אלא אפי' סכנת צער או איבה או שנושב רוח שאי אפשר להדליקה בחוץ ג"כ יכול להדליק על השלחן בתוך ביתו. אמנם מהתוס' (שבת מה. ד"ה מקמי) מבואר דס"ל דאין להדליק בבית כ"א רק בסכנת נפשות. והגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר דדברי הריטב"א אינם כפשוטו דברי הגמרא דמשמע דוקא סכנה כללית ולא סכנה פרטית. ועל כן בסכנה פרטית או מניעה פרטית, ידליק בתוך ביתו בלא ברכה, שמא אין הלכה כהריטב"א ('פניני חנוכה' ע' ס"ט. אכן יעוי' ערוך השלחן תרע"א כ"ד).

כב. בית הארחה שיש בו הרבה בתים מפוזרים, ובין הבתים יש שבילים בחוץ שעוברים שם הנופשים, דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דאין להדליק אלא בפתח החצר החיצונית של בית הארחה הפתוח לרה"ר ('תורת המועדים' שעל 'שונה הלכות'). אכן לדעת החזו"א הנ"ל (יעוי' לעיל דין י') אי"ז מקום הדלקה וידליק בפתח הבית.

כג. בית מלון שהנהלת המלון אינה נותנת רשות להדליק בפתח הכניסה למלון, ולא בחדרים ולא בחדר האוכל (מחשש לשריפה וכיוצ"ב), ומעמידה פינה בלובי בשביל שבאי המלון ידליקו בה, - י"א דאם אפשר טוב שבנוסף לנרות שמדליק בלובי ידליק גם מנורה חשמלית עם נורת ליבון (שיש בה חוטים מלובנים ולוהטים - ולא נורת פלורסנט או לד וכיוצ"ב) בחדרו בחלון הפונה לרשה"ר (כאופן שיהא ניכר שמדליק זאת לשם מצות נר חנוכה ולא לתאורה הרגילה) (יעוי' להלן דין ק'), ואת הברכות יברך על ההדלקה של הנרות בלובי, וקודם הברכות יכוון שרוצה שהברכות יחולו גם על הדלקת המנורה בחדרו, ויברך וידליק בלובי ולא יאמר "הנרות הללו", ומיד יעלה לחדרו וידליק המנורה לשם מצות הדלקת נר חנוכה, ויאמר הנרות הללו. ואם אין לו אפשרות להדליק המנורה בחדרו, יכול לברך על הדלקת הנרות בלובי (דכיון דכל המלון בשימוש באופן כללי א"כ כל מקום במלון הוא מקום שאפשר לצאת יד"ח הדלקה עכ"פ בדיעבד אם רואים זאת שאר באי המלון (יעוי' ד' הריטב"א לעיל דין כ"א והכא שפיר טפי דאיכא פרסומי ניסא לכל באי המלון. ויעוי' חיי אדם קנ"ד י"ב דמשמע קצת דכ"ה אע"פ שאין סכנה. ויש לחלק. ויעוי' ערוך השלחן תרע"א כ"ד, ולעיל דין ט"ו ולהלן הערה ס' דברי הגר"ש ואזנר זצ"ל ומנהג ישיבת טלו בהוראת הגר"י אלי' מאיר בלאך זצ"ל, ודין כ"ט מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל ויעוי' עוד להלן הערה פ"ט)^(נב).

עכת"ד שם.

(לט) 'עובדות והנהגות לבית בריסק' ח"ד עמ' ק"ד.

(מ) להגר"צ כהן שליט"א.

(מא) אכן ב'שיעורי הגרי"ש' משנים קדומות יותר (ספר 'הערות במסכת שבת' כא:) לא היתה דעתו מוחלטת כן, דהובא שם "אם יש לו פתח הבית ואין לו חשש סכנה ולא שיטלוהו ויכבוהו, והדליק בפנים, בפשטות דעת הראשונים מלבד הריטב"א דלא יצא, ואף אם הדליק בחלון, כיון שאינו מקום הדלקה מתקנ"ח רק לדר בעליה, א"כ לכאורה תליא בפלוגתא הראשונים אם יצא, ועכ"פ יש לחשוש שלא יצא יד"ח". עכ"ד.

(מב) הגר"א צ"י ישראלזון שליט"א בשם להבחל"ח הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ובדין האחרון כ"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני עמ' ש"ז), וכ"ה בתשובות והנהגות ח"ה סי' רכ"ג אות י"ג.

(מג) שהיא עיקר מקום ההדלקה לדעת החזו"א כדוהבא לעיל.

(מד) ארחות רבינו ח"ג ע' י"ב.

(מה) וכנראה ה"ה בחלון.

(מו) וכדמוכח מנר למעלה מכ' אמה שלא יצא יד"ח משום 'דלא שלטא ביה עינא' אף שבדאי אם יעמדו ויסתכלו למעלה יראו את הנר אך כיון שדרך הילוכם אין רואים אותו לא יצא יד"ח, וה"ה בזה (הגרי"ש זצ"ל שם).

(מז) חידוש זה לא נמצא בשאר פוסקים, וכנראה דלא ס"ל כן, משום דלא מצינו בחז"ל לפסול אלא למעלה מכ' אמה ולא הזכירו נידון זה שודאי ה' מצוי מאד גם בזמננו, ועל כרחק שאני הרמז ראש למעלה מכ' אמה דחשיב "לא שלטא עינא" כיון דהוא הרמת ראש למעלה לגמרי, דבר שאינו מצוי בדרך הילוכו של אדם, אכן הזות ראש לצדדים ובכלל זה הטיית הראש בכוונה לראות. שפיר רגילות הוא לעוברים ושבים ואכתי הוי בכלל "שלטא עינא".

(מח) יעוי' שו"ע תרע"א ה'.

(מט) יעוי' ש' דהביא דאפי' אם רבים נכנסים לחדר המדרגות עדין נחשב המקום כ"רשות היחיד" שמהלכים בה "יחידים" רבים אך לא "רשות הרבים" (וא"כ אי"ז פתח הפתוח לרשה"ר ואינו מקום ההדלקה). ומ"מ במקום הדחק שאין לו מקום אחר עדיף שיעשה כן משיניח על שלחנו, ע"כ. וכ"ד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דאף אם מדליק בפתח דירתו הפונה לחדר המדרגות יצא יד"ח [אלא דעדיף פתח הבנין דאיכא פרסומי ניסא טפ'] (הליכות שלמה' ע' רע"א בדבר הלכה ז').

(נ) דס"ל דדינא דבשעת הסכנה מניח על שלחנו, נאמר רק בשעת הסכנה, אכן אם אח"כ נתאפשר לו להדליק מבחוץ, חייב להדליק מבחוץ פעם נוספת (הגרי"ז זצ"ל שם).

(נא) דמסתבר שמצות פרסומי ניסא אינה ביסוד תקנת ההדלקה אלא הוא דין נוסף - 'אגר"מ או"ח ח"ד סי' ק"ה אות ז'. וכ"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל דלא גרע מדר בין הגוים שנפסק בשו"ע תרע"ז ג' שמדליק בברכה משום שלפחות מתקיים פרסומי ניסא לעצמו, ומה שנפסק במשנ"ב תרע"ב סק"א ובשעה"צ שם אות י"ז דאם אין רואים את ההדלקה לא יברך, איירי באופן שמדליק שלא בזמן והיינו לאחר שכלתה רגל מן השוק (הר"ד בספר 'חנוכה הלכות ומנהגים'). וכ"ד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - יעוי' 'הליכות שלמה' עמ' רע"ו, וכ"ה בתשובות והנהגות ח"ה סי' רכ"ה דכתב שם דעיקר מצות נר חנוכה הוא רק מצוה להדליק נר, ויש עוד מצוה בפנ"ע להדליק לפרסומי ניסא לבני רה"ר, ואם לא מקיים המצוה דפרסומי ניסא אי"ז מעכב את קיום עיקר מצות נר חנוכה יעוי' ש'.

(נב) ע"פ הגר"א קלופט שליט"א.

הדלקה בעששית

כד. מותר להדליק נר חנוכה בקופסא מזכוכית וכיוצ"ב (דאף ראייה מבעד לזכוכית שפיר מיחשב ראייה ^(נא)) [וכן נוהגים המדליקים מחוץ לביתם בכדי להגן מפני הרוח] (ערוך השלחן תרע"ג - ד').

בני הישיבות

כה. בחור ישיבה הנמצא כל שעות היום בישיבה והולך לישון בבית הוריו, מותר לו להדליק בישיבה אם אוכל שם אפילו סעודה אחת ביום ^(נד) (שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג). וי"א דאם לומד בעירו יאכל בימי החנוכה בביתו (ומספיק סעודה אחת ^(נה)) ושם ידליק (הגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חנוכה הלכות ומנהגים' ע' נ"א). וכשלומד כל היום בעיר אחרת וחזר לביתו אחר תחילת הלילה, ידליק במקום לימודו (הגר"נ קרליץ זצ"ל - שם ויבלחט"א הגר"מ שטרנבוך שליט"א - תשובות והנהגות ח"ג סי' רט"ו אות י"ג) ^(נז).

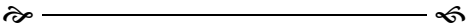
כו. בחור ישיבה שאוכל וישן בישיבה, י"א שידליק בחדר האוכל של הישיבה (כ"ד החזו"א זצ"ל ^(נב)), הגר"א קוטלר זצ"ל ^(נא) והגר"י פישר זצ"ל - 'הליכות אבן ישראל' ח"ב ע' שע"ה). וי"א שידליק בחדרו ^(נט). ^(ס) והרוצה לאפוקי נפשיה מפלוגתא זו, יאכל סעודה אחת (או שתיים - יעו"ו הערה) בחדרו ושם יהיה מקום הדלקתו לכו"ע ^(סא) ^(סב) (ויעו"ו להלן בסמוך) ^(סג).

כז. דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל ש"פנימיה" שפתחה פתוח לחצר של הישיבה, ולחצר יש פתח לרה"ר, צריך להדליק בפתח החצר הפונה לרה"ר (כיון שכל שטח הישיבה חשיב כחצר השותפים), אמנם אם עוברים בחצר של ה"פנימיה" אחרים שלא מבני הישיבה לקצר דרכם דרך חצר זו, באופן זה אפשר להחשיב החצר כרה"ר ויכולים להדליק בפתח ה"פנימיה" הפונה לחצר הישיבה ('פניני חנוכה' ע' ס"ד, ס"ה). אכן לדעת החזו"א (יעו"ו לעיל דין י') פתח החצר הפונה לרה"ר אי"ז מקום הדלקה, וידליק בחלון ^(נד). ואם מבנה ה"פנימיה" הוא קומה אחת שיש בו פרוזדור וכמה חדרים, יכול להדליק בפתח הבנין אף לדעת החזו"א (אפי' אם אין משתמשים כלל בפרוזדור) ^(סד) (כן הביא בספר 'נר חנוכה' (להגר"ד ספטימוס שליט"א עמ' ס' מהדורת ה'תשע"ג) ששמע מהגר"ח קניבסקי שליט"א לאחר שהראה לו ציור של כמה מבנים סגורים. והביא שם שכן שמע מהגר"נ קרליץ זצ"ל שבכה"ג יש להדליק בפתח הבנין ^(סו)).

כח. בחורי ישיבה המתגוררים בדירה שיש בה מספר חדרים, לא ידליקו בני חדר אחד בחלון שבחדר השני, - אמנם במרפסת הצמודה לדירה גם אם הכניסה אליה היא רק מאחד החדרים, רשאים כל בני החדרים להדליק שם (משום שהמרפסת שייכת לכל הדירה באופן שווה, וכן שלפעמים נכנסים אליה, שפיר חשיב כחלק מדירתם ומותרים להדליק בה) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - הליכות שלמה ע' ער"ד). (ויעו"ו להלן דין ל"ג מח' הפוסקים גבי מרפסת פתוחה).

כט. י"א שבחור הדר בישיבה והדליק את הנרות של בית המדרש שבישיבה, יצא יד"ח בהדלקה זו (דאע"פ שלכתחילה עדיף שידליק בחדרו, מ"מ כל מקום בבנין הישיבה שהוא רשאי להשתמש בו כשר להדלקתו, והיכל ביהמ"ד בכלל זה) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - הליכות שלמה ע' ער"ה ובדבר הלכה אות כ"ה וכן יעו"ו לעיל דין כ"ו הערה ס' דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל ומנהג ישיבת טלז). וי"א שאינו יוצא יד"ח (אפי' אם חדר האוכל הוא באותו בנין של ביהמ"ד) וחוזר ומדליק ומברך בחדר האוכל (או בחדרו) (הגר"ח קניבסקי שליט"א - "נר חנוכה" עמ' צ"ח הערה ג').

ל. בחור ישיבה מבני ספרד [הנוהג כדעת השו"ע (תרע"א ב')] דרך בעה"ב מדליק] האוכל וישן בישיבה, י"א שידליק בברכה דאינו יוצא יד"ח בהדלקת אביו בביתו (דכיון שהוא בישיבה אינו סמוך על שלחן אביו) (החזו"א זצ"ל - 'מעשה איש' ח"ד עמ' קל"א וכ"ד הגר"י ש אלישיב זצ"ל -

(נג) ורא"י לדבר דחזינן באור"ח סי' ע"ה דאסור לקרות ק"ש כנגד ערוה בעששית משום דיש בזה משום "ולא יראה בך ערות דבר" יעו"ו ש' ומוכח דראייה בעששית מקרי ראייה וה"ה בנר חנוכה (ערוך השלחן שם).

(נד) וראיתו מד' הב"ח סי' תרע"ז דכ' דהא דבעינן שיאכל בקביעות במקום אחד ולא מהני כשאוכל סעודה בדרך עראי אצל חבריו, זהו משום חשדא מב"ב שכשיראוהו שאינו מדליק במקום שרגיל להיות, יאמרו שלא הדליק - ומבואר דמעינקר הדין סגי באכילת סעודה אחת בלבד במקום שנמצא בכדי שיוכל להדליק שם. וא"כ בחורי ישיבה שהם קבועים בישיבה ואי"ז אכילת עראי וגם לא שייך חשד הנ"ל שפיר יכולים להדליק בישיבה אפי' אכלו שם רק סעודה אחת (שבט הלוי שם).

(נה) הגר"א קלופט שליט"א. ויעו"ו עוד הערה לעיל ראיית השבט הלוי'.

(נו) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' מ"ח) כתב דאם אין ביטול תורה יש לקבוע סעודה בימי חנוכה במקום השינה ולהדליק שם, אבל אם יש ביטול תורה באופן זה, ידליק במקום האכילה [דיש לצרף הלימוד בישיבה כל היום להאכילה שם]. וכע"ז דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דראוי שישונו לביתם להדליק נר חנוכה בזמנו, אך אם גרים בשכונה מרוחקת דע"ז יגרם להם ביטול תורה גדול, רשאים להדליק בישיבה (דכיון שהם שוהים כל שעות היום בישיבה חשיב כמי שיש לו שני בתים ומעינקר הדין יוצאים יד"ח כאן וכאן) (ואם בדעתם לשוב לביתם רק בשעה מאוחרת כגון בשעת עשר - ודאי עדיף שידליקו בישיבה בתחילת זמן ההדלקה) - 'הליכות שלמה' עמ' ער"ד, ובדבר הלכה' אות י"ט. ויעו"ו ש' בעמ' רע"ג הערה 29 אות ה').

(נז) והגר"ח קניבסקי שליט"א כתב (בספר 'נר חנוכה' ע' י"ג) דדעת החזו"א זצ"ל היתה דידיקו בחדר אוכל בברכה ובחדר שינה בלא ברכה.

(נח) דמקום פיתא גורם (הובא בתשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ב).

(נט) משום שמקום הלינה הוא מיוחד יותר לבחור באופן פרטי, שנקבע לכל אחד באיזה חדר הוא ישן, וגם כל חפציו שיש לו מניח שם, וגם יש לו מטה קבועה שם שעומדת במקום אחד כל הזמן (וגם איכא קצת בעלות), משא"כ בחדר אוכל שהוא מיוחד לכולם ואין לו שם מקום מיוחד כלל, ואף אם יש לו מקום קבוע בשעת האכילה מ"מ מצד הנהלת הישיבה אין שום קפיда היכן הוא יושב (אגר"מ אור"ח ח"ד סי' ע' אות ג' ויר"ד ח"ג סי' י"ד אות ה', שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג, ומועדים וזמנים ח"ו סי' פ"ח וכתב שם שכן הורו גאוני ירושלים זצ"ל, ויעו"ו עוד מנחת יצחק ח"ז סי' מ"ט).

(ס) ובישיבת טלז, מנהג הישיבה (ע"פ הוראת הגר"א אלי' מאיר בלאך זצ"ל) שכל הבחורים יוצאים בהדלקה שבבית המדרש (מאחר שבית המדרש הוא עיקר ביתם, אלא שיש חדרים לשאר צרכיהם בחדר אוכל וחדר שינה) ("מנהגי טלז" עמ' ס"ג). וכ"כ הגר"ש ואזנר זצ"ל [דמדינא אין הבדל בין מקום אכילה למקום שינה כמו דאין הבדל בבית פרטי אם מדליק בחדר זה או בחדר אחר, אלא שבישיבות עם ריבוי בחורים יותר טוב שידליקו בחדרם כיון שמיוחד להם יותר מחדר האוכל שיש שם רבים ואינו ניכר כ"כ, וכתב עוד] דגם בביהמ"ד יכולים להדליק כיון שהוא באותו בית ששוהה ואוכל שם והוי כחדר אחד בדירה פרטית וכמו"כ הבית מדרש נקרא "בי רבנן" על שם שדרים שם כל היום ושוהים שם כביתם (ודעל כן מותר להם גם לאכול ולשתות שם כמבואר בש"ס מגילה ובאור"ח קנ"א - א') (שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג). וכ"ד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל יעו"ו להלן דין כ"ט.

(סא) תשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ב אות י"א שהחזו"א עצמו הורה להדליק בחדר שינה ולאכול שם סעודה אחת או שתיים לצאת מכל ספק. וב'ארוחות רבינו' ח"ג ע' כ"ה אות צ"ב הביא מהחזו"א דמוטב שיאכל בחדר שישן לפחות **פעמיים** ביום בימי חנוכה וידליק שם בברכה, ושם (אות צ"א) הביא דכ"ד הקה"י זצ"ל דתלמיד ישיבה יאכל פעמיים ביום בחדר שישן שם וידליק שם וזהו עדיף משידליק בחדר אוכל עכ"ל. וכ"ד הגר"י פישר זצ"ל (שם) דמה טוב אם בימי החנוכה יאכלו ב' סעודות במקום השינה וידליקו במקום השינה. - ובספר 'חנוכה הלכות ומנהגים' (ע' ע"ח הערה ל') הביא בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל דאי"צ לאכול שם כבר בצהרים שבערב חנוכה, משום דבעצם ההחלטה לאכול בחדר הוי כאילו כבר עקרו דירתם לשם הואיל דכבר הם נמצאים שם.

(סב) ויעו"ו באגרות משה (יר"ד ח"ג סי' י"ד אות ה') דמצד חשש סכנת דליקה מחוייבים אלו שלנים ומדליקים בחדרם להטיל גורל ביניהם מי שישמור היום, ומי שישמור למחר על כל הימים.

(סג) והגר"ש אויערבאך זצ"ל (שהיה דר בבנין ישיבתו) נהג להדליק בישיבתו בפתח הבנין, ודעתו דכל בני הישיבה יוצאים מדינא בהדלקתו לפי שמסומכים על שלחנו ואוכלים משלחן אחד (ומה שאח"כ מדליקים בני הישיבה היינו מדין המהדרין) (הלכות חג בחג' עמ' מ"ה הערה 5).

(סד) אכן יעו"ו חוט שני חנוכה עמ' ש"ט אות ז' מש"כ לחדש בדעת החזו"א יעו"ו ש'.

(סה) ולא משום דחשיב 'חצר' אלא משום דהפרזדור חשיב כחלק מן הבית ומדליקין בפתח הבית. ולא דמי לחדר מדרגות - שהוא מקום שאינו ראוי לדירה, משא"כ פרוזדור אע"פ שאין רגילים לישב ולאכול שם מ"מ הוא מקום הראוי לדירה מצד עצמו והוא חלק מהבית (הגר"ח שליט"א שם).

(סו) אכן יעו"ו חוט שני עמ' ש"ט אות ו' דמשמע דהגר"נ קרליץ זצ"ל פסק להדליק בפתח הבנין מטעם אחר, דכיון דאכתי יש בפרוזדור שימושים, חשיב שפיר "חצר" דומיא דחצר בזמן חז"ל. ויעו"ו ש' עוד דהוסיף דאפי' אם העוברים ברה"י יכולים לראות את כל הנמצאים שם אכתי דמי לחצירות שהי' בזמן חז"ל דגם חצרות שלהם היו פתוחים לרה"ר (אך חצירות שבזמננו, הנמצא בהם נמצא ממש ברה"ר).

שבות יצחק' ח"ח עמ' ר"ד והגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' עמ' קי"ח הערה ג' וכ"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א ב'תשובות והנהגות' ח"ד סי' קס"ט) (והגר"ש ואזנר זצ"ל הורה דמ"מ יכוון שלא לצאת בהדלקת אביו - שם). וי"א דמעיקר הדין אינו חייב כלל להדליק ויוצא יד"ח בהדלקת אביו בביתו (הגר"ש ז"א אוערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' עמ' ער"ה וכ"ד הגר"צ אבא שאול זצ"ל - קובץ 'מבקשי תורה' חנוכה קובץ ל"ו עמ' כ"א (ס"ה) והגר"ע יוסף זצ"ל - 'חזון עובדיה' חנוכה ע' קמ"ד וכן היה מורה הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל (ס"ה), ואעפ"כ אם יש לו חדר מיוחד שדר שם בהיותו בישיבה ידליק שם בלא ברכה. ואם נמצא עמו בחדרו בחור בן אשכנז המדליק בברכה, ישתתף עמו בפרוטה ויצא יד"ח בברכתו (הגר"ש ז"א אוערבאך זצ"ל - שם) (ס"ה). וולהני פוסקים המובאים לעיל הערה ס' ודין כ"ט יכול לאפוקי נפשי' מפלוגתא ע"י שהוא יהיה הש"ץ המדליק בבית המדרש, או שיבקש מהש"ץ המדליק בביהמ"ד לכוון להוציאו (וישתתף עמו בפרוטה)].

לא. י"א דאף לדעת הסוברים דבן ישיבה מעדות ספרד נפטר בהדלקת אביו (כדעה ב' בדין הסמוך לעיל), מ"מ אם הוריו מתגוררים בחו"ל והוא נמצא בארץ ישראל או להיפך ואין זמן חיוב ההדלקה שווה בשני המקומות, צריך להדליק במקומו בברכה (כיון שבזמן שהם מדליקים אי"ז זמן החיוב אצלו ואינו נפטר בהדלקתם (ס"ה) (ומ"מ טוב שיכוון שלא לצאת יד"ח בהדלקתם (ס"ה)) (הגר"צ אבא שאול זצ"ל - קובץ 'מבקשי תורה' שם עמ' כ"ב). וי"א דאפי' באופן זה יצא יד"ח (הגר"ש ז"א אוערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' עמ' ער"ה בדבר הלכה אות כ"ב) (ויעו' להלן דין ס"ז דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

הדלקה בחלון או במרפסת

לב. הדר בעליה (בית שאין לו פתח פתוח לרה"ר, וגם אין לו פתח פתוח לחצר (הפתוחה לרה"ר) אלא הוא פתוח לתוך בית), ניח נרותיו בחלון הסמוך לרה"ר (שו"ע תרע"א ה', ומשנ"ב סק"ג. ויעו' הערה (ס"ה)). וה"ה שיכול ג"כ להניחם במרפסת סגורה (שיש לה קירות ותקרה) הפונה לרה"ר (יעו' 'פניני חנוכה' ע' ס"ו ס"ז) (ובדין מרפסת פתוחה יעו' להלן בסמוך).

ג. י"א דאין יוצאין יד"ח בהדלקת נרות על מעקה של מרפסת פתוחה (שאין לה קירות ותקרה), (שאינה נחשבת כחלק מהבית כי אם כחצר, והוי כמעמיד על גדר של חצר שאין זה מקום הדלקה כלל) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'שבות יצחק' ח"ח ע' ל"ה, ו'פניני חנוכה' ע' ס"ז). וי"א דאפשר להדליק שם (דהמרפסת חלק מן הבית) (הגר"נ קרליץ זצ"ל - וכן הקה"י זצ"ל הורה להדליק על המעקה אף במרפסות פתוחות והוא מדין חלון - 'חוט שני' חנוכה ע' ש"ח, וכ"ד הגר"ש ז"א אוערבאך זצ"ל - קובץ 'מבקשי תורה' ג' י"ח ע' ט"ו).

לד. המניח נרותיו במרפסת, טוב שיניחם ליד הפתח שדרכו נכנסים מן החדר למרפסת מול המזוזה (כדי שיהא מוקף במצוות וגם מדליק בטפח הסמוך לפתח) (הגר"ח קניבסקי שליט"א 'חנוכה הלכות ומנהגים', והגר"נ קרליץ זצ"ל 'חוט שני' ע' ש"ח). אמנם אם במעקה המרפסת יש יותר פרסומי ניסא ניחם שם, ולא בטפח הסמוך לפתח (הגרי"ש אלישיב זצ"ל (ס"ה) 'באר ישראל' ע' נ' והגר"נ קרליץ זצ"ל שם (ס"ה)). וי"א דרק אם פרסום הנס יהיה הרבה יותר גדול אם יניח במעקה המרפסת, יש להניחה שם. אך אם פרסום הנס יהיה גדול רק במקצת, ידליק בפתח המרפסת (הגר"ח קניבסקי שליט"א שם).

לה. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דהמדליק בחלון ביתו צריך להניח הנרות דוקא בחלל החלון או בטפח הסמוך לחלון (דומיא דפתח הבית) מבחוץ, או כנגד החלון מבפנים על גבי כלי סמוך לחלון, אבל אין להרחיק יותר מטפח הסמוך לחלון (דתקנו להדליק בחלון דווקא) ואפי' למי שיש מעקה עם 'בטן', אין להניח שם הנר חנוכה בריחוק יותר מטפח הסמוך לחלון, דהסורגים אינם חלק מהבית (ס"ה) ('פניני חנוכה' ע' ס"ז, 'באר ישראל' ע' מ"ט). ובדיעבד אם הדליק על הסורג בריחוק יותר מטפח הסמוך לחלון יצא יד"ח (ס"ה) ('הלכות חג בחג' עמ' מ"ג הערה 4 ויעו' עוד 'הליכות שלמה' עמ' רע"א ב'דבר הלכה' אות י' דמשמע דדעת הגר"ש ז"א אוערבאך זצ"ל דאי"צ כלל להקפיד להסמיכו לחלון).

לו. אף המדליק בחלון יש לו להניח הנר בימין החלון (אם אין נגרע עי"ז מהפרסום) (דכל מילי דמצוה ימין עדיף - משנ"ב תרע"א ס"ק ל"ד גבי הדלקה בפתח ולכאורה ה"ה בחלון, וכ"ד הגר"ש ז"א אוערבאך זצ"ל (ס"ה) - 'הליכות שלמה' ע' רס"ט דבר הלכה ג' והגר"ח קניבסקי שליט"א - 'מועדי הגר"ח' עמ' רפ"ד. ויעו' 'העמק שאלה' שאילתא כ"ו אות כ"ב). וי"א דאי"צ להעדיף להניח מימין לחלון (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' נ"ג, הגרי"י פישר זצ"ל, דדין ימין אינו אלא בפתח ולא בחלון - 'הליכות אבן ישראל' ע' שמ"ט, וכ"ד 'יבלחט'א הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'דולה ומשקה' ע' רל"ט).

לז. מי שאין לו פתח או חלון הפונה לרה"ר, אלא רק חלון של בית הכסא בלבד (מצוי במקום שאחורי הבנינים פונים להרים ויש דירות שכל החלונות לכיוון ההרים מלבד חלון ביה"כ) לא ידליק בבית הכסא (דאי"ז כבוד המצוה) אלא ידליק בתוך ביתו (יעו' 'ביאה"ל תקפ"ח ב' ד"ה

(סז) וטעמו דכיון שלא עזב לגמרי את ביתו, ומזמן לזמן חוזר לשם כגון כשאין לימודים בישיבה או כשהוא חולה וכדו', חשיב כ'סמוך' על שלחן אביו' וזאת אפי' אם שב לבית הוריו רק פעם בשנה חודשים דאכתי בית הוריו נחשב ביתו (הגר"צ זצ"ל שם).

(סח) הגר"צ אבא שאול זצ"ל ואמר דכן מנהג בני ספרד (קובץ 'מבקשי תורה' שם).

(סט) ודעת הגרי"י פישר זצ"ל דאם אביו אינו משלם מזונותיו מחייב להדליק בברכה, וכשאביו משלם מזונותיו אם הוא לומד באותה עיר שבה דרים הוריו אכתי נחשב בן ביתו. וכשנמצא בעיר אחרת הסתפק הגרי"י זצ"ל אם שייך לומר שהוא סמוך לשולחן אביו אפי' אם מפרנסו ('הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' ש"ע).

(ע) והוסיף הגר"צ אבא שאול זצ"ל ד"ל טעם נוסף לזה, דכשביט הוריו בחו"ל לא שייך הטעם הנזכר לעיל בהערה ס"ז. דהרי אם יחלה וכדו' לא ישוב לביתו, ואף אם מאיזו סיבה לא יוכל להשאר בישיבה לא יחזור לביתו אלא יחפש מקום אחר, על כן י"ל דלא חשיב סמוך על שלחן אביו ולפיכך ידליק במקומו בברכה (קובץ 'מבקשי תורה' שם עמ' כ"ב).

(עא) דאף אם נאמר שאביו פוטר בהדלקתו, הרי י"א שאם מכוון שלא לצאת מהני (יעו' רמ"א תרע"ז ג' ומשנ"ב שם סקט"ו) ומתחייב בהדלקה במקומו (הגר"צ זצ"ל שם).

(עב) ולדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל כל זה הוא בעליה דוקא שאין לו אפשרות של הדלקה בפתח חצרו או בפתח הבנין ('פניני חנוכה' ע' ג'). - דס"ל דדינא דגמ' דהדר בעליה מדליק בחלון היינו דוקא כשפתח הדירה העלינה הוא בתוך הדירה התחתונה, ולא במקום הפונה לרה"ר או לחצר, אכן כשהדרים בקומות העליונות פתח דירתם הוא לחדר המדרגות או לרשה"ר, נשאר עיקר תקנת חז"ל להדליק בפתח החצר או בפתח הכניסה לבנין, וכשמדליק בחלון לא מקיים את חיובו מתקנת חז"ל (ואינו יוצא ידי חובתו). - וכ"ה בבית יוסף סי' תרע"א (ד"ה ומניחה) זל"ש "...אם היה דר בעליה וכו' בשאין לו פתח פתוח לרה"ר מיירי, כלומר שאם היה פתח העליה פתוח לרה"ר, מניחה על הפתח, ואם היה פתוח לחצר, מניחה על פתח החצר שהוא פתוח לרה"ר, אבל הכא מיירי כשהעליה פתוחה לבית, דהשתא כי מנח לה אפתח הבית או על פתח החצר לא מינכרא מילתא דמשום עליה הוא ולפיכך מניחה בחלון הסמוך לרה"ר" עכ"ל. [וכן בשו"ע שם סעיף ה' כתב "ואם היה דר בעליה שאין לו פתח פתוח לרה"ר מניחה בחלון הסמוך לרה"ר"]. - ומבואר דדוקא אם מדרגות העליה פתוחות לתוך בית חבירו אינו יכול להדליק בפתח החצר, משום שבית חבירו מפסיק בניהם ואין ניכר שייכות הנר לעליה, אבל אם מדרגות העליה אינם פתוחות לתוך בית חבירו אלא לחצר, כיון שהמדרגות יוצאות לחצר בלי הפסק בית חבירו, שפיר ניכר שייכות הנר אליה כמו לשאר בתי החצר. והבואר ד' הבית יוסף במשנ"ב ה"ל (סק"ג) ובשעה"צ אות כ"ז. וכ"ה בחידושי הגר"א למס' שבת ז"ל "ולפי' התוס' שפסקו שיניחם על פתח החצר כשיש שם חצר, צ"ל שאין להעליה חצר כלל אלא פתוח לבית חבירו כמו ארובה וגם אין לרה"ר פתח" עכ"ל ('שבות יצחק' פ"א אות א' ע' ב').

(עג) ובתנאי שהיא מרפסת סגורה וכדוהבא לעיל.

(עד) ואפילו אם המרפסת פתוחה וכדוהבא לעיל.

(עה) כיון שא"א לשבת ולעמוד שם, ולא מהני מה שהילדים יושבים שם (שם).

(עו) דכל הסורג נחשב לחלק אחד גדול שהרי משתמשים בו תשמישי חלון ומניחים בו דברים ויושבים עליו ומבואר בראשונים דכל שניכר שבעה"ב הדליקם שם שפיר דמי ('הלכות חג בחג' (ס"ה) דאם דאמרינן דכל מידי דמצוה ימין עדיף הוא לאו דוקא בפתח, ואף בשאר מילי מצינו דימין עדיף כמו בלבישת בגדים וכדו' (הגר"ש זצ"ל שם).

שמע) (הגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חוט שני' חנוכה ע' ש"ב. אכן יעוי' להלן דין קנ"א דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל דניתן להדליק (בלא ברכה) במקום שיש ריח רע יעוי"ש. ויתכן דאף לדעתו בית הכסא שהוא מקום בזוי מצד עצמו, ולא מחמת סיבה חיצונית אי"ז מקום הדלקה. ויל"ע).

הדלקה בפתח

לח. המדליק בפתח, יניח הנר מבחוץ (משום פרסומי ניסא) (שו"ע תרע"א ה' ומשנ"ב סק"א). ומצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח ^(ט) (שו"ע תרע"א ז'). והיינו שהנר עצמו יהיה בטפח הסמוך לפתח, ואין די שמעמיד המנורה (או ה'בית חנוכיה') בטפח הסמוך לפתח והוא מדליק בקצה השני ^(ט) (הגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חוט שני' חנוכה ע' ש"ג והגר"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' ע' צ"א) (אכן מסתבר שאי"צ שדוקא השלהבת תהא בטפח הסמוך לפתח, אלא שגי שהנר נמצא שם - הגר"נ קרליץ זצ"ל שם. אכן יעוי' להלן דין נ"ד).

לט. ידליק בצידו השמאלי של הפתח (מול המזוזה) (כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ויהיה מסובב במצוות) ^(ס) ^(מא), ואם מניחו בחלל הפתח, יניחו בחצי החלל אשר לצד השמאלי, ויכול להניחו בכל שטח אותו החצי. וי"א דראוי להחמיר להניחו בצד שמאל בקצה האחרון ממש סמוך לכותל. - ואם אין מזוזה בפתח, ידליק בצד ימין ^(פ) [בין כשמדליק מחוץ לפתח, ובין כשמדליק בחלל הפתח] (שו"ע תרע"א ז' ומשנ"ב סק"ו).

מ. בדיעבד אם מניחו מימין כשיש מזוזה יצא (משנ"ב תרע"א סק"ג).

מא. דין הדלקה בטפח הסמוך לפתח אינו מעכב בדיעבד (כ"מ בביאה"ל תרע"ו ה' ד"ה ובליל שני וכ"ה בערוך השלחן תרע"ו י"א, וכ"ד הגרש"ז אויערבאך 'הליכות שלמה' עמ' רס"ח, וכ"ד הגר"ח גריינמן זצ"ל - חידושים וביאורים שבת כ"ב ע"א ^(פא)). ויש הסובר דהוא מעכב, ובלא"ה לא יצא יד"ח (וצריך לחזור ולהדליק, ואם חלף זמן רב מהברכה יצטרך ג"כ לברך שוב) (הגר"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' עמ' פ"ט צ').

מב. כשיש מזוזה בפתח צריך להדליק בצד שמאל אפילו אם אינו יוצא מהפתח שמדליק בו ^(פב) (מנחת יצחק ח"י נ"ב).

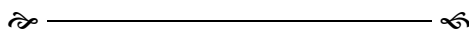
מג. פתח שיש בו מזוזה, אך אם ידליק בימין יהיה פרסומי ניסא גדול יותר, י"א ידליק בימין (הגר"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' ע' פ"ח ויבלחט"א הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר 'חנוכה הלכות ומנהגים' עמ' ע"ג - משום דהפרסומי ניסא הנוספת עדיפא על מוקף במצוות. ויעוי' הערה ^(פה)).

מד. כשיש כמה וכמה המדליקים בפתח ואין מקום בטפח הסמוך לפתח בשמאל להדלקת כולם, ידליקו גם בטפח הסמוך לימין. וכשכבר אין מקום אף בטפח הסמוך לפתח מימין, י"א שיכולים להדליק לאורך כל הכותל זה בצד זה (בהפסק הראוי) אע"פ שרק נרותיו של הראשון הם בטפח הסמוך לפתח (הואיל וניכר שכולם שייכים לפתח זה) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' רס"ח, והגר"נ קרליץ זצ"ל 'חוט שני' חנוכה ע' ש"ג). וי"א דכשאין מקום בטפח הסמוך לפתח מימין ומשמאל ידליקו גם למעלה מ'י' טפחים עד סוף המזוזות, וכשאין מקום גם שם, ישתתפו השאר בשמן עם המדליקים (ולא ידליקו רחוק יותר מטפח הסמוך לפתח) (הגר"ש אלישיב זצ"ל - 'שבות יצחק' ח"ח ע' י"ב).

מה. צריך להדליק נר חנוכה משמאל לפתח גם במקרה שכבר הדליק שם אדם אחר (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' רס"ט ^(פב), והגר"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' עמ' נ"ג והגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חוט שני' חנוכה עמ' ש"ג).

מו. פתח שיש בו מזוזה ובאו שכנים ותפסו לעצמם את מקום ההדלקה מצד שמאל (ואין שם עוד מקום להדליק), השכן הבא אחריהם אי"צ להקפיד ולתבוע גורל וכדו' ויכול שפיר להדליק מצד ימין (הגר"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' ע' פ"ח).

מז. שנים הבאים להדליק נרות חנוכה בפתח שאין בו מזוזה י"א שידליק האחד מימין הפתח, והשני משמאל הפתח ^(פג) (שבות יעקב ח"ב סי' מ"א, ומקור חיים לבעל החוות יאיר סי' תרע"א ס"ז בשם ספר זכרון משה סי' י"א). וי"א דשניהם ידליקו בימין הפתח ^(פד).

(עח) שאם ירחיקנה להלן מן הפתח אינו ניכר שבעה"ב הניחו שם (רש"י שבת כב, הובא במשנ"ב תרע"א סק"א).

(עט) דלא מסתבר לומר דכיון דהוה גוף אחד סגי בזה (הגר"נ קרליץ זצ"ל שם).

(פ) ענין זה להיות 'מסובב במצוות' פירושו כמש"כ הרמב"ם לענין מצות מזוזה (מזוזה ו' י"ג) ז"ל "וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד (ו') שמו של הקב"ה, ויזכור אהבתו, ויעור משנתו ושגיונותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו, והולך בדרכי מישרים, אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירים רבים והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ד' סביב ליראיו ויחלצם" עכ"ל. (ומקורו במנחות מ"ג ע"ב יעוי"ש) ועל דרך זה ענין 'מוקף במצוות' שמקיפים אותו 'מזכירים' (הם המלאכים) שמצילין אותו מן החטא. וכמו"כ בלבוש (תרע"א ז') כתב "ויכנס ויוצא בין שתי מצוות, וכתוב חונה מלאך ד' סביב ליראיו".

(פא) ובהג' מוהר"א אזולאי זיע"א על הלבוש (תרע"א א') הביא סימן לזה מפרשת מקץ שבה חל החנוכה ברוב השנים: "מקץ שנת"ם ימ"ם" נותריקון: שנת"ם - ש'מאל נ'ר ת'דליק ימין מ'זוזה עכ"ד.

(פב) דכל מילי דמצוה ימין עדיף [לכבוד המצוה - רבינו שמחה בהגהות מיימוניות חנוכה ד' ז'], ועוד דאיכא פרסומא ניסא טפי משום שהכל פונים לימין (משנ"ב תרע"א סק"ד).

(פג) דדייק דאינו לעיכובא מלשון הגמ' "מצוה להניחה". ויעוי"ש דיש מרחק שכן מעכב אך לא נתפרש מהו.

(פד) דאף כשלא שייך ענין 'שהיה מסובב במצוות' מ"מ התקנה להניח בשמאל (כשיש מזוזה) לא בטלה (שם).

(פה) ויסוד לסברא זו מצינו במג"א תרע"א סק"ח ובלבוש שרר שם עדיף להדליק בחלון מלהדליק בפתח דאיכא פרסומי ניסא לפי שהכל פונים לימין. עכ"ד. הרי דאיכא פרסומי ניסא בימין, ואעפ"כ כשיש מזוזה מבואר לכאורה לא כן שכתב בטעמם דכשאין מזוזה בימין מדליק בימין הוא משום דאיכא פרסומי ניסא לפי שהכל פונים לימין. עכ"ד. הרי דאיכא פרסומי ניסא בימין, ואעפ"כ כשיש מזוזה בימין מדליק בשמאל. ומבואר דלהכנס בין שתי מצוות עדיף מפרסומי ניסא. ויש לחלק בפשיטות דהמג"א שכתב ידליק בחלון ולא בפתח משום דפרסומי ניסא עדיף משיכנס בין ב' מצוות, היינו באופן שבפתח ליכא פרסומי ניסא כלל, אכן המשנ"ב שביאר טעמא דהדלקה מימין ושמאל היינו כשאכא פרסומי ניסא בתריוויהו, אלא דבימין איכא פרסומי ניסא טפי. ועפ"ז נראה דבנידו"ד שיש מזוזה בפתח אלא דבימין יהי' פרסומי ניסא גדול יותר דתליא בהא - דאם הפרסומי ניסא הוא גדול בהרבה, בזה עדיף פרסומי ניסא מאשר שיכנס בין ב' מצוות וידליק בימין משא"כ כשיש בו קצת יותר פרסומי ניסא אז ידליק בשמאל אע"פ שיתפרסם הנס פחות. ויל"ע.

(פו) ואע"פ דבלא"ה הריהו כבר מסובב במצוות מ"מ לא אמרינן דבהכ"ג חוזרת ימין להיות עדיפא, דלא פליגין בתקנת חכמים (דבר הלכה שם אות ב'). ועוד אפ"ל דיעוי' הערה ס' בביאור ענין "מסובב במצוות" ומבואר דזהו במצוות ידיד' ולא דחבריה.

(פז) כדי שיעבור בין שתי מצוות. - והיינו דענין 'מוקף במצוות' קיים אף במצוות דחבריה.

(פח) כ"מ בפתחי תשובה (סי' תרע"א) בשם תשובת שדה הארץ (סי' מ), וכ"ד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - הליכות שלמה ע' רס"ט משום דהדלקה בימין עדיפא, וכ"ד הגר"ש אלישיב זצ"ל (באר ישראל' ע' נ"ג) ובאר שם טעמו: דאין כל מעלה במסובב במצוות של חברו, וע"כ עדיף להדליק בצד ימין, וכ"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל - גליון 'נשיח בחוקין' (יעוי' אליה זוטא סי' תרע"א ס"ק ז ובאליה רבא שם ס"ק ט). ויעוי' לעיל הערה פ' מהות ענין 'מוקף במצוות' ומשמע מדברי הרמב"ם שם דהמלאכים הנבראים מהמצוות שמקיים הם מצילים אותו שלא יחטא, וזה שייך רק במצוות ידידה ולא דחבריה.

מקום ההדלקה בחוץ לארץ

מח. בחו"ל שדרים בין אומות העולם נהגו להדליק בתוך הבית ^(טז), ואם יש לו חלון הסמוך לרה"ר ולא שכיח היזקא, נכון שיניח הנרות בחלון ^(י). ואם אינו מניח בחלון, יניח בטפח הסמוך לפתח מבפנים ^(אז) ^(אז). ואם יש כמה בני הבית המדליקים, יזהרו שלא לערב הנרות יחד ^(דע"י) כך לא יהא היכר כמה נרות מדליק כל אחד) אלא ידליק כל אחד במקום מיוחד ^(ועדף שידליק כל א' במקום מיוחד ולא יתערבו הנרות מאשר שידליקו כולם בטפח הסמוך לפתח), ומ"מ יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקים הנרות כל השנה ^(דאז לא יהא היכר כלל שהדליקו למצות נר חנוכה ופרסומי ניסא, דאע"פ שהיכר הוא רק לבני הבית מ"מ היכר קצת מיהא בעי) ^(רמ"א תרע"א ז' ומשנ"ב שם סקל"ח). ומ"מ אף בחו"ל במקום שאין חשש סכנה כשמניח בחוץ, מצוה להניח בחוץ ^(אז) ^(אז) אע"פ שאין חיוב ^(אז) ^(אז) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'שבות יצחק' חנוכה עמ' מ"ו ו'פניני חנוכה' עמ' פ"ד).

גובה הנרות

מט. מניח את הנרות למעלה מג' טפחים ^(צד) מן הקרקע ^(צה) (שו"ע תרע"א ו') ומ"מ בדיעבד אם הניחם למטה מג' יצא ^(משנ"ב שם סקכ"ו). נ. מצוה להניח הנרות למטה מעשרה טפחים מן הקרקע ^(צא) (שו"ע תרע"א ו'), ואם מניחם למעלה מעשרה טפחים יצא יד"ח ^(שו"ע שם). אכן מי שדינו להניח נרותיו בחלון יניחם שם אפי' אם החלון גבוה יותר מ' טפחים מקרקעית הבית ^(צא) ^(משנ"ב שם סקכ"ז). נא. החושש שהילדים יהפכו את הנרות, מותר לכתחילה להניחם למעלה מ' טפחים ^(הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' נ"ד) ^(ויעו' עוד שעה"צ תרע"א סק"ל). נב. מי שעומד בפניו ב' אפשרויות: להדליק תוך י' טפחים אך באופן זה לא יוכל להדליק בצד שמאל למעלה מ' טפחים, י"א ידליק תוך י' טפחים ולא משמאל ^(צא) ^(הגר"י זילברשטיין שליט"א בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'חשוך חמד' חנוכה ע' נ"ד).

◇ י"א דטוב להניח את הנרות מעט למעלה מז' טפחים ^(ויש לזה מקום בכתבי האריז"ל על מה לסמוך) ^(שערי תשובה תרע"א סק"ח ובבן איש חי שנה א' פ' וישב אות ה' אכן יעו' כף החיים שם ס"ק מ"ו).

נג. המדליק נרותיו ^(בין בבית בין בחוץ) למעלה מ-20 אמה ^(צט) מרה"ר לא יצא יד"ח ^(דלא שלטא ב' עינא), ואפילו אם לקחם לאחמ"כ והניחם פחות מכ' אמה לא יצא ^(דהדלקה עושה מצוה), וצריך לחזור ולהדליק בברכה ^(שו"ע ורמ"א תרע"א ו' ומשנ"ב ס"ק כ"ח כ"ט). וי"א דאם

(פט) ובספר 'שבות יצחק' ^(חנוכה עמ' ל"ט) הביא: דהנה תמה האור זרוע ^(הל' חנוכה אות שכ"ג) ז"ל "והאידינא דליכא סכנה לא ידענא מאי טעמא אין מדליקין בחצירות". ובעיטור ^(הל' חנוכה) משמע דעמד בתמיהה זכ' וז' ליישבה, ז"ל "ובשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו, ואחר שנהגו על הסכנה נהגו, ומי שיכול להניח מבחוץ מניחה מבחוץ ואם לאו על פתחו" עכ"ל. והיינו דמאחר שהחלו במנהג זה בשעת הסכנה המשיכו לנהוג כן אע"פ שעתה אין סכנה. וביאר הגר"ש אלישיב זצ"ל דאמנם האידינא ליכא חשש סכנה כ"כ שמחמתו היו חז"ל מורים להדליק בפנים, אך מ"מ גם האידינא במקומות שדרים בין הגוים עלול להגיע מחמת ההדלקה בחוץ ליד סכנה, וכיון דבתחילה היה סכנה ממש ואכתי איכא צד שיתעף מזה סכנה, די בזה כדי להמשיך כמו שנהגו עד עתה להדליק בפנים. וכמו"כ באורחות חיים ^(הל' חנוכה אות ג') כ' ז"ל "ועכשיו בגלות שאין אנו יכולים לקיים המצוות בשלימות, מניחה על פתח ביתו מבפנים בטפח הסמוך לדלת". ובאות ט"ו כ' ז"ל "וכתבו מקצת הגאונים ז"ל דבזמן הזה שמדליקין בפנים מפני חשש שמא יכבוה עכו"ם שאנו דרים ביניהם לא חיישינן לרגל מן השוק". ונראה דמש"כ באות ג' שא"א לקיים המצוה בשלימות כוונתו למש"כ שם באות ט"ו 'מפני שייכבוה עכו"ם'. וביאר הגר"ש זצ"ל די"ל דכוונת האורחות חיים כמו שפי' בדעת העיטור הנ"ל, דאמנם אין סכנה בעצם ההדלקה בחוץ, אבל יש חשש שאם ידליקו בחוץ יכבוה העכו"ם ואז יעמדו ישראל כנגדם ועלול להסתעף מזה סכנה, ואף דלא היה חשש סכנה כ"כ, מ"מ סגי בחשש זה כדי להמשיך במנהג להדליק בחו"ל בפנים. **ובאופן נוסף** ביאר שם בעהמח"ס 'שבות יצחק' עפ"ד הריטב"א שבת כ"א ע"ב דכ' בביאור דברי רש"י שם "ובשעת הסכנה מניחו על שולחנו פי' לא סוף דבר סכנה נפשות דא"כ פשיטא דעל מצות עשה לא יהרג, אלא אפי' סכנת צער או איבה כמו בצרפת". מבואר דדעת הריטב"א ^(ורש"י שם) דגם חשש 'צער ואיבה' היה בכלל שעת הסכנה. ואפ"ל דזהו ג"כ כוונת האורחות חיים הנ"ל. וכע"ז ב'דרכי משה' תרע"א סק"ט בשם רבינו ירוחם בנ"ח ח"א "ועתה נהגו להדליק מבפנים לפתח הסמוך לרה"ר, ויש נוהגים להדליק מבפנים לפתח הסמוך לחצר משום דשכיחי גנבים וכו'" יעו"ש. - ואפ"ל כהנ"ל בדעת האורחות חיים. - ובספר הגייר כתב ז"ל "ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו, דביני גויים דייירין כשעת הסכנה הוא, ומניחה בגו ביתא בכל מקום" עכ"ל. - ומשמע דעצם זה שדרים בין הגוים היה דינו כשעת הסכנה. ואע"ג דבזמן הגמ' הדליקו בחוץ גם הדרים בין הגוים, צ"ל דאחר שכבר היה סכנה והדליקו בפנים, המשיכו במנהגם מטעם דבין הגוים עלול שוב להסתעף מזה סכנה וכהנ"ל. וכמו"כ בלבוש תרע"א ח' כתב "שלדין שיד האומות תקיפה עלינו ואין אנו מדליקין בחוץ ברחוב העיר אלא מדליקין בפנים". וקצת משמע דיש היתר כללי להדליק בפנים כשאנו תחת שלטון האומות, וכדעת ספר הגייר הנ"ל דעצם כך דנתונים תחת ידם היה כשעת הסכנה. וכ"מ בחיי אדם קנ"ד י"ב ד"בזמן הזה שאנו דרים בין האומות מנהגנו להדליק כל א' בביתו". ומשמע דכוונתו אע"ג דאין צד סכנה. ע"כ מספר 'שבות יצחק' שם. וכמו"כ ב'ערוך השולחן' תרע"א כ"ד כתב "ועתה אין אנו מדליקין בחוץ ואף שאין סכנה אצלנו מ"מ כמעט הוא מהמנמנות מפני שבכל המדינות שלנו ימי חנוכה הם ימי סגרור גשם ושלג ורוחות חזקים ואי אפשר להניחם בחוץ אם לא להסגירם בזכוית וכולי האי לא אטרחרוהו רבנן, ועוד דזבה לא יהיה היכר למצוה כ"כ **וגם לא בכל המקומות יניחו לעשות כך** ולכן כולנו מדליקין בבית" עכ"ל. ויעו' עוד לעיל דין ט"ו ומקורותיו שם.

(צא) ומקור הדברים הוא במג"א תרע"א סק"ח ופי' הלבושי שרד דמעלת פירסומי ניסא עדיפא מן המעלה שיהא מסובב במצוות. ויעו' עוד באגר"מ או"ח ח"ד סי' קכ"ה דכ' בפ"ד המג"א דמאחר שפירסומי ניסא הוא מעיקר מצות הדלקת נר חנוכה, וטעם שיכנס בין ב' המצוות אינו שייך לעצם המצוה ולזכרון הנס, לכן עדיף להדליק בחלון ולא אצל הפתח, דאף שעיקר בזמן הזה הוא ההיכר לבני הבית מאחר שא"א להדליק בחוץ מ"מ מה שאפשר לעשות ביותר פרסום ודאי יש לעשות כן וכן אני נוהג וכו' עכ"ל. - ומבואר מד' דאין חיוב להדליק בחלון אלא רק עדיפות. וכמו"כ בחיי אדם קנ"ד ט"ו כ' "ונראה לי לדלידן **מצוה** יותר בחלון מלהניח אצל הפתח דבחלון יש היכר לבני רה"ר" - ומדויק מדבריו דהוי רק מצוה ואי"ז חיוב. וכן במשנ"ב תרע"א סקל"ח שהביאו כתב ד'נכון יותר' שיניחנו בחלון אם לא במקום דשכיח היזקא, ג"כ משמע דאי"ז חיוב. - וביאור הדברים דכיון שדרים בין הגוים ושכיח היזקא בהדלקה בחוץ, על כן גם בחלון עלול הדבר להביא לידי היזק, ועוד כיון שיש מקומות דגם בהדלקה בחלון יש חשש סכנה לפיכך אין מחלקים בחוץ לארץ בין מקום למקום לענין חיוב הדלקה בחלון. ומ"מ במקום דלא שכיחא היזקא נכון להדליק בחלון משום פרסומי ניסא ^(שבות יצחק' חנוכה עמ' ג').

(צא) וכן נוהג למעשה הגר"מ שטרנבוך שליט"א, שאע"פ שבהיותו בארץ ישראל נוהג להדליק ברה"ר ממש ^(וגם בחלון הבית לצאת שיטת רש"י וסיעתיה שמדליקין מביתו לחצר) מ"מ כשנמצא בחו"ל נוהג ככל ישראל הנמצאים שם להדליק בחדר בפנים הבית בפתח ליד דלת בגובה פחות מעשרה טפחים ^(אא"כ יש פרסומי ניסא יותר בחלון וכו"ל) ^(תשובות והנהגות ח"ג סי' רט"ז). **(צב)** ובספר 'תשובות והנהגות' ^(חנוכה עמ' ע"ד) כתב דבחו"ל כשמדליק בתוך הבית, ידליק בפתח החדר שאוכל בו ^(בצד שני מהמזוזה פחות מעשרה טפחים). **(צג)** וב'שבות יצחק' שם דייק כן מדברי העיטור הנ"ל בהערה לעיל בסמוך, דאחר שכתב בישוב המנהג להדליק בפנים וביאר דאחר שנהגו על הסכנה נהגו, הוסיף "ומי שיכול להניחה מבחוץ מניחה מבחוץ ואם לאו על פתחו", משמע שאינו חייב להדליק בחוץ כיון שכבר נהגו כן על הסכנה וכהנ"ל, ומ"מ מי שיכול להניח בחוץ מצוה לעשות כן. - אכן דוקא בחו"ל שדרים בין האומות ונרות אלו לצנינים בעיניהם שמסמלים ניצחון ואיכא סרך סכנה, עדיין נמשך המנהג להדליק בפנים וכהנ"ל, אבל בארץ ישראל שמעולם לא היתה שעת הסכנה דגם כשגרו בין הערבים ^(טורקים וכדו') הדליקו בחוץ, וגם היום לא גרים ביניהם כלל הדרינן לדינא דגמ' וחייבים להדליק בחוץ ^(הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'שבות יצחק' שם ו'פניני חנוכה' שם). **(צד)** שיעור טפח לדעת החזו"א 9.6 ס"מ ולדעת הגר"ח נאה 8 ס"מ. **(צה)** דכל למטה משלשה כאילו הניח בקרקע ואין ניכר שבעה"ב הניחו שם ^(משנ"ב שם ס"ק כ"ו). **(צו)** דאיכא פרסום הנס טפי כשהוא למטה, דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כ"כ למטה ^(משנ"ב שם ס"ק כ"ז). **(צז)** דטוב יותר להניח הנרות בחלון הסמוך לרה"ר אפי' שהוא למעלה מעשרה טפחים מלהניח בטפח הסמוך לפתח במקום שרבים לא רואים, אפי' שהוא למטה מעשרה טפחים ^(דלענין זה שצריך היכר לרה"ר יש מקור גדול בגמרא, משא"כ מה שאמרו דלכתחילה צריך להניחו מתחת לעשרה יש כמה ראשונים שדחו זאת מההלכה) ^(שעה"צ שם סק"ל). **(צח)** דמעלת ההדלקה תוך י' טפחים היא מעלה בעצם הדלקת נר חנוכה שלא יאמרו לצורכו הדליק, משא"כ הדלקה משמאל שנובעת מכך שיהא מוקף במצוות ^(שם). **(צט)** שיעור 20 אמה לחזו"א זצ"ל הוא 11.52 מטר [57.6 ס"מ לאמה], ולגר"ח נאה זצ"ל הוא 9.60 מטר [48 ס"מ לאמה].

ההדלקה (של למעלה מכ') היתה בבית צ"ע אם יברך שנית (משום דדעת הראב"ה (הובא בטור שם ^(ט)) דהמדליק בבית אפילו למעלה מכ' אמה יצא יד"ח) (פרמ"ג א"א תרע"א סק"ז וצוין במשנ"ב שם סק"ט) (יעוי' שעה"צ שם אות ל"ג). שיעור של עשרים אמה הוא על מקום הלהב ולא על מקום הנר (שעה"צ תרע"א ל"ג). וכן שיעור ג' טפחים ^(קא) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל 'הליכות שלמה' ע' ער"ב דבר הלכה אות י"ג). וכן שיעור י' טפחים (כף החיים תרע"א ס"ק נ"ב, ומקור חיים תרע"א ו' וכן נוטה דעת הקה"י זצ"ל - כתבי קה"י החדשים שבת סי' ט"ו). וי"א דשיעור י' טפחים הוא על מקום הנר (לקט יושר ע' 150 ^(קב)) ויעוי' עוד ערוך השלחן תרע"א כ"ב). נה. יש ליתן את הדעת דכשהוזכר שיעור 10-7-3 טפחים היינו מקרקע שעליה מונחות הנרות (וכשמונחות על אדן החלון, מקרקע הבית) וכדו', ושיעור 20 אמה היינו מרה"ר.

הדר בקומה גבוהה

נו. הדר בקומה שחלונה גבוהה מ-20 אמה מקרקע רה"ר, יותר טוב להדליק בפתח הדירה הפונה לחדר מדרגות המשותף לכמה דיירים (יעוי' חיי אדם קנ"ד ט"ז, ובשעה"צ תרע"א אות מ"ב בשם הפתחי תשובה, וכ"ה ב'חוט שני' - חנוכה עמ' ש"ז ^(קג)) (ולדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל היינו דוקא כשאין לו אפשרות להדליק בפתח החצר או בפתח הבנין עצמו, יעוי' 'פניני חנוכה' ע' נ"ג) ^(קד). נו. מי שדירתו בגובה עשרים אמה מקרקעית חצרו, אכן כלפי רה"ר הוא פחות מגובה עשרים אמה, יכול להדליק שם ^(קה) (כן מצדד הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'תורת המועדים' שעל שונה הלכות ע' רפ"ו, וכ"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל - קונטרס 'פסקי הלכות' (נרות חנוכה) להגרי"א דינר שליט"א (התשס"ו) ע' מ"א והערה י"ג), (וב'תורת המועדים' שם הוסיף בשם הגר"ח שליט"א דכ"ז בתנאי שבאלכסון אין עשרים אמה לרה"ר, אבל אם באלכסון יש עשרים אמה לבני רה"ר, אין להדליק שם, אכן יעוי' להלן דין נ"ח ד' הגרי"י פישר זצ"ל ודין נ"ט ובהערה ק"ח. ויעוי' לעיל דין י"ז והערה מ"ז).

נח. הבא להדליק בחלון, וחלון ביתו הוא למעלה מכ' אמה מקרקע רשות הרבים אבל יש בתים גבוהים מול ביתו, שמהם אין הנרות גבוהים עשרים אמה, י"א דיכול להדליק בחלונו ^(ק) (ואף אם בין הבנינים יש מרחק יותר מכ' אמה - הגרי"י פישר זצ"ל ^(קז)). וי"א דלא מהני (הקהילות יעקב זצ"ל - 'כתבי קה"י החדשים' מועד (שבת) סי' י"ז עמ' צ"ו, וכ"ד בנו הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'דולה ומשקה' עמ' רל"ג וכ"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל - 'דיני הדלקת נרות חנוכה' (להגרי"א דינר שליט"א) עמ' ט"ל, וכמו"כ בספר 'חשוקי חמד' חנוכה (הנדפמ"ח) ע' נ"ט הביא הגר"י זילברשטיין שליט"א ששמע מלהבחל"ח הגרי"ש אלישיב זצ"ל דשכנים אלו נחשבים יחידים רבים ולא רשות הרבים, וחז"ל קבעו להדליק ולפרסם הנס ברה"ר, וכן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לא היה בריא ליה להכשיר מהאי טעמא שרבים רואים אותו, משום דסו"ס לאו גדר 'רשות הרבים' עליהו, (ומ"מ התיר מטעם אחר אפי' אם אין דיירים ממול כדיעוי' לעיל הערה ק"ד)).

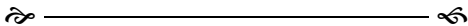
מי שביתו נמוך מקרקע רשות הרבים

נט. י"א דמי שביתו נמוך מקרקע רה"ר 20 אמה (ומצוי בעיר הבנויה על הרים, שרה"ר בהר וביתו בעמק), יכול להדליק בפתח או בחלון ביתו הפונה לרה"ר אע"פ שהם נמוכים 20 אמה מרה"ר (דמה שאמרו בגמ' דלא שלטא עינא הוא רק כלפי מעלה אבל כלפי מטה לא מצינו) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל 'באר ישראל' ע' נ"ו) ^(קח).

דיני אורח ואכסנאי ומי שאינו נמצא בביתו בזמן ההדלקה

ס. מי שסועד אצל חבירו באקראי ויש לו בית באותו העיר, צריך לילך לביתו להדליק שם נר חנוכה (משנ"ב תרע"ז סקי"ב).

סא. מי שלן בבית חבירו (אפי' אוכל על שלחן בעה"ב, מ"מ כיון דאורח הוא ואינו סמוך על שלחנו בקביעות) ואין מדליקין עליו בביתו, חייב בהדלקת נרות בבית חבירו ואינו יוצא יד"ח בהדלקת בעה"ב - והנכון ביותר שידליק בעצמו ^(קט). ואם לאו, לכה"פ יתן פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן [ובפתילות ^(ק)] של נר חנוכה ועי"ז מקנה לו בעה"ב חלק בשמן [ובפתילות], או שיקנה לו הבעה"ב חלק

(ק) ובשעה"צ שם אות ל"ג.

(קא) ומ"מ עדיף שלא יניח המנורה על הארץ ממש, אף אם היא גבוהה ג' טפחים, דנראה כמדליק להאיר את רה"ר, אלא יניח דבר מה תחתיה שיהא ניכר שהיא למצות נר חנוכה (הגרש"ז

אויערבאך זצ"ל - הליכות שלמה ע' ער"ב דבר הלכה אות י"ג).

(קב) דגבי הדין להניח הנרות למטה מעשרה טפחים כתב ז"ל "גם אמר, אם תחתון של נר תוך י' טפחים, אע"פ שעליון גבוה הרבה אין בכך כלום" עכ"ל. ומבואר דאזלינן בתר תחתון של נר ולא בתר מקום השלהבת. - ויעוי' 'תשובות והנהגות' (ח"ב סי' שמ"ב אות י) דביאר דלדעת הלקט יושר סגי שהמנורה תהא למטה מעשרה דע"י כך ניכר שהדליק למצוה ולא צרכי - יעוי' משנ"ב תרע"א ס"ק כ"ז, אמנם בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' ס"ה אות ב') כתב דמהא דהלקט יושר כתב 'תחתון של נר' ולא 'תחתון של מנורה' מבואר דרק בנר גופא אם קצת מהנר תוך י' טפחים אע"פ שהשאר מעל י' טפחים אין בכך כלום, אכן אם רק המנורה תוך י' טפחים והנר כולו למעלה מ' טפחים בודאי הוי קפידא יעוי"ש טעם הדבר. (ונקעי"ז כ' בא"ז נדברו" ח"ד סי' ל"ז סק"ב בדעת הלקט יושר). ויעוי' תשובות והנהגות שם דכל זה מדינא, אכן על פי סוד דשכינה יורדת למטה מעשרה ראוי להלהב שבו מקיימין המצוה יהא למטה מעשרה.

(קג) וכן אמר הג"ר אברהם יהושע סאלאווייץ' שליט"א לא' ששאלו שגר בקומה התשיעית לבדו ומלבד שכן שלפעמים בא להשאל שקית חלב אין אף א' שעולה לקומה זו. - וענה לו הגר"י שליט"א שאביו הג"ר יושע בער זצ"ל אמר שפתח הדירה לעולם הוא 'מקום' להדלקה אפי' אם אין פרסומי ניסא כלל.

(קד) יעוי' הליכות שלמה עמ' רע"א דהגרש"ז אויערבאך זצ"ל הורה למעשה דאם אינו מדליק בפתח הבנין (כגון שכנר מדליקים שם אחרים) ידליק בחלון אף למעלה מכ' אמה גם כשאין דיירים ממול, וכדעת החולקים על החיי אדם (יעוי' פמ"ג במשבצות זהב סוף סק"ה דכתב דאף בכה"ג ידליק בחלון דקצת הכירא איכא לבני רה"ר) וכדעת הריטב"א (החדשים) שבת כא. זל"ש [דה"י] "ואם דר בעלי' מניחה בחלון הסמוכה לרשה"ר, פי' וסתמא קאמר אע"פ שהיא גבוהה לבני רשה"ר למעלה מעשרים אמה, דבדידיה משערין כיון דלא איפשר אלא בהכי". עכ"ל (אמנם בחיי אדם שם ושעה"צ שם מבואר דמ"מ טוב יותר להניח בפתח).

(קה) דהרי פסול גובה עשרים אמה נאמר גבי בני רה"ר דלא שלטא בהו עינא, וכאן שלטא.

(קו) דעכ"פ יש רבים הרואים את הנרות (הגר"י אלישיב זצ"ל 'פניני חנוכה' ע' ס"ז, ובאר ישראל' ע' נ"ה, אכן יעוי' להלן ד' הגר"י זילברשטיין שליט"א) וכ"ד הגר"י פישר זצ"ל (שם ובאבן ישראל' ח"ט סי' ס"ג, ושבת הלוי ח"ד סי' ס"ה). ושם כתב דשיעור המרחק ממול הוא, שאפשר להסתכל בראיה רגילה. וכ"ד הגר"ב צ"א אבא שאול זצ"ל - ובלבד שהדיירים ממול רואים הם בבירור את הנרות. **אבל אם אין הנרות נכרים כ"כ רואים ממול רק כעין ניצוצי אור בעלמא לא סגי בהכי** (אור לציון ח"ד עמ' רמ"ו).

(קז) 'הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' שמ"ו. ויעוי' עוד להלן בדין הסמוך. אכן יעוי' לעיל דין נ"ז דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א ובהערה להלן בסמוך.

(קח) אמנם יעוי' 'תורה תמימה' פ' וישב (בראשית ל"ז כ"ד) עה"פ "והבור ריק אין בו מים" דהביא מאמר הגמרא ד"מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו", ולפ"ז כתב דבהכרח שלא ראו ראובן והשבטים מה יש בבור דא"כ ראובן לא היה אומר לזורקו למקום מיתה וודאית וכן השבטים אם היו רואים שניצל בכזה נס לא היו מוכרים אותו למדיינים, ומה שלא ראו הבור, הביא ל"מפרש" למס' תמיד דאין 'השלכה' פחות מעשרים אמה והכא שנאמר "וישליכו" בהכרח שהבור היה עמוק עשרים אמה ויותר, וקי"ל דלמעלה מעשרים אין עינו של אדם שולטת כמו דקי"ל לענין נר חנוכה וסוכה עכ"ד. ומבואר דס"ל דגם על עומק כ' אמה אין העין שולטת. וכ"ה ב'טעמא דקרא' "להגר"ח קניבסקי שליט"א עמ' מ"ט בשם רבי העשיל זיע"א. ויעוי' עוד לעיל דין נ"ז.

(קט) לצאת ידי דעת המהר"י וויל דס"ל דהיום שהמנהג בעלמא להיות מן המהדרין ולהדליק נר לכל אחד ואחד, אם לא ידליק בעצמו אתו לחושדו שלא הדליק נר חנוכה (שעה"צ שם אות י').

(קי) כ"ה לשון הרשב"א בתשובות ח"א סי' תקמ"ב "שיקנה לו בעל הבית חלק בשמן ופתילות", וכן הורה הגר"ש ואזנר זצ"ל ע"פ ד' רשב"א אלו (שבת הלוי ח"א סי' ר"ה על סי' תרע"ז) אכן המג"א

מהשמן [והפתילות] [של כל לילה ולילה] במתנה באחד מדרכי הקניינים (ולא באמירה בעלמא), וכגון שיגביה האורח את כלי השמן [והפתילות] המיועד להדלקה או (אם כבר ניתן השמן במנורה) יגביה את המנורה. וי"א שצריך הבע"ב להוסיף מעט שמן בשביל האורח יותר מהשיעור שצריך ליתן לצורך חצי שעה בשביל עצמו. ואורח המשתתף בהדלקת בעה"ב צריך לשמוע הברכות מבעה"ב (שו"ע תרע"ז א' ומשנ"ב סק"ג ד', ושע"צ אות ט', וביאה"ל ד"ה להשתתף).

סב. מי שאינו בביתו בשעת ההדלקה, ואשתו מדליקה נרות בביתו, יוצא בזה יד"ח (אע"פ שאינו שומע ממנה הברכות), ואי"צ להדליק, ואי"צ להשתתף בפרוטת עם בעה"ב שאצלו מתאכסן (ק"י). ודווקא אם יודע בבירור שאשתו מדלקת עליו (אבל אם אינו יודע בבירור, יש לו להדליק ולברך - יעו"י עוד להלן דין ע"א) (ק"י) (שו"ע תרע"ז א' ומשנ"ב שם סק"ב ותרע"ה סק"ט) (ויעו"י עוד להלן דין קכ"ח).

סג. אף מי שמדליקים עליו בביתו כנ"ל, מ"מ טוב להיות בזמן ההדלקה במקום שמדליקים בו, כדי לשמוע את ברכות 'שעשה נסים' ו'שהחיינו' מן המדליק, ויכוון המדליק להוציאו יד"ח בברכותיו, והוא יכוון לצאת יד"ח בשמיעתו (ק"י). וי"א דאף מדליק במקום הימצאו בלא ברכה ויהדר לשמוע ברכות ממי שחייב בהדלקה ויענה אמן (חיי אדם קנ"ד - ל"ג והו"ד בביאה"ל סי' תרע"ז ג' ד"ה ולהדליק).

סד. מי שבילל ראשון של חנוכה לא היה בביתו בשעת ההדלקה ויצא יד"ח ע"י הדלקת אשתו בביתו (ק"י) (חשיבא כמי שהדליק בעצמו ואף הברכות שברכה אשתו עולות לו, ועל כן) אם בליל שני בא להדליק בעצמו, לא יברך 'שהחיינו' (ק"י) (משנ"ב תרע"ו סק"ז).

סה. יש מי שאומר דמי שיוצא בהדלקה שמדליקים בביתו, אותם המדליקים בביתו צריכים לכוון בשעת ההדלקה שמדליקים גם עבורו (ק"י) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל 'הליכות שלמה' ע' רס"א בדבר הלכה' י' וב' ארחות הלכה' שם 23).

סו. מי שאינו מדליק בעצמו וסומך על מה שמדליקין עליו בביתו, יזהר עכ"פ ליתן אל ליבו להודות ולהלל [בשעת ההדלקה בבית] (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' ש"ז בדבר הלכה אות כ"ב ע"פ משנ"כ להלן הערה רמ"א יעו"י ש).

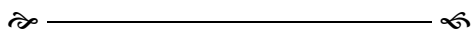
סז. נסע אחד מבני הבית למדינה אחרת, ובשעה שמדליקין עליו בביתו אי"צ עדין זמן הדלקה אצלו, י"א דיוצא יד"ח בהדלקה שמדליקים עליו בביתו (ואף בהדלקת נר ראשון של חנוכה, אע"פ שבמקום שהותו עדין אינו חנוכה) (ק"י) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל 'הליכות שלמה' ע' ר"ס ו'דבר הלכה' שם אות י', והגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חוט שני' ריבית עמ' קמ"ה). וי"א דאינו יוצא בהדלקת אשתו וב"ב וצריך להדליק בעצמו במקומו, או עכ"פ להשתתף בפרוטת (הגר"ש אלישיב זצ"ל ע"י יבלחט"א הגר"י דרוזי שליט"א - קובץ 'מבקשי תורה' חנוכה קובץ ל"ו עמ' י"ח וכ"ד הגר"י פישר זצ"ל 'הליכות אבן ישראל' ח"ב ע' ש"ע"ח והגר"מ פיינשטיין זצ"ל 'שמעתתא דמשה' ע' תע"ד מ'מועדי יסורין' פ"א הערה 19 וכ"ד הגר"צ אבא שאול זצ"ל - יעו"י לעיל דין ל"א).

סח. מי שיצא מארץ אחת קודם זמן ההדלקה שם והגיע לארץ אחרת אחר זמן ההדלקה, הפסיד המצוה (הגר"ש אלישיב זצ"ל ע"י הגר"י דרוזי שליט"א - קובץ 'מבקשי תורה' חנוכה קובץ ל"ו עמ' י"ח, והביא שם דכן שמע מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל דאפשר דבכה"ג הפסיד המצוה) (ק"י).

סט. הנוסע מביתו לכל ימי חנוכה ולן ואוכל במקום אחר ומדליקין עליו בביתו, דינו כהנ"ל בדין ס"ב (יעו"י להלן הערה ק"ל מש"כ מספר 'הלכות חג בחג'), וי"א דבכה"ג נעקר מביתו ומחויב בהדלקה בברכה במקומו, גם אם מדליקים עליו בתוך ביתו (הגר"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' ע' קי"ג) (ויעו"י עוד להלן דין ע"ב).

ע. מי שנמצא מחוץ לביתו בשעת ההדלקה ומדליקים עליו בביתו, ורוצה להחמיר ולהדליק בעצמו במקום המצאו - רשאי, ומברך עליהם (ק"י) ובלבד שיכוון במחשבתו לפני זמן ההדלקה שאינו רוצה לצאת יד"ח בהדלקת אשתו. וי"א שידליק בלא ברכה (ק"י), ועל כן מי שרוצה להחמיר להדליק בעצמו, יותר טוב להדר לשמוע הברכות מאחר ויכוון לצאת בהם ויענה 'אמן' וידליק, או שידליק במקום המצאו זמן מה קודם הדלקת אשתו ויברך על הדלקתו (רמ"א תרע"ז ג' ומשנ"ב סקט"ו - ט"ז).

עא. מי שלא ידע שידליקו בביתו, ובא לביתו ומצא שהדליקו עליו - דעת המהרש"ל (שו"ת סי' פ"ה) דצריך להדליק ולברך (דכיון שלא ידע, מסתמא היתה דעתו להדליק בעצמו ולא לצאת בשל אשתו וממילא חל עליו תקנת חז"ל), ודעת המג"א (ריש סי' תרע"ז) שידליק בלא ברכה (הו"ד במשנ"ב שם סק"ב). ויעו"י הערה (קכ"א).

תרע"ז סק"א הביא לד' רשב"א אלו, ולא העתיק תיבת 'פתילות' ויל"ע.

(קיא) ואם הוא נמצא בביתו ורוצה לצאת יד"ח בהדלקת אשתו יעו"י לעיל דין ה'.

(קיב) ובתורת הדשן סי' ק"א משמע דאפי' אם אינו יודע זה בבירור, רק שהוא יודע שאשתו יודעת דין זה שהאשה צריכה להדליק בתוך ביתה לפי שהמצוה מוטלת על מי שבתוך הבית או אפי' אם אינה יודעת אבל בני ביתה יודעים דין זה גם ככה"ג א"צ להדליק (שע"צ תרע"ז אות ד').

(קיג) ובזה יוצא יד"ח רבים מהראשונים דס"ל דאף שמדליקים בביתו אם אינו שומע הברכה, צריך לברך בעצמו ברכת על הנסים על הראיה להודות על הנס, וברכת שהחיינו (יעו"י ב"ח תרע"ז ג' ש"כ דכ"מ מהר"ף (שבת י"ח) רמב"ם (הל' חנוכה ג' י"ד) רא"ש (שבת פ"ב סי' יח) סמ"ק (ס"ד) אגודה (שבת סי' יז) וכו"פ שם למעשה, ובא"ל רבא שם סק"ד הוסיף להביא כן מהכלבו (סי' י"ד) שליטי גיבורים בשם הרא"י (שבת ק"ז) דף י' מדפי הריף אות א) ובשליטי גיבורים על המדרכי (סי' ע"ה) בשם העיטור (הל' חנוכה ק"ז ע"ב) ורשב"א ושכן משמע בתשובת רמ"א סי' צ"ט. וכתב שם הא"ר "ואין ספק אילו ראו הגדולים הנ"ל דברי פוסקים שהבאתי לעיל, לא היו חולקים על הב"ח". וכו"פ הפרי חדש (תרי"ז ג') (ענין משכ"כ שם סק"ז ושע"צ אות ט'), וכך מבואר בשו"ע תרע"ז ג' דאע"פ שמדליקין עליו בביתו מ"מ מחויב בברכות (ויעו"י משנ"ב שם ס"ק י"ד והשו"ע סותר עצמו דבסי' תרע"ז ג' מבואר דמי שמדליקין עליו בביתו נפטר אף מחיוב הברכות, יעו"י"ש ובשע"צ תרע"ז אות כ"א) ולמעשה פסק המשנ"ב (שם) דאין כדאי לעשות כן למעשה דספק ברכות להקל, עכ"ד. אכן כששומע מאחר שפיר יוצא ידי חובתו.

(קיד) ולכא"ה ה"ה אם בליל ראשון התארח אצל חבירו והשתתף עמו בפרוטת.

(קטו) דאמנם לפי המבואר מהשו"ע תרע"ז ג' דגם מי שמדליקין עליו בתוך ביתו ונפטר מחיוב ההדלקה, עדין מחויב בברכות שעשה נסים ושהחיינו (ובפרט לפי מה שמצדד הביאה"ל תרצ"ב א' ד"ה ושהחיינו ושע"צ תרע"ז ג' דברכת 'שעשה נסים' (ושהחיינו) קאי על עיצומו של יום (זמן חנוכה שנעשו בו נסים ונפלאות ואי"צ ברכה על ההדלקה או על ראיית נר חנוכה כ"א על 'הזמן') והביא שם דכ"ה שיטת המאירי) ומאחר שלא בירך ולא שמע בליל ראשון 'שהחיינו' אכתי מחויב בליל שני בברכה זו, וכמ"ש השו"ע (תרי"ז א') דאם לא בירך זמן בליל ראשון, מברך בליל שני או כשיזכור בשאר לילות, אכן מאחר דבשו"ע תרע"ז א' פסק דכשמדליקים עליו בביתו נפטר גם מחיוב הברכות. על כן אמרין ספק ברכות להקל וכמשי"כ למעשה המשנ"ב תרע"ו סק"ו ותרי"ז סק"ד. ויעו"י עוד רעק"א בהג' על השו"ע רס"י תרע"ז דכ"ל 'לשיטת האחרונים הסוברים דאם אשתו מדלקת עליו בביתו אי"צ לברך על ראייתו, היינו כיון שיוצא בהדלקתה והיא ברכה כדנא, הוי כאילו הדליק וברך הוא בעצמו'.

(קטז) דבשבת כג. אמר ר' זירא 'לא צריכנא, דמדליקין עלי' (ופירש"י שם בבבלי) בגו ביתא"י וכו"ה לשון הראשונים והשו"ע שמדליקין עליו, ומלשון זה משמע לכאורה שצריכים לכוון עבורו בשעת ההדלקה (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בדבר הלכה' שם. ויעו"י בא"רחות הלכה' שם שכן פסק למעשה, יעו"י"ש) ואם שכחו לכוון בעבורו צ"ע (דבר הלכה' שם).

(קיז) דעיקר חובת פרסום הנס תקנוהו על הבית כמבואר בל' הרמב"ם (פ"ד חנוכה ה"א) ז"ל "מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק" וכו' ובתוס' בסוכה מו. ד"ה הרואה דכתב דהטעם שהתקינו חכמים ברכה גם על הרואה נר חנוכה (משא"כ בסוכה ובלולב) הוא מפני אלו שאין להם בית ואין בידם לקיים המצוה, ובפני 'הושע שבת כא: דתקנו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית. וכך היא המצוה שאחד מבני הבית ידליק, וכיון ששם חלה כבר חובת ההדלקה שפיר דמי וחשיב גם הוא בהיותו במקום שהותו כמקיים המצוה בביתו (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - שם ע"רס"א בדבר הלכה' אות י').

(קיח) וצריך להשתדל שלא להפסיד המצוה באופן זה של יציאה מארץ לארץ. ומ"מ אינו חייב להשתדל עד כדי לשאול על הפתחים או למכור כסותו כדאיתא בשו"ע תרע"א א', דשאני התם דמיירי במי שנתחייב במצוה ואין לו שמן להדליק. משא"כ הכא הוא מפקיע עצמו מהמצוה ע"י שאין לו בית בזמן החיוב, ולא בא לכלל חיוב הדלקה (הגר"ש אלישיב זצ"ל שם).

(קיט) ואין כאן משום ברכה לבטלה, דכיון דאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו חל חיוב הדלקה עליו (משנ"ב תרע"ז סקט"ו).

(קכ) דאחר שחז"ל פטרוהו ע"י הדלקת אשתו לאו כל כמיניה לומר איני רוצה לצאת בשל אשתי (משנ"ב שם סקט"ו).

(קכא) והגר"מ פיינשטיין זצ"ל הורה למעשה דאם הדליקה אשתו בזמן בלי ידיעתו ושב לביתו, חוזר ומדליק, ומברך רק את ברכות 'שעשה נסים' ו'שהחיינו' (ביום הראשון) (שמעתתא דמשה עמ' תע"ד ממועדי יסורין פ"א הערה 16) - ובטעם הדבר יעו"י"ש ב'מקור השמועות' אות ל"ח ד"ל דהברכה על ההדלקה עצמה אינו מברך דחיישן שיצא כבר יד"ח בהדלקת אשתו ומ"מ שאר הברכות

עב. י"א דהמתארח במקום שמשלם שם שכר על שהותו (כבית מלון וכיוצ"ב), חייב להדליק נר חנוכה בברכה, אפילו אם אשתו מדלקת עליו בביתו (שו"ת מהרש"ם מברעזאן זצ"ל ח"ד סי' קמ"ו). וי"א דגם בזה נפטר ע"י מה שאשתו מדלקת עליו בביתו (יעו"י 'כף החיים' תרע"ז סק"ג בשם גן המלך סי' מ"א דמפרש דין אכסנאי שבשו"ע תרע"ז א' בכה"ג).

עג. הנמצא בביתו בזמן ההדלקה ובדעתו אח"כ לילך לישון באותו לילה בבית אחר, מדליק בביתו (דמקום הדלקתו נקבע לפי מגוריו בזמן ההדלקה) (קכג).

דין בן אצל אביו וחתן אצל חמיו

עד. מי שהולך לבית אביו או לבית חמיו לכל שמונת ימי חנוכה וישן וסועד שם, מדליק בבית אביו או חמיו, אפי' אם אוכל ביום אכילת עראי בביתו (פר"ח הובא בבית"ל תרע"ז ד"ה במקום).

עה. אף הנוהג כדעת השו"ע (תרע"א ב') דרק בעה"ב מדליק, מ"מ אם הוא מתארח אצל אביו או חמיו (אפי') לתקופה של כמה חדשים ויש לו חדר מיוחד בעבורו, אינו יוצא בהדלקת בעה"ב וצריך להדליק בעצמו (קכג) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מעדני שלמה ע' רכ"ז). וי"א דבמתארח יותר משלושים יום [אפי' כשנמצא בתחילת הל' יום ובדעתו להתארח יותר מל' יום] חשיב 'סמוך על שולחן אביו' בקביעות (וכדמצינו לענין עירוב חצירות בשו"ע סי' ש"ע ח' ובמשנ"ב סקנ"ה) והוי בכלל בני ביתו (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'שבות יצחק' ח"ח ע' קפ"א).

אשה הנמצאת בבית חולים או בית החלמה

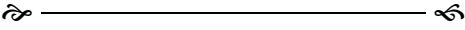
עו. אשה הנמצאת בבית חולים או בבית החלמה וכיוצ"ב, ובעלה מדליק נר חנוכה בביתם, פטורה מלהדליק (שו"ע תרע"ז א' ומשנ"ב שם סק"ב, ושו"ע ורמ"א תרע"ז ג', ומשנ"ב שם סק"ט ט"ו), אכן טוב לה להיות בזמן ההדלקה במקום שמדליקים בו כדי לשמוע ברכות ההדלקה ('שעשה נסים' בכל הימים, ו'שהחינו' ביום הראשון), ויכוון המדליק להוציאה יד"ח בברכותיו והיא תכוון לצאת יד"ח בשמיעתם (יעו"י לעיל דין ס"ב - ס"ג כשהאיש אינו בביתו וה"ה הכא כשהאשה אינה בביתה, ויעו"י עוד דעת הי"א שם. ובאופן שרוצה להדליק בעצמה, יעו"י לעיל דין ע' וה"ה הכא).

אכן אם הבעל אינו מדליק בביתם (כגון שעבר לבית הוריו וכדומ') י"א דאינה נפטרת בהדלקה של בעלה (וצריכה להדליק במקום בו היא נמצאת (קכד) (קכה) (קכו)) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' ע' קי"ח (קכז) וקובץ 'מבקשי תורה' ג' - י"ח עמ' ל' והגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' עמ' רס"ב בדבר הלכה אות י"ג) (קכח), וי"א דיוצאת האשה בהדלקתו, כיון שמדליק בעצמו, אבל אם אינו מדליק בעצמו ורק משתתף בפרוטה בהדלקת בעה"ב אינה יוצאת על ידו (הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' ע' קט"ו).

הנוסע לשבת חנוכה (קכט) – דין הדלקתו בערש"ק

(וה"ה הנוסע ליום או יומיים בשאר ימי חנוכה)

עז. המתארח בבית אחרים אפי' ליום אחד (ולא השאיר מבני משפחתו בביתו) וסועד ולן שם, זהו מקום הדלקתו (אפילו אם ברוב ימי חנוכה נמצא בביתו), ולפיכך הנוסע לחמיו או לאביו ב"שבת חנוכה" ידליק אצלם (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' רע"ח וכו"מ באגרות משה יו"ד סי' י"ד אות ה' [אלא דיעו"ש אם חייב מצד חשדא], וכ"ד הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' עמ' ק"כ - קכ"א והערה ז' שם, והגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חוט שני' חנוכה עמ' ש', והגר"ב זילבר זצ"ל - תורת היולדת ע' שס"ט וכו"ה בתשובות והנהגות ח"א סי' שצ"א, וב'הלכות חג בחג' ע' ל"ט הע' 25, ויעו"י הערה (קל). וכן בספר 'באר ישראל' ע' ס"ז הביא שסיפר לו הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שכשהגיע אליו חתנו הגר"ח קניבסקי

מברך, דהא בשו"ע תרע"ז ג' מבואר דאע"פ שמדליקין עליו בביתו מ"מ מחוייב בברכות הראיה [וכן פסקו הב"ח פרח"ו וא"ר - יעו"י שעה"צ תרע"ו ט'], אלא דכיון דהשו"ע סותר עצמו דבס"ל תרע"ו ג' מבואר דמי שמדליקין עליו בביתו נפטר אף מחיוב הברכות על כן כתב המשנ"ב (תרע"ו סק"ו) דלמעשה לא יברך דספק ברכות להקל, משא"כ בנידון דידן דיש ספק אם בכלל יצא יד"ח גוף המצוה, יש לסמוך דעכ"פ יברך ברכות 'שעשה ניסים' ו'שהחינו'.

(קכב) כ"ד הגרי"ק זצ"ל - 'אמת ליעקב' אור"ח סי' תרע"ז הערה 590, וכן יעו"י עוד להלן דין ע"ט דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל שזהו מקום הדלקתו. - אכן יעו"י שדעת הגרי"ש פישר זצ"ל.

(קכג) דהו"ל כשוכר חדר אצל אחר אלא שאין בעה"ב תובע ממנו דמי שכירות, ובשוכר פשיטא שאינו נחשב סמוך על שלחן בעה"ב (הגרש"ז זצ"ל שם).

(קכד) דדוקא כשמדליקין על האדם בביתו נפטר הוא בהדלקה, לא כשמדליק בבית אחר.

(קכה) ובספר 'תורת היולדת' ע' שס"ט הביא דאמר לו הגרי"ש אלישיב זצ"ל, דלפי מש"כ הפר"ח (יעו"י להלן הערה ק"ל) הוא דוקא אם נמצאת שם רוב ימי חנוכה, אבל בפחות מכך תמנה שליש שידליק בביתה, עכ"פ, ויעו"י להלן דין ע"ז מחלוקת הפוסקים בזה.

(קכו) ולדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מקום ההדלקה בבית חולים, הוא בפתח הבנין שבו נמצא (ולא בכניסה לכל המתחם מאחר וזהו שטח גדול, הוי כמו שמקיפים עיר בגדר ואינו מוגדר כ'חצר') (פניני חנוכה' עמ' ס"ה סי'). ודעת הגרי"ש פישר זצ"ל דפתח בנין בית חולים אי"ז מקום הדלקה כלל דהוא מקום שבאים אלפי איש יהודים ונכרים ואין הפתח משתייך אליו כלל וכלל (וגרע טפי מפתח חדר המדרגות יעו"ש). וכשהגרי"ש זצ"ל היה מאושפז בבית"ח סדרו עברו חדר עם מרפסת, והגרי"ש מינה שליח שידליק עבורו במרפסת הפונה לחוץ (וביקשו שיברך הברכות בקול רם שיוכל לשומעם) ('הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' שע"ט).

(קכז) והביא שם מחבר הספר דכ"ה בלקט יושר (ע' 152) ז"ל "ופעמים שאיש ואשתו חייבים בנר חנוכה כגון שאין להם בית מיוחד, ואין שניהם יחד".

(קכח) ואם הבעל נוסע לאחר לידת אשתו לבית חמיו לשהייה ארוכה, ואשתו תצטרף אליו לאחר כמה ימים כשתחזור מבית החלמה וכיוצ"ב, י"לע דיתכן דתפטר בהדלקת בעלה מאחר שקבעו דירתם בבית חמיו לתקופה זו, דאמנם האשה עצמה עדין לא באה לשם, מ"מ ע"י דיורי בעלה נקבע גם מקום דירה שלה שם.

(קכט) הגאון רבי חיים קריסוויטער זצ"ל גאב"ד אנטוורפן היה מקפיד שלא לנסוע ממקומו לשבת חנוכה, ואמר שכן נהגו בפולין שבימי חנוכה לא היו נוסעין מחמת השאלה על מקום הדלקת הנרות (פניני חנוכה' ע' ק"ט בהערה). וכמו"כ אחד שבא לשאול את הגרי"ש פישר זצ"ל דמאחר שבכוונתו לנסוע למירון לשבת חנוכה היכן ידליק, וענהו הגרי"ש זצ"ל מ'פארט נישט (לא נוסעים). והלה ניסה לומר: אני נוסע, ורק באתי לשאול כיצד לנהוג לענין ההדלקה, ושוב ענה לו הגרי"ש: מ'פארט נישט ('הליכות אבן ישראל' ח"ב ע' שע"ב הערה 6). ופשיטא שכל מקרה לגופו ולפי הצורך וכו' וכל אחד עושה כהוראת רבותיו. והגר"ח קניבסקי שליט"א נסע לבית חמיו בשבת חנוכה.

(קל) דהנה הפר"ח (סי' תרע"ז) הובא בביאה"ל שם ד"ה במקום) כתב דאם 'הולך הוא וכל אנשי ביתו לבית אביו או חמיו בקביעות על ח' ימי חנוכה, דבר ברור הוא שכיון שסועד וישן אצל אביו כל שמונת ימי חנוכה ... שם ידליקו' ומשמע מדבריו דעקירה מביתו חשיבא רק אם עקר לכל ימי חנוכה, אכן יעו"י שם ב'הליכות שלמה' דהגרש"ז אויערבאך זצ"ל סבר דמש"כ הפר"ח כל שמונת ימי חנוכה לאו דוקא ח' ימים, דלא משמע כן מלשון הפוסקים, והוי רק שיגרא דלישנא מפני שכן היה הרגילות בזמנם, אבל לדינא ברור דכל יום ויום נידון בפנ"ע ודינו ככל אכסנאי ואי"צ להדליק עליו בביתו כלל עכ"פ. - ובספר 'הלכות חג בחג' (שם) ביאר דברי הפר"ח: דהפר"ח איירי במי שיש לפניו ב' הדירות, ובאותה העיר הלך אצל חמיו לסעוד שם כל החנוכה, ומשתמש עדין בביתו ואוכל שם עראי כמש"כ הפר"ח, דבזה בעי קביעות לכל ימי החנוכה שהרי ביתו לפניו ויכול להדליק שם. אכן מי שעקר מביתו והלך לשבות בעיר אחרת ואוכל ולן שם ואין איש מאנשי ביתו שם, זהו דין אכסנאי שמדליק היכן שהוא מתאכסן, או שמשתתף שם, ובזה אין חילוק בין יום א' לח' ימים. והביא שם שכן משמע להדיא בט"ז (תרע"ז סק"ב) דכל שקבע עצמו לאכילה ושינה אפילו על יום אחד, מדליק היכן שמתאכסן, ואין צריך להדליק עליו בביתו (ויעו"י גם משנ"ב סי' תרע"ז סק"ב), וכן ביארו הגאון רבי בנימין זילבר זצ"ל (הובא בתורת היולדת ע' שס"ט הערה ב') והגאון רבי נסים קרליץ זצ"ל ('חוט שני חנוכה' ע' ש"י) הביא את דברי הפרי חדש ושם כתב דמה שנקט הפר"ח ח' ימים' הוא מפני שזו השאלה שנשאל, אבל העיקר אינו תלוי בנוסע לכל ימי החנוכה או לרוב ימי החנוכה אלא קבע עצמו לאכול ולישן במקום אחר דאז חשיב שגר שם. וכע"ז דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל דפשיטא שגם המשנה דירתו ליום אחד, משנה מקומו ומדליק היכן שנמצא ואין כוונת הפר"ח שמונה ימים בדווקא (ספר 'מבית לוי' עמ' ק"ב הערה ז').

שליט"א לשבת חנוכה, אמר לו החזו"א זצ"ל שידליק נרות בערב שבת בבית חמיו בירושלם^(קלא). וי"א דכיון שרוב ימי חנוכה נמצא בביתו, נחשבת דירתו בביתו וצריך להדליק שם גם ביום שאינו ישן שם,^(קלב) ולדעה זו הנוסע מביתו לשבת חנוכה (אם נוסע למקום קרוב ידליק נרות חנוכה בביתו [אחרי פלג המנחה] ואח"כ יסע למקומו [ושם תדליק האשה נרות שבת], אכן באופן) שאינו יכול להדליק בעצמו בביתו, ימנה שליח שידליק עליו בביתו, והשליח יברך על נרות עצמו וידליק, ולאחמ"כ ילך לבית חבירו וידליק גם שם (דקיי"ל סי' תל"ב סעי' ב' לענין בדיקת חמץ דהליכה לא הוי הפסק, וה"ה הכא) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל ע"פ דברי הפר"ח שהובאו בהערה ק"ל - 'באר ישראל' עמ' ס"ה ס"ו ע"ג ר' פניני חנוכה עמ' ק"ב ק"ט^(קלג), ויעו"ר הערה^(קלד)).

הנוסע לשבת חנוכה – דין הדלקתו במוצש"ק

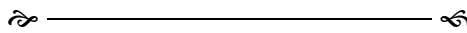
(וה"ה בשאר ימי חנוכה כשנמצא בזמן ההדלקה במקום אחר)

ע. י"א דכששהה יום אחד במקום אחר (כגון הנוסע לשבת לבית אביו או חמיו) ונמשכה שהותו שם עד תחילת הלילה הבא (וכגון במוצש"ש) אע"פ שיכול לשוב לביתו ולהדליק מ"מ עדיף שידליק במקום שהותו (משום שכבר הגיע זמן ההדלקה) ובלבד שיששה שם חצי שעה לאחר הדלקתו (ואי"צ לסעוד שם לאחר ההדלקה) (הגר"ש ז"א איערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' רע"ט, ובידבר הלכה' שם ל"ה ל"ו, וכ"ד הגרא"מ שך זצ"ל^(קלה)). וי"א שידליק בביתו ולא בבית האכסניא (דס"ל דכיון שלמחרת יחזור לביתו על כן נקבע מקום ההדלקה בביתו) (החזו"א זצ"ל - ע"י יבלחט"א הגר"ח קניבסקי שליט"א הובא ב'שאלת רב' פל"ח ע' שצ"ב אות י"א, וב'מעשה איש' ח"ד ע' קל"ב וכ"ה בתשובות והנהגות ח"ג סי' רט"ז, וכתב שם דעל כן יקפיד למהר ולחזור מיד במוצש"ש להספיק להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק וכ"ד הגר"ע יוסף זצ"ל - 'חזון עובדיה' עמ' קנ"ה^(קלי)), ואם אינו יכול להגיע לביתו בזמן ההדלקה, יעשה שליח שידליק בשבילו בביתו (ויכול להדליק גם בעצמו במקום שנמצא בלא ברכה כדין אכסנאי שמדליקין עליו בביתו כהנ"ל דין ע'). ואם אוכל שם ב' סעודות מדליק בבית האכסניא בברכה (וכגון במוצש"ש שיאכל שם סעודת מלוה מלכה וישן שם ויאכל למחרת בבוקר פת שחרית) (החזו"א זצ"ל שם). (אכן לפי דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל הובאה בדין לעיל בסמוך, גם בזה צריך להדליק דוקא בביתו כיון שנסע רק ליומיים).^(קלז) וי"א דאם אינו חוזר מאוחר ימתין וידליק בביתו (ובזמננו במוצש"ש בעיר עכ"פ עד השעה 10:00-10:30 עדין אינו מאוחר) ואם חוזר מאוחר ידליק היכן שנמצא במשך השבת (הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' עמ' קכ"א)^(קלח).

הדלקת חתן בליל חופתו

ע. חתן שחופתו באחד מלילות חנוכה, מדליק בבית אביו [הואיל ובזמן ההדלקה עדין לא עקר דירתו משם וכעת זה ביתו ומקום קביעותו] (הגר"ש ז"א איערבאך זצ"ל - הליכות שלמה ע' ער"ה והגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' ס"ט^(קלט) וקובץ 'מבקשי תורה' ג' י"ח ע' כ"ט וכ"ד הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' עמ' קכ"א, וכ"ד הגר"ש דבליצקי זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חוט שני' ריבית עמ' קמ"ה וחנוכה עמ' ש"י והגרא"ל שטינמן זצ"ל^(קמ)). וה"ה אם הוא בן ספרד (שלמנהגם מדליק רק גדול הבית) פטור מלהדליק באותו לילה (שעדין יוצא יד"ח בהדלקת אביו) (הגר"ש ז"א איערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' שם ובידבר הלכה' שם את כ"ו). וי"א דאינו יכול להדליק בבית אביו (מאחר שמקום אכילת החתן בלילה ולמחרת לא יהיה בבית אביו) (הגרי"ש פישר זצ"ל 'הליכות אבן ישראל' ח"ב ע' שע"ה). ולדעה זו יש לעשות כמובא להלן בסמוך.

פ. אם החופה מבעוד יום וכשיגיע זמן ההדלקה כבר אינו דר בבית הוריו, אינו יכול להדליק בבית הוריו (דכבר עקר דירתו משם) (הגר"ש ז"א איערבאך זצ"ל - שם, והגר"נ קרליץ זצ"ל - שם). ועל כן העצה היא, שהחתן והכלה ילכו אחר החופה (קודם סעודת הנישואין) לבית מגורם החדש, ויאכלו שם סעודה קלה כדי לקבוע דירתם ולאחר מכן ידליק החתן נרות חנוכה, ושוב יחזרו לבית החתונה (ספר הנשואים כהלכתם פט"ו הע' 130 בשם הגר"ש ז"א איערבאך זצ"ל, והובא ב'הליכות שלמה' ע' רע"ו הע' 47). וי"א דיכול להדליק בלילה כשיגיע לדירתו החדשה (ומותר לו לאכול בסעודת החתונה, הגם שעדין לא קיים מצות הדלקה, מכיון שעכשיו הוא כמו הולכי דרכים שאין להם בית כלל ואינם חייבים במצות נר חנוכה) (הגר"נ קרליץ זצ"ל - 'פסקי הלכות' להגרי"א דינר שליט"א (ה'תשס"ו) ע' נ"ט ובהערה שם). ויעו"ר הערה^(קמא).

(קלא) וכמו"כ בספר 'שבות יצחק' חנוכה ע' ק"י הביא דשמע מהגר"ח קניבסקי שליט"א דכשהיה בחור בישיבת לומז'א בפתח תקוה ובא לשבת חנוכה לבית אביו זצ"ל אמר לו החזו"א זצ"ל להדליק נר חנוכה בבית הוריו, וכן הביא הגר"נ קרליץ זצ"ל ('חוט שני חנוכה ע' ש"י) דהחזו"א הורה שהנוסע מביתו לבית הוריו לשבת והם מתגוררים בעיר אחרת, חשיב שנמצא שם בקביעות ומדליק שם. עכ"ד.

(קלב) דביתו של אדם היא הדירה הקבועה ולא דירה עראית, ורק אם ישנה בבית האכסניא רוב ימי חנוכה יחשב שעקר ממקומו וידליק במקום שנמצא (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - שם).

(קלג) והביא שם שהגרי"ש אלישיב זצ"ל ס"ל כן מסבירא (ולא על סמך ד' הפר"ח הנ"ל).

(קלד) ובספר 'פניני חנוכה' ע' ק"ו הביא דבפעם אחרת פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל לבחור ישיבה דאפי' אם עוקר למחצית ימי חנוכה לבית הוריו (ואפי' אם עקר לארבע ימים בחנוכה שהם רק ג' ימי הדלקה, כגון שבא ביום ראשון של חנוכה ביום וחזר ביום רביעי דחנוכה), ג"כ יכול להדליק במקום שימצא.

(קלה) כ"ה בשו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' תקצ"ו וסי' תנ"ז מהגר"ר חנוך העניך קרלנשטיין זצ"ל ששמע מהגר"מ שך זצ"ל גבי בחור שבא לשבת חנוכה לבית אביו ובמוצש"ק בזמן ההדלקה נמצא שם, דדינו דמדליק שם ואי"צ להשאר בבית הוריו ביום שלאחר ההדלקה. וכ"ה ברבבות אפרים ח"ב סי' קע"ט אות א'.

(קלו) וכע"ז פסק הגרי"ש פישר זצ"ל לבני ישיבה הנוסעים לביתם לשבת חנוכה, דבמוצש"ש אם יכולים לחזור מיד לישיבה (לפני שתכלה רגל מן השוק) ידליקו שם בברכה, ואם אינם יכולים לחזור מיד, ידליקו בביתם וישארו שם עד למחרת בבוקר, ויאכלו שם סעודת שחרית ('הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' שע"ו).

(קלז) והרוצה לצאת יד"ח ב' השיטות יתכן דיכול למנות שליח להדליק בביתו בזמן וכמו"כ להשתתף בפרוטת עם בעה"ב במקום שה' בשבת ולהתנות שרוצה לצאת יד"ח בהדלקה המהודרת יותר. ויל"ע.

(קלח) ודעת הגר"נ קרליץ זצ"ל ('חוט שני חנוכה עמ' ש"י) דבמוצש"ש אם הם חוזרים לביתם מוקדם, יש להם להדליק בביתם, ואם לאו ידליקו במקום שהיו בשבת ויחזרו לביתם רק אחר שכלתה רגל מן השוק דהיינו שכבר אין עוברים ושבים ברחוב שבו הם גרים, שאם יחזרו לביתם קודם לכן הרי הם נכנסים לשאלה אם יש להם לחזור ולהדליק. עכ"ד.

(קלט) וה"ה בכל מי שעובר דירה בימי חנוכה, אם בשעת ההדלקה נמצא עדין בביתו הקודם ידליק שם, אפילו אם בלילה כבר לא ישן שם, כי כעת זה ביתו ומקום קביעותו (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' ס"ט).

(קמ) דכן היה מעשה בחתן שהוריו דרים בירושלם וחתנתו בב"ב והולך לדור בכרמיאל, שהורה הגרא"ל שטינמן זצ"ל שיצא בהדלקת הוריו, מכיון שעד החופה אין נקרא עקר דירתו, שכן אם הכלה תברח ילך לבית הוריו (שיעורי הגר"מ זילברברג שליט"א ה'תשע"ג).

(קמא) ושם בהערה כתב הגר"א דינר שליט"א דיל"ע אם יכול לברך מאוחר בלילה כשמגיע שם עם הכלה, האם יספיק אדם אחד לפרסומי ניסא, דמהשעה צ"ת רע"ב אות י"ז דכתב "שיקץ ב' או ג' מהם" משמע דאחד לא מספיק, ועל כן יבקש מאחד מבני המשפחה וכיוצ"ב להצטרף עמו בדירה החדשה בכדי שיוכל לברך ברכות ההדלקה. עכ"ד שם. ויעו"ר עוד להלן הערה ר"ז.

דין המנורה

פא. טוב שכל אחד יטריח לעשות לו מנורה יפה לפי כוחו (משנב' תרע"ג סק"ח). והמהרש"ל קנה מנורה של כסף. וכן ב'סדר היום' כתב דמי שידו משגת יעשה של כסף (באר היטב' שם סקי"ג).^[קמב.]

◇ "... שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שכאותו המין שיביא ממנו ... **והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הקל הטוב שיחיה מן הנאה והטוב**" (רמב"ם איסורי מזבח ז' י"א).

◇ "כבד את ה' מהונך" (משלי ג' ט') כבדהו יותר מהון שלך, אם יש לך הון ועושר כסף וזהב וכל מחמדים אתה מכבדו – קונה ארגז יפה ונאה וסוגרו בו, כן תעשה לחפצי ד' ... אם יש לך הון אתה מכבדו ומיפהו להראות את יופיו לכל, כן תעשה לחפצי שמים, כי כל חפצים לא ישוו בה" (ספר חסידים אות ער"ה).

◇ "ובענין הנרות שידליקו בהן, כל אחד יעשה אותן כפי כוחו, וכל המחדר אותם ביותר הרי זה משובח, ומי שידו משגת לעשות אותם מכסף יעשה אותם... וכל זה אם אינו מעכב מראה בה הכיבות המצוה, וחפצו, והשמחה שיש לו בה שהוא עיקר העבודה" (סדר היום, סדר חנוכה).

◇ בחדס לאברהם (פב החיד"א, מעיין ב' נהר נ"ח)^(קמג) מנה 15 מיני כלים הראויים להדלקת נר חנוכה, וכל הקודם במניין, משובח יותר משום "זה קלי ואנהו" – א. זהב. ב. כסף. ג. נחושת קלל (דומה לזהב). ד. נחושת אדומה. ה. ברזל. ו. בדיל. ז. עופרת. ח. זכוכית. ט. כלי עץ. י. כלי עצם. י"א. חרס מצופה בעופרת. י"ב. חרס בלתי מצופה וחדש. י"ג. קליפת רימון. י"ד. קליפת אגוז. ט"ז. קליפת האלון (ועי' להלן דכבר כתב כן רבי יצחק סני נהור בן הראב"ד).

פב. המדליק בכוסיות זכוכית העומדים על מנורה של כסף, הרי"ז כמדליק במנורה של כסף ^(קמד) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - הליכות שלמה ע' רפ"ה הערה 17, והגרי"י פישר זצ"ל - 'הליכות אבן ישראל' ח"ב ע' ש"ס וכ"ד הגר"ש ואזנר זצ"ל וכן נהג בעצמו - ספר 'מבית לוי' עמ' קכ"ג ובהערה ג' שם, וכ"ד הגרב"צ אבא שאול זצ"ל - אור לציון ח"ד עמ' ע"ר ^(קמה)). ואדרבה עדיף ליתן זכוכית בראשי הקנים מאשר כלי מתכת דאז ניכר ונראה השמן והוי מהודר טפי (הגרב"צ אבא שאול זצ"ל שם וכע"ז בשו"ת 'שבט הקהתי' ח"ה סי' קי"ד ב') ^(קמז).

פג. הקונה מנורה חדשה (וה"ה משומשת שלא היתה שייכת לו בעבר) וליבו שמח בה (וכגון חנוכייה מכסף), יברך עליה ברכת שהחיינו בשעת הקנייה ^(קמז) (היינו אחר שקנה) (יעוי' שו"ע רכ"ג ג' ומשנב' סקי"ג), ויזהר לברך קודם שיתרגל ותסתלק השמחה ממנו (משנב' שם סקט"ו) ויעוי' הערה ^(קמח). (ולענין מי שלא בירך שהחיינו בשעה שהגיעה המנורה לידו יעוי' להלן דין קנ"ה). ולא יברך עליה ברכת הטוב והמטיב אפי' אם הוא פוטר בהדלקתו את בני ביתו ^(קמט), [ואפי' אם הם נהנים מראיית החנוכייה בביתם ^(קנ)] (הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'חנוכה הלכות ומנהגים' [להגר"צ כהן שליט"א ע' ס"ח]).

פד. המדליק במנורה, י"א דיראה שיחא רווח בשיעור אצבע בין כל נר לנר (וכנראה היינו בין שלהבת לשלהבת ולא למקום הנר כולו, יעוי' לעיל דין נ"ד) (ערוך השלחן תרע"א י"ג. ויעוי' משנב' תרע"א ס"ק י"ח). (ובערוך השלחן שם הוסיף ד"אין כלל בזה, דזה תלוי באופן עשייתן, והעיקר שיחא ניכר כל נר בפנ"ע").

פה. מותר להדליק בפמוטות (העשויים קנים קנים שיוצאים סביב בעיגול והקנים חלולים, ומחיצת כל קנה מפסיק בינו לבין חברו), ובתנאי שכל קנה מרוחק מחברו לפ' רוחב אצבע, אך מ"מ אי"ז הידור לנר חנוכה ^(קנא) (רמ"א תרע"א ד' ומשנב' סקי"ז י"ח וביאה"ל ד"ה מותר).

(קמב) הנה מצינו בראשונים דביארו דכו"כ הלכות מהל' חנוכה נקבעו משום 'דומיא דהדלקת המנורה בבית המקדש' דהנה ברשב"א שבת כ"א: כתב דמה דאסור להשתמש לאור הנרות זל"ש "טעמא דמילתא משום דע"י נס שנעשה במנורה תקנו, והלכך עשאוה כמנורה שאסור להשתמש לאורה" עכ"ל. וכ"ן בר"ן שבת שם (ט. מדפי הרי"ף) "דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה, עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל". וכע"ז בבעל המאור שם "אסור להשתמש לאורה של נר חנוכה כל תשמיש ... כיון שהם זכר לנרות ולשמן של היכל אסורות הן בהנאה כל עיקר", וכ"ה במאירי שם כ"א. "ויש באים בה מטעם איסור הנאה וקדושה גמורה הואיל והן זכר לנרות ולשמן היכל הקצהו מדעתו לגמרי". וכמו"כ מצינו עוד במאירי (שבת כא. בתוך דבריו - ד"ה ולמדת ענין זה) דכתב דדרך הידור היא בהחלפת הפתילות כל לילה דומיא דמנורת המקדש שהיו מחדשים הפתילות בכל לילה. וכ"ה בכל בו (סימן מד) ז"ל "נהגו לחדש הפתילות בכל לילה, ולברך על התוספת והטעם לפי שבכל לילה היה הנס מתחדש ועוד טעם אחר לחדש הפתילות זכר למקדש שהיו מחדשין אותן כלילה אל מנורת המאור". ויעוי' עוד רש"י שבת כב: דהא דפסקינן דהדלקה עושה מצוה הוא משום דהוי דומיא דמנורה. יעוי"ש. (ועפ"י הוסיפו גדולי הדורות עוד כהנה וכהנה דקדוקי הל' והידורים במצות נר חנוכה משום דהוי 'דומיא דמנורה' וחלקם הובאו בגליון זה כל א' וא' במקומו הוא יעוי"ש). ויל"ע אמאי לא מצינו להדר להדליק דווקא במנורה של קנים ולא בפמוט או בפס ברזל וכיוצ"ב דהא איתא במנחות כח. על הדלקה בדבר שאין בו קנים 'ההוא פמוט מקרי' ומבואר שם דאינו כשר להדלקה בבית המקדש. וכמו"כ לא מצינו ענין הדלקה במנורה של זהב כ"א משום 'זה קלי ואנהו' ולא משום דהוי 'דומיא דהדלקת המנורה במקדש' דשם המצוה מן המובחר ה' להדליק דווקא בשל זהב כדיעוי' מנחות כ"ח. וכמו"כ הא במנורה דבית המקדש בדיעבד מהני לעשותה מכל מתכות אבל של זכוכית אפי' בדיעבד פסול כדיעוי' רמב"ם בית הבחירה א' י"ח ופרק ז' ה"י, ולא מצינו דאיכא הידור שלא להדליק נר חנוכה במנורת זכוכית משום דלא הוי 'דומיא דמנורה' בבית המקדש (ואי נימא דענין ד'דומיא דמנורה דבית המקדש' הוא רק לענין עצם ההדלקה ולא לענין הכלי גופא, יש להשיב קצת דהא חזינו גבי הדלקה בבית הכנסת דנפסק דמדליקים את הנרות בכותל הדרומי או על השלחן העומד אצל הכותל הדרומי זכר למנורה שמקומה במקדש ה' בדרום, וכמו"כ מסדירים את הנרות בין מזרח למערב כעין המנורה שבבית המקדש ^(כדיעוי' שרע' ורמ"א תרע"א ז' ומשנב' שם סקי"מ מ"ב) הרי דחזינו ד'דומיא דמנורה' הוא גם גבי הכלי גופא - והיינו מיקומו בשעת ההדלקה). ויל"ע.

(קמג) הובא בפתחי עולם סי' תרע"ג סקי"ג ובכף החיים תרע"ג סק"ס.

(קמד) דהואיל ואינם עשויים לעמוד בפנ"ע אלא בתוך המנורה, בטלי לענין זה לגבי המנורה. וכע"ז במתני' דכלים פכ"ד מ"ז (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל 'הליכות שלמה' שם).

(קמה) וטעמו דכיון שעיקר המנורה היא של כסף, ואדם המסתכל על מנורה זו בכללותה, רואה לפניו מנורה של כסף ולא של זכוכית, וגם מי שקנה מנורה זו שילם ממון בשביל מנורה של כסף והראה חביבות המצוה שטרח וקנה מנורה של כסף, על כן יש כאן הידור מצוה של הדלקה בכלי כסף (הגרב"צ זצ"ל שם).

(קמו) אכן יעוי' 'תשובות ונהגות' ח"ה סי' רכ"ג א'.

(קמז) ובפמ"ג (תרע"א א"א סקי"ב) הביא דהמהרש"ל קנה מנורה מכסף, ולא בירך שהחיינו בשעת הקניה, אלא הדליק בה לראשונה בליל שני, ובירך ג' ברכות ('להדליק', 'עששה נסים' ו'שהחיינו' על המנורה). ובפמ"ג שם כתב ד"עשה כן לחיוב מצוה, ומ"מ צ"ע אם יש לנו לעשות כן, דלא מחזי כיוהרא, ושאני אדונינו המהרש"ל ז"ל, ועוד דהרואה אומר דמברך זמן בליל ב" עכ"ל.

(קמח) אכן יעוי' כף החיים (רכ"ג ב') דכתב גבי ברכת שהחיינו על כלים חדשים "לא ראיית נזהרים בזה", וכן בקצות השולחן ח"ב סי' ס"ד סק"ג כתב ד"על שאר כלי תשמישי אדם, אפילו כסף וזהב אין נוהגים לברך כלל". וכמו"כ יעוי' 'הליכות שלמה' תפילה (עמ' רפ"ג ט"ז ס"ו ובהערה 70 שם) דהגרש"ז אויערבאך זצ"ל הורה דאין מברכים על כלים חשובים שהחיינו ואפי' על תכשיט חשוב, ויעוי' שם דכשיש שמחה על התכשיט (וכיוצ"ב) טוב לברך על פרי או בגד חדש ולכוון גם על התכשיט, יעוי"ש. י ועכ"פ אף הנוהג לברך שהחיינו על כלים חדשים אלא שמסתפק אם 'לבו שמח בה', או דאינו נוהג לברך שהחיינו, מ"מ יכול לפטור עצמו בברכת שהחיינו שבשעת ההדלקה כדיעוי' להלן דין קנ"ה.

(קמט) לפי שאין נחשב שבני ביתו משתמשים במנורה זו, דאין הוא מוציא אותם ידי חובה בהדלקה, אלא הדלקתו פוטרת אותם מלהדליק, ואף לגבי אשתו שנפטרת מדין "אשתו כגופו", אי"ז כגופו לענין השתמשות כאילו הדליקה בעצמה, אלא לענין שאי"ז כשליחות (הג"ח קניבסקי שליט"א - ס' 'חנוכה הלכות ומנהגים' שם).

(קנ) דאי"ז הנאת השתמשות המחייבת ברכת 'הטוב והמטיב', אכן הביא שם בשם הגר"ח שליט"א דמ"מ אם קנה חפץ שלא לשימוש אלא להנאת ראיה מברך שהחיינו, כי ברכה זו מברכים על כל דבר שנהנה ממנו, עכ"ד. (וכנראה כוונת הגר"ח שליט"א דהמודד אם לברך שהחיינו או הטוב והמטיב מתלא תליא בכוונת הקונה בקניית החפץ, ועל כן מנורה שכוונת הקונה לקנותה בעבור הנאת השתמשות ולא הנאת ראיה, לפיכך אע"פ שבני ביתו נהנים ג"כ הנאת ראיה מ"מ כיון דרק המדליק נהנה בה הנאת השתמשות, מברך עליה 'שהחיינו' ולא 'הטוב והמטיב', אכן בכל חפץ אחר שמטרת קנייתו היתה לשם הנאת ראיה בלבד, שפיר מייחשב השתמשות בראיה בלבד ומברך 'שהחיינו' כשאחד נהנה.ו.)הטוב והמטיב' כשנינים נהנים).

(קנא) ויעוי' ב"ר פעלים' ח"ד סי' ל' שכתב טעם בזה, דהמצוה מן המובחר הוא שיהיו כל הנרות בשורה אחת ממש דוגמת המנורה שהיתה בביהמ"ק שכל הנרות הם בשורה אחת. ויתכן דנפק"מ בזה דכיון דבעינן דומיא דמנורה במקדש על כן בעינן שיחא בשורה אחת ממש כמקדש, אמנם אם הטעם הוא משום הידור בעלמא ולא משום דומיא דמנורה, אי"כ י"ל דעיקר

פו. נר שיש לו שתי פיות (היינו שהפחיתות מבפנים מונחת יחד, ורק בבליטתו לחוץ נחלקות לשני מקומות) כיון שבמקום הנחת הפחיתות בחוץ ניכר שהם שתיים, נחשבות כשתיים (שו"ע תרע"א ג' ומשנ"ב סק"א).

◇ אמרו חז"ל "הרגיל בנר חנוכה זוכה לבנים תלמידי חכמים" (שבת כג:; ובטור (תרע"א) כתב "הזהיר בנר חנוכה" (ואף הגר"א בביאורו על השו"ע והלבוש ריש סי' תרע"א הביאו דברי הגמרא וכתבו 'הזהיר') ^(קנב). ובזכות מצוה זו אף הוא עצמו ראוי לזכות לחיות תלמיד חכם, אלא קמ"ל דאפילו אם הוא כבר ת"ח גם יזכה שיהיו לו בנים ת"ח (יעו"ו לבוש ופרי חדש ריש סי' תרע"א).

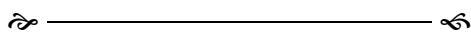
◇ בקונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה המיוחס לרבי יצחק סג"י-נחור בן הראב"ד כתב "אמרו רז"ל הזהיר בנר חנוכה הוין ליה בנים זכרים שיהיו תלמידי חכמים, והרי כו"ע מדליקין נרות חנוכה ואין כולם ולא רובם זוכים לבנים תלמידי חכמים, אין לתמוה מזה, שהאמת הוא חכמים הם אמת ודבריהם אמת, וכפי מה שכל העולם מדליקין נרות חנוכה שרובא דרובא יוצאין ידי חובה, אבל מיעוטא דמיעוטא זהירין להדליק כפי כל פרטי המצוה והקדוקים, שהזהיר בהדלקתן בכל פרטיה ודקדוקיה יקנה וישיג בכח המצוה ובסגולתה בנים זכרים תלמידי חכמים". עכ"ל (ויעו"ו להלן ב'הכנה למצוה' בכללי החיי אדם בזהירות בכל מצוה).

ושם בתחילת הקונטרס פירש עשרה תנאים שהמדקדק בהם יקנה וישיג בכח מצוה זו ובסגולתה בנים זכרים ת"ח, ואלו הם התנאים (בקצור): א. באיזה כלי ראוי להדליק (מ"ו כלים ראויים, וכל הקודם קודם בהם משובה: כלי זהב, כלי כסף, כלי מתכות בזהב ממין הנחושת ודומה לגוון הזהב וכו' ויעו"ו שיעור עוד בדברי חפ"ה החיים שהובאו לעיל). ב. שיעור חלל הכלי – שלא יפחות מאצבע על אצבע בגודל. ג. באיזה שמן ראוי להדליק – רצוי לחזר אחרי שמן זית זך, שבשמן זית נעשה הנס, והיותר זך הוא יותר משובח. ד. שיעור השמן – שלא יפחות ממשקל ב' דרהמין ורביע בכל נר ונר. ה. באיזה פתילה – רצוי לחזר אחר צמר גפן. ו. שיעור כמות הפתילה, יעו"ו ש"ש. ז. באיזה מקום ראוי להניחה – בטפח הסמוך לפתח משמאל הנכנס. ח. כמה תהיה גבוהה מהקרקע – למעלה מוג' טפחים ולמטה מו'. ט. באיזה מקום מהנרות יתחיל להדליק – צריך להתחיל להדליק מהנר הסמוך לפתח. י. באיזה סדר ידליק הנרות בכל הח' לילות. יעו"ו ש"ש.

◇ במאורי (שבת דף כג:) כתב דהא דאיתא 'הרגיל בנר זוכה לבנים ת"ח' הוא כשמזהיר ומחבב המצוה דול"ש "לעולם יהא אדם זריו לקיים את המצוה ובקלה כבחמורה שאינו יודע מתן שכרן של מצוות, ומ"מ יהא לבו סמוך שאין השם מקפח שכר כל בריה ושמדתו לשלם מדה כנגד מדה. דרך הערה אמרו הרגיל בנר חנוכה דרך חיוב מצוה ובהערה מפורסמת היווין לו בנים תלמידי חכמים לקיים עליו נר מצוה ותורה אור ... אמרו באחד מגדוליהם שראה באחד והיה רגיל בשתי נרות ר"ל של חנכה ושל שבת בהידור ודרך חיוב ואמר גברי רברבי נפקי מהכא וראה באחד שהיה רגיל באחת בהידור ובהיבוב ואמר גברא רבא נפיק מהכא וכאשר פתר בן היה"ע עכ"ל. (וכע"ז פי' הגר"ש אלישיב זצ"ל הו"ד בספר 'תמצית ההלכות' הל' שבת עמ' ר"ב, ויתכן דמקורו הוא מד' מאירי הנ"ל).

◇ איתא במדרש רבה (בראשית מ"ט ד') תני רבי שמעון בן יוחאי אומר כל מי שיש לו בן יגע בתורה כאילו לא מת, והקב"ה מתמלא עליו ברחמים. ובזהרר הק' (מדרש רות) כתב דכל המניח בן בעוה"ז ^(קנב) ומלמדו תורה ומעשים טובים אין מלאכי חבלה וגיהנום שולטין בו. וכמו"כ איתא בתנא דבי אליהו זוטא (פ"ב) "עמי הארץ, שהקרו והשנו את בנייה תורה, בנייה מצילין את אביהן מאותה בריה וחרפה, ומאותה בלימה, ומדינה של גיהנום" ^(קנב). ואף כלפי האשה כך הוא, כדכתב בראשית חכמה (פ' דרך ארץ שער ד') "...זכות של אשה לעוה"ב הוא שיהיו בניה עובדין את השי"ת ועושים רצונו וכשהיא בבית עולמה ובניה עוסקים בתורה ומצוות, יחשב לה כאילו היא בחיים ועושה כל המצוות, ותהיה במעלות עליונות לעוה"ב". עכ"ל.

◇ יהודי הגיע לפני הגרש"ז אויערבאך זצ"ל והסיה לפניו את ליבו, שלמרות שהוא אברך שיושב ולומד וביתו מושתת על דקדוק ההלכה, לא זכה שכניו ילכו בעקבותיו, בדרך התורה, ובניו מזלזלים בכל הקדוש והיקר. מאידך שכנו שהוא יהודי פשוט הצליח מאוד בחינוך בניו, וכל בניו נעשו תלמידי חכמים ויראי השם. אמר לו הגרש"ז, הגמ' בשבת (כ"ג ע"ב) אומרת דרחים רבנן הוה ליה בנין רבנן, והנה אצלך בסעודות שבת, כאשר עלתה על הפרק דברי חכמים באיזה דבר מסוים, היית מזלזל בפני בני ביתך, ולפעמים היית מורה שאתה אינך סבור כך, או שהיית מעלה ביקורת על הדברים, והיית אומר את דעתך, וממילא הכנסת בילדיך ספיקות בגדולי התורה, וממילא אהבת התורה כהתה אצלם. מאידך שכנך אכן אינו ת"ח גדול, אך כאשר עלתה על הפרק שאלה שהורו בה גדולי ישראל, היה מתבטל כלפיהם כעפרא דארעא, והורה בביתו שכל מה שיאמרו קדוש, ולא זו אף זו אלא גם בעיתות מחלוקת ומריבה היה מדבר בביתו בשבח כל גדולי ישראל, ואומר שאין לנו להכניס ראשינו בין ההרים הגבוהים, וכיון שהיה מחבב את לומדי התורה על בני ביתו, זכה לדור ישרים מבורך (השו"ק חמד' חנוכה ע' ר"ב).

הקפידא שלא יהא בעיגול אבל אי"צ בשורה אחת ממש.

(קנב) דכתיב 'כי נר מצוה ותורה אור' - ע"י נר מצוה דשבת או חנוכה יבוא אור התורה לבניו (יעו"ו ש"י שבת שם ולבוש רס"י תרע"א).

(קנב) ובספר 'יוסף אומץ' (לרבי יוסף יוזפא ז"ל דיני שלושים ו"ב חדש עמ' 331) כתב "ענין הקדישים וברכו ולמנצח וברכת המזון לאבלים, ידוע שמעלים המה ע"י כן מגיהנום, ולהתפלל כל התפילה טוב יותר ויותר, אכן יתקון זה אינו רק לעמי הארצות, אבל לימוד תורה מועיל שבעתים מכל התפילה וע"י כן מכניסין המת לגן עדן, ואם הבן מחדש חידושי תורה אין ערך להכבוד שזוכה אביו ע"י כן בשיבה של מעלה" עכ"ל.

(קנב) ובמדרש הנעלם רות פ"ב איתא, מעשה ברבי זמירא שיצא לכפר אונן, והנה הוא רואה בדרכו בקעים באדמה ומהם עולות להבות, התקרב אל המקום והטה את אוזנו והנה הוא שומע קולות, פגש שם ערבי אחד שאמר לו בא ואראה לך פלאות נעלמות מבני אדם. הלך אתו מאחורי סלע אחד וראה שם בקעים אחרים, אשר גם מהם עולות להבות, ואף שם שמע קולות שאומרים אי אוי. אמר לעצמו ודאי מקום זה הוא אחד מן המקומות שבגיהנום. משהלך אותו ערבי ונשאר הוא לבדו, הטה שוב את עצמו אל אחד מן הבקעים, וראה אדם אחד שהיה צועק בקול ולוקחים אותו ומכניסים אותו לעומק מדור אחר, עד שנעלם ולא ראהו יותר. ישב לו רבי זמירא באותו מקום ונרדם. ובחלומו רואה הוא את אותו האיש, אמר לו מי אתה, אמר לו יהודי חוטא אני, שלא עזבתי רעות וחטאים בעולם שלא עשיתי. אמר לו מה שמך, אמר לו איני יודע, שהרשעים שבגיהנום אינם זוכרים את שמותם. אמר לו ומהיכן אתה, אמר לו קצב הייתי בגליל העליון, ובשביל הרעות הרבות שעשיתי שם דנים אותי שלוש פעמים ביום ושלוש פעמים בלילה. התעורר רבי זמירא משנתו והנה חלום. הלך משם לגליל העליון וחיפש אחרי אותו אדם רשע שראה בחלום, פגש ילד אחד ושאל אותו האם אתה מכיר קצב אחד שהיה כאן ומת, ענהו הילד שיבא כך וכך לאותו אדם רשע ולאותה מינקת שהניקה אותו על כל הרעות שעשה כאן. שאל אותו האם בן השאיר אחריו בעולם, אמר לו הילד כן, ילד אחד עזב אבל רשע גם הוא כאביו, והוא הילד המשרת בבית המטבחים. חיפש רבי זמירא אחר הילד עד שמצאו, לקחו עמו והחל מלמדו מקרא ותפילה וקריאת שמע אחר כך לימד אותו משנה וגמרא והלכות ואגדות, עד שהתחכם הרבה ונסמך להיות רבי ונקרא בישראל רבי נחום הפקולי. ולמה נקרא שמו פקולי, על שם הכותב ישעיהו (כ"ה ז) פקו פליליה שהוציא את אביו מדינה של גיהנום, וכמה חכמי הדור שיצאו ממנו נקראו בשמו פקולי. לאחר כל זאת בא אותו קצב אל רבי זמירא בחלום הלילה, ואמר לו רבי כמו שאתה ניהמת אותי כן ניהם הקב"ה אותך כי מאותו היום שידע פסוק אחד הוציאני מדיני שהיה שלוש פעמים ביום ושלוש פעמים בלילה לפעמיים ביום ופעמיים בלילה, ומשהחל לקרוא שמע העבירו את דיני לפעם אחת ביום ופעם אחת בלילה, כיון שלמד בבית רבו בטלו את דיני מכל וכל, וביום שקראו לו רבי התקינו את כסאי בין הצדיקים שבגן עדן ובכל יום ויום שמתחדשת תורה בשמו מעטרים אותי בעטרה עליונה שהצדיקים מתעטרים בה ובשבילך זכיתי לכל הכבוד הזה, אשרי מי שעוזב בן שעמל בתורה בעולם הזה (ע"פ תרגום - 'אמרות טהורות' עמ' ק"ס).

(קסג) (משנ"ב תרע"ג סק"ב). טוב שגוף הנרות (פרט לשמש) יהיו שווים בגודלם ובמראם ובמינם משום הידור מצוה (כף החיים תרע"ג סקכ"ג).

צח. הנרות יהיו בשורה אחת בשורה, לא אחד גבוה ואחד נמוך (חיי אדם קנ"ד י' וקיצושו"ע קל"ט ס"ט) (אכן הקפידא הוא רק באופן שאפשר להכיר שזו אחת גבוה ביותר מחברו, אבל גבוה מעט אין קפידא, והביא שם דפחות משיעור אצבע לאו כלום ואי"צ להקפיד - רבבות אפרים ח"א סי' תל"ד אות ז').

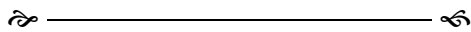
צט. מי שלא מצא שמן זית, ולקח נרות שעוה לנר חנוכה ודיבקים וקודם שהתחיל הברכה הביאו לו שמן זית, י"א דימשוך ידיו מנרות של שעוה וידליק בשמן זית (תשובת חכם צבי סי' מ"ה הו"ד בבאר היטב תרע"ג סק"א וכ"פ הערוך השלחן תרע"ג - ו'). וי"א דכיון שכבר התחיל בשל שעוה, רשות בידו להדליק בנרות השעוה (ישובת יעקב' ח"א סי' ל"ז וח"ב סי' ל' הו"ד בבאר היטב' תרע"ג סק"א ושערי תשובה שם). אכן אם התחיל לברך, ובתוך כך הביאו לו שמן זית, אע"פ שעדיין לא אמר את שם ד', אלא רק "ברוך אתה", יגמור את הברכה על נרות השעוה, ולא ישליכם ליקח שמן זית (דזהו בזיון לנרות השעוה שנתקדשו בתחילת הברכה, ואין לביישם בשביל הידור מצוה) (ואף החכם צבי מודה בזה – שערי תשובה שם וכ"פ הערוך השלחן שם).

◊ מה טוב ליתן מים בנר ושמן למעלה, להורות על הנס שבו תרמוזו בזה כי גבר ישראל שנמשלו לשמן, על האומות שהם מים הזידונים (כף החיים תרע"א סקל"ב).

ק. אין יוצאים יד"ח הדלקת נרות חנוכה ע"י נר חשמלי (כף החיים' תרע"ג י"ט (קסד), וכ"פ בשו"ת 'בית יצחק' (להג"ר יצחק יהודה שמעלקיש זצ"ל) יור"ד ח"א סי' ק"כ אות ה' (קסה), וכ"ד הג"ר צבי פסח פראנק זצ"ל - 'הר צבי' (על הש"ס מועד ח"ב תענית כ"ה עמ' י"ג) (קסו) וכ"ה בשו"ת לבושי מרדכי מהדורא תליתאי ח"ג סי' נ"ט, ובשו"ת 'משנה שכיר' להג"ר ישכר שלמה טייכטאל זצ"ל (קסז) וכן הורה הגר"ש דבליצקי זצ"ל וכ"ה בספר 'הלכות חג בחג' עמ' פ"א). וי"א שבשעת דחק גדול יוצאים יד"ח בהדלקת נורת ליבון שיש בה חוטים לוחטים ומלובנים (דהם חשיבי כאש) ובלבד שידליק אותה במקום מיוחד שאין רגילות להדליק בשאר ימות השנה, שיהא ניכר שהודלקה לצורך מצות הדלקת נר חנוכה (יעו"י אחיעזר הנדמ"ח ח"ג סי' ס' עמ' קנ"ה וח"ד סי' ו' דהעלה דהדלקת נורת חשמל הוי אב מלאכה וחייב משום מבכיר ומכבה, ויעו"י דמשמע מד' דאם מדליק באופן שיש היכר דהוי הדלקה למצות נר חנוכה מהני ורק שאי"ז מצוה מן המוכרח (דבעינן שמן זית) יעו"י"ש. ויעו"י עוד הליכות שלמה עמ' רפ"ג דהגרש"ז אויערבאך זצ"ל נסתפק בזה וכתב דמי שאין לו ברירה אחרת רשאי להדליק פנס של מנורת ליבון ולברך עלי' ובלבד שיש בו כדי להדליק חצי שעה. וכן כתב הג"ר יוסף משאש זצ"ל שו"ת 'מים חיים' אור"ח סי' רע"ט להתיר (קסה) (קסט) (קט). .

קא. כל הפתילות כשרות לנר חנוכה אע"פ שאין האש נאחזת בהם יפה (מלבד ל'שמש' בער"ש חנוכה דיש להשתמש רק בפתילה שמותר להדליק בה נרות שבת. ויעו"י הערה (קעא)) (שו"ע תרע"ג א' ומשנ"ב סק"ג), ומ"מ מצוה מן המוכרח ליקח לפתילה צמר גפן או חוטי פשתן (משנ"ב שם סק"ב) שהאש נאחזת בהם יפה, ויש לעשות גם את הפתילות נאות (אבל לא ארוכות) (ערוך השלחן תרע"ב ט').

◊ טוב להדליק הפתילה ולכבותה קודם ההדלקה (בפתילה שלא הודלקה עדין), כדי שתהי' מחורכת ויאחוז בה האור יפה (יעו"י רמ"א רס"ד ט' גבי נרות שבת וה"ה הכא (קעב) וכ"ה הגר"י פישר זצ"ל 'הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' שנ"ה וכ"ה הגר"ש אלישיב זצ"ל - איש על העדף ח"ב עמ' רל"ט, וכ"ה בבית הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'אור ישראל' בהקדמה לספר).

(קסג) באר היטב שם סק"א בשם תשו' 'שער אפרים' סי' ל"ט. (קסד) וטעמו: משום דלא הוי זכר לנס, דהנס ה' ע"י הדלקת שמן ופתילה, ובנר חשמלי אין כ"א אור בלא תפיסת ממשות. ועוד דבמנורה היתה נדלקת הפתילה ע"י אדם, ובזה ע"י מכונה. ועוד כיון דהעשית שיש בה כח האור היא מלאה אור על כן הוי כמדורה שאין עולה אפי' לנר אחד (כף החיים שם). וכע"ז כתב בספר 'פתחי שערים' שבת כא. דאין להשתמש ב"אור שמוציאין מחלל הגעזליך בלי שום פתילה" (אור של גז) לצאת יד"ח נר חנוכה, כיון דבחנוכה בעינן הדלקה דומיא דמנורת ביהמ"ק וכדכתב הרשב"א שבת כ"א גבי טעם האיסור להשתמש לאור הנרות, זל"ש "משום דע"י נס שנעשה במנורה תקנו, והלכך עשאוה כמנורה שאסור להשתמש לאורה" עכ"ל, וכע"ז כ' בעל המאור שם (ט. מדפי הרי"ף) יעו"י"ש. ולפי"ז ה"ה אין להדליק באור של גז, כיון דבמנורת ביהמ"ק ה' פתילה. עכ"ד הפתחי שערים. וה"ה בנר חשמל ופנס וכיוצא ב'.

(קסה) דכתב שם ז"ל "לענין הדלקת נר חנוכה אינו יוצא, לא בעלעקטרישעס ליכט (נורה חשמלית) חדא ששמן זית מצוה מן המוכרח ועוד כיון שנעשים להדליק בכל ימות השנה לא הוי פרסומי ניסא והרמ"א כ' בס"י תרע"א שיזהר שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה כי אז לא יהי' היכר כלל... על כן אין לברך להדליק נר חנוכה על נרות האלה" עכ"ל.

(קסו) ויעו"י"ש שהביא שהגאון ר' אברהם ישראל משה סלומון מחארקוב זצ"ל אמר לו ששמע מאיש נאמן שהגאון ר' משה ראזין זצ"ל (אב"ד חוידאן ואח"כ באמריקא, מגאוני ליטא האחרונים, בעל ה"נזר הקדש") הורה דבמוצ"ש שרי לברך "בורא מאורי האש" על מאור החשמל דהא "אש" הוא, אבל בער"ש קודש אין מברכים על מאור חשמל "להדליק נר של שבת" כיון דהברכה היא "להדליק נר" וזה לא חשיב "מדליק" (וה"ה בחנוכה).

(קסז) אור"ח כרך ב' בהל' מועדים סי' ש' עמ' שע"ג מכוון קרן רא"ם, יעו"י"ש שא' מטעמיו, דהמהר"ל מפראג בספרו "נר מצוה" (עניני חנוכה ד"ה 'אמר יהודה' עמ' כ"ד בהוצאת 'יהדות' התשל"ב) כ' ד"נר" לא מקרי אלא פתילה עם שמן, דעל כן הוצרך במקדש שמן עם פתילות משום דכתיב "להעלות נר תמיד" ובכל מקום שאמרו "נר" צריך דווקא שמן ופתילה, וכ"ה ג"כ ע"פ הסוד. עכ"ד. וממילא בשבת וחנוכה שמברכים 'להדליק נר', צריך להיות דווקא נר שמן ופתילה (ושאני נרות חלב ושעוה דבמקום שדולק נהנה החלב ונעשה שמן והפתילה שואבת שמנו של נר).

(קסח) וטעמו דאי משום הפתילות, הלא כל הפתילות כשרות לנר חנוכה, אפי' פתילות שאין האור נתלה בהן יפה, כמש"כ השו"ע תרע"ג א' וכן יש חוטי נחשת שהאור נתלה בהם יפה יפה, ואם מפני שהנס נעשה בשמן, הרי במדינות אשכנז נהגו להדליק בנרות של שעוה מפני שאורן צלול כמו שמן כמש"כ הרמ"א שם, וא"כ העיקר שיהא אור צלול ואין לך אור צלול יותר ממנו, ויהיו הנרות מונחים באופן שיהיו נכרים שהם לפרסומי ניסא דחנוכה, ואי משום דהדלקה עושה מצוה, גם בזה יש הדלקה וכיבוי. עכ"ד.

(קסט) ודעת הגר"צ אבא שאול דנר חשמל הפועל ע"י סוללה (בטריה) או מצבר כגון פנס יוצאים בו יד"ח ובלבד שיש בו שיעור הדלקה של חצי שעה, ויכול גם לברך עליו (אלא שאין מקיים בו "מצוה מן המוכרח" דלזה בעינן דוקא שמן ופתילה) (אבל אם פועל ע"י זרם חשמל הכללי אין יוצאים בו יד"ח) וטעמו דשמן ופתילה "דומיא דבית המקדש" אינו לעיכובא כמו ששמן זית אינו לעיכובא והוי רק מצוה מן המוכרח. ועל כן מדינא יוצאים בנר חשמל אם הוא פועל ע"י סוללה או מצבר שכבר משעת ההדלקה יש בו שיעור הדלקה של חצי שעה, אכן בנר חשמל הפועל ע"י זרם חשמל הכללי שנולד בכל רגע זרם חשמל שלא ה' לפני כן בעולם, אין יוצאים בו יד"ח, דבנר חנוכה בעינן שכבר בשעת ההדלקה יהא בנר שיעור שמן עד שתכלה רגל מן השוק (כדיעו"י שו"ע תרע"ה ב) ('אור לציון' ח"ד עמ' רס"ז) (ועו"י 'הליכות שלמה' עמ' רפ"ג). ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל דכשא"ל להדליק נר חנוכה, יכול להדליק פנס חשמלי ואפי' מנורה המחוברת לחשמל הכללי ובלבד שיסדר שיהא היכר שמדליק לנר חנוכה (קובץ תשובות להגר"ש ח"ג סי' ק"ג). ויכול גם לברך עליו (פניני חנוכה עמ' קמ"ז) דס"ל להגר"ש זצ"ל דכיון שהחשמל מסודר וערוך לייצר כל רגע חשמל חשיב כאילו כבר נמצא לפנינו כח החשמל בשיעור הנצרך (פניני חנוכה שם).

(קע) וכן הורה הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א לחולה המאושפז בבית חולים (כשאסור להדליק שם נר) שידליק פנסים הדולקים בעזרת סוללה (בטריה) ויניחם על כסא נמוך שגובהו בין ג' טפחים ל' טפחים - אכן כ' שם דלא יברך עליהם יעו"י"ש (קובץ בית אהרן וישראל שנה י"א גליון ב' (ס"ב) תשנ"ו עמ' ס"ט).

(קעא) יעו"י לעיל הערה קנ"ז.

(קעב) ברש"י בשבת דף כ"ח ע"ב ד"ה הבהבה ובדף כ"ט ע"א ד"ה טעמא כתב דע"י שמדליק ומכבה קודם הדלקת מצוה, הפתילה דולקת יפה והוי הידור מצוה להדלקת המצוה שלאחריה. אכן ברש"י שם דף ל' ע"א ד"ה ש"מ כתב דתועלת הכיבוי קודם ההדלקה היא דכשיבוא להדליק שוב, תיאחוז האור בפתילה מהר, וכע"ז שם בדף ל"א ע"ב ד"ה כר"ש כתב דתועלת הכיבוי "שיהא הלהב נוח לאחוז בה כשיבוא להדליקה". ובמשנ"ב רס"ד סקכ"ח (גבי הבהוב פתילות נרות שבת) הביא כטעם השני הנ"ל זל"ש "זה יעשה האיש מתחילה ויהיה תועלת שלא תשהה האשה בהדלקתה בהגיע זמנה".

קב. י"א שהמדליק בפתיל צף (המרוח בשעוה) ידליק הפתיל לזמן קצר קודם ההדלקה להמיס השעוה (דרך עי"ז מקיים ההידור להדליק בשמן ולא בשעוה) (הגרי"י פישר זצ"ל 'אבן ישראל' ח"ט סי' ס"ג ^(קעג) ^(קעד), וכ"ד הגר"ש דבליצקי זצ"ל לחשוש לזה ולהדליקם קודם זמן ההדלקה עד שבודאי כבר כלתה כל השעוה (והוסיף להעיר דה"ה המדליקים עם צמר גפן יש להקפיד שהצמר גפן יהי' ספוג מהשמן עד ראשו ממש, דאל"כ וראש הצמר גפן יבש, יש לחשוש שההדלקה הראשונה שבה כבר יצא יר"ח לא היתה בשמן וכנהנ"ל) - 'שומע ומוסיף' התשע"ז, וכ"ד הגר"י"ל שטינמן זצ"ל - 'שיעורי הגרמ"ב זילברברג שליט"א ה'תשע"ג). ויש שדקדקו להטביל הפתילה בשמן לפני ההדלקה ('להורות נתן' ח"ו סי' מ"ה, 'שלמי תודה' עמ' ס"א). וי"א דאין להקפיד על שעוה מועטת זו ^(קעה).

קג. אי"צ להחליף הפתילות מדי לילה (שאין בהם בזיון מצוה דאדרבה הם נוחים להדליק יותר כשהן מודלקין כבר) (שו"ע תרע"ג ד' ומשנ"ב סקל"א ויעו' הערה ^(קעו)).

◊ **כתבו הספרים הקדושים דאף בהכנת הפתילות ושפיכת השמן יכניס שמחה בליבו שהם עבודה בפנ"ע, וחרש"ש** ('נהר שלו' כוונת חנוכה מ' ב') **כתב כוונות מיוחדות לבזמן הזה. ויעו' הערה** ^(קעז) (קובץ יד ביה"ד חנוכה).

נר השמש

קד. נוהגים להדליק נר נוסף ('שמש') כדי שאם ישתמש לאור הנרות יהא זה לאור השמש. ויניחנו רחוק קצת משאר נרות מצוה (שו"ע תרע"ג א') ^(קעה). ויעו' הערה ^(קעט).

קה. יש לעשות ה'שמש' יותר ארוך משאר הנרות או להעמידו גבוה קצת משאר הנרות ^(קפ) (רמ"א תרע"ג א' ומשנ"ב סק"כ).

קו. כשהחשמל דולק במקום שדולקים נרות חנוכה, מדינא אי"צ להדליק נר 'שמש' (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' ש"ט ^(קפא), והגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' פ"ג), אכן מאחר שמצוי לפעמים שנכבה החשמל על כן טוב לחוש ולהדליק שמש בכל ענין (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שם בהערה 59, וכע"ז דעת יבלחט"א הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'תורת המועדים' שעל 'שונה הלכות' ע' ש"ג).

◊ **כתב בקב הישר (פ' צ"ו) ^(קפב) "יש קדושה גדולה גם בנרות של השמשים** (הנקראים שרפים) ...**שהנר השמש הוא דוגמת הכהן שהיה מדליק בביהמ"ק, ודוגמת שרפי מועלה המדליקין בוצינין קדושין שיאירו פני כסא כבודו יתברך** ^(קפג) ... **ובל מו שמדקדק במצוה זו, ואינו מזיז את השמש ממקומו, יזכה לראות את נרות העתידין להדליק בבית קדשינו במהרה בימינו אמן" עכ"ל.**

(קעג) דכיון דקיים המצוה הוא תיכף בהדלקה (דכנתה אין זקוק לה) וברגע הראשון דולק השעוה ולא השמן, נמצא דלא מקיים ההידור של שמן (הגרי"י פישר זצ"ל - שם).

(קעד) והוה עובדא במפעל שייצרו נרות מוכנים לחנוכה, בענין שכל נר הוא חד פעמי מוכן עם שמן זית ופתילה, וצריך רק לפתוח את ראש הכוסית ומוכן מיד להדלקה, ועשו כן עם פתילות מצופות שעוה כדי שיהיו נוחות להדלק, ורצו הכשר מהבד"ץ ע"ז ולא הסכים הגרי"י זצ"ל ליתן הכשר באופן זה אא"כ יעשו פתילות בלא שום ציפוי ('הליכות אבן ישראל ח"ב ע' שני"ז הערה 4).

(קעה) דמאחר שזמן קצר אחרי הדלקת הפתילה בוער השמן חשיב כמדליק מיד בשמן - 'שבט הלוי' ח"ח סו"ס קנ"ז, והגרש"ז אויערבאך זצ"ל הליכות שלמה ע' רפ"ה, ושם הוסיף דמלבד הטעם שהשעוה נמסה מיד, נראה דכיון דהפתילה והכריכה הרי הם כגוף אחד, חשיב הכל כהדלקה אחת וחשיב כמדליק בשמן זית ממש וקיים המצוה מן המובחר. וכ"ד הגר"ג קרליץ זצ"ל -

'חוט שני' חנוכה עמ' ש"ג (ומ"מ כ' שם דאם ירצה להחמיר, יכול קודם ההדלקה להדליק הפתילה עד שתיגמר השעוה ויכבה, ושוב ידליק לשם מצות חנוכה).

(קעו) ומבואר בשו"ע דמצד הדין אי"צ להחליף הפתילות. ומיהו יל"ע האם יש בכך משום הידור והנה במאירי (שבת כא. בתוך דבריו - ד"ה ולמדת ענין זה) כתב דדרך הידור היא בהחלפת הפתילות כל לילה דומיא דמנורת המקדש שהיו מחדשים הפתילות בכל לילה. וכ"ה בכל בו (סימן מד) ז"ל "נהגו לחדש הפתילות בכל לילה, ולברך על התוספת והטעם לפי שבכל לילה היה הנס מתחדש ועוד טעם אחר לחדש הפתילות זכר למקדש שהיו מחדשין אותן בלילה אל מנורת המאור". ובלקט יושר (עמ' 152) מביא על רבו התרומת הדשן "וזוכרני שלקח בכל לילה פתילות חדשות". ובאבודרהם (הובא בדרכי משה ס"ק ו) כתב שא"צ להחליף הפתילות אלא שנהגו כן. ובסדר היום (סדר חנוכה) כ' להסיר מותר השמן והפתילות (היינו להחליפם). - מיהו במשנ"ב (תרע"ג סקל"א) מבואר דיש עדיפות שלא להחליף מטעם ש"הם נוחים להדליק יותר כשהם מודלקים כבר", וכ"ה בערוך השלחן (תרע"ג י"ז) "ואדרבא פתילה ישנה טובה יותר להדלקה מחדשה כדתנן פתילה שהבהבה [שבת כ"ח: פתילה שקיפלה ולא הבהבה ופרש"י כדי שתהא מחורכת ותדלק יפה] עכ"ל. - וכן נהג החתם סופר זיע"א שלא להחליף הפתילות של נר חנוכה בכל לילה (מנהגי החתם סופר - בתוספת לפרק ט'). וביאר בספר 'ליקוטי חבר בן חיים' (לתלמידו המובהק של החת"ס, הגה"צ רבי חזקיה פייבל פלוט זצ"ל אב"ד דק"ק שוראן) הטעם ד"אף דבמקדש היו מחליפין התם חששו להדליק בפתילה ישנה שלא יאמרו לאורה הוא צריך, אבל בנר חנוכה דמשום פרסומי ניסא הוא, עדיף טפי שלא להחליף שידלק יותר יפה" עכ"ו. - ויתכן **דאם מחליף כל יום את הפתילות וגם מהבהבם** (שמדליק הפתילה ומכבה) **קודם הדלקת מצוה, מקיים שפיר שני ההידורים הנ"ל**, ויל"ע. - שו"ר בספר מנהגי החת"ס החדש (הוצאת הרב קינכטליכער) ב"תומר דבורה" שבסוף הספר (במילואים על פרק י' בסופו, ע' קע"ב) הביא מכת"י ז"ל "הפתילות של נרות חנוכה היה נוטל הישנה כל זמן שיכול לדלוק ממנו כיון דאיתעבידא פעם אחת בו מצוה יכול לעשות בו פעם אחרת". וכ"כ בשו"ת התעוררות תשובה או"ח תרע"ג ד'. וכן הביא בספר 'נר חנוכה' (ע' י"ב) מהגר"ח קניבסקי שליט"א דכן נהג החזו"א זצ"ל שלא היה מחליף לא הפתילות ולא השמן. וכ"ג הגרי"ש אלישיב זצ"ל (רק הוסיף שמן לשמן הנותר בכוס) (איש על העדה ח"ב עמ' ר"מ, שכן שמע מהרה"ר ר' ארי' (בגד"ד משה) אלישיב שליט"א).

(קעז) הנה יעו' במרדכי סוף סוכה (סי' תשס"ט) דכתב ז"ל "העושה סוכה לעצמו אומר 'זמן', אין לתמוה מאי שנא דלא מברכין זמן **אעשיית** נר חנוכה דהא מזמן לזמן אתי, וי"ל דמשעת עשייתו לא מינכר שעושה אותם לשם מצוה דשמו ידליקם לצורכו ולהכי לא מברך, אבל סוכה מינכר דלשם מצוה קא עביד" עכ"ל. - ומשמע בדבריו דבלא הטעם דלא מינכר שמכין נר חנוכה לשם מצוה, היה מברך גם על הכנת הנרות בפנ"ע 'שהחינו'. הרי דבהכנת הנרות גופא בפנ"ע מקיים מצוה עד כדי לברך ע"ז שהחינו. ודבר חידוש הוא, ויל"ע. ויעו' עוד בתשובות שבות יעקב ח"ב סי' ל' שכתב דהכנת הנרות חשיב כהתחלת המצוה וכדלעיל דין צ"ט והו"ד בשערי תשובה תרע"ג סק"א.

(קעה) ובכף החיים (תרע"ג מ"א) כתב דיניח השמש לצד ימין (של הנרות) כדי שכשידליק, ידליק על הסדר משמאל לימין, ולא יצטרך לחזור לשמאל להדליק השמש, יעו"ש עוד מש"כ בזה (והיינו לדעת השו"ע דמדליקים משמאל לימין, אכן לדעת ה"ט"ז דההדלקה היא מימין לשמאל יצטרך להניח השמש משמאל לנרות כדי שלא יצטרך לחזור לימין).

(קעט) הנה הרמ"א שם כתב דבמדינות אלו אין נוהגים להדליק נר נוסף כדכ' השו"ע, אלא נוהגים שאותו נר שבו ועל ידו מדליק את הנרות - מניח אותו ליד הנרות, וסיים שם דמנהג זה עדיף טפי'. וביאר במג"א שם סק"ו "דאז מוכח בהדיא שאינו ממנין הנרות". ובפרמ"ג א"א סק"ו הוסיף לבאר דזהו משום דלמנהג השו"ע דמוסיף נר אחד "אין יודעים בני הבית כמה הוא של מצוה, וכן בחוץ העוברים, משא"כ שמש יודעים עכ"פ בני הבית, ובחוץ שמש ארוך יותר וכו'". והו"ד בקיצור במשנ"ב שם ס"ק י"ט). ולכאן' כוונתו דאע"פ שהשו"ע כתב דיניח את הנר הנוסך מרחוק קצת משאר הנרות כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין באותו יום ולא יחשיבו את הנר הנוסך כחלק ממנין הנרות, מ"מ אכתי יחשיבו אותו כחלק מן מנין הנרות אע"פ שמונח רחוק מעט. - משא"כ למנהג הרמ"א כיון שבני הבית רואים שהנר שבו הדליק בעה"ב את כל הנרות אותו הוא מניח ליד הנרות, הרי היא הוכחה ברורה שאינו ממנין הנרות (והיינו דגם לדעת השו"ע איכא הוכחה פורתא (וכד' המסב"ב שם ס"ק ט"ז) מ"מ מנהג הרמ"א איכא הוכחה בהדיא. עכ"כ). וכמנהג הרמ"א כן נהג הגרמ"ש שפירא זצ"ל. ובזמננו לא מצינו כלל הנוהגים כהרמ"א, כ"א כמנהג השו"ע בלבד. ויעו' עוד ערוך השלחן שם דין ג'.

(קפ) ובמהרי"ל (מנהגים אות ג') הביא סימן לדין זה ליתן השמש גבוה מכל הנרות והוא: לשום שפלים למעלה, ועוד סימן 'שרפים עומדים ממעל לו', ר"ל ל"ו נרות חנוכה מלבד השמשים שמדליקים בהם, הם השרפים - יעמדו ממעל ה"לו'.

(קפא) דהרי זה כמדליק במקום שיש מדורה דפסק השו"ע תרע"א ה', ומשנ"ב שם סקכ"ה דאי"צ נר שמש דע"י המדורה יש היכרא שהנר של מצוה, וה"ה הכא כשיש חשמל אין דרך להשתמש לאור הנר (הגרש"ז זצ"ל ב'דבר הלכה' שם).

(קפב) דברי ה'קב הישר' דלהלן עם ע"פ המהרי"ל שבהערה הסמוכה לעיל.

(קפג) וכתב שם "ומכאן תראה הפגם הגדול מה שראיתי בעו"ה שרוב העם נוהגים שלוקחים נר השמש מן הנרות ועושין לאורו עסקי חול, ומכ"ש עתידין ליתן את הדין מהעון הפלילי שמשחקין באור השמש בקלפים שקורין קארט"ן או בקביאות"ו... ואינם יודעים שהשמשים הם קדושה יתירה יותר מנר חנוכה כמ"ש הרב הגאון מהרי"ל ז"ל הרמז "שרפים עומדים ממעל לו" ר"ל שהשמשים עומדים ממעל ללו"ו נרות של חנוכה, ע"כ המזלזל במצוה זו בודאי עונשו יהיה קשה מאוד". עכ"ל.

שיעור השמן הנצרך להדלקה

קז. בשעה שמדליק (אף אם מדליק בפלג המנחה, ואף לנוהגין להדליק בשקיעה) צריך שיהיה שמן בנר כדי שיעור ההדלקה (דהדלקה עושה מצוה) (שו"ע תרע"ה ב'). ושיעורו הוא 'עד שתכלה רגל מן השוק' שהוא כחצי שעה אחרי צאת הכוכבים (יעו"ש שו"ע תרע"ב א' ב'). וכיון שבזמנינו זמן כלות הרגל מן השוק הוא מאוחר מבזמן חז"ל, נכון ליתן שמן בנר שיהיה ראוי לדלוך עד זמן 'כלות רגל' של זמננו, יעו"ש הערה (קפד), אכן יותר מזמן זה ('כלות רגל מן השוק') אין שום מצוה ליתן (משנ"ב תרע"ב סק"ו).

קח. אם בירך והדליק כאשר עדין לא היה שמן כדי שיעור הדלקה, ורק אח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור, לא יצא יד"ח, וצריך לכבותה ולחזור ולהדליקה כשיש בו כדי שיעור, בלא ברכה (שו"ע תרע"ה ב' ומשנ"ב סק"ח).

קט. בזמננו (שהכלות רגל' מאוחר מבזמן חז"ל) אם איחר להדליק אחר צאה"כ אפילו לא נשאר זמן חצי שעה עד שתכלה רגל מן השוק, מחויב ליתן שמן קודם הדלקה בשיעור שידלק חצי שעה לכה"פ (יעו"ש משנ"ב תרע"ב סק"ה). ואף אם איחר להדליק עד אחר 'כלות רגל מן השוק' (דאז הדלקתו היא 'פרסומי ניסא' רק לבני ביתו) צריך ליתן שמן בשיעור שידלק כחצי שעה (משנ"ב שם).

דברים האסורים קודם ההדלקה

קי. מחצי שעה קודם זמן ההדלקה אסור להתחיל באחד מהדברים הבאים: שינה (אפי' דעתו לישן רק מעט), תספורת, רחיצת הגוף, בורסקי (ולענין שאר מלאכות יעו"ש להלן בדין הסמוך) לימוד תורה, סעודה, ושתית משקה משכר יותר מכביצה (דילמא אתי לאמשוכי בהן וישכח להדליק) (שו"ע רל"ב ב' ומשנ"ב שם סק"ב וסקל"ה ומשנ"ב רל"ה סקט"ז, י"ז, ומשנ"ב תרע"ב סק"י ושעה"צ שם אות י"ד) (קפ"ה).

קיא. י"א דאף שאר המלאכות (או מקצועות למיניהם כגון חשבון וכיוצ"ב) שאפשר להמשיך בהם או שיכולים לגרום טרדא אסור להתחיל בעשייתם בתוך החצי שעה הסמוכה לזמן הדלקת הנרות, וי"א דלא נאסרה אלא מלאכה שאין רגילות להפסיק בה באמצע (כגון תספורת וכיוצ"ב) אסור כהנ"ל, אבל תפירה וכתיבה ושאר הדברים שאדם רגיל להפסיק בהם באמצע, מותר לו להתחיל בהם בתוך החצי שעה הסמוכה לזמן הדלקת הנרות (וכשיגיע הזמן יפסיק בהם), ובמקום הצורך יש לסמוך להקל כדעה אחרונה זו (משנ"ב רל"ב סק"ט וביאה"ל שם ד"ה לבורסקי ומשנ"ב ס' רל"ה סק"י ושעה"צ אות י"ח) (קפ"ה).

קיב. איסור אכילת הסעודה קודם ההדלקה הוא דוקא אכילת פת או עוגות יותר מכביצה (יעו"ש הערה (קפ"ה) ובתבשיל העשוי מחמשת מיני דגן (קפ"ח) אסור לאכול ממנו שיעור קביעות סעודה. ושאר מאכלים ופירות ומשקאות שאינם משכרים מותר אפי' אם אוכל או שותה מהם הרבה (שו"ע רל"ב ג' ומשנ"ב סקל"ד, ל"ה).

קיד. האיסור לאכול ולעשות מלאכה חצי שעה לפני ההדלקה נוגע גם בנשים (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל 'הליכות שלמה' ע' רצ"ט ושו"ת 'בצל החכמה' ח"ד סי' נ"ח שכן המנהג) (קפ"ט). אכן י"א דאשה שאינה מדלקת נרות חנוכה בעצמה אלא יוצאת בהדלקת בעלה או אביה מותרת בכל הדברים הנ"ל (מאחר שכל האיסור הוא שמא ישכח, ואין הדבר תלוי בה שאפי' אם תשכח, בעלה יזכור) (הגר"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' עמ' י"ט, והגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' עמ' ק"י).

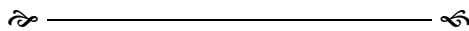
קיד. מי שנמצא בעיר אחרת והוא בדרך להדליק בביתו, אסור לו לאכול קודם ההדלקה אע"פ שבזמן הזה ממילא אינו יכול להדליק (הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' ע' ק"י).

קטו. מותר ללמוד הלכות חנוכה אף בתוך החצי שעה הסמוכה לזמן ההדלקה (כמו שמותר ללמוד בשבת פ' 'במה מדליקין' לאור הנר) (הקה"י זצ"ל - וכן"ה הגר"ח קניבסקי שליט"א ללמוד הל' חנוכה עד ההדלקה - 'ארחות רבינו' ח"ג עמ' י"ז, וכן"ה הגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חוט שני' חנוכה עמ' שי"ח).

קטז. לדעת הפוסקים דיש להדליק בשקיעה צריך להחמיר חצי שעה קודם לכן בכל הנ"ל. אכן לענין לימוד אין להחמיר בזה (דיש לסמוך על שאר פוסקים שסוברים דזמנה של ההדלקה הוא עם סוף השקיעה) (שעה"צ תרע"ב אות י"ד).

קיו. אם התחיל באחד מן הדברים הנ"ל (אע"פ שהתחיל באיסור בתוך החצי שעה הסמוכה לזמן ההדלקה. וכ"ש אם התחיל בהיתר קודם אותה חצי שעה), אי"צ להפסיק בתוך חצי שעה זו (שו"ע רל"ב ב'). אכן כשיגיע זמן הדלקת הנרות חייב להפסיק את כל הדברים הנ"ל (משנ"ב תרע"ב סק"י).

קיא. אם יש לו שומר שיזכירנו להדליק מותר לו לעשות כל הדברים הנ"ל עד זמן ההדלקה (יעו"ש משנ"ב רל"ה סק"י י"ח, ומשנ"ב רל"ב סק"ק כ"ט, ובארחות רבינו ח"ג ע' ט"ז מובא שהקה"י נהג להעמיד שומר והיה לומד. ויעו"ש הערה (קפ"ה)).

(קפד) דכתב הריטב"א שבת כא: גבי הזמן של תכלה רגל מן השוק "ובכל מקום הדבר הזה כפי מה שהוא". והגר"ז זצ"ל ביאר דזהו כוונת הרמב"ם (פ"ד מחנוכה ה"ה) במה שכתב דזמן כילוי רגל מן השוק הוא כמו חצי שעה "או יותר" (הובא בקונטרס חנוכה ומגילה מהגר"ח טורצ'ין ע' כ"ג, וכן נהג הגר"ז זצ"ל - ברכת אברהם שבת כ"א ע"ב, וכן דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - הליכות שלמה ע' רצ"ב, וכן"ה הגר"ש אלישיב זצ"ל דמצד הידור מצוה יש להניח הנרות שידלקו עד שתכלה רגל מן השוק של זמננו - 'באר ישראל' ע' ל', מ"ב) [ויעו"ש עוד במאירי שבת כא: דאע"פ דנקט דהשיעור הוא לעולם חצי שעה מ"מ כ' "ומ"מ אם הוסיף מוסיפים לו"]. ויעו"ש בריטב"א שם דכתב "והמנהג הפשוט שישערו כל זמן שהחנויות מוכרים שמן וכיוצ"ב פתוחות", והיינו דצריך ליתן שמן בנר באופן שידלק עד זמן סגירת החנויות בכל מקום כפי מה שהוא. ויעו"ש תשובות והנהגות ח"ב סי' רכ"ג אות ט' דכתב דבזמנינו הזמן הוא 7:00, 7:30 נגמר עיקר זמן ההדלקה, וראוי להחמיר שהנרות ידלקו עד 7:30 (ובזמנינו שהחנויות פתוחות עד 8 הזמן הוא עד 8:30), והגרש"ז אויערבאך זצ"ל השיב לשואל שנראה לו שנכון שיהא ראוי לדלוך כשעתיים לאחר השקיעה, והמהדרין יסיפו עוד יותר, והוא עצמו נהג ליתן שמן שידלק עד כ-11 בלילה (הליכות שלמה שם). והגר"ש דבליצקי זצ"ל כתב (שו"ע ומוסיף' התשע"ז) דבערים הגדולות זמן 'כדי שתכלה רגל מן השוק' הוא עד קרוב ל-11 בלילה ושאר המקומות כל מקום לפי מה שהוא.

(קפה) אמנם יעו"ש משנ"ב רל"ה סק"י דהביא דאליה רבא מצדד להתיר להתחיל בעשיית אחת מהמלאכות הנ"ל (וכ"ש שאר מלאכות) קודם שהגיע זמן ק"ש, ואסור בזה רק משהגיע זמן ק"ש. ולפי"ז הוא הדין דמותר להתחיל לעשות מלאכה קודם שהגיע זמן הדלקת הנרות. - אכן בשעה"צ תרע"ב אות י"ד סתם להחמיר כדעת הפוסקים בסי' רל"ה ב' (ומשנ"ב שם סק"י) האוסרים להתחיל עשיית מלאכה כבר מחצי שעה הסמוכה לזמן הדלקת הנרות.

(קפו) ומלאכות שאין בהם 'שיהיו' כלל (כגון הדלקה וכיבוי האור וכיוצ"ב) ודאי מותר לכתחילה לכו"ע ואף כשכבר הגיע זמן ההדלקה, דהא כל האיסור הוא מחמת שמא ימשך במלאכה וישכח מהדליק.

(קפז) במשנ"ב בסי' רל"ב (ס"ק ל"ה) סתם דיותר מכביצה פת אסור, ולכא"ה ה"ה פת כסנין. ומאידך יעו"ש משנ"ב בסי' רפ"ו (ס"ק ח' ושעה"צ אות ז') ומשנ"ב ס' תרל"ט (ס"ק ט"ז) דמבואר בדבריו דלאכול יותר מכביצה עוגות (פת הבאה בכיסנין) באופן שאינו קובע ע"ז סעודה הוא מחלוקת באחרונים ולא הכריע שם.

(קפח) חיטה, שעורה, כוסמין, שיפון ושיבולת שועל.

(קפט) ודעת הגר"ח קניבסקי שליט"א דאף קטן טוב להזהר בהנ"ל ('מועדי הגר"ח' עמ' רפ"א).

(קצ) ובעיקר דין שומר, י"א דקטן אינו מועיל להיות שומר (יעו"ש ערוך השלח סי' רע"ה י' לענין שומר בנר שבת. ושמוא נר חנוכה שאני). וי"א דאם יש לו דעת, מועיל להיות שומר (הגר"ח קניבסקי שליט"א אשי ישראל תשובה רס"ט לענין תפילה, וה"ה הכא). - וגבי שיעון מעורר י"א דמהני לשמש כמזכיר לענין איסור אכילה קודם תפילה (וה"ה לענין נר חנוכה) אבל גבי איסור שינה לא מועיל דחיישין שמא יתעורר ויכבנו וימשך לנמנם וישקע שוב בשינה (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - שבות יצחק ח"ב פכ"ג אות ג'). וי"א דאם יודע בעצמו שמתעורר ע"י שיעון מעורר יכול לסמוך ע"ז (וגם לענין שינה קודם התפילה בין בשחרית ובין במנחה וערבית כה"ג יכול לסמוך ע"ז בדין שומר - הגר"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' י"ט). וסימן ששם בבגדיו וכדומ' לא מועיל כלל (שבות יצחק שם).

דיני ההדלקה

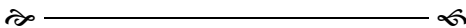
- ✧ כתב הרמב"ם (חנוכה ד' י"ב) "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד, וצריך אדם להזהר בה, כדי להודיע הנם ולהוסיף בשבח הקל והודיה לו על הנסים שעשה לנו" עכ"ל. – וכבר האירו דו המצות היחידה שבה הרמב"ם כותב "מצוה חביבה היא עד מאוד".
- ✧ "...יורה וישיבה לאדון הכל שזיכהו במצוה החיא, ויעשה אותה באהבה וחיבה, ויאמר מי אני ומה חיי שפל ואפל לרא"ש והלואי אעבוד בכל כחי וגופי וממנוני ביום ובלילה ואשיג צד מה רצונו והפצו שימצא נחת רוח בעבודתי ומעשה ירי אחר כל החכעסות שאני מכעיסו בפועל כפי ובעלילותי בעבור רצונו בכל רגע ובכל שעה, והוא מאריך אפו ונותן לי חיים ושלו' ואינו מקפח מזונותי וטובותי מפני זה, ואין אני לא אכיר בטובתו הגדולה ובגמולו השלם, וכשיבא לידי מצוה גדולה וקטנה אשתעבד עצמי וממנוני לעשיית המצוה החיא בכל לב ובכל נפש, ובפנות האדם אל הענין הזה לא יתירשל בשום מצוה להניחה שתעשה ע"י אחרים אלא יאזור כנבר הלציו ויעשה המצוה בכבודו ובעצמו בזהירות ובזריזות (סדר היום, סדר חנוכה).
- ✧ "וענין מצות חנוכה זו אל תחי קלה בעיניך מפני שהיא מדברי סופרים, כי היא מן הגדולות ונוראות, כי בזמן הזה הקב"ה גמלנו רב טוב והציל את נפשינו ממוות ולא נתן למוט רגלינו ביד מבקשי רעתינו, וכל המזלזל בענין זה נראה שכופר בטוב שהיטיב עמנו אלוקינו יתעלה ויתברך, ואינו שמה בשמחת ישראל ואינו חושש בגאולתם ובנחמתם ח"ו" (ספר סדר היום, סדר חנוכה).

- ✧ "כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר שומר מצוה לא ידע דבר רע, ואפילו הקב"ה גזור גזירה, הוא מבטלה" (שבת סג).
- ✧ אנשים מן השורה היו עומדים משתוממים לנוכח המתרחות של הגר"ז סאלאווייציק זצ"ל המורגשת בעליל סביב ענין קיום המצוות כהלכתם. אלו מתוכם שהיו מבני החמון השטחי התקשו להבין על שום מה חרד את כל החרדה הגדולה הזאת. מה היתה טיבה של אותה חרדה? הגר"ז זצ"ל התייחס לכך לעתים, וכך היה אומר: הכל מכינים שכאשר מונה סכום כסף של מליון דולר במזומנים באמתחתו של אדם, אך טבעי הוא שימשמש בכיסו כל שעה כדי לוודא שהסכום הגדול עודנו מונה בטח ברשותו. גם אם אין חשש סביר שהכסף כבר הספיק להעלם לאחר שכבר בדק זמן מה קודם לכן, אף אחד לא ישתומם על המתח הרב בו הוא שרוי. ואם יבחינו בו שהוא בודק שוב ושוב בכיסו, על מנת להבטיח לעצמו שהסכום הגדול עודנו ברשותו והוא שמור היטב, יתקבל הדבר בהבנה. שהרי לא דבר של מה בכך הוא – "מליון דולר"! – "בעיני", אמר, "המצוות הן המליונים, ואין פלא, איפוא, שאני בה מתוח וחרד עליהן..." (מפי הגר"א ארלנגר שליט"א ששמע מעד נאמן – הובא בספר 'הרב מבריק' [להרח"ה רש"י מלר שליט"א] ח"ב ע' 379).
- ✧ "חירא את דבר ד', יחמיר וידקדק וישים נפשו בכפו על מצוה קלה כמו על החמורות, כי לא יבינו לאשר המצוה הזאת קלה לעומת החמורות, אך יבינו לגדולת המזהיר עליה יתברך" (רבינו יונה שע"ת ג' כ"ג).
- ✧ "נתן נפשו על כל דקדוק ודקדוק ממאמרי חז"ל, ללמוד וללמוד ולקיים את כל דברי תלמוד תורתם, כמעט נפשו יצא עליהם" (הגאון רבי אברהם זצ"ל, על אביו הגר"א מוילנא זיע"א בהקדמה לשנות אליהו סדר זרעים).
- ✧ פעם התבטא מרן הגר"ז זצ"ל ואמר "לקיים מצוות אי"ז דבר קשה כל כך... אולם לדקדק במצוות בכל הדקדוקים והחקפדות זהו הדבר הקשה... וזה מה שהקב"ה רוצה מאיתנו..." (עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ג ע' רס"ח בשם הגר"א ארלנגר שליט"א).
- ✧ תקיולות יעקב זצ"ל אמר לאחד: לעתיד לבוא יהא ההבדל בין מי שמדקדק בהלכה למי שאינו מדקדק, כמו הבדל בין קוף לאדם (ספר 'דרשו ד' בהמצאו' ע' קס"ה).

זמן ההדלקה

ק"ט. י"א שזמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים (שאו העם עוברים ושבים ורואים, וגם הנרות מאירים ואיכא פרסומי ניסא ^(קצא)) ^(קצב) (ומנהג עדות בני ספרד בארץ ישראל להדליק כ- 15 ד' לאחר השקיעה כזמן צאת הכוכבים לדעת הגאונים ^(קצג) - 'תורת המועדים' סי' ד' עמ' צ"ב, וב'אור לציון' ח"ד עמ' רנ"ג כתב דיש להדליק כרבע שעה - עשרים ד' לאחר השקיעה יעו"ש. ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל דיש לנהוג שזמן צאה"כ לענין זה הוא כחצי שעה לאחר השקיעה ^(קצד) - 'באר ישראל' ע' ל"ז). וי"א בשקיעת החמה ^(קצה) .

- (קצא) ולא ביום דשרגא בטיהרא מה מהני (טור תרע"ב ולבוש שם וביאה"ל סעיף א' ד"ה 'ולא מקדימין').
- (קצב) דאיתא בשבת כא: נר חנוכה 'מצוה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק' ודעת ר"ת (הובא בתוס' במנחות דף כ: ד"ה 'נפסל' וכ"ה בספר הישר סי' רכ"א) דבכל מקום שהוזכר 'משתשקע החמה' משמע סוף שקיעת החמה (שכבר שקעה החמה) והיינו צאת הכוכבים (דאי בעינן להדליק בתחילת שקיעה "עדיין הוא יום גדול והוא שרגא בטיהרא") (וכשמוכר 'משקיעת החמה' משמע מתחילת השקיעה). וכ"ה דעת המרדכי שבת רפ"ב (סי' תנ"ה), וכ"ה ברא"ש שבת פ"ב סי' ג' דכ' ... "להדליק נר חנוכה בתחילת הלילה" (והיינו צאה"כ, וכ"ה בב"ח תרע"ב בדעתו) וכ"מ בריטב"א הנדמ"ח שבת כא: וכ"פ הטור ושו"ע סי' תרע"ב. וכ"פ הב"ח שם והמ"א שם סק"א והלבוש שם והאליה רבא שם סק"א והמאמר מרדכי שם סק"א וחיי אדם קנ"ד - י"ח וקיצושו"ע קל"ט - י', ובן איש חי שנה ראשונה פ' וישב בהל' חנוכה דין ז', וכפ החיים שם סק"ב.
- (קצג) דאע"פ שהשו"ע סי' רס"א פסק דזמן צאת הכוכבים הוא כדעת ר"ת, מ"מ מנהג ארץ ישראל הוא דלא כר"ת כמש"כ בספר 'נחפה בכסף' להגאון מהר"י נבון זצ"ל (דף קנ"ד ע"ג), ואמנם בד' שיש חשש דאורייתא ראוי להחמיר כדעת ר"ת מ"מ בד' שהם מדרבנן שפיר יש לסמוך על מנהג ארץ ישראל ובפרט כה"ג דהוי חומרא הבא לידי קולא, דבנר חנוכה דעת רבים מהפוסקים דאחר שכלתה רגל מן השוק עבר זמן המצוה (תורת המועדים שם).
- (קצד) אכן לענין מלאכה במוצש"ק ס"ל דאסור לעשות מלאכה עד 40 דק' לאחר השקיעה וכדעת החזו"א זצ"ל ('באר ישראל' שם).
- (קצה) כ"ה פשוט לשון הרמב"ם חנוכה ד' - ה' (וכפ' הביאה"ל תרע"ב - א' ד"ה 'ולא מקדימים' בדעתו), וכן הביא הדרכי משה תרע"ב - ד' דהמהר"ל כתב שה' נוהג להדליק מיד אחר שקיעת החמה. וכ"פ הפר"ח ריש סי' תרע"ב וכ"פ בביאור הגר"א סי' רס"א ס"ק י"א (מאידך בביאורו על השו"ע יור"ד רס"ו סק"י פסק דבתנוכה מדליקין בשקיעה אחרונה (צאת הכוכבים). וכבר העיר זאת שם המג"י, וכ' דמש"כ הגר"א שם הוא לד' ר"ת וסיעתו, אבל הגר"א עצמו ס"ל כמש"כ בביאורו אור"ח סי' רס"א הנ"ל). (ויעו"י עוד מש"כ בביאורו יור"ד רס"ב סק"ט). וכ"ה ב'מעשה רב' אות רל"ה, וכן משמע דנוטה לפסוק המשנ"ב תרע"ב סק"א ובביאה"ל ד"ה "עם סוף". וכ"ה המנהג הוותיק בירושלם עיה"ת ת"ו (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שבות יצחק חנוכה עמ' ע"א), וכן מנהג אשכנזים פרושים בארץ ישראל (זה השלחן להגר"ש דבליצקי זצ"ל ח"ג עמ' ס"ג, ו'שומע ומוסיף' חנוכה ה'תשע"ז בסוף הספר ההערה 35), וכן נהגו הגר"ח זוננפלד זצ"ל (ספר 'תורת חיים' ח"ב הנהגות ופסקים להגר"ח זצ"ל הוצאת הרב ווינר שליט"א עמ' 113) והגר"ז זצ"ל (תשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ב אות ו') והגר"י פישר זצ"ל ('הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' ש"מ).

קכ. החזון"א זצ"ל נהג להדליק נר חנוכה כ-20 דק' לאחר השקיעה ^(קצו) ('ארחות רבינו' ח"ג ע' י"ד) ^(קצז). וי"א דהזמן הראוי ביותר להדלקה הוא 10 דק' לאחר תחילת השקיעה (כ"ד האגר"מ ח"ד סי' ק"א אות ו', והאגרי"ש אלישיב זצ"ל יעו"ה הערה ^(קצח)), וכ"ה בספר 'נברשת' ח"ב דף מ"ג ע"ב דכ' דאפי' המהדרים לצאת דעת הגר"א ימתינו 8 עד 10 ד').

קכא. הנוהגים בכל דבר כדעת ר"ת שזמן צאה"כ הוא 72 דק' אחרי השקיעה - אם נוהגים כר"ת בתורת ודאי ינהגו כן גם לגבי נר חנוכה. אכן אם נוהגים כן רק משום חומרא, בזה לא ינהגו כר"ת (דאדרבה עליהם לחוש שמא זמן צאה"כ הוא קודם לכן, ולדעת הרמב"ם (פ"ד ה"ה) לאחר זמן זה מפסיד את המצוה והוי קולא ולא חומרא) (הגר"ח קניבסקי שליט"א - ספר 'חנוכה הלי' ומנהגים' עמ' פ"ד).

קכב. י"א דצריך להדליק קצת קודם הזמן באופן שבהגיע הזמן יהי' דלוק כבר (דאם ידליק תוך זמנו ממש, הרי חסר קצת מזמן ההדלקה) (האגרי"ז זצ"ל - קונטרס חנוכה ומגילה עמ' ט').

קכג. הנוהגין להתפלל מעריב בזמנו (אחר צאה"כ), אף אם הם מהמדליקין בצאה"כ, טוב ונכון שידליקו קודם צאה"כ (אך יתנו שמן בשיעור שידלוק חצי שעה אחר צאה"כ) ואח"כ בזמן צאה"כ יתפללו מעריב ^(קצט). ואם הגיע זמן צאה"כ ועדיין לא הדליקו (וכמו"כ אף הנוהגים להדליק בשקיעה והתאחרו) יתפללו קודם מעריב ורק אח"כ ידליקו (משנ"ב תרע"ב סק"א, וביאה"ל ד"ה לא מאחרים). (ומן הנכון שיכין את השמן בתוך המנורה קודם התפילה, כדי שיהא מוכן להדליק מיד לאחר התפילה, דאם יעשה הכל לאחר מעריב, יש לחוש שיעבור עיקר זמן הדלקת הנרות שהוא חצי שעה לאחר צאה"כ - משנ"ב שם). ומי שרגיל להתפלל מעריב במנין מאוחר יותר מצאה"כ, או דעכ"פ באותו יום אין דעתו להתפלל מעריב בזמן צאה"כ, יכול להדליק קודם נרות חנוכה ואח"כ להתפלל מעריב בזמן שרוצה (הגר"מ שטרנבוך שליט"א - 'תשובות והנהגות' ח"ב סי' של"ח. וכ"ד הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' עמ' ק"ז. וכ"ה ב'ישועות יעקב' סי' תרפ"א סק"א וב'שאגת אריה' סי' כ"ב ^(ר)).

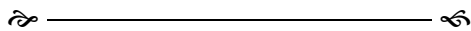
קכד. נער שנעשה בר מצוה בימי החנוכה, ומנהגו להדליק בשקיעת החמה, מ"מ ביום שנעשה בר מצוה, ידליק בצאת הכוכבים (שאז נכנס לחיוב תורה ומצות) (הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' ע' קט"ז, וכ"ד האגרי"ש אלישיב זצ"ל דעדיף לעשות מצוה בגדולתו מאשר בקטנותו ואף כשהמצוה מדרבנן - 'חשוקי חמד' חנוכה הנדפמ"ח ע' קצ"ח וכ"ד הגר"א"ל שטינמן זצ"ל שטוב יותר להדליק כ-35 דק' לאחר השקיעה - 'שלמי תודה' עמ' נ'). וי"א דיכול להדליק נר חנוכה בשקיעה כמנהגו ואי"צ להמתין לזמן צאה"כ (הגר"ש"ו אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' תפילה עמ' קפ"ו בדבר הלכה י"א וכ"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל והגר"ח קניבסקי שליט"א - 'חנוכה' עמ' פ"ט והגר"מ שטרנבוך שליט"א - 'תשובות והנהגות' ח"א סי' של"ז).

קכה. היודע שלא יהי' בביתו בשעת זמן הדלקת הנרות ובדעתו לחזור רק כמה שעות לאחר מכן - לאחר זמן שכלה רגל מן השוק, יזהר לבקש מאשתו (או מאחד מב"ב) שידליקו הנרות מיד בהגיע זמן ההדלקה. והוא יחדר במקום המצאו לשמוע הברכות "שעשה ניסים" ו"שהחיינו" מאדם אחר שמדליק, ויענה אמן (יעו"ה חיי אדם קנ"ד - ל"ג, וביאה"ל תרע"ז ג' ד"ה ולהדליק).

קכו. מי שלא יהי' לו פנאי להדליק בזמן ההדלקה, יכול להדליק בברכה מפלג המנחה ולמעלה ובלבד שיתן בה שמן בשיעור שידלוק עד שתכלה רגל מן השוק שהוא (לכמה פוסקים) כחצי שעה אחר צאה"כ (דאם לא ידלוק בלילה ליכא פרסומי ניסא) (ויעו"ה להלן בדיני הדלקה בער"ש חנוכה לענין מתי זמן "פלג המנחה"). ואם נתן בה שמן רק כשיעור חצי שעה, צריך לכבותה ולהוסיף בה שמן כשיעור, ולחזור ולהדליקה בלא ברכה (שו"ע תרע"ב א' ומשנ"ב ס"ק ב' ג' ד' ושעה"צ ה' וביאה"ל ד"ה ובלבד). ומ"מ טוב שלא להדליק בפלג המנחה, אלא יעשה שליח שידליק עבורו בזמן (האגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'שבות יצחק' פ"ז אות י"ד, 'באר ישראל' עמ' ל"ט ופניני חנוכה' עמ' ק"ע ^(רא)). וכ"ד הגר"ש ואזנר זצ"ל - 'שבט הלוי' ח"ד סי' ס"ו והגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חוט שני' חנוכה עמ' שי"ז).

קכז. אם הדליק קודם פלג המנחה, צריך לכבותם, ולחזור ולהדליק בברכה (שעה"צ שם סק"ד).

קכח. מי שיצא מביתו מבעוד יום ולא יספיק לחזור לביתו להדליק בתוך חצי שעה שלאחר צאה"כ אבל יספיק לחזור כשעדיין מצויים עוברים ושבים, י"א דראוי שיאמר לאשתו או ימנה שליח להדליק בעבורו בזמן ההדלקה, ולא יאחר להדליק כשיחזור לביתו (האגרי"ש אלישיב זצ"ל 'שבות יצחק' פ"ז אות י"ד 'באר ישראל' ע' מ"א, [אכן במוצש"ק לדעת האגרי"ש זצ"ל הדין שונה יעו"ה להלן הלכות ההדלקה במוצש"ק]. הגר"ש"ו אויערבאך זצ"ל בספר הליכות בת ישראל פכ"ד ד' [אם אין בזה פגיעה בשלו' בית] ובספר 'הליכות שלמה' ע' רע"ט הערה 65 ^(רב) וכ"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל - 'חוט שני עמ' שי"ח). וי"א דעדיף להמתין עד שיחזור לביתו וידליק בעצמו (משום דמצוה בו יותר מבשלוחו אפי' אם כשתתקיים על ידיו תעשה באופן פחות מובחר מאשר כשתתקיים ע"י השליח) (שבט הלוי ח"ד סי' ס"ו, וכ"ד הגר"מ פיינשטיין זצ"ל 'שמעתתא דמשה' ע' תס"ט מ'מועדי ישורון' פ"א הערה 95, וכ"ה ב'תשובות והנהגות' ח"ד סי' ק"ע ^(רב)).

(קצו) ב'חוט שני' חנוכה עמ' שי"ח הביא דהחזון"א זצ"ל נהג להדליק י"ח דקות לאחר השקיעה.
(קצז) וביאר הגר"ח קניבסקי שליט"א דיתכן דנהג כן משום שבעת השקיעה עדיין יש אור ושרא בטיהרא מאי אהני, ובשם גיסו הגר"ש ברזם זצ"ל אמר שכנראה הטעם שבזה יוצאים ידי שני הדעות (ספר 'חנוכה הלכות ומנהגים'). אמנם בספר 'מבית לוי' ע' ק"ז, הביא מהגר"ש ואזנר זצ"ל, שהחזון"א זצ"ל אמר שכך נהגו אבותיו בעירו קוסובה שבליטא ע"פ שיטת הגר"א. וכ"ה ב'ארחות רבינו' שם. וב'פאר הדור' ח"ד עמ' קצ"ה הערה 32 הביא עדות הגר"צ הילמן זצ"ל שהחזון"א זצ"ל השיבו (בטעם מה שמדליק 20 דק' אחר שקיעה) שכך מקובל לו מהגר"א ז"ל (ויעו"ה ביאור הגר"א י"ד רס"ו סק"ז).

(קצח) דאמנם דעת הגר"א להדליק בתחילת השקיעה מ"מ כיון שזמן השקיעה האמיתי לא ברור לנו דהא להגר"א ע"פ הגאונים זמן צאה"כ הוא כ-13.5 דק' לאחר השקיעה, ובמצאות לא נראה הכוכבים ב-13.5 דק' אחר זמן השקיעה שבלוחות, ומזה נראה שזמן השקיעה מאוחר יותר, ולכן לא מתפללים מעריב בזמן זה ולכן יש מדליקים קרוב ל-10 דק' לאחר זמן השקיעה שבלוחות דאז קרוב להניח שכבר הגיע זמן השקיעה וגם נראה בחוש דלא הוי כשרא בטיהרא. עכ"ד (שבות יצחק ע' י"א וכעו"ה בפניני חנוכה' ע' ק"ז).

(קצט) דאין כדאי לדחות תפילת מעריב מפני ההדלקה, דיש בה מצות קריאת שמע שהיא דאורייתא, וגם דתדיר קודם. ומה גם דהרבה ראשונים סבירא להו דלכתחילה יש להדליק קודם (וכד' לעיל), ובפרט להרמב"ם שדעתו שמדליקין בתחילת השקיעה ודעתו שמצות הדלקה היא רק כחצי שעה או מעט יותר, ואם עבר זמן זה לא ידליק עוד, א"כ אם ידליק בצאה"כ אינו יוצא כלל מצות הדלקה להרמב"ם והעומדים בשיטתו, ואף להמקילים ביניהם (שיכול להדליק אח"כ) הוא ג"כ רק מטעם ספק לכמה פוסקים (ביאה"ל שם).
(ר) דכל דין 'תדיר ושאינו תדיר' הוא בדוקא בעומד לקיים שניהם עתה, משא"כ כשאינו עומד לקיים שניהם עתה אין חיוב להקדים התדיר.

(רא) משום דהדלקה בזמן פלג המנחה הוא רק בדיעבד, משא"כ הדלקה ע"י שליח מהני לכתחילה, ומה דק"ל מצוה בו יותר מבשלוחו הוה רק הידור במצוה, אך אין המצוה נעשית בדיעבד ע"כ.

(רב) וכמו"כ סיפר הגר"ח קניבסקי שליט"א שכשנסע לבית חמיו לשבת חנוכה מב"ב לירושלם, הורה לו החזון"א שישלח שליח שידליק עבורו בביתו בב"ב במוצש"ק ולא ימתין עד שיחזור לביתו, אע"פ שיכול לחזור תוך שעה שעתיים בזמן שעדיין יש עוברים ושבים בב"ב (ספר 'נר חנוכה'). ויל"ע דאפשר שבזמן ההוא עד שהספיק לחזור לב"ב (שהנסיעה היתה דרך ת"א ועצם הנסיעה ג"כ ארך זמן רב) כבר חלף לגמרי זמן שתכלה רגל מן השוק, ושוב אין ראייה.

(רג) וכעו"ה הורה הגר"מ שטרנבוך שליט"א גבי מי שמרביץ תורה בעיר אחרת, ואם ילך לביתו להדליק נ"ח בזמן, יתבטל שיעורו, דהורה לו הגר"מ שליט"א דאם יכול להגיע לביתו אחרי השיעור לפני השעה שבע וחצי בערב - ידליק הוא בעצמו בביתו ויוציא את ב"ב, אכן אם יבוא יותר מאוחר - תדליק אשתו בשמן שלו עבורו, ולא יבטל השיעור בעבור זה, דאף שמצוה בו יותר מבשלוחו, מ"מ פשיטא דהא אינו דוחה ת"ת דרבים, אבל ראוי לקבוע השיעור בזמן אחר ולא לבטל המצוה בגופו ('תשובות והנהגות ח"ג סי' רט"ו י"ט).

קכט. יזהר האדם שמיד בהגיע זמן ההדלקה (שקיעה או צאה"כ, כל אחד כפי מנהגו) ידליק מיד (וכלשון הרמב"ם חנוכה ד' - ה' אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין) ומשם בשו"ע תרע"ב - א'. ויעוי' עוד ביאה"ל שם ד"ה לא מאחרים). ובאבני נזר (או"ח סי' תק"ד אות ג') כתב "וחייב להדליקה עם שקיעתה כמש"כ הרמב"ם ז"ל והשו"ע, ואם מקצת מזמן זה היה כבה, ביטל קצת מהמצוה". (וכן הגרי"ז זצ"ל נהג להקפיד מאוד להדליק בתחילת השקיעה בדיוק, וסיפר בנו הג"ר רפאל זצ"ל שאביו נהג לפני חנוכה לכוון השעון בדיוק כדי להדליק בזמן ולא להפסיד רגע מזמן המצוה - 'שבות יצחק' עמ' ע"א. והגרי"י פישר זצ"ל הי' עומד זמן מה לפני השקיעה עם הנר בידו, מוכן להדליק מיד בעת השקיעה ממש - 'הליכות אבן ישראל' ח"ב ע' ש"מ).

◇ "וירא מצוה הוא ישולם" (משלי י"ג יג) - "וירא מצוה שהוא ירא לבטל מצוה כאשר יירא מעבירה המורה, הוא ישולם, הוא מתעדר אל הגמול השלם" (רבינו יונה - שערי תשובה א' ל"ט).

קל. י"א דכשהאשה חוזרת מאוחר לבית (ולא נמצאת בשעת ההדלקה) ימתין לה (הגר"ש ואזנר זצ"ל - שבט הלוי חנוכה פ"ו סי"ב ע' שי"ד (ת"י). וכ"ד הגר"מ פיינשטיין זצ"ל דאם האשה רוצה שימתין לה עד שתחזור יש לו להמתין (ת"י) - 'שמעתתא דמשה' ע' תס"ח מ'מועדי ישרון' פ"א הערה 17) וי"א שבזמן ההדלקה ידליק מיד ולא יחכה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, דמשום שלו' בית לא דוחים מצוה - 'פניני חנוכה' ע' קע"ג (ת"י). אך אם אשתו תגיע בתוך החצי שעה לצאה"כ, לכו"ע יכול להמתין לה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל שם).

קלא. אף מי שאיחר ולא הדליק בתחילת זמן ההדלקה, יזהר למהר להדליק (כדי להדליק לפני שתכלה רגל מן השוק, שמעיקר דינא הוא חצי שעה לאחר צאה"כ - ולדעת הרמב"ם פ"ד ה"ה לאחר שכלה רגל מן השוק אינו מדליק כלל, ולהגר"א (מעשה רב סי' רל"א) מדליק בלא ברכה, ואע"פ דלא קי"ל הכי מ"מ ראוי להזהר בזה ויעוי' עוד לעיל דין קכ"ט דברי האבני נזר). ומ"מ גם אם עבר כבר זמן שתכלה רגל מן השוק, בדיעבד יכול להדליק כל עוד לא עלה השחר (שו"ע תרע"ב ב' ומשנ"ב סק"י), אך במקרה זה לא יברך אא"כ יראו בני ביתו את הנרות (משנ"ב שם), או שיראום עוברים ושבים (אגר"מ ח"ד סו"ס ק"ה - דאין שום טעם לומר דבעי דוקא מב"ב ולא יועילו אנשי אחרים). - ואם בני ביתו ישנים, מן הנכון שיעיר 2 או 3 מבני ביתו בשביל שיוכל להדליק בברכה (וב'ערוך השלחן' תרע"ב ז' כתב דאפי' "אם רק יש איש אחד או אשה אחת או תינוק ותינוקת קצת בעלי דעת - יברך" (ת"י), ואם א"א להעירם ידליק בלא ברכה (מג"א שם סק"ו הו"ד במשנ"ב שם), והרוצה להדליק עם ברכה אע"פ שאין מי שרואה את הדלקתו אין מוחין בו (שעה"צ שם ושעה"צ סק"י). ויעוי' אגר"מ ח"ד סי' ק"ה אות ז' דכתב דשיטת המג"א צ"ע ולדעתו מחויב לברך וכפשוטו לשון השו"ע שיוכל להדליק כל הלילה ומשמע עם ברכה. וכע"ז דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל דכן המנהג - ספר 'מבית לוי' עמ' ק"ט) (יש ליתן לב דכל הנדון הנ"ל אם בשביל לברך צריך שיראו בשעת ההדלקה, זהו רק משום דמדליק לאחר שכלה רגל מן השוק).

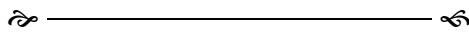
קלב. המדליק בתוך חצי שעה הסמוכה לעלות השחר ג"כ מדליק בברכה (שבט הלוי ח"ח קנ"ו אות ב' (ת"י)). קלג. לא הדליק ועלה עמוד השחר אין לו תשלומין (שו"ע תרע"ב ב').

הדלקה ע"י שליח

קלה. יכול אדם לעשות שליח להוציאו בהדלקה (ובכלל זה איש לעשות שליחה ואשה לעשות שליח), ויברך השליח על ההדלקה אם המשלח עומד שם ושומע את ברכתו (ובדיעבד אם לא ענה אמן ג"כ יצא) (משנ"ב תרע"ה סק"ט, ויעוי' שעה"צ תרע"ו י"י) (ת"י). אכן אם אין המשלח שומע הברכה אין השליח יכול לברך (משנ"ב שם) - ובאופן זה ראוי שהשליח יברך על הנר חנוכה של עצמו ויכוון לפטור גם הנרות של חבירו, ומיד ילך לבית חבירו ולא יפסיק בדיבור ולא יאמר הנרות הללו עד לאחר שמדליק הנרות של חבירו (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' ע' כ"ח כ"ט והגר"נ קרליץ זצ"ל - גליון 'מים חיים' להגרי"א דינר שליט"א גליון 226).

◇ "להדליק נר של חנוכה אע"ג דאפשר לעשות ע"י שליח, אורחיה דמילתא הוא שכל אדם מדליק בביתו מפני חביבות הנס" (רא"ש פ"א דפסחים סי' י').

קלה. אע"ג דאפשר להדליק ע"י שליח, מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו (משנ"ב תרע"ז סק"יב), ובמקום ביטול תורה יעוי' הערה י"י).

(רד) בספר 'נר חנוכה' ע' כ"ח בהערה הביא דהגר"ח קניבסקי שליט"א סיפר דהגר"ח זוננפלד זצ"ל היה מדליק תמיד עם השקיעה כדעת הגר"א, וכשאשתו הרבנית לא היתה בזמן ההדלקה, המתין לה בערך שעה, ואמרו לו: 'הרי הזמן עובר והרבה פוסקים סוברים שאסור לאחר', וענה להם: דכתוב בגמ' נר חנוכה ונר ביתו, נר ביתו עדיף משום שלו' בית, ומבואר דמבטלים את כל הנר חנוכה בשביל שלו' ביתו, כ"ש שמותר להתאחר בשביל שלו' ביתו. (רה) דאין לבטל משום זה שלו' בית (שם).

(רו) יעוי' דהביא המעשה מרבי נחום מהורודא, שהיה אצלו החפץ חיים ורצה לראות כיצד הוא מדליק נר חנוכה, והגיע שעת ההדלקה, ור' נחום לא זז ממקומו, והמשיך בלימודו כאילו לא אירע מאומה, והתפלא הח"ח מאוד על כך. וכך עוברות שעה ושעתיים, והנה נפתחת הדלת ואשתו של רבי נחום נכנסה הביתה, ותיכף ומיד לבש ר' נחום מעילו והדליק בזריזות. אז הבין הח"ח דמה שהתעכב ר' נחום הוא משום שהמתין לאשתו, ע"כ. ויעוי' בספר 'פניני חנוכה' דכתב דאין להביא ראיה ממעשה זה, דשאני התם שהיה בחו"ל והיו מדליקין בפנים הבית, ואין ההיכר כי אם לבני ביתו, וכתב הרמ"א בסי' תרע"ב שבכה"ג אי"צ ליהרר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק, ואע"פ שסיים שם הרמ"א דטוב להיזהר גם בכה"ג, מ"מ כיון שהוא רק ענין של הידור 'וטוב', יש לחשב חשבונות של כבוד אשתו וכדו'. משא"כ האידנא בארץ ישראל שמדליקים בחוץ, וההדלקה בזמן שתכלה רגל מן השוק הוא מעיקר הדין, אפשר דאין להמתין.

(רי) וכן בקונטרס דיני חנוכה מהגר"א דינר שליט"א עמ' כ"ז כתב שהגר"נ קרליץ זצ"ל הורה לו שמספיק להעיר את אשתו. (ריה) כלשון השו"ע (סי' תרע"ב ב') "מדליק והולך כל הלילה" דמשמע עד ממש לפני עלות השחר, ודייק המג"א שם סק"י דמשמע מסתימת השו"ע דמדליק בברכה וכן משמע מפשטות דברי המשנ"ב (שם סק"י א') (שבט הלוי' שם).

(רט) ויעוי' מש"כ בזה האגרות משה' אור"ח ח"א סי' ק"צ.

(רי) בשעה"צ סי' ר"ג אות ט' הביא בת' הראשון שם דהא דאמרינן דמצוה שיוכל לעשות ע"י אחרים אין מבטלים ת"ת אפי' לזמן מועט, הוא דוקא במצוה שאין מוטלת על גופו (כגון שמפסיק באמצע לימוד לילך לגמול חסד עם איזה אדם במקום שאחר יכול לעשות עימו הטובה ההיא), ולפי"ז הכא דמצות נר חנוכה מוטלת על גופו, אף במקום ביטול תורה אמרינן דמצוה בו יותר מבשלוחו. - אכן לתי' השני שם (דדוקא בענין כבוד שבת אמרינן דמצוה בו יותר מבשלוחו משום דחמירא, משא"כ לענין שאר המצוות אם הוא ת"ח ונוגע לביטול תורה לא אמרינן מצוה וכו') בהדלקת נר חנוכה לא אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו במקום ביטול תורה. ויל"ע. ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דצריך לבטל תורה בשביל קיום מצות נר חנוכה ('פניני חנוכה' עמ' קכ"ד - שהגרי"ש נשאל גבי תלמידי ישיבה שאין להם פנימיה לישון וצריכים להדליק בבית הוריהם, ואם ילכו לביתם בזמן ההדלקה שהוא אמצע הסדר - יגרם ביטול תורה גדול עד שיחזור, האם עדיף שישארו בישיבה, ואביהם ידליק עבורם. ויעוי' בתשובת הגרי"ש דאין לבטל מצוה בשביל לימוד תורה). וכ"ד הגר"ח קניבסקי שליט"א דבני הישיבות והכוללים יש להם להדליק נר חנוכה בזמנה אע"פ שגורם ביטול תורה, ואסור להם לאחר עד שיבואו לביתם לאחר סדר ב' ('הליכות חיים' עמ' קכ"ח). וכ"ד הגרי"י פישר זצ"ל ('הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' ש"א), וכ"ד הגר"ש זצ"ל דאף מי שתורתו אומנותו ובכל ימות השנה מאחר לשוב לביתו, בימי חנוכה ידורז וישוב לביתו לקיים מצות נר חנוכה, ואף שע"פ שורת הדין האשה יכולה להדליק עבורו והוא יעסוק בתלמודו, אין לנהוג כן (דאין אנו כרש"ב ו' וחבריו שלא הפסיקו מתורתם לשאר דברים כלל, וכמו שאנו מבטלים לפעמים ת"ת לשאר צרכים ואפי' צרכי חולין, כך יש לבטל ת"ת כדי לקיים המצוה כתיקונה, והתרעם הגר"ש זצ"ל ביותר על מי שרצו להנהיג סדר לימוד גריל בכוללי האברכים בימי החנוכה ושידליקו נשותיהם בבתים - כי לא טובים אנו מאבותינו בכל הדורות, שלא ביטלו ביהמ"ד מימיהם ואעפ"כ נודדו לקיים מצוה חביבה זו בעצמם כתיקון חו"ל) ('הליכות שלמה' עמ' רצ"ו ובדבר הלכה שם אות א' ובהערה 2), וכ"ד הגר"א ל"ל שטיינמן זצ"ל (יעוי' דברי בהג"ל), וכן המנהג בישיבת בית מדרש גבוה ליקווד מימי הגר"א אהרן קוטלר זצ"ל להדליק בזמנו ('הליכות חיים' עמ' קכ"ח מהגר"י ישראל טאפלן שליט"א). - מאידך דעת הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל דמי שיוכל להזדרז לילך לביתו ולהדליק בזריזות ולצאת אחר זמן

כשסיפרו לפני הגר"א שמינמן זצ"ל על אחד מגדולי ראשי הישיבות זצ"ל שהיה נוהג להתריע על הביטול תורה שיש סביב הדלקת נ"ח, באומרו נרות חנוכה הוא דרבנן, אבל לשבת וללמוד הוא דאורייתא. אמר על כך הגר"א זצ"ל: אכן נרות חנוכה הוא מדרבנן, אבל בזכות הדרבנן יש קיום ללימוד התורה. שהמציאות מראה שרק אם מקיימים את כל המצוות בין דאורייתא ובין דרבנן, ובין את כל המנהגים שנהגו ישראל מתוך 'חיות', ועושים מכך עסק שלם ובגישמאק, הרי זה מחזיק לדורות הבאים. אמנם הדלקת נ"ח הוא רק מדרבנן, אבל בזכות מה שבכל הדורות עשו 'עסק שלם' סביב ההדלקה, זה גרם שלימוד התורה והערכה בעסק המצוות, המשיכה לדורות הבאים, אבל אם מקיימים את המצוה בלי כל העסק שמסביב, גם כאשר הכוונה היא בשביל למנוע ביטול תורה וכמדומי, אין ערובה כ"כ לדורות הבאים. אמנם הגר"א זצ"ל מתריע תמיד שלא להתבטל בימי החנוכה על מסיבות וכמדומה, ואדרבה אלו ימים שצריך להתחזק מאוד בלימוד התורה, אבל כאן הכוונה על התייחסות וצורת קיום הדלקת נ"ח עצמו. (כאילו תערוג' חנוכה עמ' כ"ה ר"א).

ההכנה למצוה

✧ "אמר רבי שמעון בן יוחאי, אמר הקב"ה לישראל, היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי, ושלוחי של אדם כמותו. אם כבודת אותך, כאילו לי כבודתני. ואם בזית אותך, כאילו לכבודי בזית" (מדרש תנחומא פ' ויגש).

✧ יעו"י 'העמק דבר' להנצי"ב מוואלז'ין זיע"א (שמות י"ב ב, ושם כ"ה ג, ובדברים י"ז י"ח) דכתב דבכח ההכנה למצוה להגדיל את הקדושה השורה מהמצוה, וככל שהאדם מכין עצמו יותר למצוה בן הקדושה השורה מכח המצוה גדולה יותר. ויעו"י דביאר בזה הא דאיתא בב"מ פ"ה: "גדולים מעשה חייא, דעבדי לתורה דלא תשתכח מישאל. מאי עבידנא, אזילנא ושדינא ביתני [וזרע אני וזרעוני פשתן] וגדילנא נישבי [וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות] וציידנא טביא [ואני צד צביים] ... ואריכנא מגילתא [ומתקן אני מעורותיהם קלפים. רש"י] וכתבנא חמשה חומשי ... לינוקי". דלכאורה תיקשי דכל זה טורח בכדי, דהא לקדושת המגילות סגי לקנות עורות מן השוק ולעבדן לשמה, אלא ביאור הענין הוא שרצה ר' חייא להגדיל כח קדושת המגילות, כדי שיהא בכחן לפעול בלב התינוקות בשפע יתירה, על כן התחיל להקדיש פעולותיו לשם קדושה הרבה לפני השעה ההכרחית ע"פ דין שהוא העיבוד, עכ"ד, ויעו"י עוד מש"כ בזה.

✧ כתב החיי אדם (כלל ס"ח כ"ה) ז"ל "שומר מצוה לא ידע דבר רע" רוצה לומר שמחוייב כשירצה לעשות איזו מצוה לא יעשה אותה בחיפזון ובפתאום רק שישמור וימתין ויתישב בדבר היטב איך יעשה וכו' וזהו היכון לקראת אלוקים ישראל רוצה לומר שתכין עצמך מקודם ולא בפתע פתאום וכבר בחנתי בנפיון שכאשר עשיתי מצוה בפתאום לא קיימתי כראוי. עכ"ל.

✧ כתב בספר חסידים (ס' תקכ"ט) "וטוב לאדם אם יש בידו מצוה אחת ומקיים בהלכתה, ממצוות הרבה ואינו מקיימן בהלכתן".

✧ כתב הרמב"ם (בפירוש המשניות - מכות פ"ג משנה ט"ז) "מעיקרי האמונה בתורה כי כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונות העולם בשום פנים, אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה ... הנה זכה בה לחיי העולם הבא".

✧ כתב הרמב"ן (ויקרא י"ח - ה') [ע"פ "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם"] ז"ל "ודע כי חיי האדם במצוות כפי הכנתו להם. - כי העושה המצוות שלא לשמן ע"מ לקבל בהן פרס בעולמו, יחי' בהם בעולם הזה ימים רבים בעושר ונכסים וכבוד ... וכן אותם אשר הם מתעסקין במצוות ע"מ לזכות בהן לעולם הבא, שהם העובדים מיראה - זוכין בכוונתם להנצל ממשפטי הרשעים, ונפשם כטוב תלין. והעוסקין במצוות מאהבה כדין וכראוי עם עסקי העוה"ז ... - יזכו לעולם הזה לחיים טובים במנהגו של עולם, ובחיי העולם הבא זכותם שלמה שם ... ולכך יאמרו הכתובים בשכר המצוות "למען יאריכון ימיו" "למען תחיי" "והארכת ימים" - כי הלשון יכול לייני החיים כולם כפי הראוי בכל אחד" עכ"ל. ועפ"ז כתב הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל' מכתבים מכתב קצ"ה עמ' קפ"ה): "הכל תלוי כפי ההכנות אשר האדם מכשיר את עצמו ... יתכן כי שני בני אדם עוסקים בעניני תורה וכפי הנראה הם שוים בעבודתם, והם באמת רחוקים בהצלחתם ממזרח למערב, כי הכל תלוי בכוונת הלב, כפי הלשון בחובת ההלכות (שער יחוד המעשה) מעט חזק - הוא רב בלתי זך, ואין חר' תלוי ברב הכמות, רק איכות הלב, וכמדומני כי בלי לימוד המוסר קשה הוא לאמר כי כל כוונתו הוא רק אך ורק למלאות רצונו ית', מה גודל הוא הרווחים של אף מעט ההתחכמות בלימוד התמידי הלימוד המוסרי".

✧ בחיי אדם (כלל ס"ח) כתב כמה תנאים הנצרכים לקיום כל מצוה ומצוה, ובתוך הדברים כתב: < א. "שצריך לעשות המצוה בהידור ש"בכל כוחו תהיה נאה מה שאפשר", ובכלל זה "שיבחר המין המשובח ומעולה הראוי לאותה מצוה כדכתיב מבוחר נדריך". < ב. "זריזין מקדימין למצוות", דבר שמצוותו ביום יקדים בבוקר לעשותו ודבר שמצוותו בלילה יקדים בתחילת הלילה. < ג. שידקק לעשות המצוה בכל פרטיה ודקדוקיה כדאמרינן שיירי דם שיורי מצוה ומעלה עליו כאילו לא כיפר. (ובספר תולדות אדם מהנה"ק ר' זלמה"ל מוואלז'ין זצ"ל שבכל עת שהיה לו לעשות איזה מצוה, קודם קיומה חזר הלכותיה). < ד. שיעשנה בשמחה גדולה (ובדפירש האר"ז' שזה שכתוב "תחת אשר לא עבדת וכו' בשמחה מרוב כל" רוצה לומר שלא שמחת בעבודה יותר מאילו מצאת רוב כל העושים ואבנים טובות ומרגליות). < ה. שיריץ וירדוף אחר המצוה (כדכתיב דרך מצוותיך ארוץ). < ו. יטרח הרבה במצוה ולפום צערא אגרא (ס"ב). < ז. שיהיה ממתין ומצפה מתי תבוא לירד לקיימה. < ח. שלא יעשנה בחינם אלא יקנה אותה בשכר שלם. < ט. שיעשנה מאהבה ד' לא לשום פניה ולא לשום הנאה שבעולם. < י. וגם שלא יעשנה כאילו הוא חייב בדבר ורוצה לפטור ממנה והיא עליו כמשא, אלא יעשנה מאהבה שאפי' לא היה מצווה בה היה משתוקק לעשותה לעשות נחת רוח לקב"ה שרצונו בזה". עכ"ד.

✧ האדם לא נברא בעבור מצוה בעולם הזה אלא בעבור מצוה בעולם הבא, אלא שמצבו בעולם הזה הוא אמצעי למצבו בעולם הבא שהוא תכליתו. ....והנה אחר שידענו זה, נבין מיד חומר המצוות אשר עלינו ויקר העבודה אשר בידינו, כי הנה אלה הם האמצעים המביאים אותנו אל השלמות האמיתי, אשר בלעדם לא יושג כלל, ואולם ידוע כי אין התכלית מוגיע אלא מכח קיבוץ כל האמצעים אשר נמצאו ואשר שימשו להגיעו. וכפי כח האמצעים ושימושם, כן יהיה התכלית הנולד מהם. וכל הפרש קטן שימצא באמצעים, תבחן תולדתו בכירור

קצר לחזור לתלמודו מה טוב, אכן אם א"א כן, אינו כדאי כלל להפסיד כמה שעות יקרות של לימוד התורה (שכתב הגר"א זצ"ל בשנות אליהו מס' פאה שכל חיבה ותיבה מצוה בפנ"ע ושוה כתר"ג מצוות), אלא יעמיד שומר שיזכרנו להדליק נר חנוכה (וקשה לסמוך בזה על אשתו משום שטרודה במילי דביתו - ומוטב לסדר שעון מעורר שיצלצל בשעת חזרתו הביתה ויעמיד עליו פתק שכתוב עליו נר חנוכה [כדעיו' יור"ד סי' פ"ח דמהני היכרא במדי' דחיישנן שישכח ועוד כהנה רבות]) ועדיף להדליק לאחר סדר ב' משום חינוך הילדים שא"א בשעה מאוחרת לאחר סדר שלישי וגם משום של' ביתו כשנמנע משמחה עם כל בני ביתו) או שאשתו תדליק בעבורו (כמבואר בשו"ע תרע"ז א' ומשנ"ב שם סק"ב) והוא ישמע הברכות מאחר, (ויעו"י מש"כ עוד פרטים אם מדליק במקומו וכיצד) ובלבד שאין בזה משום 'שלו' בית' (כל ה"ל מתוך מאמר הגר"ח זצ"ל בקובץ 'עם התורה' מהדורא ג' חוברת א' תשמ"ט עמ' ה').

(ריא) ו"מזקנים אתבונן" עמ' 191.

(ריב) ויעו"י עוד רש"י סוטה כב. ד"ה וקיבול "...למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר".

ודאי בהגיע זמן התכלית הנולד מקיבוץ כולם, כמו שכתבתי, וזה ברור. מעתה ודאי הוא, שהדקדוק שידקדק על ענין המצות והעבודת, מוכרח שיהיה בתכלית הדקדוק כאשר ידקדקו שוקלי הזהב והפנינים לרוב יקרה, כי תולדתם נולדת בשלמות האמיתי והיקר הנצחי שאין יקר למעלה ממנו" (מסילת ישרים פרק א').

בתוס' מועד קטן (ה: ד"ה לפי) כתב דהטעם דאין עושים מצוות חבילות חבילות "דבעינן שיהא ליכז פנוי למצוה אחת, ולא יפנה עצמו הימנח". – ומבואר דצריך שכל ליכז יהיה עסוק רק במחשבת קיום אותה המצוה.

ר' יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר ריץ כצבי וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים" (אבות פ"ה מ"ב, פסחים ק"ד), וברש"י (פסחים שם) "הוי עז כנמר" – "התחזק במצוות יותר משהיכולת בידך".

כשמקיים אדם מצוה – כיון דקיי"ל דצריך כוונה לצאת ידי המצוה שצונו ד' יתברך, ומאחר וכוונה זו חשובה כדברי תורה ולא גרע מהרהור בדברי תורה, על כן אסור לעשות את המצוה כשגופו אינו נקי או במקום שאינו נקי. – וכמו"כ י"ל בפשיטות דבשעה שאדם מקיים מצוה הוי 'עבודה', ואין לעשות עבודת ה' דרך בזיון, דאפילו בהכשר מצוה מצינו דאסור לעשותה בדרך בזיון וכל שכן את המצוה עצמה (ביאח"ל תקפ"ח ב' סד"ה שמע (ר"ג)).

כתב הרמב"ם (סוף הלכות לולב) "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הקל שצוה בהן עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר "תחת אשר לא עבדת את ד' אלוךך בשמחה ובטוב לבב, עכ"ל.

כתב רבינו בחיי (ריש פרשת נשא עה"פ במשלי (כ"א, ט"ו) "שמחה לצדיק עשות משפט ומחיתה לפועלי אוי". בתוך דבריו) ז"ל "שלמה המלך ע"ה כיוון בזה להודיענו, שיתחייב האדם להיותו שמה במצוות כשיעשה אותן או יראה אחרים עושין ... וידוע כי השמחה במעשה המצוות, מצוה בפני עצמה, וכשם שהמצוה עבודה לה' יתברך כך השמחה על המצוה נקראת עבודה, וכן כתיב (דברים כה, מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה, והוא שכתוב (תהלים ק, ב) עבדו את ה' בשמחה, ביאר כי השמחה שלמות העבודה". (וכע"ז כתב בפרשת כי תבוא עה"פ תחת אשר לא עבדת את ד' אלוךך בשמחה, ושם הוסיף) "ועל כן יעניש ככאן למי שעובד עבודת המצוה כשלא עשה בשמחה, ולכך צריך שיעשה אדם המצוות בשמחה ובכוונה שלמה". עכ"ל. וב"כד הקמח" (אות ס' ערך שמחה) כתב, "השמחה בעבודת השי"ת ובמעשה המצוות היא מצוה מן התורה, נצטוה אדם עליה כי היא עבודה גמורה להשי"ת, חשובה יותר מן המצוה עכ"ד.

כתב קב הישר פכ"א "ויהי תמיד בשמחה כשבא לידו עסק מצוה, כי העושה המצוות בשמחה אהוב וחיבב מאוד לפני הקב"ה" עכ"ל.

כתב בספר סדר היום (סדר מצות סוכה) "וזו עיקר בכל המצוות, שיהיה האדם שמח וטוב לב לזכות בעשייתה, עד שמפני כך עושה בה תוספת טובה יותר ממה שנצטווה מפני חיבוב המצוה, ובזה יש לו שכר אחר נוסף על שכר עשייתה, וע"ז אמרו "תחת אשר לא עבדת וגו'", כלומר עבדת, אבל לא בשמחה, וזה עיקר הטענה" עכ"ד.

כתב ארחות צדיקים (שער השמחה) "ובעת שיעשה המצוות ישמח בליכז על שזכה להיות עבד למלך עליון, אשר בני מעלה ישתחוו לו ... וכל העושה המצוות בשמחה יש לו שכר אלה ידות יותר ממי שהמצוות עליו למשא". עכ"ל.

"התנאי השני והשלישי לעשות המצוה ביראה ובאהבה רבה כדאמר רשב"י: כל פקודא דלאו היא בדחילו ורחימו לאו פיקודא. – והתנאי הרביעי השמחה הגדולה במצוה דכל מצוה ומצוה שתזדמן לו, דורנא הוא דשריר ליה קוב"ה ולפי רב השמחה יגדל שכרו" (תרי"ם – הקדמה למצוות (ר"י)).

כתב רבינו בחיי (במדבר פרשת מסעי) "הלב עיקר האדם, ועיקר כל המצוות וכל העבירות, ... וכן לענין המצוות הכל תלוי בלב, שאם עשה מצוה ולא נתכוין בה בלבו לעשותה לשם שמים אין לו שכר מזה, שיצטרך האדם שיתכוין במצוות לעשותה לשם שמים, וכן אמר דוד ע"ה: (תהלים קיט, מה) "ואשא כפי אל מצותיך אשר אהבתי", ונשיאות כפיים הוא הכונה, כענין שכתוב: (איכה ג, מא) "נשא לבבנו אל כפים".

"אמר רבי אלעזר: בכל מעשיו של האדם צריך לו שיהיו כולם לשמו הקדוש. מהו לשמו הקדוש? שיוכיר בפיו את השם הקדוש על כל מה שהוא עושה (היינו מעשה המצוות) שיהיה הכל לעבודתו, ולא ישרה עליו הסטרא אחרא, משום שהסטרא אחרא נכון תמיד אצל בני האדם ויכול לשרות על המעשה שהוא עושה" (תרגום זוהר הקדוש פרשת תזריע נ"א ע"ב).

כתב במסילת ישרים (רפ"ז): בשעה שאדם בא לקיים מצוה "ינקה בעת עבודתו מפנות אל השבח ואל התהילה אשר יהללו בני אדם ותהיה מחשבתו פונה ביחוד אל אדונינו אשר הוא תהילתנו והוא כל טובנו ושלמותנו ואפס זולתו", והדרך להגיע לידי כך הוא "החזמנה לדברי העבודה והמצוות והיינו שלא יכנס בקיום המצוה בפתע פתאום שאין דעתו עדין מיושבת עליו ויכולה להתבונן במה שהוא עושה, אלא יזמין הדבר ויכין ליכז במיתון עד שיכנס בהתבוננות ואז יתבונן מה הוא הולך לעשות ולפני מי הוא הולך לעשות, שהרי בהכנסו בעיון הזה, קל הוא שישליך מעליו הפניות החיצוניות ויקבע בליכז הכוונה האמיתית הרצויה". ע"כ.

"כל מציאות היחוד שאנו מייחדים הוא לייחד המאציל ונאצלים שיהיו כולם אחדות אחד, והשכינה שהיא השוכנת עמנו להעלות אותה, שתהיה מיוחדת למעלה ע"י תפילותינו ועבודתינו, ואם תהיה בתפילה החיה או במצוה ובעבודה חלק ליצר, נמצא החיצוני תופס בה, ואינה יכולה להעלות, ואינה טהורה" (קיצור ראשית חכמה שער היראה פ"ד ע' קצ"א הנצאת מיושר).

"דע כי העושה מצוה אין מספיק לו במה שיעשה אותם, שהרי מצינו בדברי רז"ל שאמרו 'כל העושה מצוה אחת מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו', וכיוצא בזה אמרו, כל המקיים מצוה פלונית, יש לו כך וכך, והנה אנחנו ראינו כמה וכמה מצות שעושים בני אדם, ואינם מתקיימים דברי רבותינו ח"ו בענין גודל שכרם אפילו בעולם הזה. אבל השורש שהכל נשען עליו הוא, שבעשיית המצוה אל יחשוב שהיא עליו כמשא, וממחר להסירם מעליו. אבל יחשוב בשכלו, כאלו בעשותו אותה המצוה ירויה אלה אלפים דינרי זהב ויהיה שמח בעשותו אותה

(ריג) אכן יעוי' משנ"ב ס' מ"ז סק"ז דכתב שם בשם הגר"א זיע"א דלכו"ע מותר לעשות איזה פעולת מצוה קודם ברכת התורה אע"ג דבעת מעשה בודאי הוא מהרהר בדין הזה, אפ"ה מותר דכל שאינו מתכוון ללימוד אי"צ ברכה.

(ריד) ובשבת (פג) "הנעלבים ואינם עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין עושים מאהבה (ופרש"י שם "עושים מצוות מאהבת המקום ולא ליטול שכר ולא מיראת פורענות) ושומחים ביסורים עליהם הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו' (לעתיד לבוא יאירו שבעתים אחר שבעת הימים) שהיא על אחת שלש מאות וארבעים ושלוש כמספר ארבעים ותשע שבועות" רש"י שופטים ה' ל"א).

המצוה בשמחה שאין לה קץ מלב ומנפש ובחשק גדול, כאלו ממש בפועל נותנים לו אלה אלפים דינרי זהב אם יעשה אותה מצוה, וזהו סוד הפסוק 'תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לבב' ..... וכפי גודל שמחתו באמת ובטוב לבב הפנימי, כך יזכה לקבל אור עליון. ואם יתמיד בזה, אין ספק שישרה עליו רוח הקודש. וענין זה נוהג בקיום כל המצוות כולם, בין בעת שעוסק בתורה, שיהיה בחשק גדול נמרץ, בהתלהבות עצום, כאלו עומד לפני המלך, ומשרת לפניו בחשק גדול למצוא חן בעיניו, לקבל ממנו מעלה יתירה וגדולה (הקדמה לשער המצוות למהר"ח ויטאל זיע"א).

◊ **"הנרצה ביותר בעבודת ד' הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה"** (מסילת ישרים פ"א).

◊ **"אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה, מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא ומקדמתו לפני מיתתו מכרות עליו - רש"י שניאמר "והלך לפניך צדקך" (סוטה ג:).**

◊ **איתא בזוה"ק (פרשת במדבר ק"ח ע"א) ז"ל "בא אדם ועושה מצוה אחת, המצוה החיה עומדת לפני הקב"ה, ומתעטרת לפניו, ואומרת: פלוני עשה אותי, ומן פלוני אני, משום שהוא עורר אותה למעלה, כי כמו שהוא עורר את המצוה למטה בן היא מתעוררת למעלה, ועושה שלו' למעלה ולמטה" עכ"ל.**

◊ **"הכנה רבתי שהי' בעל ה"לשם" זיע"א עושה לפני קיום המצוה, בכל פעם שהיתה מזדמנת לפניו, היתה תפילתו להשי"ת מקירות הלב בדמעות שליש שיזכהו לקיים את המצוה בשלימות..." (משוש דור ודור ח"א עמ' 33).**

◊ **גם העושה מצוה אין די לו עשייתה, אבל צריך שיקיים משו"ל, שיכוין בעשיית המצוה שהוא עושה אותה לשם עושיהן שהוא השי"ת. המשל בזה, בעת שמסתפר ראשו, לא די לו במה שלא ישחית הפאות, אבל צריך שיכוין שהוא מונע עצמו מלהשחיתם, וכדי לקיים מצוה בוראו שצוהו על כך. וכן בכל מצוה ומצוה יהיה זהיר וזריז לכיון כונה זו. וכן בעת שמתפלל לפניו יתברך על איזו שאלה מן השאלות כמו מזונות ועושר ובניו וכיוצא בזה, לא יתפלל לסיבת עצמו שצריך לשאול אותה השאלה, אלא לקיים מצותו יתברך, שנצטוונו שנתפלל אליו בעת צרותינו, להורות כי הוא אלקינו ואנחנו עמו ועבדיו, ואילו עינינו תלויות, כעיני עבדים אל יד אדוניהם, ואין לנו שום עזר אם לא ממנו יתברך, וישים כל בטחוננו עליו" (הקדמה לשער המצוות למהר"ח ויטאל זיע"א).**

צורת ההדלקה

קל. ג' שיטות נאמרו בצורת ההדלקה:

א. **דעת השו"ע (תרע"ו ה')** (וכ"ה בדרכי משה): **שבלילה הראשון יתן את נרו בקנה היותר ימני שבמנורה (כדי שבהדלקתו בימים הבאים**

שמדליק משמאל לימין יברך בכל לילה על הנוסף באותו לילה שהוא מורה על תוספת הנס (אבל אם יניח בלילה הראשון בקנה השמאלי, נמצא שמבכר על אותו הנר כל החנוכה)) (בין שמדליק מימין לפתח ובין שמדליק משמאלו), ובלילה השני יוסיף עוד נר משמאלו וכן בשאר הלילות, ולעולם יברך וידליק את הנר היותר שמאלי, ויפנה לימין (שכל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין - משנ"ב שם סק"י) (ואע"פ שעי"ז נדחה מה שאמרו דלכתחילה מצוה להתחיל בטפח הסמוך לפתח, אין לחוש לזה - ביאה"ל שם ד"ה ובליל שני). (וכן נהג הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'מעדני שלמה' ע' ק"י והגר"י פישר זצ"ל - 'הליכות אבן ישראל' ח"ב ע' שס"ד).

ב. **דעת הט"ז (שם סק"ו וכ"ד הלבוש שם סע' ד')** וכן נהג הפרמ"ג משב"ז סק"ה): **(דמה שאמרו כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין, הכוונה מימין לשמאל (יט)). ולפי"ז בלילה הראשון יתן את הנר במנורה על הקנה השמאלי ביותר, ובלילה השני יתן שני נרות בשני הקנים השמאליים של המנורה ומדליק תחילה את הנר הימני (הנוסף) וממשיך להדליק הנר השמאלי וכן בשאר הלילות.**

ג. **דעת המהרש"ל (שו"ת סי' פ"ה) והגר"א (בביאורו תרע"ו סק"ו):** **דלעולם (בין כשמדליק בימין הפתח ובין כשמדליק משמאלו) יתחיל להדליק בנר הסמוך לפתח ואחריו ממשיך ומדליק את הנר הסמוך לו וכן הלאה (דמאחר שהנר הנוסף נתקן רק למהדרין, א"כ איך יניח עיקר המצוה ויברך על הרשות, ועוד דהעיקר שיתחיל בנר הסמוך לפתח דהוא העיקר וממנו יש להתחיל - הגר"א שם - הו"ד בשעה"צ שם אות י"ד). (וכדעה זו נהג החזו"א זצ"ל (הגר"ח קניבסקי שליט"א בס' 'נר חנוכה' ע' י"א) והגר"י זצ"ל (ברכת אברהם שבת כ"ב ע"א) וכן נוהגים רוב בני אשכנז - 'לוח ארץ ישראל'). להלכה: דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד (דאין בנו כח להכריע - שעה"צ שם) (משנ"ב שם סק"ט).**

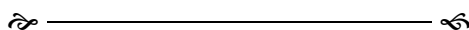
כל השיטות הנ"ל הם רק לענין לכתחילה, באיזה מקום נכון יותר להתחיל להדליק ממנו, אכן בדיעבד בכל גווני יוצא לכו"ע (ביאור הלכה תרע"ו ה' סוד"ה כד). - ואם יכול, מה טוב ונכון להניח את כל המנורה בתוך חלל הפתח, דעי"ז כל הנרות יהיו בטפח הסמוך לפתח (משנ"ב תרע"ו סק"ט).

קלז. **המדליק בחלון ביתו (אף בזה איכא מח' השו"ע והט"ז וכהנ"ל) לדעת הגר"א יניח ביום הראשון את הנר בקנה השמאלי של המנורה, וביום השני מניח את שתי הנרות בשני הקנים השמאליים של המנורה, ומתחיל להדליק מהנר השמאלי וימשיך לימני, וכן בשאר הימים מניח הנרות בצד השמאלי של המנורה ומתחיל תמיד מהנר השמאלי לכיוון ימין (משנ"ב תרע"ו סק"י"א). וי"א שבחלון גם לדעת הגר"א מדליק כדעת השו"ע (כן משמע בחיי אדם קנ"ד כ"ג (יט)) (ומניח את הנר בקנה הימני של המנורה, וביום השני מניח בשתי הקנים הימניים של המנורה, וכן הלאה בשאר ימים ומדליק משמאל לימין).**

◊ **"למה נאמר ויקחו אליך שמן זית זך (ויקרא כ"ד) [וסמוך] לפרשת המועדים (ויקרא כ"ג) מלמד שהיו ישראל עתידין לחדש יום טוב להם על השמן ואיזה זה - זו חנוכה" (פסיקתא זוטרתא לקח טוב פ' בהעלותך ד"ה דבר אל אהרן).**

הדלקה במקום שיש רוח

קלח. **צריך לזהר שלא להעמיד את הנרות במקום ששולט הרוח (משנ"ב תר"פ סק"א, ומשנ"ב תרע"ג סק"ה).**

(רטו) דכתב שם דמה שאמרו חז"ל כל פינות שאתה פונה יהיו לימין, היינו התחלת הפינה, דכשיש לך ימין ושמאל אומרים כל שאתה מתחיל תפנה לימין, והיינו בפעם הראשונה. (רטז) ויעו"י בדברי שלמה (להגאון רבי שלמה כהן זצ"ל מו"צ דוילנא בעמח"ס חשק שלמה. הובא במעשה רב השלם) דכתב ששמע בשם הגאון רבי יששכר בער זצ"ל (מחבר המעשה רב) שהגר"א לא הקפיד רק בנר חנוכה שמדליק בביתו שמצותו בטפח הסמוך לפתח, אבל בבית הכנסת ובבית המדרש שאין מדליקין אצל הפתח, אדרבה טפי עדיף לברך על הנוסף כמו שמבואר בשו"ע. ולכא"ו ה"ה בחלון כדמשמע במשנ"ב שם שדינם שווה. ויעו"י להלן דין רפ"ה והערה שצ"ח שם.

קלט. המדליק בחוץ בתוך בית זכוכית, רשאי להדליק בעוד שדלתותיו פתוחות (אע"פ שיכולה רוח מצויה לכבות את הנרות) הואיל ובדעתו לסוגרן (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' ש"א (י"י), וכ"ה ב'הר צבי' או"ח ח"ב סי' קי"ד אות א', וב'שלמת חיים' סי' רס"א). אמנם המהרי"ל דיסקין זצ"ל היה מהדר שלא לפתוח הבית מנורה בשעת ההדלקה כי אם רק את שוליה למטה, כדי שכבר בשעת ההדלקה יוכלו הנרות לדלוך אף בלי הסגירה (הר צבי שם) (י"ח).
קמ. הדליק את נרותיו במקום שהרוח שולטת וכבו, יחזור וידליקם במקום שאין הרוח מצויה (י"ט), ומ"מ לא יחזור ויברך (שמא לא היה ברור שיכבה) (משנ"ב תרע"ג סק"ה ושעה"צ אות ל').
קמא. המדליק נרותיו ורואה שהאש לא נאחזה היטב בפתילה ובדאי תכבה במהרה, אינו יוצא יד"ח בהדלקה זו וצריך מדינא לחזור ולהדליקם לאחר הכיבוי (משנ"ב שם).

דינים בהדלקה

- ◊ קודם שהדליק הגרי"ש אלישיב זצ"ל נרות חנוכה ה' נהג לומר את התפילה המודפסת בסידור אוצר התפילות וה' אומרה בנעימה ובהתרגשות, וכשה' מניע לתיבות שלה אורך ואמתך וכו' ללמוד וללמד את תורתך הק' תורה שבכתב ותורה שבע"פ בהתמדה גדולה וכו' וכן כשה' מניע לויחיו זרעי זרע וזרע ת"ח וכו', ה' מתרגש ביותר (איש על העדה ח"ב עמ' רמ"ב בשם הגאון רבי בנימין אלישיב שליט"א).
- ◊ כתב הקב הישר (פצ"ו) בשם המהרי"ל "נכון הוא ליטול ידיו קודם שיברך על הדלקת נר חנוכה, אך מפני שלא יחשב כיוהרא ראוי להביא עצמו לידי חוב נטילה, כדי שיטול ידיו אח"כ קודם הדלקת הנרות" (ובפרט דלפעמים הידים אינם נקיות מהכנת הנרות להדלקה, יעוי' משנ"ב קפ"א סק"א, וסקב"ג ושעה"צ ל"ב, ויעוי' עוד משנ"ב תל"ב סק"ב דהביא י"א שטוב שיטול ידיו קודם שמברך על כיעור חמץ משום נקיות ויעוי' עוד שו"ע סי' ז' ב' דאף גבי ברכות איכא דין דהיכון לקראת אלוךך ישראל). ומ"מ מדינא אין חיוב בזה אלא א"כ יודע שננע בדבר שאינו נקי (דק"ל סתם ידים כשרות לברכה - משנ"ב צ"ב סק"ה).
- ◊ "ולכבוד המלאכים קדישין הבאים לבית בשביל מצוה זו, ידליק הנרות כשהוא לבוש בבגד עליון כמו שהולך לביהכ"נ" (קב הישר פצ"ו והובא בכף החיים תרע"ו סק"ח). (וכן נהג הגרי"ש אלישיב זצ"ל להתלבש בכובע ובגד עליון להדלקת נר חנוכה, ולבשם קודם לכן כשהתפלל התפילה שקודם ההדלקה - איש על העדה' ח"ב עמ' רמ"ג וכ"ג הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'אור ישראל' בתחילת הספר).
- קמב. הנהגים שכל אחד מבני הבית מדליק, יזהרו להדליק כל אחד ואחד במקום בפני עצמו כדי שיהיה ניכר מהדלקת כל אחד כמה נרות מדליקין באותו הלילה (י"ב) [נאפי' בלילה הראשון יש להזהר בזה (יב"ב) ובשעת הדחק יש להקל בלילה הראשון] (רמ"א תרע"א ב' ומשנ"ב שם סק"ב ושעה"צ שם אות ט"ז).
- קמג. במנורות שיש שמונה קנים, יכולים שני אנשים להדליק במנורה אחת, זה בקצה זה, וזה בקצה זה (כל זמן שיש ביניהם 'קנה' שלא הודלק בו) (יב"ב) (חיי אדם קנ"ד - י"א ומשנ"ב תרע"א סק"ב).
- קמד. המדליק נרות וחסר ממס' הנרות הנצרכות לאותו היום וכגון שעומד בליל שביעי, וסבר שהוא ליל שישי [ובירך] והדליק ו' נרות, ואח"כ נודע לו שהוא ליל שביעי, ידליק נר נוסף, אך בלא ברכה (כיון דמדינא סגי בהדלקת נר אחד לכל הבית, ושאר הנרות הם משום הידור, ואין מברכים על "הידור" גרידא) (פרי חדש סוס"י תרע"ב, וכן מצדד הפרמ"ג שם א"א סק"ג מהאי טעמא, (יב"ב) וכ"פ רעק"א - שו"ת מהדו"ת סי' י"ג סוד"ה "נ"ל" וכן בסוף תשובתו שם ובהגהותיו על השו"ע ריש סי' תרע"ו, וכ"מ ד' המשנ"ב תרע"ב סק"ו). וי"א דמדליק בברכה (כ"מ ב"ארחות חיים" לר' אהרן הכהן מלניל הל' חנוכה סק"י (יב"ב) וכן הביא המג"א תרנ"א סק"ה מהאבודרהם בשם הרמב"ם בשו"ת 'פאר הדור' סי' קי"א, וכ"מ בלבוש תרע"ב - ב' (יב"ב) והאלי' רבא שם סק"ז).
- קמה. מי שלא הדליק נר חנוכה לילה אחד, ידליק בשאר הלילות כמות נרות כשאר בני אדם (ולא אמרינן דיוסיף וילך ע"פ הלילה האחרון שהדליק בו) (רמ"א תרע"ב ב').
- קמו. כשמדליק בחלון בפנים, אם החלון שקוף יכול לסוגרו. אמנם אם החלון מחוספס שרואים כללית שנרות דולקים אך אין רואים את מספר הנרות שדולקים, אין ראוי לסגור את החלון (לפי שנראה כמדורה). ובשעת הדחק כשהקור גדול יכול לסגור כיון שסו"ס רואים קצת (הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'תורת המועדים' שעל שונה הלכות ע' רפ"ב). וי"א דמותר אפילו אם מבחוץ נראים הנרות כולם כאבוקה אחת (יב"ב) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - קובץ 'מבקשי תורה' ג' י"ח ע' כ"ט וכ"ד הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' ע' קי"ד).
- קמז. ידליק כשכל בני הבית מקובצים יחד (משום פרסומי ניסא - קיצור שו"ע קל"ט - י') (משנ"ב תרע"ב סק"י). ויעוי' עוד להלן דין קמ"ח.
- ◊ "כשיעשה האב מצוה מן המצוות (כגון שקושר הלולב וכיוצ"ב) יעשה לפני בנו, וילמדנו לעשות כך כדי שיהיו המצוות תאבים - חביבים - עליו" (ש"ה' הק' שער האותיות אות 'דרך ארץ').

⚡ ————— ⚡

(ריז) דכיון דעומד שם על דעת שלא יסלק ידו עד שידלק היטב והרוח לא תכבנו, חשיבא שפיר הדלקה כשירה (שם).

(ריח) ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דעדיף אם אפשר לעשות טעדיקי שבית המנורה יהיה סגור בשעת ההדלקה, לכן יקח שמש ארוך ויכניסנה דרך פתח דק שגם בשעת ההדלקה לא תשלוט שם הרוח, ומ"מ אי"ז מעכב (באר ישראל ע' י"ז).

(ריט) דזה הוי כאילו לא נתן בה שמן כשיעור.

(רכ) דבאופן זה גם תוס' מודו שיכולים להדליק יותר (ביאה"ל תרע"א ד"ה ויזהרו).

(רכב) דאף דהטעם הוא כדי שלא יטעו לומר שריבוי הנרות הוא מכמה בני אדם ולא הוספה דזה לא שייך בלילה הראשון דמדליקין בו רק נר אחד, מ"מ משום 'לא פלוג' יש להזהר אף בלילה הראשון (שעה"צ שם אות ט"ז).

(רכג) דהרי רואים הרואים שהדליקו שני אנשים דאם רק אחד הדליק, היה מדליק כסדר אחד אצל חברו (שם).

(רכד) ויעוי' מש"כ בספרו 'ראש יוסף' שבת כג. ד"ה "נסתפקת".

(רכה) זל"ש 'מי שלא הדליק בליל ג' אלא ב' נרות או בליל ד' אלא ג' וכיוצ"ב, זה ה' מעשה בלונל והסכימו שידליק מה שחסר להדליק ואי"צ לברך פעם אחרת, כי הברכה שעשה בתחילה - על חיוב כל הנרות עשאה, א"כ קמיתא פטר בתרייתא" עכ"ל. והו"ד בבית יוסף תרע"ב. ודייקו הפרמ"ג (תרע"ב א"א סק"ג ובסי' תרע"ו משב"ז סק"ה, ובספרו 'ראש יוסף' שבת כג. ד"ה נסתפקת) ורעק"א (שו"ת מהדו"ת סי' י"ג) בד', דמה דאין מברך הוא משום שבשעת הברכה היתה דעתו על כל הנרות. - אכן אם בשעת הברכה לא היתה דעתו על הנר הנוסף ורק אח"כ נזדמן לו נר נוסף, חוזר ומברך (ויעוי' רעק"א שם דתמה האיך הפרי"ח הביא ה"ארחות חיים" הנ"ל כראי' לשיטתו יעוי"ש).

(רכו) כן דייק הא"ר מדבריו שם סק"ז יעוי"ש.

(רכז) משום שכל בר דעת יודע ומבין שבחלון שאינו שקוף, כך רואים את הנרות מבחוץ ואי"ז הדלקה בעצם כמדורה, והוא כדבר חיצוני והדלקה עושה מצוה (קובץ 'מבקשי תורה' שם מהגר"ש זצ"ל ובהלכות חג בעמ' עמ' מ"ג הערה 4). עכ"ד. ולכאן יל"ע דנהי דליכא חסרון משום ד"נראה כמדורה" מ"מ הא כל טעמא דמהדרין מן המהדרין הוא כדי שבריבוי הנרות כפי מספר הימים יתפרסם ריבוי הנס 'שבזה ידעו ויזכרו הכל כמה ימים יצא בהתמדת הנס וכשיזכירו זה שה' הנס משך זמן רב יש בו פרסומי ניסא ושבת יותר לד' יתברך" (לשון הביאה"ל תרע"א - ב' ד"ה בלילה), ומעתה כשאין רואים בני רשה"ר מס' הנרות לכאן איכא חסרון במצות פרסומי ניסא זו.

◊ "זיקה אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו" (וירא כ"ב ו'). – אמר הגרמ"ד הלוי סאלאווייצ'יק שליט"א דלמדתנו תורה בזה דאף בשעה שהלך אברהם אבינו ע"ה לקיים את מצות העקידה שהוא מעשה מצוה עצום וגדול כ"כ, מ"מ לא העלים עין מחינוכו של יצחק שיהי' גם הוא מסייע במצוה (שיעורי רבינו משולם דוד הלוי עה"ת. וכע"ז בספר 'תורת בריסק' משמ"י דהגר"ז זצ"ל בהוצאת הרב מלר שליט"א).

קמח. אף בני בית היוצאים בהדלקת בעה"ב (כדוגמת אשתו, וילדיו הסמוכים על שלחנה) לכתחילה צריכים להיות נוכחים בשעת ההדלקה ולשמוע את הברכות מבעה"ב (הגר"ש דבליצקי זצ"ל^(יב)) והגר"י פישר זצ"ל 'הלכות אבן ישראל' ח"ב ע' סס"ה) ובדיעבד אי"ז מעכב (הגר"ש דבליצקי זצ"ל). קמט. צריך שידליק הנר במקום הנחתו, ואם הדליקו בפנים והוציאו לחוץ (או להיפך) לא יצא (שהרואה אומר שלצרכו הוא מדליקה) (ויעוי' עוד להלן דין קפ"ד) (שו"ע תרע"ה א' ומשנ"ב סק"ה).

◊ במועד לכל חי (להגר"ח פלאנץ זיע"א סימן כ"ז סעיף ע"ה) כתב "דבשעה שבא להדליק נר חנוכה בלילה הראשון לפחות, יבדוק הציציות בעת ההיא אם הן כשרות, כדי שיקויים בו 'והחוטם המושולש לא במהרה ינתק' והם מוזהר מימין, ונר חנוכה משמאל, ובעל הבית באמצע בטלית מצויצת, וכל זה אם הן כשרות. לכן ראוי לבדוק אותן לעיתות כאלה" (וכבר הוזכר ענין זה בשאלות דרב אהאי גאון שאילתא כ"ז ובשבלי הלקט סימן קפ"ה (הוד"ד באליה רבה תרע"א סק"ג ובאליה זוטא סק"ט), ובריש"ב"א שבת כ"ב. ובמאירי שם הוסף "ויבוא בעל הבית בתפיליו ובטלית מצויצת ביניהם, חונה מלאך ד' סביב ליראיו ויהלצם". עכ"ל^(יב)). (ומקיים שלש מצוות בידד וראשי תיבות שלהם 'צמ"ח' 'צ'צית מ'וזהר ח'נוכה, ובזכות זה יבוא משיח צדקנו 'צמ"ח שמו' – בן איש חי שנה א' פ' וישב הל' חנוכה אות ד').

קנ. בשעה שבא לקיים מצות הדלקת הנרות מצוה לרוץ לקיים המצוה (שנאמר ונדעה נרדפה לדעת את ה') (שו"ע אור"ח צ' י"ב).

ברכות ההדלקה

קנא. אם יש ריח רע ליד פתח ביתו או חצרו במקום ההדלקה, ידליק שם אבל לא יברך (שם) (הגר"ש אלישיב זצ"ל 'פניני חנוכה' ע' ל"ג ויעוי' עוד ביאה"ל תקפ"ח ב' ד"ה שמע, ומשנ"ב תר"ל סק"ד). (אכן יכול להתרחק ממקום הריח (בריה שיש לו עיקר צריך להתרחק ד' אמות ממקום שכלה הריח, ושאיין לו עיקר די להתרחק עד מקום שכלה הריח) למקום שרואה משם את נרותיו ולברך שם הברכות, ושוב להתקרב לנרותיו ולהדליקם (דאע"פ דלכתחילה אין להפסיק כלל בין הברכות להדלקה – יעוי' להלן דין קנ"ט, מ"מ בדיעבד מהני ושאיין הכא דאין לו ברירה וזה עדיף משלא יברך כלל). ועכ"פ הכוונה לקיים ולצאת יד"ח המצוה יכוין במקום נקי לחשוש לד' הביאה"ל (תקפ"ח שם) דמצדד דכוונה לצאת ידי המצוה זה גופא ג"כ חשיב כדברי תורה ולא גרע מהרהור בדברי תורה ואסורה במקום שאינו נקי. ופשיטא דאי"צ שהכוונה לצאת ידי המצוה תהא במקום עשיית המצוה) (ויעוי' לעיל דין ל"ז).

קנב. בלילה הראשון המדליק מברך בא"ה אמ"ה אקב"ו להדליק נר של חנוכה (משנ"ב רס"י תרע"ו, והמהרש"ל שו"ת סי' פ"ה כתב שיאמר "שלחנוכה" במילה אחת. והעולם אין נוהגים להקפיד בזה – משנ"ב שם), וי"א שיאמר להדליק נר חנוכה (שו"ע שם, וכ"ה בכף החיים סק"א ב' בשם האריז"ל, ומעשה רב ס' רל"ט). ומוסיף לברך ברכת "שעשה נסים", וברכת "שהחיינו". ומליל שני מברך רק "להדליק נר" ו"שעשה נסים" (שו"ע תרע"ו א' ב').

קנג. יברך כל הברכות לפני תחילת ההדלקה, שיהיו הברכות עובר לעשייתן (רמ"א תרע"ו ב' ומשנ"ב שם סק"ד) (וי"א דאת ברכת "להדליק" שהיא ברכת המצוות יברך לפני ההדלקה ואת הברכות האחרות יאמרם לאחר שהדליק את הנר הראשון שיהיה הרואה נר [נס] ויברך עליו^(יב)).

◊ כתב הקב הישר (פצ"ו) ז"ל "ידוע שבכל מצוה ומצוה שאדם עושה נולדים ונבראים מלאכים קדושים ממנה, ולכל מצוה שנבראים ממנה מלאכים, הן נקראים ממנה של מצוה זו, וזהו פשוט שבכל מצוה שמברכין עליה מתכנשין אליה אותן המלאכים ועומדין סביבות המברך ושומעים הברכה ועונים אמן". עכ"ל.

◊ "יכוון היטב בברכות של הדלקת הנרות לאומרם מתוך שמחה באשר המצוה היא חביבה בשעתה לזמן פעם אחת בשנה". (קב הישר שם והובא בכף החיים תרע"ו סק"ה).

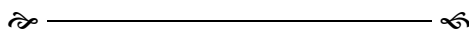
◊ "באיזה ברכה שתהיה, כשיאמר 'ברוך אתה' יצייר במחשבתו כאילו ממש אמר ברכה זו כנגד הבורא יתברך ויתעלה, שזהו פירוש הברכה 'ברוך אתה' – לשון נוכח" (יסושה"ע).

◊ כתב הרוקח (הל' תשובה סי' כ"ה) ז"ל "יזהר כשמברך הברכות, את שם ד' אלוקיך תירא, בהזכרת שמו ירעדו כל אברייך, ליראה את השם הנכבד והנורא הזה, עבדו את ד' ביראה, וכן כל שמותיו הקדושים" (הוד"ד בשל"ה חק' מס' תמיד ריש פ' דרך חיים תוכחת מוסר).

◊ "כשיאמר בכל ברכה שם ד' יזהר מאוד לכוון את הכוונה הראויה לאותו שם" (יסושה"ע).

◊ יזדעזע כל גופו ואיבריו קודם שיזכיר את ד' ויביט אם הוא במקום הראוי והוא מקיים מצות 'את ד' אלוקיך תירא' וכתוב 'ויראני ומפני שמי נחת הוא'" (קיצור ראשית חכמה שער היראה פט"ו ע' קצ"ג הוצאת בלוטניק).

◊ הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל חי' מספר שבהיותו אברך היתה להם חבורה בראשות המשגיח הגה"צ ר"י לוינשטיין זצ"ל של 'עשירי קודש', כלומר כל עשרה ימים מיום כיפור נקבע ליום של התכוננות עם קבלת. בין המשתתפים ב'חבורה' זו חי' הגרמ"י לוינשטיין זצ"ל. אחת הקבלות היתה: לכוון בכל הזכרת שם שמים, שלא תצא לבטלה, ומי שהוציא שם שמים ללא כוונה צריך לשלם קנס בפני הוועד,

(רכז) וטעמו דלא גרע מהנמצא במקום שאין בו ישראל דפסקו השו"ע ורמ"א (תרע"ז א) דמדליק בברכה אע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו, ומבואר דאע"פ שנפטר מגוף חיוב ההדלקה ע"י שמדליקין עליו בביתו מ"מ מחיוב בברכות. ואף בני ביתו שמחוייבים בהדלקה מדינא, נהי דנפטר מעצם ההדלקה ע"י הדלקת בעה"ב, מ"מ אכתי מחוייבים בברכות, ועל כן אם לא שמעו הברכות מבעה"ב ישמעו עכ"פ מאדם אחר. – ומ"מ בדיעבד אי"ז מעכב משום דהשו"ע סתר עצמו דבסימן תרע"ו ג' מבואר דמי שמדליקין עליו בביתו נפטר הן מההדלקה והן מחיוב הברכות (יעוי' משנ"ב תרע"ז סק"ד ושעה"צ אות כ"א) עכ"ל. – ויעוי' עוד ב"ח תרע"ו (ד"ה 'זמ"ש אין מדליקין עליו') שכתב בתוך דבריו "מה שמדליקין עליו בביתו אינו אלא לפטור אותו מחיוב המוטל על ממונו להדליק נרות לפרסם הנס ברבים, אבל ההודאה על הנס וברכת 'שהחיינו' הוא כחוב על גופו וזוהי לא נפטר כשמדליקין עליו אם לא שעמד שם בשעת ברכה וענה אמן" עכ"ל, וה"ה בני ביתו הגדולים של אדם המחוייבים מדינא בהדלקה וברכותיה ויוצאים יד"ח מהדלקת אביהם.

(רכח) ויעוי' בהעמק שאלה (שם) דהקשה הא מדליקים בלילה דכבר אי"ז זמן מצות ציצית וכתב שם דצ"ל דס"ל דמדליקין בתחילת שקיעה בעוד היום ויכול להכיר בין תכלת ללבן, או אפשר דס"ל כדעת הרא"ש דכסות יום חייב בציצית בלילה. ויעוי' עוד דייק מהא דהשאלות לא הזכיר דמקיים ג"כ מצות תפילין מוכח דס"ל דלילה לאו זמן תפילין הוא יעוי"ש. ועכ"פ לכו"ע שייך דבר זה בהדלקה בער"ש שמדליקים מוקדם, וכן נהג הגר"ש דבליצקי זצ"ל בהדלקה בער"ש, להדליק מעוטף בטלית ומעוטר בתפילין (ובדין הנחת תפילין משעת המנחה בער"ש יעוי' ביאה"ל סי' ל"ז ב' ד"ה בשעת ובשעת"ש שם סק"ג).

(רכט) כ"ה לדעה א' בריטב"א שבת כ"ג. והגר"ח מבריסק זללה"ה נהג דבליילה הראשון בירך כל הג' ברכות לפני ההדלקה, אכן מהלילה השני נהג לברך 'להדליק' וכו' ולהדליק נר אחד, ואח"כ בירך 'שעשה נסים' והדליק שאר הנרות (וטעמו דנסתפק אם ברכת 'שעשה נסים' קאי על ההדלקה והוי ברכת המצוות או קאי על הראיה והוי ברכת הרואה, וכשעושה כן יוצא ממ"ל דאם הוי 'ברכת הרואה' הרי ראה נר ראשון, ואם הוי ברכת המצוות שייך עוד לברך, דאכתי עוסק במצוה) [תשובות והנהגות ח"ב סי' של"ט]. ויעוי' עוד בלקט יושר ע' 152 מנהג דומה.

והגרא"ל זצ"ל העיד שהגרמ"י זצ"ל אף פעם לא הוצרך לשלם קנס. – והגרמ"י זצ"ל עצמו אמר שעד כמה שזכור לו הוא אף פעם לא אמר שם ד' בלי כוונה, אך בשנים האחרונות קשה לו ב"הי כבוד" זה לוקח לו יותר לאט כי יש שם הרבה שם שמים (אבל יהודי עשוי לך עמ') ל"ה מנכדו רבי יוסף קורלנסקי שליט"א).

◇ "כשיאמר בכל ברכה 'אלוקינו מלך העולם' יזהר שלא לחטוף ג' תיבות אלו, כ"א יחשוב פירוש תיבות אלו ויחשוב בליבו בלשון נוכח 'שאתה ד' אלוקינו', וישמח שמחה עצומה בתיבת 'אלוקינו' על אלוקותו יתברך ויתעלה עלינו. ובתיבות 'מלך העולם' יחשוב על גודל מלכותו וישמחה הוא מלך על כל העולם כי בודאי מה שאמרו בגמ' כל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה אין כוונתם שיאמר שם ומלכות בפיו, וליבו כל עימו להבין פי' המילים לכה"פ, וג"כ ישמח שמחה עצומה על גודל מלכותו" (ישיבה"ע).

◇ "כתב הרי"ט ז"ל וטעם זה שאמרו חז"ל לברך על המצוה עובר לעשייתו כדי שיתקדש תחלה בברכה ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת, ועוד כי הברכות מעבודת הנפש וראוי להקדים עבודת הנפש למעשה שהיא עבודת הגוף" (הדושי הריטב"א פסחים ז': ד"ה כל המצוות).

◇ "כל מצוה אפי' מצוה קלה דרבנן מרומז בתורה הקדושה ונתקנה ע"י אנשי כנסת הגדולה (שבהם היו כמה נביאים) ע"פ סודות גדולות ונוראות לתיקונים גדולים בעולמות העליונים הקדושים, גם לתקון נשמתו וגופו, ועל כן אף במצות הדלקת נר חנוכה בודאי מתקן במצוה זו נשמתו וגופו וליבו תיקון גדול בעולמות העליונים, לכן שייך שפיר הלשון בברכה זו של הדלקת נרות חנוכה 'אשר קדשנו במצוותיו' כי במצוה זו נעשה האדם קדוש, ובודאי חיוב על האדם לברך ברכה זו בשמחה רבה ועצומה שבמצוה זו קידש אותנו הבורא ית"ש ויתעלה" (ישיבה"ע).

◇ "בחתומת הברכה באומרו 'להדליק נר של חנוכה' יכניס בליבו ובמחשבתו שמחה עצומה באלוקותו ית"ש, על עוצם הנס שנעשה בימים האלו בביהמ"ק בפך של שמן שכשנכנסו היוונים להיכל טמאו כל השמנים ולא היה בו אלא כדי להדליק יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים" (ישיבה"ע).

◇ "בברכה הראשונה של נר חנוכה יש י"ג תיבות, וצריך לכוון שהן מעוררים י"ג מידות רחמים. וכן יש י"ג תיבות בברכה שניה שהן מעוררים י"ג מידות רחמים, ושתייהן יחד הן כ"ו תיבות כנגד שם הוי"ה" (קב הישר שם) (וזהו דוקא לנהוגים לברך 'להדליק נר חנוכה' או 'שלהנוכה' יעו"י לעיל דין קנ"ב).

◇ "בברכת 'שעשה נסים לאבותינו' יתן הודאה עצומה במחשבתו ושבה גדול ליוצרינו ובוראינו ית"ש על כלליות כל הנסים והישועות הגדולות שעשה עם אבותינו בימים האלו. ויצויר במחשבתו בהודאה זו כאילו עשה ית"ש עמו ממש הישועות והנסים בימים ההם" (ישיבה"ע. ויעו"י להלן הערה רל"א).

קנד. יכוון ב'שהחיינו' הן כלפי המצוה הדלקת נרות ^(רל), והן כלפי עצם הזמן דחנוכה שנעשו בו נסים ונפלאות (יעו"י הערה ^(רל"א)). קנה. מי שקנה או קיבל במתנה מנורת כסף חדשה, ולא בירך שהחיינו בשעה שהגיעה לידו, יכוון בברכת שהחיינו שמברך על הדלקת הנרות (בליל א') גם על המנורה (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' ש"ח).

קנו. גר ג"כ יכול לומר "שעשה נסים לאבותינו" (והיינו טעמא משום דאברהם נקרא 'אב המון גוים') (יעו"י פרמ"ג תרע"ו משב"ז סק"ה וכ"פ המשנ"ב סוס"י תרע"ה. ויעו"י עוד מג"א סי' נ"ג סק"ט ומשנ"ב סי' קצ"ט סק"ז. ויעו"י בפרמ"ג דהק' מאי מהני דאברהם נקרא אב המון גוים הא 'אבותינו' שבעל הנסים הכוונה לנס שנעשה בימי בית שני. ונשאר בצ"ע קצת).

קנו. בברכת 'שהחיינו' יאמר 'והגיענו לזמן הזה' (הלמ"ד בחיריק ולא בפתח) ^(רל) ('מטה משה' סי' תקפ"פ, מג"א ר"ס תרע"ו וא"ר שם סק"א, ו'מקור חיים' לבעל החו"י תרע"ו - א', וכ"פ במשנ"ב תרע"ו סק"א ו'כף החיים' שם סק"ו ^(רל) וכן מורה הגר"ח קניבסקי שליט"א לנהוג - 'דעת נוטה' עמ' שע"ז הערה 816). וי"א דיאמר הלמ"ד בפתח (כ"ה בסידור רבי שבתי סופר מפרעמישל א"ע"א ^(רלד) (רלה) וכ"כ הקה"י זצ"ל - 'ארחות רבינו' ח"ג עמ' י"ז, וכ"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכן המנהג - 'פניני חנוכה' עמ' ל"ד, וכן דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכן המנהג - 'הליכות שלמה' תפילה עמ' רפ"ג הערה 65, וכ"כ הגרא"ל שטינמן זצ"ל - 'כאיל תערוג' התשע"ה גליון 70, וכ"ד הגר"ע יוסף זצ"ל ושכן מנהג בני ספרד - 'ילקוט יוסף' ח"ג מועדים עמ' רכ"ה, וכ"ד הגר"ב צ אבא שאול זצ"ל שכן המנהג - 'אור לציון' ח"ד עמ' עד"ר).

◇ "בברכת שהחיינו יברך ג"כ בשמחה והודאה עצומה במחשבתו לך' שהאריך ימי חיו עד זמן זה לקיים מצוותיו הקדושים" (יסוד ושורש העבודה שער ט' פרק ה').

◇ פעמים רבות היה הגרש"ז אויערבאך זצ"ל משנן, שאם כי מטבע ברכת שהחיינו נתקנה על עניינים מיוחדים ומסוימים בלבד מ"מ דעת לנכון נקל שבהזמנות זו שמורה לך' על שהחיינו והגיענו לאותו זמן, ראוי ונכון שיעלה על לבו כל הטובות והחסדים שגמלוהו ד', ויכלול בהודאה זו, הודאה גם עליהם (ובפרט על דברים שיש עליהם ספק ברכת שהחיינו) ופעם בליל א' דראש השנה בגשת אליו אחד ממיודעיו שבמהלך השנה שחלפה הבריא ממחלה מסוכנת, אחזו הגרש"ז זצ"ל בידיו ואמר ברוך רב, עומד אתה לקדש עתה על הכוס, ברך איפוא בכוונה ובחתעוררות ברכת 'שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה', שיש לה לגביך היום משמעות יתירה (הליכות שלמה ע' י"א בהערך).

(רל) בב"ח (תרע"ו) כתב בביאור הברכה "ברכת שהחיינו היא באה על שמחת ליבו של אדם שהגיע לזמן הדלקת נר חנוכה". (רלא) יעו"י ביאור הלכה תרצ"ב א' ד"ה 'ושהחיינו' דמצד דברכת שעשה נסים (וברכת שהחיינו), קאי על עיצומו של יום, (ומן חנוכה שנעשו בו נסים ונפלאות (וא"י ברכה על ההדלקה או על ראיתו נר חנוכה אלא ברכה על הזמן)) והביא שם דכ"ה במאירי, יעו"י ש (והביא גם בשעה"צ תרע"ו ג') (וכן משמע בלשון השאלות (וישלח כ"ו) "דמייבין [ד] בית ישראל לאודיי ולשובחי קמי שמאי בעידא דמתרחש להו ניסא... וכד מטי יומא דאיתרחיש להו ניסא לישראל כגון חנוכה ופורים מייחייב לברוך ברוך אשר עשה נסים לאבותינו בזמן הזה, חנוכה על שרגא... ומאן דמזליק מייחייב לברוך, ומאן דחזי מייחייב לברוך" - מבואר דברכת 'שעשה נסים' א"י ברכה על מעשה ההדלקה כ"א היא ברכה להודות ולשבח על 'עיצומו של יום' - זמן חנוכה, על ניסא דאיתרחיש לישראל בהאי זמן, ורק שהסמיכה למעשה ההדלקה - הלכות חג בחג ע' ק"ז). ועל כן ראוי לכוון אף בברכה זו להודאה על עיצומו של יום, ועל כל כלליות הנסים והנפלאות שנעשו בזמן הזה.

(רלב) הסוברים דצריך לומר "לזמן" בפתח תחת הלמ"ד היינו טעמיהו דע"י כך הוא מורה שאי"ז "זמן" סתם אלא זמן המיוחד, דהלמד בפתח משמשת במקום ה' והרי כאומר "להזמן הזה". אכן החולקים סוברים דצריך לומר "לזמן" בחיריק תחת הלמ"ד, דמאחר שאומר "לזמן הזה" - בתיבת "זה" כבר הורה דהוי "זמן המיוחד" ולא סתם זמן, ואי"צ להורות כן גם בתיבת "לזמן" (יעו"י מטה משה שם).

(רלג) וכן בסידור "אשי ישראל" עמ' ק"ה הביא שכ"ה הגירסא בכל ס' בין בנוסח פולין ובין בנוסח אשכנז מערבי.

(רלד) תלמידו של בעל ה"לבוש". וסידורו מעוטט בהסכמת הסמ"ע המהרש"א השל"ה הב"ח בעל ה"מגלה עמוקות" ובעל ה"כלי יקר" ועוד.

(רלה) בהקדמה כללית פ"ד עמ' 37 הוצאת ישי' נר ישראל ארה"ב התשס"ג, ויעו"י ש מה שהאריך לסתור ראיותיו של ה'מטה משה', וסיים דבריו 'ואילו הייתי יודע את דברי הרב כשהי' הרב בעל מטה משה בחיים הייתי מורה לו הדרך הישר בעניין זה, ובלי ספק ה' מודה לי, והי' חוזר מדקדוקו".

קנת. לא יפסיק בין הברכות להדלקה בשתיקה יותר מ'כדי דיבור' ^(רלב), ואם הפסיק, אפי' שהה הרבה יותר מ'כדי דיבור' אי"צ לחזור ולברך כל שלא הסיח דעתו בינתיים (ואם הסיח דעתו חוזר ומברך ויעזי' הערה ^(רלז)) (שו"ע ורמ"א ר"ו ג', ומשנ"ב ס"ק י"א י"ב).
קנט. לא יפסיק בין הברכות להדלקה בדיבור (אפי' מילה אחת), ואם הפסיק שלא לצורך ההדלקה, צריך לחזור ולברך (ויעזי' הערה לעיל בסמוך). ואם הפסיק לצורך ההדלקה, אי"צ לחזור ולברך (שו"ע ר"ו ג' ומשנ"ב ס"ק י"א י"ב, ויעזי' רמ"א קס"ו ו' ומשנ"ב ס"ק ל"ז) (ואם ענה אמן על ברכת אחר יעזי' שעה"צ רט"ו אות ב').

קס. מי שהדליק נר חנוכה ושכח לברך על הדלקתה, אם נזכר קודם שסיים להדליק כל שאר הנרות, יכול לברך כל הברכות ^(רלח) (רעק"א מהדו"ת סי' י"ג, ובהגהותיו על השו"ע ריש סי' תרע"ו), ואם נזכר לאחר שסיים להדליק כל הנרות, לא יברך ברכת 'להדליק', כ"א רק ברכת 'שעשה נסים' ו'שהחיינו' (דלא גרע מרואה נר חנוכה דמברך ב' ברכות אלו - שעה"צ אות ח') (רעק"א שם ופרמ"ג תרע"ו משב"ז סק"ב ^(רלט)) (הו"ד במשנ"ב תרע"ו סק"ד). ומי שלא בירך שהחיינו בלילה הראשון, מברך בלילה השני או כשיזכור בשאר הלילות בשעת ההדלקה. ואם נזכר אחר ההדלקה לא יברך באותו לילה אלא ימתין לברך בלילה אחר בשעת ההדלקה (שו"ע תרע"ו א' לבוש שם דין ב' וישועות יעקב תרנ"א סק"ו ומשנ"ב תרע"ו סק"ב) ושעה"צ שם אות ג'). ויעזי' הערה ^(רמב) (ואם אירע זה בליל שמיני, ואם לא יברך לאחר ההדלקה יתבטל לגמרי ברכת שהחיינו, מצדד השעה"צ שם דיכול לברך אף שלא בשעת ההדלקה, דכמו דבעלמא קיימא לן דזמן אומרו אפילו בשוק, משום דקאי על עצם היום טוב, אפשר דה"ה בחנוכה ברכת שהחיינו קאי על עצם הזמן דחנוכה שנעשו בו נסים ונפלאות, אלא דלכתחילה סמכו זה על זמן דהדלקה, והביא ראי' לזה מל' המאירי זל"ש "מי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לו לראות, יש אומרים שמברך לעצמו שעשה נסים ושהחיינו בלילה א' ושעשה נסים בכל הלילות, והדברים נראים". ומ"מ נשאר השעה"צ בזה בצ"ע).

ההדלקה

קסא. קודם תחילת המצוה יכוון לקיים ולצאת יד"ח מצות הדלקת הנרות שתיקנו חז"ל (יעזי' שו"ע סי' ס' סעי' ד' ומשנ"ב שם סק"י, ומשנ"ב סי' תרפ"ה סקט"ו ושעה"צ תר"צ אות מ"א [דהכריע דאף מצוות דרבנן צריכות כוונה], ובסי' תרצ"ה סק"ד). וכמו"כ יכוון לקיים בזה ג"כ מצות עשה לשמוע לדברי חז"ל [שנאמר ע"פ התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה (דברים ז' י"א)], ונאמר (שם ל"ב ז') "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" [ומצות לא תעשה שלא להמרות פי חז"ל [שנאמר "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"] (שבת כג. ברכות יט: רמב"ם ספר המצוות עשין קע"ד, לאוין שי"ב, וכ"ה ברמב"ם הל' ממרים א' - ב' ובהל' ברכות ו' - ב' ובשו"ת הר"י מיגש קמ"ח. וברבינו יונה שערי תשובה ג' ד' ובמאירי שבת כג. וכ"ה בסידור 'אור השנים' עמ' ג' ועמ' תרי"ז. מאידך יעזי' רמב"ן לספר המצוות שם ובקונטרס דברי סופרים לרבי אלחנן וסרמן צ"ל בקובץ שיעורים ב').

◊ **מחשבת האדם** (כשעה שכל לקיים מצוה) **לצאת יד"ח המצוה ג"כ חשיב כדברי תורה והוי כמהרהר בדברי תורה** (ביאה"ל תקפ"ה סוד"ה שמע. אבן יעזי' משנ"ב סי' מ"ז ס"ק ז' דכתב דלכו"ע מותר לעשות איזה פעולת מצוה קודם ברכת התורה אע"ג דבעת מעשה בוודאי הוא מהרהר בדין הוה, אפ"ה מותר, דכל שאינו מתכוון ללמוד אי"צ ברכה, ויל"ע).

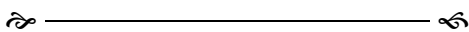
קסב. יכוון בשעת ההדלקה שכוונתו בהדלקה זו להודות ולהלל לד' על ניסי המלחמות נס הישועה ונצחון המלחמה, שכוונה זו היא מעיקר המצוה (הגרש"ז אויערבאך צ"ל הליכות שלמה עמ' ד"ש, יעזי' הערה ^(רמא)).

קסג. כשמדליק נרות כפי מספר הימים יכוון שע"י כך ידעו ויזכרו הכל כמה ימים היה התמדת הנס ויזכרו שהנס נמשך זמן רב, וע"י כך יגדל הפרסומי ניסא והשבח להשי"ת (יעזי' ביאה"ל תרע"א ב ד"ה בלילה).

קסד. המדליק את הנרות יתן אל לבו להתבונן ולבוא ע"י ההדלקה להודות ולהלל לד' (ואי"ז דומה לקריאת המגילה שיוצא גם אם אינו מבין, דהתם סו"ס סיפר את הנס, אבל בהדלקת נר חנוכה צריך להוסיף ולהתבונן בגודל הנסים כדי להודות ולהלל לד' עליהם) (הגרש"ז אויערבאך צ"ל - 'הליכות שלמה' ע' ש"ז ב'דבר הלכה' אות כ"ב ע"פ משנ"כ בהערה רמ"א יעזי"ש).

קסה. יעמוד מול הנר שאותו רוצה להדליק באופן שיפגע בו תחילה ולא יצטרך לעבור עם ידו ליד שאר נרות (שלא יצטרך להעביר על המצוות) (משנ"ב תרע"ו סק"א ושעה"צ י"ט).

קסו. אחר הברכה לא יסלק ידו המדלקת עד אשר ידליק רוב הפתילה היוצא מן השמן (כדי שיהא הלהב עולה יפה מיד כשיסלק ידו, כמו שהי' הענין בהדלקת המנורה - משנ"ב רס"ד ס"ק כ"ו) (ביאה"ל תרע"ג ב' ד"ה הדלקה) ^(רמב).

(רלו) 'כדי דיבור' הוא כאמירת 'שלו' עליך רבי'.

(רלז) והיינו דוקא ברכת 'להדליק' אבל ברכת 'שהחיינו' אינו חוזר (יעזי' משנ"ב תרע"א ס"ק מ"ה), ולענין ברכת 'שעשה נסים', יתכן דלדעת המאירי (הובא בשעה"צ תרע"ו ג' ובביאה"ל תרצ"ב א' ד"ה ושהחיינו) והשאלות (הו"ד לעיל הערה ר"ל) דברכת 'שעשה נסים' אינה ברכה על ההדלקה, אלא על 'עיצומו של יום' - זמן חנוכה שנעשו בו נסים ונפלאות ורק שסמכוה להדלקת הנרות (וכן מצדד הביאה"ל שם וכן בשו"ת התעוררות תשובה ח"ג סי' ת"ס), לפי"ז אף אם הפסיק בין הברכה להדלקה אינו חוזר לברך ברכת 'שעשה נסים'. אמנם לדעת הברכי יוסף (הובא בביאה"ל תרצ"ב שם) דברכת 'שעשה נסים' היא ברכה על ההדלקה בדוקא, חוזר לברך אף ברכת 'שעשה נסים'. וכ"מ בזרע אמת ח"א סי' צ"ו. וכ"מ במשנ"ב (תרע"א סקמ"ה).

(רלח) אכן אם קודם שהדליק הנרות הנוספות, כמו הנרות הראשונות לא יברך ברכת להדליק כ"א רק ברכת 'שעשה נסים' ו'שהחיינו' (רעק"א שם יעזי"ש טעמו והו"ד בשעה"צ שם אות ה').

(רלט) אכן בספרו 'ראש יוסף' שבת כג. ובפרמ"ג סי' רס"ג א"א סק"א כתב ד"נר חנוכה" היא מצוה שיש לה "משך זמן" (אע"פ שאם כתבה אין זקוק לה, מ"מ כל זמן שהיא דלוקה עד שתכלה רגל מן השוק מקיים מצוה), ועל כן יכול לברך ברכת להדליק אף לאחר שסיים ההדלקה יעזי"ש. ויל"ע.

(רמ) ו'שהחיינו', הרי דמברך 'שהחיינו' אף שלא בשעת ההדלקה. ויעזי' 'שונה הלכות' תרע"ו ד' דכ' דאולי א"א לברך ברכת 'שהחיינו' (וכברת הרואה) לבד בלא שמברך באותה שעה גם ברכת 'שעשה נסים'. יעזי"ש. ועד"כ' גם ב'הלכות חג בחג' עמ' ק"ט בהערה יעזי"ש. עכ"ד. וצ"ב דמשום איזה טעם נימא דשעשה נסים תעכב את שהחיינו מלברכה בלחודה ויל"ע. והגר"ש דבליצקי צ"ל בספרו 'זה השלחן' ח"ג עמ' ס"ג אות י"א כתב דבסק"ב איירי המשנ"ב דנזכר אחר ההדלקה וכבר כבה הנר או לאחר חצי שעה, דאז אינו יכול לברך 'שהחיינו' דליכא רואה נרות מצוה, אבל אם נזכר קודם לכן יכול לברך שהחיינו לחודא וכמש"כ בס"ק ד'. עכ"ד. וכע"ז תי' בשו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קפ"ב אות ט'. ולדבריהם צ"ל דמש"כ המשנ"ב סק"ב 'בשעת ההדלקה' כוונתו לא למעשה ההדלקה אלא בשעה שהנרות דולקים. ואכן יעזי' עוד כף החיים תרע"ו ס"ק י"ט דהביא לד' הלבוש הנ"ל דיכול לברך שהחיינו רק בשעת ההדלקה והוסיף "ר"ל בשעה שמדליק או שעדיין הנרות דולקות".

(רמא) שם ביאר הגרש"ז צ"ל דעיקר תקנת חכמים להדליק נרות חנוכה אינה זכר לנס פך השמן, כי אם בכדי שע"י הדלקת הנרות יהיה הודאה לד' על הנסים הגדולים שעשה הקב"ה לאבותינו בימים ההם בניצחון המלחמות, וכדמוכח מהא דבנוסח "הנרות הללו" איתא "הנרות הללו אנו מדליקין... כדי להודות ולהלל" ולא נזכר כלל נס פך השמן, וכמו"כ בנוסח ועל הנסים "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמן הגדול" אין אומרים 'להדליק נרות ולהודות' ומבואר דליכא תרי חיובא, כי אם חיוב אחד - **הדלקת הנרות שעל ידו מודים ומשבחים לד' על ניסיו ונפלאותיו**. ומבואר דכוונת הלב בשעת ההדלקה להודות ולהלל לד' על ניסי המלחמות היא מעיקר המצוה. וכע"ז מבואר ג"כ במקור חיים (לבעל החוות יאיר סי' תרע"ב הובא בה"ל).

(רמב) וז"ל הבן איש חי (שנה שניה פרשת נח דין ט"ז): ידליקו נרות שבת רוב היוצא מן הפתילה, שאם לא ידליק אלא ראש הפתילה ויסלק ידו ממנה, חשיב כאילו דלקה מאליה ואינו מקיים מצוה בהדלקה וכן היה בנרות המנורה של בית המקדש, וצריך להזהר בזה גם בנרות חנוכה.

קסו. אם מדליק הנר כשאוחזו בידו, לא יצא (שהרואה אומר לצורכו אוחזו) (ודעת הט"ז תרע"ה סק"ג דהיינו דוקא אם אוחזו כל זמן מצוותו אבל אם אוחזו בידו קצת זמן ואח"כ מניחו כשהוא דולק יצא, אבל כמה אחרונים דעתם דאין להדליק עד שיהיו מונחים תחילה במקומם) (שו"ע שם א' ומשנ"ב סק"ז).

קסח. בשעת ההדלקה אסור לו לעסוק בדבר נוסף (ביאה"ל קצ"א ג' ד"ה אסור).
קסט. מי שנזדמן לו איזה דבר נחוץ, לאחר שהדליק אחד הנרות, יכול אחר להשלים בשבילו את שאר הנרות (משנ"ב תרע"א ס"ק מ"ט).

הדלקת נר מנר אחר

קע. מדינא מותר להדליק נר חנוכה אחד מנר חנוכה אחר ^(רמג) ובלבד שלא ידליק ע"י אמצעי ^(רמד) (שו"ע תרע"ד א'). אך נהגו להחמיר משום דעיקר המצוה אינה אלא נר אחד והשאר אינו למצוה כ"כ ^(רמח) ^(רמז) (רמ"א שם).
קעא. שמש, מדינא אין להדליקו מנר חנוכה (משנ"ב תרע"ד סק"ז).

הפסק בדיבור ועניה לדברים שבקדושה לאחר ברכות ההדלקה

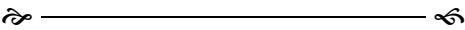
קעב. אין להפסיק בדיבור עד לאחר גמר הדלקת כל הנרות (יעוי' ט"ז תקצ"ב סק"ב ^(רמז) ו'ראש יוסף' שבת כג. ד"ה "נסתפקתי". ופרמ"ג תרע"ב - א"א סק"ג ובסי' תרע"ו משב"ז סק"ה ^(רמח) וכ"ה ב'פתחי עולם' תרע"א סק"ח ^(רמט) וב'ברכי יוסף' סי' רס"ג ב'שיורי ברכה' אות ה' לענין נר שבת וה"ה הכא).

קעג. מי שדיבר לאחר הברכות בדברים שאינם בענין ההדלקה קודם שהתחיל להדליק נר ראשון, צריך לחזור ולברך ברכת להדליק (וברכת 'שהחיינו' לא יחזור. ולענין ברכת 'שעשה נסים' - יעוי' לעיל הערה רל"ז). אכן אם דיבר בענין הנצרך להדלקה (כגון שאומר להביא לו גפרור וכיוצ"ב), אי"צ לחזור ולברך (יעוי' שו"ע סי' קס"ז - ו' ומשנ"ב שם סקל"ז, ושו"ע סי' תקצ"ב - ג' ומשנ"ב שם סקי"ד). ואם דיבר לאחר שגמר להדליק נר ראשון קודם הדלקת שאר נרות, לדעת המשנ"ב (תרע"ב סק"ו) לא יחזור לברך, אף אם דיבר שלא מענין ההדלקה כלל. יעוי' הערה ^(ר). ומי שאמר 'הנרות הללו' קודם סיום הדלקת נר ראשון יעוי' להלן דין קע"ו.

קעד. המדליק נרות ולאחר הדלקת נר ראשון כשעדיין לא סיים הדלקת שאר הנרות, שומע אחת משלשה ברכות הדלקה של חבריו, מותר לו לענות 'אמן' (דחשיב 'מענין ההדלקה' ^(רנא)). אכן לא יענה 'אמן' על שאר ברכות, ושאר דברים שבקדושה קודם שסיים הדלקת כל הנרות של אותו יום ^(רנב) ^(רנג) (הגר"ש דבליצקי זצ"ל, והגר"צ פלמן זצ"ל - 'שלמי תודה' עמ' ק"ו ^(רנד)). וי"א דלאחר שהדליק נר ראשון מותר להפסיק לכל דבר שבקדושה כקדושה, קדיש, אמן וכיוצ"ב ^(רנה) (הגר"מ גרוס שליט"א - קובץ 'תל תלפיות' ס"ב עמ' מ"ז, וכ"ה ב'ילקוט יוסף' חנוכה עמ' תכ"ז).

הנרות הללו

קעה. אחר שגמר להדליק נר ראשון (שהוא העיקר) אומר 'הנרות הללו' ^(רנז) (מקורו במסכת סופרים פ"כ ה"ו) ויגמור הדלקת הנרות בעודו אומר 'הנרות' וכו' ^(רנח) ^(רנז), ומי שנוהג לומר 'הנרות הללו' לאחר גמר הדלקת כל הנרות ^(רנט), נמי שפיר דמי (משנ"ב תרע"ו סק"ח), ועכ"פ לא יאחר מלאמרו תיכף אחר ההדלקה (יוסף אומץ אות תתרע"ד).

(רמג) דאין בזה ביזוי מצוה כיון דשתיהן של מצוה הן (משנ"ב תרע"ד סק"ב).
(רמד) דע"י אמצעי נראה כמבזה נר של מצוה שמדליק ממנו נר של חול אעפ"י שהוא עושה לצורך מצוה (משנ"ב שם סק"ג).
(רמה) ומשמע מדבריו דנהגו להחמיר בכל הנרות, אף נר שלישי משני, ואע"ג דבה לא שייך האי טעמא דהלא תרוויחו משום הידור. - אמנם ב'שבט הלוי' ח"ג סי' צ"ו ב' כתב ד"בגר מהדרין זה מזה לא נמצא בזה איסור, ואולי גם רמ"א לא כיוון לזה (דכיוון רק להדליק מנר ראשון או שני אנשים זה מזה) ואם אולי רמ"א כיון גם לזה מ"מ אי"ז מעיקר המנהג אלא רק נהגו סלסול" ע"כ (ויעוי' בזה עוד בבית הלוי עה"ת בדרוש לחנוכה ד"ה שבת, רב אמר וכו').
(רמו) ויעוי' במשנ"ב שם סק"ו דמבואר דכוונת הרמ"א הוא ג"כ בשנים הסמוכים על שלחן אחד לא להדליק מנר של מנורה אחת לנר של מנורה שניה, דמדינא סגי באחד והשני מדליק למנהרין. ויל"ע להמבואר לעיל הערה י"א דהנהוגים מנהג מהדרין מתכוונים שלא לצאת בהדלקת בעה"ב ועל כן מחוייבים מדינא בהדלקה, נמצא דנר דמדליק השני (הנוהג מנהג המהדרין) נר מצוה ממש הוא ואמאי נהגו להחמיר בזה. וכה"ק בתשובות רעק"א תניינא סי' י"ג ונשאר בצע"ג. - ויעוי' פמ"ג (א"א תרע"ד א') דמ"מ אין מדינא כ"כ מצוה. וביתא ב'שבט הלוי' ח"ג סי' צ"ו ב' דכיון דמן הדין יכול לפטור עצמו בשל חברו, אע"פ שעכשיו באמת נר מצוה הוא ולא נר מהדרין, על כן נוהגין שאין מדליקין זה מזה.
(רמז) דכ' שם כללא, דכל מצוה שאדם עוסק בה, ואינו רשאי להפסיקה עד שיסיים כולה - אסור להפסיק באמצע בדיבור יעוי"ש. וכן יעוי' עוד בביתאור הגר"א שם סק"י. והו"ד במשנ"ב שם סק"ח.

(רמח) דס"ל דיאמר 'הנרות הללו' רק לאחר כל גמר הדלקת כל הנרות 'דלמה יפסיק בין ברכה למצוה לכתחילה' יעוי"ש. וכ"ש בשאר דיבור.
(רמט) יעוי"ש דכ' דדינו כמו מגילה דאין שואלים בה מפני הכבוד משום פרסומי ניסא. יעוי"ש.
(רנ) יעוי"ש במשנ"ב שם דמי שביקר והדליק נר אחד בלילה השני ואח"כ נזדמן לו עוד נר, ידליקנו ולא יברך דאין מברכים על ההידור. ולפי"ז ה"ה בנידו"ד לא יברך. וכ"פ ה'בן איש חי' פ' וישב דין י'. - וגם לדעת הסוברים שמברכים על הידור (יעוי' מג"א תר"א סק"ה) יל"ע דיתכן דשיחה לא הוי הפסק לברכה. ויעוי' משנ"ב תקצ"ב סקי"ג, ובמנחת יצחק ח"ו סי' ס"ד.
(רנא) ודומיא דהמדבר בעניני צרכי סעודה לאחר ברכת המוציא קודם האכילה דלא הוי הפסק כמבואר בשו"ע קס"ז - ו' ומשנ"ב שם סקל"ז, ויעוי' עוד שו"ע תקצ"ב - ג' ומשנ"ב שם סקי"ד.
(רנב) ולא דמי לבדיקת חמץ ותקיעת שופר דלאחר שהתחיל בבדיקה ולאחר תקיעות דמיושב שרי לענות דברים שבקדושה, דשאני התם דלאחר שכבר בדק חלק מן הבית כבר הושלמה המצוה של בדיקה בחלק זה של הבית (ואע"פ דיש לו עוד לבדוק, מ"מ החלק שכבר בדק הוא מצוה שלימה בפנ"ע) וה"ה לאחר תקיעות דמיושב הושלמה מצוה שלימה שעלי' חלה הברכה ושפיר יכול לענות ד' שבקדושה, משא"כ בהדלקת נרות חנוכה לאחר שקיבל ע"ע להדליק באופן של מהדרין מן המהדרין, כל עוד שלא סיים הדלקת כל הנרות אכתי לא נסתיימה המצוה כלל, ואין לו להפסיק בה כלל אף בד' שבקדושה (ואף אי נימא מדעה הסוברת דנר נר ראשון מוגדר כ'גוף המצוה' ושאר הנרות רק כ'הידור' במצוה, יל"ד מ"מ הכל מיתחב כדבר א' שלם - המצוה והידור" ואין להפסיק בתוכה, וזאת כדי שתחול הברכה על כל הדבר במלכותו) (ע"פ הגר"ש זצ"ל).

(רנג) ויעוי' ציון ה'חכמת שלמה' להג"ר שלמה קלוגר זיע"א על השו"ע סי' תרע"ו.
(רנד) דלא גרע מאמירת הנרות הללו (שלמי תודה שם).
(רנה) דאף אי נימא דהנהג כמהדרין מן המהדרין - להדליק בכל יום מס' נרות כמס' ימים, אי"ז רק "הידור" במצוה, אלא הם חלק מגוף המצוה (אלא שע"י שמדליק כמס' הימים, גוף המצוה מהודר יותר), מ"מ לאחר שהדליק נר ראשון מותר לו להנ"ל כדמצינו בבדיקת חמץ דאם התחיל בבדיקה לאחר הברכה, שפיר יכול לענות דברים שבקדושה, וכן בתקיעת שופר דשרי לענות ד' שבקדושה לאחר תקיעות דמיושב קודם תקיעות דמעומד (הגר"מ שליט"א - שם).
(רנו) הגרמ"ש שפירא זצ"ל בגליון השו"ע שלו, הביא 'לקט יושר' שהמשתתף בפרוטה אינו אומר "הנרות הללו" (וישרון י"ח ע' ת"ח).

(רנז) ולדעה זו - אמירת "הנרות הללו" הוי כביאור לקיום מצות ההדלקה ולא חשיבא להפסק - הגר"מ גרוס שליט"א - קובץ 'תל תלפיות' ס"ה סי' ב' עמ' מ"ז. ויעוי"ש עוד הדטעים הד', דהנה הרמב"ם חנוכה ג' ג' כתב ז"ל 'וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים והדלקת הנרות בהן מצוה מד' סופרים **בקריאת המגילה**'. וצ"ב אמאי ה' צריך להוסיף ההשוואה לקריאת המגילה, ולא סגי לדבר על חיוב מצות הדלקת נרות בפנ"ע. ויעוי' בשו"ת 'משנה שכיר' להגה"ק ר' ישכר שלמה טייטל זצ"ל ה"ד (הנדמ"ח - אור"ח כרך ב' בהל' המועדים מכוון קרן רא"ם סי' רפ"ה עמ' של"ט) דביאר דכוונת הרמב"ם, דהנה בהל' מגילה (ב' - ה') כ' הרמב"ם דהקורא את המגילה בלא כוונה לא יצא, וכל' שם הרב המגיד, דבמגילה הכל מוודים דבעינן כוונה לצאת (ובחלם משנה שם נתקשה בד') ויעוי' פר"ח (תר"צ סקי"ג) דכ' דבמגילה בעינן כוונה גם למ"ד מצוות אי"צ כוונה, כיון דמצוה זו באה לזכר הנס. וכ"ה ב'טורי אבן' מגילה יז. ד"ה ה' כותבה,

קצו. מי שהתחיל לומר 'הנרות הללו' קודם שסיים הדלקת הנר הראשון, בדיעבד אי"צ לחזור ולברך (יט) (הגר"ש דבליצקי זצ"ל, והגר"מ גרוס שליט"א - יעו"ל לעיל הערה רנ"ז).

◇ **"יזהר באמירת הנרות הללו לאומרה בכוונה, ויאמר הודאה זו בשמחה ובחודאה עצומה במחשבתו (יטושה"ע). וביאר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דמטעם אמירתה כדי שידע האדם לכוון בשעת הדלקתו על נס הישועה ועל נצחון המלחמה (מנחת שלמה תנינא סי' נ"ח אות ד'. יעו"ל עוד הערה רנ"ז).**

קצו. כתבו האחרונים שבנוסח הנרות הללו יש ל"ו תיבות (חוץ מהתיבות 'הנרות הללו' ב' פעמים) כמנין ל"ו נרות שמדליקין במשך ימי החנוכה (משנ"ב תרע"ו סק"ח). ולפי דבריהם הנוסח הוא "הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הק'. וכל שמונת ימי חנוכה, הנרות הללו קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל ניסוך ועל ישועתך" (תשובות מהרש"ל סי' פ"ה ו'מטה משה' סי' תתקפ"א בשמו, והו"ד בשעה"צ שם אות י"ג).

◇ **"חייב אדם להתבונן במדת החסד ושיזכור חסדי ד' תמיד כענין שנאמר (ישעיה ס"ג) חסדי ד' אזכיר תהילות ד' וגו'" (כד הקמה לרבינו בחיי ערך פורים). ובחרדים (פ"ט כ"ג) "ומעלת זכרון חסדיו יתברך והתבונן בהם - מצוה רביעית... שכל אחד מן ישראל חייב לזכור החסדים שעושה עמנו תמיד לכלל ישראל שמציל אותנו משיני אריות... העומדים תמיד עלינו לכלותינו, וכן חייב כל אחד מישראל לזכור החסדים שגמלו ד' יתברך מעת שיצרו בבטן אמו ואז יבנע לפניו ויברש וישוב בתשובה שלמה" עכ"ל (ובענין ברבנו יונה שע"ת ג' י"ז). ועל כן טוב לפני ההדלקה לכוון ג"כ שבברכת 'שעשה נסים', בהדלקה, ובאמירת 'הנרות הללו' וכו' (ובאמירת 'על הנסים') כוונתו ג"כ לקיים מצות זכרון חסדי ד' (קובץ יד ב"ד חנוכה).**

◇ **"אמר ר' שמואל בר חייא ור' יודן בשם רבי חנינא על כל שבח ושבח שישראל משבחין להקב"ה משרה שכינתו עליהם, מה טעם ואתה קדוש יושב תהילות ישראל" (מדרש רבה פ' וירא מ"ח ז', ובמהר"ז שם "כל מה שמוסיפין לשבח, מוסיף להשרות שכינתו ביניהם").**

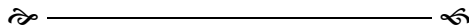
◇ **"בהרבה מקומות מצינו שחביבין לפני הקב"ה נרות של מצוה כמש"ה: "באורים כבדו את ה'" וכל הנר הדולק לדבר מצוה יש בו קדושה נפלאה גדולה אין שיעור, ואילו חיינו זוכים להשגות רוח הקדש, חיינו מברכים ומבינים ומשיגים ע"י מצות הדלקת הנרות של מצוה עתידת, דהנר של מצוה מתנבא כמו נביא המתנבא על פי ה'. והרב הגאון מהרש"ל ז"ל כתב בהקדמת ספרו הנקרא "ים של שלמה" וז"ל: "פעם אחד בא לידי נר של מצוה כאילו הראו לי מן השמים ונתנו לי הרמנא ואמין בה מרקיע ופתחו לי שערי אורה" ע"כ. ... הכלל העולה: בכל נר של מצוה נמשך בו קדושה עליונה ומעורר למעלה הדלקת בוצינין קדישין. וכן מצינו בזהר ובתיקונים: "דקאי אליהו אחורי כותלי של בית המדרש של רשב"י אמר ליקום בוצינא קדישא וידליק בוצינין קדישין דלעילא", ועל כן מנהג המדקדקים שנהר הדולק לשם מצוה ונשאר ממנו מצניעין אותו שלא להשתמש בו דבר חול כי אם דווקא דבר מצוה, ובפרט נר הדולק ללמוד בו תורה ויש הרבה עניינים תועלת לנשמה על ידי נרות של מצוה" (קב הישר סי' צ"ו).**

◇ **לא יכבה בפיו הנר שהדליק עימו (האריז"ל הובא ב'בן איש חי' שנה ב' פרשת פנחס אות י"ח. והגר"ש אלישיב זצ"ל נהג להקפיד על זה - 'איש על העדה' ח"ב ע' רמ"ד (יטא)).**

◇ **ראוי להתפלל בשעת ההדלקה שיתן לו הקב"ה בנים תלמידי חכמים מאירים בתורה, כי בשעת קיום המצוה, התפילה על השכר המיוחד לאותה מצוה יותר רצויה לפניו יתברך (מג"א רס"ג סק"א מהמטה משה בשם רבינו בחיי פ' ויתרו ושם במחצית השקל - וכע"ז מצינו ברמ"א תרס"ז גבי מצות סוכה שכתב שכשיוצאים מן הסוכה אומר יד"ר שנוכה לישב בסוכה של לזית. ויעו"ל עוד בחפ"ן חיים על התורה [פרשת כי תבוא ע' רע"ג] דבכל פעם שמקיים מצוה הוי שעת רצון וזמן טוב לתפילות ולפיכך תקנו לומר את 'הרחמן' לאחר ברכת המזון). (ויעו"ל לעיל משנ"ב גבי בנים ת"ח).**

◇ **איתא בתוספתא (מעשר שני פ"ה ה"ד) "כל העוסקין במצוות, פיהם פתוח בתפילה לפני המקום שנאמר (איוב כ"ב) ותגזר אומר ויקם לך וגו' ואומר (ישעיה ל"ח) ויסב חזקיהו פניו וגו' ויאמר אנא ד' זכור נא וגו' ואומר (דברים כ"ו) השקיפה ממעון קדשך וגו'". ובראשית חכמה (פרק דרך ארץ שער ד'). כתב "תפילתו של אדם נשמעת בשעה שהוא עושה מצוות".**

◇ **תמיד תהיה תפילת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיחיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות, ויכוון מאוד בברכת 'אהבה רבה' ובברכת התורה בשעה שאומרים 'ונחיה אנחנו וצאצאינו' (וכן כשאומר ב'זכא לציון גואל' 'למען לא נגע לריק ולא נלד לבהלה') (משנ"ב סי' מ"ז ס"ק י'). וכתב החי אדם נכון וראוי לכל אדם להתפלל בכל יום ביחוד... שלא ימוש התורה מפיו וזרעו זרעו, ושיחיו כל יוציא**

וכ"ה בפרמ"ג תרצ"ה משב"ז סק"א גבי סעודת פורים ומקרא מגילה ומתנות לאביונים, - ומבואר דדבר הבא לזכר הנס ולפרסומי ניסא לכו"ע בעי כוונה. - ולפי"ז שפיר אפ"ל דלהאי דינא השווה הרמב"ם דיני חנוכה לפורים לומר דכמו דשם בעי כוונה לכל הלכותיו כיון שהוא בא לפרסומי ניסא ה"ה בדיני חנוכה (ויעו"ש דהוסיף לבאר בדעת הרמב"ם דלא רק הדלקת הנר בעיין כוונה, אלא אף כל המצוות השייכים בחנוכה כמו הלל והודאה ושמחה הכל בעי כוונה כיון דקאתו לזכר הנס, וכמש"כ הרמב"ם "להראות ולגלות הנס" יעו"ש). עכ"ת"ד בעל ה'משנה שכיר. ולפי"ז הטעם הגר"מ שליט"א ד"ל דזהו סיבת אמירת 'הנרות הללו' לאחר הדלקת נר ראשון כדי שיה' ברור לו שיש לו כוונה הראויה, וא"כ הרי הוא ממש כחלק מן המצוה (ויעו"ש ד"ל דלפי"ז אף מי שאמר הנרות הללו קודם הדלקת נר ראשון, בדיעבד לא הוי הפסק בין הברכה להדלקת הנרות כיון דהוי לזכרון הנס ומענין הנרות - הוי כחלק מן המצוה וצורך המצוה כהא דגביל לתורי וכו'). וכ' ש"כ במס' סופרים פ"כ ובשו"ת מהרי"ל סי' קמ"ה ויעו"ש עוד מ"כ בזה (תל תפילות' שם עמ' מ"ט-ט).

(רנה) וכן נהג הגר"ש ואזנר זצ"ל - 'איש על העדה' ח"ב עמ' רמ"ו. והגר"י פישר זצ"ל - 'הליכות אבן ישראל' ח"ב עמ' שס"ה.

(רנט) וכן נהג הקה"צ זצ"ל (ארחות רבינו ח"ג חנוכה אות ע"ז) והגר"מ פיינשטיין זצ"ל ('איש על העדה' ח"ב עמ' רמ"ו בשם 'תפלה למשה' אות ק"ז). והגר"י ש'אלישיב זצ"ל ('איש על העדה' שם בשם הרה"ג ר' צבי מיכל לוין שליט"א). והגר"מ שפירא זצ"ל ובתשובות והנהגות (ח"ה סי' רכ"ג אות י') כתב דנהג ליזהר שלא לומר 'הנרות הללו' עד גמר ההדלקה של כל הנרות, דכיון דמוכח מדעת כמה אחרונים שאין גדר המהדרין שנה הראשון בלבד עיקר המצוה והשאר הן הידור, אלא שבכל הנרות מקיים גוף המצוה, על כן שפיר יש להיזהר שלא יפסיק עד גמר הדלקת כל הנרות כדי שהברכה יעלה על כולם עכ"ד. וכן נהג הגר"ש דבליצקי זצ"ל משום האי טעמא. וכ"נ הגר"ח קניבסקי שליט"א ('אור ישראל' בהקדמה לספר).

(רס) דאמירת 'הנרות הללו' הוא פי' על גוף מעשה ההדלקה, ולא גרע מהמדבר בצרכי סעודה לאחר ברכת המוציא קודם אכילה דלא הוי הפסק כמבואר בשו"ע קס"ז - ו' ובמשנ"ב שם סקל"ז, וממהדבר בענין התקיעות לאחר הברכה קודם התקיעה דאינו חוזר ומברך כמבואר בשו"ע תקצ"ב - ג' ומשנ"ב שם סק"ד. ויעו"ל עוד לעיל הערה רנ"ז בסופה (ולרומא דמילתא ניתן להוסיף שמקור אמירת נוסח 'הנרות הללו' הוא במס' סופרים פ"כ ה"ו ושם משמע דהמדליק אומר 'הנרות הללו' וכו' לאחר ברכת ההדלקה קודם ברכת 'שהחיינו' ושעשה נסים, ואמנם הטור תרע"ז כתב 'גרסין במס' סופרים המדליק אחר שהדליק אומר הנרות הללו, מ"מ הרא"ש שכתב פ"ב הביא המס' סופרים בלא לשונת הגירסא. ויעו"ש בקרבן תנאל סק"ח דכ' דמשמע מהמס' סופרים מדקדים החרוז 'הנרות הללו' לברכת 'שעשה נסים' וסיים דאין אנו נוהגים כן, עכ"ד. ובניד"ד דאמר 'הנרות הללו' קודם שסיים נר ראשון, יש סמך נוסף שלא יצטרך לברך שוב).

(רסא) בשם הרה"ג ר' צבי מיכל לוין שליט"א.

עובדי ה' באמת, ושלל ימצא ח"ו פסול בזרעו, וכל מה שיודע בליבו שצריך לו, ואם אינו יודע לדבר צחות בלשון הקדש, יאמרנה אף בלשון אשכנז, רק שיהיה מקורות ליבו (משנ"ב קב"ב ס"ק ח).

✧ הגר"ז זצ"ל אמר פעם לאחד מתלמידיו: כאשר היו ילדי צעירים, יושב הייתי במשך שעות ושופך לב כמים בתפילה ובאמירת פרקי תהילים, בכדי שיגדלו כפי רצון ה' (מפי הגרמ"ש שפירא זצ"ל, בעל המעשה. – ספר 'הרב מכריסק' ח"ג ע' 124). ואמר ה'קהילות יעקב' זצ"ל שראוי שיתפלל האדם בדמעות על בניו בכל עת, והוסיף ואמר לאדם שקשה לו לבכות שיאמר בן לאשתו שתעשה זאת (ואמר הגר"ה קניבסקי שליט"א בשם אביו, שאמר שלאנשים יש תפילת נעילה פעם אחת בשנה, ואילו לנשים יש בזאת בכל שבוע) (רס"ב). והגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל אמר לא פעם רואים ילדים שנחשבו כלא מוצלחים שברכות הימים עלו מעל אחיהם שנחשבו כמוכשרים וכמוצלחים יותר. ואי"ז אומר שטעו באבחנה הראשונית אלא בגלל שהיתה אבחנה שכזו שילד זה הינו פחות מוצלח מאחיו, הוסיפה האמא בעת הדלקת הנרות תפילה וכוונה להצלחת אותו הילד, ובזכות תפילותיה ההצלחה האירה לו פנים (ספר 'סימן לבנים' עמ' 77). ואחד דיבר עם החו"א זצ"ל והציע לפניו שמעוניין הוא לייסד ישיבה לבחורים חלשים, והגיב החו"א זצ"ל בחומרה: אין פשוטים, הדמעות של האמהות והסבתות מועילות שאין פשוטים (הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל – 'מעשה איש' ח"ב עמ' מ"א).

✧ אחר נוסח הנרות הללו ראוי לומר תכף מזמור ל' שבתהילים (מזמור שיר הנזכרת הבית) במיתון גדול, ויכוון בחודאה של מזמור זה על התשועה שעשה עמנו ית"ש בימים אלו (יפושח"ע).

✧ בסידור ר' שבתי כתב: "סגולה מהרמב"ן... ובשם מורי הריב"ש לומר ז' פעמים 'ויהי נועם' יושב בסתר', ויאמר אח"כ למנצח בנגינות. וכ"כ בספר זכירה (ס"ט א') "סגולה לשמירה מעולה כל השנה שיאמר בחנוכה כל לילה אחר הדלקת הנרות ז' פעמים ויהי נועם..." (מועד לכל חי כ"ז י"ג וספר 'מבוא ועד צאתו' ע' ע"ט הערות ח' ו').

✧ ב'לקט יושר' (ע' 152) הביא מנהג רבו בעל התרומות הדשן ש"לאחר שאמר 'הנרות הללו' היה מנגינן 'מעוז צור' ישועתי, לפעמים אמר אותו בדילוג".

✧ "מנהג עולם שמוסיפין אחרי 'מעוז צור' חרוז 'חשוק זרוע קדשך' וכו'" (מקור חיים תרע"ז).

✧ אחרי ההדלקה ראוי להאריך בשירים ופיוטים עד משך חצי שעה עכ"פ, ואחר זה ראוי לספר לבניו ולב"ב הנסים והנפלאות מפי סופרים וספרים שעשה לנו עם קדוש יוצרינו ובוראינו ית"ש ויתעלה, בימים ההם בזמן הזה בכדי שיתנו שבת וחודאה לו יתברך על זה (יפושח"ע), וכע"ז בקיצור שולחן ערוך קל"ט א'.

✧ במקור חיים (לבעל ההוזה יאיר ס' תרע"ב) כתב "נראה לי דעיקר מצוה הוא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה [לאחר ההדלקה] לראות אותם ולשמחה בהם, כי הם ג"כ זכר לשמחה שהיו מדליקין אחר הנס" (רס"ב) (וכע"ז במנוחה וקדושה לתלמיד הגר"ה מוולוז'ין זיע"א בסוף ההקדמה לשער התורה ב', ע' ק"ס (רס"ב). וכע"ז בדברי חיים מצאנז זצ"ל (רס"ה), אמנם כתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה ע' ש"ז) דאין חיוב בזה (ויעו"ש דבגליון הל' חנוכה שנכתב עפ"י דבריו היה כתוב "אין צריך לשהות עם הנרות חצי שעה" והנה ע"ז הגרש"ז זצ"ל אין חיוב, ובחוכמת ג' גם אני אודה' ע' י"ד כתב הגר"ה קניבסקי שליט"א שלא ראינו נוהגים לישב חצי שעה לאחר ההדלקה, וכן אמר הגרמ"ש שפירא זצ"ל לבן ישיבה שמספיק לשיר "מעוז צור" ותיכף ומיד לחזור ללמוד – "מגד תבואות שמש" עמ' ל"ח).

✧ בשו"ת שב יעקב (או"ח ס' כ"ב) כתב "המצוה נמי לראותן כדי שיוזכר הנס כמו דאיתא בנוסח 'הנרות הללו אין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד' – משמע שכל זמן שאין לנו רשות להשתמש בהן מצוה לראותן והיינו שיעור זמן הדלקה דלכך צריך ליתן שמן כל כך שיחא דולקים שיעור זה ולראות אותן כדי שיתפרסם הנס".

✧ בספר 'הנהגות החפץ חיים' (ע' ק"פ) הביא "בחרדת קדש הביט חרישית בחנוכה שלו, הימנה אין הוא מסיר עיניו כל עוד נוצצים שביבי השמן" (בשם הרב שמואל תפליסקין זצ"ל בית יעקב שנה ד' גליון 40).

✧ ב'עבודת ישראל' לחנוכה כתב: "לראותם בלבד" – לתקן כל אחד מה שפגם מעודו בראיית העין.

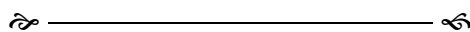
✧ כתב האדר"ת (נפש חוד ע' מ"ט) "מצוה נרות חנוכה היתה חביבה עלי עד מאוד, ולולא שיחת חבריות הייתי מזהר שידלקו זמן רב כפי חיובות, והייתי מתענג לישב בחדר שבו הנרות, לראותם ולהסתכל בהם בכל רגע, ולא חלכתי מאותו החדר רק כשהייתי אנוס על פי עבודת הציבור, ובכל זאת הייתי יושב נגד הפתח מאותו החדר, כדי להסתכל כפעם בפעם והייתי שש ושמה בהם הרבה". עכ"ל.

✧ הגר"ש ואזנר זצ"ל היה אומר דברי תורה לאחר הדלקת הנרות וכלשונו 'מעטרים נר מצוה בתורה אור בחלכה ובאגדה' (ספר 'מבית לוי' עמ' קכ"ט הערה י"ב).

✧ "לאחר הדלקת נר חנוכה אמר החידושי הרי"ם זצ"ל לסובבים אותו שילכו ללמוד, כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו' כ"ג), ובוראי המצוה מאיר את אור התורה, ובפרט שהיא מצוה המאירה, ואיתא (שבת כ"ג:) שפועל לתורה" (לקוטי הרי"מ על התורה וליקוטים, חנוכה עמ' קכ"ג).

נשפך השמן

קצת. נשפך השמן בין הברכות להדלקת הנר הראשון צריך למלא שמן אחר, ולפני שידליק י"א דמברך שוב ברכת 'להדליק' (יעו"ש משנ"ב תקפ"ה סק"ד שכתב שאם נטלו השופר בין הברכה לתחילת התקיעות והביאו לו שופר אחר צריך לברך שוב, וה"ה בזה – הגר"צ כהן זצ"ל בספר 'חנוכה הל' ומנהגים' עמ' ק"ב). וי"א דאין לברך, יעו"ש הערה (רס"ב). אכן אינו חוזר לברך 'שהחיינו' (יעו"ש משנ"ב תרע"א סקמ"ה). ולענין

(רס"ב) הובא ב'אליבא דהלכתא' מ"ז ע"ב נ"ב מהרה"ג יוסף משדי שליט"א.

(רס"ב) כמ"ש והדליקו נרות בחצרות קדשך, שנראה לי שלא ר"ל 'הדלקת מנורה בדרך נס' שא"כ העיקר חסר מן הסיפור ב"על הנסים", והכי משמע מ"ש אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם, ולכן הרואה ג"כ מברך, ולא סגי שידליק וילך לו למקום אחר, עכ"ל המקור חיים.

(רס"ד) כתב שם בתו"ד "הדין נותן להתעכב איזה זמן אחר ההדלקה עם בני ביתו או בעצמו להכין ליבו לשמוח על פטרונו העומד לנו בעת צרותינו ולפחות כל הזמן שהנרות דולקות".

(רס"ה) דברי חיים עה"ת (חנוכה כ"ד ע"ב [ע' 48], ומ"ד ע"ב [ע' 88]) ד"ידוע שיעקר המצוה היא בראות הנס ונתפרסם הנס" "שיעקר המצוה הוא לראות בלבד בעצם הראיה".

(רס"ו) הנה יעו"ש שיער תשובה סוף ס' ח' דהביא מספר 'מוצל מאש' ס' י"ד שפעם אחת נתנו לו טלית להתעטף [וביך עליה], וקודם העטיפה בא שמש בית הכנסת וחסף מידו באומרו שבא בעל הטלית וביקש טליתו, ונתן לו אחר, ויש להסתפק אם צריך לברך שנית, והעלה שספק ברכות להקל. עכ"ל. ולפי"ז ה"ה בשופר וה"ה הכא בנשפך השמן אינו חוזר לברך שוב. (ויתכן שהוא משום דברכת המצות הוי דין על הגבא, וכל שהגבא בירך שפיר מהני ברכותו אף אם לאחר הברכה החליף את החפץ של המצוה). וכן דעת הגר"ש דבליצקי זצ"ל דאין נוהגים לחזור ולברך שוב ברכת לשמוע קול שופר

ברכת 'שעשה נסים' יעו' הערה (יט'). ואם באחד הנרות נשאר אפי' מעט שמן (שהיה בשעת הברכה) יוסיף שמן וידליק ולא יברך כלל (דלחומרא חיישינן שמא יוצאין יד"ח גם אם אינו דולק חצי שעה (וכשנויא קמא בגמ' שבת כא:)) וכדפסק במשנ"ב תרע"ה סק"ח - 'שלמי תודה' ע' רי"ח). ואפי' אם לא נשאר כלל שמן בקנה, אבל הפתילה ספוגה בשמן ויכולה לדלוך עי"ז כמה רגעים, ג"כ לא יחזור ויברך ('שלמי תודה' שם, וכ"ד הגר"ח קניבסקי שליט"א - חוברת 'מים חיים' להגר"א דינר שליט"א עמ' 15, ויעו' עוד שו"ת מהר"ם שיק או"ח של"ב). קעט. אם נשפך השמן לאחר תחילת ההדלקה לפני שהשלים את הדלקת כל הנרות, יחזור וידליק ולא יברך (אף לדעה א' בדין לעיל בסמוך - משום דחלה ברכתו על הנר הראשון ודמי לנטלו השופר באמצע התקיעות והביאו לו שופר אחר דאי"צ לברך) (יעו' משנ"ב תקפ"ה סק"ד).

כבו הנרות או חלקם

קפ. כבו הנרות בתוך זמן הבעירה, יצא יד"ח ואינו חייב לחזור ולהדליקם (יטח) (ויעו' לעיל דין ק"מ קמ"א) (שו"ע תרע"ג ב', ביאה"ל שם ד"ה אם כבתה). ומ"מ ראוי להחמיר לחזור ולהדליקם בלא ברכה (יעו' רמ"א שם ומשנ"ב סק"ז (יטט) ושעה"צ סק"ב). וידליק מן השמש או מאש אחרת ולא מאחד הנרות שממשיך לדלוך כיון שאינו מדליק נר של חיוב (משנ"ב תרע"ד סק"ב). אכן אם כיבה הנר במזיד חייב לחזור ולהדליקו אך בלא ברכה (שעה"צ שם סק"ב). קפא. אם הי' זה בערש"ק, יעו' להלן דיני 'ערב שבת חנוכה' דין רמ"ה. קפב. מי שהדליק קודם הזמן (והיינו שהדליק לפני השקיעה לאחר פלג המנחה ואילך) וכבו הנרות קודם הזמן, צריך לחזור ולהדליק בלי ברכה (יט) (ביאה"ל תרע"ב ד"ה ובלבד) (ולענין ערב שבת יעו' להלן דין רמ"ה). קפג. אם כבה אחד מן הנרות קודם שהשלים הדלקת כל הנרות צריך לחזור ולהדליקו (אם רוצה לקיים מהדרין מן המהדרין) (יטא) (ביאה"ל תרע"ג ב' ד"ה אם כבתה).

טלטול הנרות

קפד. לכתחילה יש להיזהר שלא להזיז את הנרות ממקום הדלקתם עד שיושלם שיעור ההדלקה והיינו חצי שעה לאחר צאה"כ (משנ"ב תרע"ה סק"ו) ומ"מ אם הזיזם יצא יד"ח (משנ"ב תרע"א סק"ל). ויש מחמירים שלא לטלטל הנרות כל זמן שהם דולקים אפי' יותר מחצי שעה (שהרואים שלא ידעו לחלק בין תוך זמן שיעורו ללאחר זמן זה, ויאמרו שנטלו להשתמש, שעה"צ תרע"ב אות י"ב) (יעו' לעיל דין קמ"ט).

כבוד הנרות

קפה. נהגו לכסות את הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הנרות, משום ביזוי מצוה (רמ"א רע"ה י"ב). וכל שכן שאסור להשתין או לעשות צרכיו או להניח דבר מטונף בפני הנרות דהוי ביזוי מצוה (כף החיים שם סקמ"ב).

איסור הנאה מנרות חנוכה

קפו. אסור להשתמש באור נרות חנוכה (יטב) בין בשבת לאכול סעודת שבת לאורן (אע"פ דהוי סעודת מצוה) ובין בחול, ואפילו תשמיש עראי כגון למנות מעות לאור הנרות אפילו מרחוק (שאינן ידיו סמוכות לנר) אסור (יטג). ואפילו תשמיש של קדושה כגון ללמוד או להתפלל לאורן אסור (כל זמן שלא דלקו חצי שעה) (שו"ע תרע"ג א' ומשנ"ב סק"ט, י, י"ג). ויש מקילין בתשמיש של קדושה, ואפשר דיש לסמוך על שיטתם כשהוא בדרך עראי כגון ללמוד לאורם בדרך עראי, אם אין ידיו סמוכות לנר וצ"ע (שו"ע שם, ביאה"ל שם ד"ה ויש). קפז. אם נתן בנר שמן יותר משיעור עד שתכלה רגל מן השוק (כחצי שעה אחר צאה"כ), ועבר זמן זה, יכול להשתמש לאור הנרות (יטד) (יטז) (ויעו' הערה (יטז)) (שו"ע תרע"ב ב') ויש מחמירין בזה (שהרואה אותו משתמש לאור הנרות לא ידע לחלק בין תוך זמן השיעור לאחריו (יטז)) (אכן יכול לכבות ולהשתמש - אך יעו' הערות דלעיל) (שו"ת מהרש"ל סי' פ"ה הו"ד במג"א שם סק"ד, אלי' רבא שם סק"ב משנ"ב שם סק"ח ושעה"צ אות י"א).

קפח. יש מחמירים ע"פ הסוד שלא להשתמש גם בשמש (בן איש חי פ' וישב סי"ד "דאם נהנה מאורה עושה פגם גדול שיתאחזו החיצונים באור העליון וכנזכר בהאריז"ל. וכל זה הוא רק בזמן שיעור המצוה" עכ"ד, וכע"ז בקב הישר פצ"ו ס"ו). קפט. האיסור להשתמש באור הנרות הוא דוקא 'תשמיש' אפילו של עראי, אבל אם אינו 'משתמש' באור הנרות אלא יושב בביתו בחדר שהנרות דולקים בו מותר (אפי' אם לא הדליק שמש) (משנ"ב תרע"ג סק"א ושעה"צ שם אות י"א), וכמו"כ מותר לילך לאור נר חנוכה לראות שלא יכשל, דלא מחוייב להעצים עיניו (דלא מקרי תשמיש) (שעה"צ שם).

וברכת להדליק. ושו"ר עוד כע"ז במשנ"ב סי' קמ"ג סק"כ גבי אם נמצא טעות בס"ת לאחר שבירך העולה את הברכה ומוציאים ס"ת אחר, דפסק שם דאפי' אם עדין לא התחיל לקרות בס"ת הראשון אי"צ לברך שנית, יעו"ש. וצ"ב דלכאורה הוא דלא כמו שפסק המשנ"ב הנ"ל גבי שופר. וצ"ע. ויעו' עוד כף החיים סי' ח' סקנ"ה וסי' תקפ"ה סקט"ו בשם האחרונים דכל כה"ג בין ברכה לעשיית המצוה לא יברך משום סב"ל.

(רסז) לענין ברכת 'שעשה נסים' יתכן לדלעה הנ"ל שחוזר לברך ברכת 'להדליק', יחזור לברך אף ברכה זו כדעו' משנ"ב תרע"א סקמ"ה, דאפי' מי שהדליק ובירך בביהכ"נ חוזר לברך 'שעשה נסים' כשמדליק בביתו. מאידך יעו' לעיל הערה רל"א דעת המאירי שם, וכן מצדד הביאה"ל יעו"ש, ולפי"ז לא יחזור ויברך ברכה זו.

(רסח) דלא בעינן פרסומי ניסא אלא רק בעת ההדלקה (ביאה"ל שם).

(רסט) ומקורו באחרונים. ובשו"ת מהרש"ל סי' פ"ה כתב ז"ל "אבל הרוצה לזכות במצוה שלימה יחזור וידליק דלא גרע מן המהדרין" עכ"ל.

(רע) משום דע"פ הדחק אמרינן דמפלג המנחה ולמעלה כבר הותחל המצוה (ביאה"ל שם מפמ"ג).

(רעא) דלקיום מהדרין מן המהדרין בעינן שבעת ההדלקה יהיו כל הנרות לפי חשבון הימים (ביאה"ל שם).

(רעב) כדי שיהא ניכר שהוא נר מצוה לפרסם הנס ועוד כיון שע"י נס שנעשה במנורה תיקונו, עשאוה כמנורה שאין משתמשים בה כלל (משנ"ב שם סק"ח).

(רעג) כדי שלא יהא מצוות בזויות עליו (משנ"ב סק"א).

(רעד) אכן אם נתן רק כדי השיעור ודלק יותר מהשיעור (כגון שהפתילה דקה והוא חשב שהפתילה בינונית) צ"ע אם מותר להנות ממנו (דאפשר כיון שהוא אקצי' מדעתו, אף דבטעות הוי, נאסר) (שלטי גיבורים שבת ט.

מדפי הרי"ף אות ד' הו"ד במג"א תרע"ז סק"י, ובביאה"ל שם ד"ה לשיעור הדלקה).

(רעה) ומ"מ לכתחילה טוב להתנות שאינו מקצה השמן אלא לשיעור הדלקה משום דיש מן הפוסקים שסוברים שאם נתן סתם הקצה הכל למצותו (משנ"ב שם סק"ז ומשנ"ב תרע"ז סק"י ח).

(רעו) אמנם המחמירים להדליק נרותיהם עד שעה מאוחרת שתכלה רגל מן השוק ממש (ולא תחנו), אפי' אם דולק הנר לאחר חצי שעה מצאה"כ, אסור בהנאה (דבדואר הקצה את כל השמן למצותו - 'הלכות חג בחג' ע' ק"ג הערה 43).

(רעז) ולטעם זה לא מנהיג אפי' התנה מעיקרא (שעה"צ י"ב).

קצ. אם נתן שמן בנר (וה"ה נר שעה) בשיעור שידלק עד שתכלה רגל מן השוק, וכבה הנר קודם שהושלם זמן זה, הנותר מן השמן והפתילות (רע"ב) אסור בהנאה. אכן מותר בשימוש למצות הדלקת נר חנוכה (משנ"ב תרע"ז סק"י י"ח) (אבל לישמש אסור להשתמש בו דאינו מ'מצות הדלקה'), ואפי' נר שהודלק ראשון שהוא עיקר המצוה, מותר להשתמש בו בימים אחרים לשאר הנרות שהם רק משום הידור מצוה (ספר 'חנוכה הלכות ומנהגים' להגר"צ כהן שליט"א עמ' ס"ד ושכן שמע מהגר"ח קניבסקי שליט"א).

קצא. כל איסור ההנאה משמן, פתילות ונרות חנוכה הוא רק לאחר שהדליק בה הדלקת מצוה ולא קודם לכן (דהזמנה לאו מילתא היא). ולפיכך שמן שניתן בתוך הכוסיות וה"ה נרות שנתנם במנורה בכדי להדליק בהם נר חנוכה ולבסוף לא הדליק בהם, מותרים בהנאה ושאר תשמישים. וכן השמן הנותר בבקבוק אע"פ שקנאו לשם הדלקת נרות חנוכה, מותר בהנאה ושאר תשמישים (משנ"ב תרע"ג סקכ"א ושעה"צ כ"א, וביאה"ל תרע"ז ד' ד"ה הצריך).

קצב. אם נתן בנרות שמן יותר משיעור עד שתכלה רגל מן השוק (כחצי שעה אחר צאה"כ), ועבר זמן זה יכול לכבות הנרות ולהנות מהם (משנ"ב וכו') (ויעו' הערה) (רע"ב) (ר"ב) (שו"ע רע"ב ב' ומשנ"ב ס"ק ז') אמנם המחמירים להדליק נרותיהם עד שעה מאוחרת שתכלה רגל מן השוק ממש, אפי' אם כבה הנר לאחר חצי שעה מצאה"כ (ולא התנה), השמן והפתילות אסורים בהנאה לשימושים אחרים (דבדודאי הקצה את כל השמן והפתילות למצוות) ('הלכות חג בחג' עמ' כ"ג הערה 43).

הדלקת נרות במסיבות חנוכה או באסיפות ציבוריות

קצג. אין מברכין על הדלקת נרות חנוכה במסיבות חנוכה או באסיפות ציבוריות וכדומה (הגר"א וולדינברג זצ"ל - 'ציץ אליעזר' חט"ו סי' ל', וכו"ד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' עמ' שי"ד ובהערה 8, והגר"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' עמ' צ"ו, וכו"ה ב'מנחת יצחק' ח"ו סי' ס"ה אות ג', ובישבט הלוי' ח"ד סי' ס"ה, וכו"ד הגר"ש דבליצקי זצ"ל). ואפי' אם מתפללים שם מעריב, ואפילו אם יש שם אנשים שלא הדליקו נרות חנוכה (הגר"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' שם, והגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' ע' קל"ב) (רע"ב).

הדלקה מפני החשד

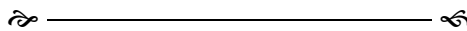
הדר בחצר או בבנין שיש לו שני פתחים

קצד. הדר בבנין (או בחצר) שיש לו שני פתחים משתי רוחות שונים (כגון בצד מזרח ובצד צפון) צריך להדליק נרות בשניהם מפני החשד (שיאמרו בני עירו מדלא הדליק בזה, לא הדליק גם בשני). ואם שני הפתחים נמצאים בצד אחד, די לו להדליק באחד מהם (שו"ע תרע"א ח' ומשנ"ב סקנ"א).

קצה. י"א דאף בית שיש בו חלונות לרשות הרבים בשני צדי הבית, צריך להדליק בשניהם מפני החשד (כ"מ בהגהות הגאון ר"ב פרענקל זיע"א סוף סי' תרע"א). וי"א דבחלון אין דין הדלקה מפני החשד (קהילות יעקב זצ"ל - ארחות רבינו ח"ג ע' ה' ויעו' עוד להלן דין קצ"ו והערה רפ"ד דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל).

קצו. י"א דבזמננו (בכל מקרה) אי"צ להדליק בפתח הנוסף מפני החשד (דכיון דאין הכל נוהגים מנהג אחד בענין ההדלקה ונכמו"כ] רבים מדליקים בבית, ליכא כלל חשדא (כעין מש"כ הרמ"א תרע"א ח"א)) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' רס"ז (רע"ב) והגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' (התשע"ג) ע' ק"ג, ובתשובות והנהגות ח"ג סי' רט"ו אות ו'). וי"א דאף בזמננו יש חובת הדלקה מפני החשד (כ"מ ב'ארחות רבינו' ח"ג ע' ד' אות י', י"א מהקהילות יעקב זצ"ל, וכ"מ דעת החזו"א זצ"ל - 'מעשה איש' ח"ד ע' קל"ב וב'ארחות רבינו' ח"ג ע' כ"ח אות ק"א). וכע"ז דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל דגם בזמננו מן הראוי להדליק נר חנוכה בפתח הנוסף מפני החשד (רע"ב), (אך אם כניסה אחת נראית כניסה צדדית (כמו כניסה לחניה וכדו'), אי"צ להדליק שם) ('באר ישראל' ע' נ"ח).

קצז. במקום שצריך להדליק מפני החשד, חובת ההדלקה היא רק בחצי שעה הראשונה, אכן לאחר חצי שעה אי"צ להדליק (דהרואה יאמר שכבר הדליק הנרות אלא שכבו) (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' רס"ז בדבר הלכה אות י"ט).

(רעה) יעו' רשב"א שבת כא: ד"ה 'אי נמי', והבית יוסף בשם הר"ן בתו"ד, והטור תרע"ז דהזכירו גם "פתילות" וכ"ה בחיי אדם קנ"ד ל"א וקיצושו"ע קל"ט, אכן השו"ע ומשנ"ב לא הזכירו "פתילות".

(רעט) אכן אם נתן רק כדי השיעור ודלק יותר מהשיעור (כגון שהפתילה דקה והוא חשב שהפתילה בינונית) צ"ע אם מותר להנות ממנו (דאפשר כיון שהוא אקצי' מדעתו, אף דבטעות הוי, נאסר) (שלטי גיבורים הובא במג"א תרע"ז סק"י - ביאה"ל תרע"ז ד' ד"ה לשיעור הדלקה).

(רפ) ומו"מ לכתחילה טוב להתנות שאינו מקצה השמן אלא לשיעור הדלקה משום דיש מן הפוסקים שסוברים שאם נתן סתם הקצה הכל למצוותו (משנ"ב שם סק"ז ובסי' תרע"ז סק"ח).

(רפא) דפוק חזי כמה דיו נשפך כדי לבאר מנהג ההדלקה בבית הכנסת, ולבאר האיך אפשר לברך על הדלקה זו, וכמה מגדולי הדורות הקפידו שלא לברך על ההדלקה בבית הכנסת, יעו' 'שבולי הלקט' סי' קפ"ה דכתב "ולא ידענו שורש וענף למנהג הזה, ומורי ר' יהודה אחי שני היה נמנע מלהדליקה שלא לברך עלי', וכן דעתי נוטה וכו'" יעו"ש, ויעו' עוד שו"ת ריב"ש סי' קיא, ו'ברכי יוסף' אור"ח סי' תרע"א סק"ו בשם ס' 'תניא', ושו"ת מהר"ם שיק יור"ד סי' שע"ד, ושו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' ק"ג מש"כ בזה, ואע"פ דלמעשה מברכים כפסק השו"ע, מ"מ פשוט שאין בכוחינו להוסיף עוד להנהיג לברך על ההדלקות במסיבות, ויש למנוע זאת, והמברך הוי ברכה לבטלה, והנמנע יקבל שכר על הפרישה (ציץ אליעזר' שם).

(רפב) אכן דעת הגר"ב זילבר זצ"ל דאם מדליק בכרך העיר וברחובה של עיר שיש שם אנשים רבים, ויש שם אנשים שלא הדליקו (ואף אינם משתתפים בביהכ"ס שהדליקו בו נרות), אפשר להדליק בברכה (כדחזון דתקנו הדלקה בבהכ"ס ועיקר טעם התקנה הוא: דה"ל זה לאחר שלא הדליקו בחוץ ולפיכך תקנו להדליק במקום קיבוץ רבים לפרסומי ניסא כמבואר בריב"ש סי' קיא ואף דאיכא טעמים נוספים, מ"מ זהו הטעם העיקרי), וא"כ כשמדליק בכרך העיר עדיף טפי מהדלקה בבית הכנסת דהוי הדלקה בחוץ ממש). וכמו"כ אפשר להדליק נרות בברכה ברחבת הכותל המערבי, ובפרט בזמננו שמקום זה מיוחד לתפילה ויש בו מחיצות ד"ל שיש לו קדושת בית הכנסת. והוסיף שם, דכל הנ"ל הוא דווקא באסיפת רבים ברחובה של עיר, אבל לא בשאר אסיפת רבים שבתוך בית וכיוצ"ב, ד"ל דהתקנה היתה להדליק משום פרסומי ניסא רק במקום אסיפת רבים באופן קבע בבית הכנסת וביהמ"ד שהם מקום המיוחד לרבים קבוע, וה"ה רחובה של עיר, אבל במקום אסיפת רבים באופן עראי אין מדליקים בברכה עי"ש (עפ"י ב"אז נדברו' ח"ה סי' ל"ו, ח"ו סי' ע"ה, ח"א סי' ל"ב, וסי' ל"ד יעו"ש). ודעת הגר"ע יוסף זצ"ל דהנהוגים להדליק ולברך במסיבות בשם ומלכות משום פרסומי ניסא, יש להם על מה שיסמכו יעו"ש (חזון עובדי חנוכה עמ' מ"ז).

(רפג) ומו"מ הגרש"ז עצמו בביתו הדליק גם בפתח האחורי שהיה פתוח לרה"ר ממש, בזמן שלא היו בביתו עוד מדליקים, משום מעשה שהיה שהקיש עובר אורח על אותה דלת ושאל מפני מה לא הדליק נר חנוכה ('הליכות שלמה' שם הערה 52).

(רפד) דאע"פ שבזמננו יש כמה מנהגים בהדלקת נרות וכהנ"ל, מ"מ גבי פתח החצר [או הבנין] שהוא מקום ההדלקה מעיקר הדין, אין מבטלים דינא דגמרא בסברות בעלמא (ורק גבי חלון שאינו מקום ההדלקה מעיקר הדין יש להקל בזה) (הגר"ש אלישיב זצ"ל 'באר ישראל' ע' נ"ח ובהערה נ"ג שם).

קצח. במקום שמדליק מפני החשד, אין מברך על הדלקה זו (רמ"א תרע"א ח'). ומ"מ י"א דבברכה שמברך על ההדלקה בפתח אחד, יכוין להוציא גם את ההדלקה בפתח השני. יעוי' הערה ^(רפה).
קצט. במקום שמדליק מפני החשד, די שידליק נר אחד בלבד (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - הליכות שלמה ע' רס"ז הערה 52, ושם מובא שכן נהג בעצמו, הגריי" פישר זצ"ל - אבן ישראל ח"ט סי' ס"ג) ובלבד שיהא ניכר שהדליקו לשם חנוכה (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - שם).
ר. אף כשיש שני פתחים בשני צדדים, אם צד אחד פתוח למקום דשכיחי רבים טובא, והצד השני פתוח למקום דלא שכיחי רבים כל כך, די לו להדליק רק בפתח הפתוח למקום דשכיחי רבים טובא (דליכא חשד, דהרואים את הפתח בצד דלא שכיחי רבים ידעו דבצד השני שכיחי רבים יותר מכאן ומסתמא הדליק שם) (הגהות 'חכמת שלמה' סו"ס תרע"א).

מי שאינו בביתו בימי חנוכה

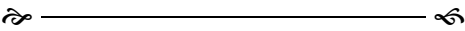
רא. אם אין בני הבית שוהים בבית בימי חנוכה והדבר ניכר לעוברים ושבים, פטור מהדלקת נר מפני החשד (יעוי' שו"ע תרע"א ח' - הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' עמ' רס"ה ^(רפג) וכ"ד הגריי" פישר זצ"ל דאם הבית נשאר חשוך ליכא חשד דניכר לכל שאינו שם, אבל אם משאר אור דלוק בבית מפני גנבים וכדומ' שייך חשדא וצריך שידלק שם נר – הליכות אבן ישראל ח"ב עמ' שע"ג). וי"א דכמו"כ אם מפורסם שהלכו מביתם או שדרך שלו לילך מביתו לבקר אצל אביו או חותנו, נפטר מהדלקת נר בביתו מפני החשד ('אגרות משה' יו"ד ח"ג סי' י"ד אות ה') ^(רפג).

עניני היום

◊ נהגו לחלק מעות לתינוקות ולקטנים בימי החנוכה ('מועד לכל חי' סי' כ"ז אות ע"ז יעויי"ש מעם לזה ע"פ סוד).

עשיית מלאכה

רב. מותר לעשות מלאכה בחנוכה, אך הנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה כל זמן שהנרות דולקים למצוותם והיינו כחצי שעה, כדי שיהיה היכר שאסור להשתמש לאורם (והחמירו הנשים על עצמם יותר מאנשים משום שהנס נעשה על ידם ^(רפת) ^(רפט)) (שו"ע תר"ע א' ומשנ"ב סק"ג ד'). ויש מקומות שגם האנשים מחמירים בזה ^(רצ) (משנ"ב שם). והגריי"ש אלישיב זצ"ל הורה שכך ראוי להחמיר שגם אנשים לא יעשו מלאכה באותו זמן ('פניני חנוכה' ע' קל"ד).
רג. הנשים נמנעות ממלאכות טוויה, תפירה, וכדו' ^(רצא), אבל מותרות במלאכות המטבח כאפיה ובישול (דכל מלאכה שיש בה עמל יש להמנע, ובעבודות המטבח לא נהגו איסור) (הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' ע' ק"י והערה י"ד שם, וכ"ד הגר"מ פיינשטיין זצ"ל ^(רצב) - 'מסורת משה' ע' קצ"ב, וכ"ד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - הליכות שלמה עמ' רצ"ט הערה 14 ^(רצג)). ודעת הגריי"ש אלישיב זצ"ל דהמלאכות האסורות הם תפירה,

^(רפה) בהאי דינא דאין מברכים על הדלקה מפני החשד מצינו בראשונים טעמים חלוקים דהנה הר"ן (שבת י' ע"א מדפי הרי"ף) כתב ז"ל "ומסתברא דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא" עכ"ל. - ומשמע דכשמדליק רק משום חשדא ליכא בזה מצוה כלל ועל כן אינו מברך, דלא הוי הדלקת מצוה (אמנם יעוי' מאמר מודקי תרע"ה סק"ה). וכעיי"ז נקט הלבוש (תרע"א ח') ז"ל "ואינו מברך אלא באחת ובשני" מדליק בלא ברכה כיון שאינו אלא משום חשד הרואה ואינו למצוה" הרי דס"ל דליכא בזה מצות נר חנוכה כלל. **מאידך** בכל בו סימן מ"ד (שהוא מקור דברי הרמ"א הג"ל) כ' זל"ש "אין צריך אלא ברכה אחת כיון דקיימא לן דחובת גברא הוא אמרינן דשתייהן מצוה אחת שאין החיוב אלא מפני החשד ואפילו נימא דשתי מצות הן כיון שעושה שתייהן בבית אחד די לו בברכה אחת דומיא דתפילין של יד ושל ראש שאין מעכבין זו את זו דדי להן בברכה אחת" עכ"ל. וכעיי"ז בארחות חיים (לרבי אהרן מלוניל) הל' חנוכה אות י"ג יעוי"ש. - חזינו להדיא דס"ל דאף בהדלקה מפני החשד ודאי מקיים מצוה הטעונה ברכה אלא דנפטר ע"י הברכה הראשונה. [וכ"ה בפרמ"ג תרע"ז א"א ס"ק ד' דכ' "כיון דמדליק באחד ומברך, אינו צריך לברך בשני"] - ולפי דבריהם כיון דהדלקה מפני החשד הוי הדלקת מצוה ובעי ברכה, על כן כשמברך על ההדלקה בפתח אחד, צריך לכיון להוציא גם את ההדלקה בפתח השני. וכ"כ הראש יוסף שבת כג. וכן נקט ב'מאמר מרדכי' תרע"ה סק"ה ד"ש לו להזהר שלא לברך כ"א באחד מהם ולפטור בברכה זו מה שמדליק בפתח השני" (וממה שכתב "באחד מהם" משמע קצת דבר חידוש ידכול לברך באיזה שירצה ואפי' בפתח שמדליק משום חשדא. ויל"ע. אלא דיעוי"ש דהוא ס"ל כן בדעת הר"ן גופי' ודלא כמשמעות הפשוטה בד' הר"ן הג"ל. וכן בתרע"ז סק"ג כתב בתו"ד גבי הדלקה זו בהאי לישנא "עושה מצוה אחת ב' פעמים ויש לו לפטור עצמו בברכה אחת" וכ"ן הקה"י זצ"ל - שכשבירך במקום ההדלקה חשב בברכה גם על הנרות שידליק מפני החשד בצד הנוסף - 'ארחות רבינו' ח"ג עמ' ד' אות י', י"א. . והגר"א גנס שליט"א הביא עוד נפק"מ בהאי פלוגתא ראשונים, א. דהנה בשו"ת מכתם לדוד סי' כ"ג הו"ד בשערי תשובה ס' תרע"א דמי שיש לו חצר של שני פתחים שמברך באחת, ויום א' שהיה טרוד צוה שידליקו וכן עשו והדליקו בפתח א' ועד שלא הדליקו בשני בא, יכול לברך כשידליק בפתח שני. והיינו כדעת הכל בו וארחות חיים הג"ל. אך לדעת הר"ן א"א לברך דבפתח השני ליכא מצוה כלל. **ב**. מי שהדליק נר חנוכה ושכח לברך על הדלקתה (ודינו דאם נזכר קודם שסיים להדליק כל שאר הנרות, יכול לברך, ואם נזכר לאחר שסיים להדליק כל הנרות, לא יברך ברכת 'להדליק' יעוי' משנ"ב תרע"ו סק"ד), ונזכר לאחר שסיים הדלקת כל הנרות אך אכתי לא הדליק לנר דחשד, אם יכול לברך ברכת 'להדליק'. וכמו"כ מי שלא בירך שהחיינו בשעת הדלקת נרותיו (דבעינו לברך דוקא בשעת הדלקה יעוי' משנ"ב תרע"ו ס"ק ב' ושעה"צ שם אות ג'), אם יכול לברך בשעת הדלקת נר דחשד. **ג**. אי קטן יכול להדליק נר דחשד, או בעינן דוקא בר חיובא. **ד**. אי שרי להשתמש לאור נר זה. **ה**. אי מצי מברך ברכת הרואה על נר זה. **ו**. אי איכא תקנת מהדרין ומהדרין מן המהדרין בנר זה. **עוד ציינ'** הגר"א שליט"א, דהנה בשו"ע תרע"ז א' גבי דין אכסנאי כתב דאם יש לו פתח פתוח לעצמו, צריך להדליק בפתחו. וכתב שם המג"א ס"ק ד' ד"כיון שהטעם מפני החשד א"צ לברך כמ"ש סס' תרע"א (גבי חצר שיש לה שני פתחים שצריך להדליק בשניהם משום חשד, מכל מקום אינו מברך כי אם על אחד), וסיים שם המג"א ד"יש לחלק עס"ג בהג"ה". וביאר המחצית השקל שם דכוונתו "דהתם באמת מה שמדליק ברוח שני אין בו חיוב כי אם משום חשד, מה שאין כן כא, ניהו דאי משתתף עם בעל הבית אין עליו חיוב מן הדין כי אם משום חשד, אבל השתא דמדליק בפני עצמו ודאי דאינו משתתף, ואם כן חייב מצד הדין, ולכן יברך". - הרי דס"ל כדעת הר"ן הג"ל. **מאידך** בלבושי שרד שם ביאר כוונת המג"א "דהתם שאני שכבר בירך בפתח אחד, מה שאין כן כאן, ואף שבעל הבית בירך, הא בסעיף ג' בהג"ה כתב שיכול לומר איני יוצא בברכת בעל הבית, כל שכן כאן שלא שיתף בפרוטתו" - הרי דס"ל כדעת הכל בו וארחות חיים הג"ל. עכ"ד.

(רפז) ובספר 'נר חנוכה' (ע' ס"ב הערה ל"ב) הביא דהגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לו שהחזו"א זצ"ל הורה לו דכשנוסע לשבת חנוכה יבקש משכן שידליק לו בביתו, וסיפר הגר"ח ששאל לחזו"א אם יועיל לסגור את התריסים שכולם יראו שאינו בבית ולא יהיה חשד, והחזו"א לא ענה לו, ואמר הגר"ח כנראה שהחזו"א הסתפק בזה, ולמעשה אמר הגר"ח שהקל בזה ולא ביקש מאחרים שידליקו עבורו בביתו בכה"ג (שסוגר התריסים), ע"כ.

(רפז) ויל"ע בזמננו שרבים רגילים ליסוע בשבתות לבית הוריהם וחותניהם יתכן דכל אחד הנוסע לשבת לא יצטרך להדליק בביתו מפני החשד אפי' שאין ידוע עליו באופן מסויים שנסע להוריו או לחמיו.

(רפה) ובמור וקציעה (שם) כתב דהטעם הוא 'לפי שהן קלות הדעת, ויבואו לעשות מלאכתן לאור הנר של מצוה'.

(רפט) ודעת הגריי"ש אלישיב זצ"ל דיש להקל בזה בקטנה שלא הגיעה למצוות (מאחר שאיסור זה אינו אלא מצד המנהג) ('באר ישראל' ע' ט"ז).

(רצ) יעוי' מור וקציעה שם דסיים ד"ראוי לכתחילה להנהיג כן להשוות בו המידה לאנשים כנשים, אי משום יו"ט דרבנן א"נ משום דבגברי נמי איכא למיחש, אידיי דטריידא בעבידתא, אתו לאשתמושי להדי נר חנוכה ולאו אדעיתיה".

(רצא) וכן משטיפת הרצפה ראוי להמנע, ושטיפת כלים במטבח לפי הענין (הגר"ש ואזנר זצ"ל שם).

(רצב) דבמנהג שנשים לא עושות מלאכה בשעת הדלקת הנרות נכלל בזה רק מלאכות אמיתיות וקשות ואולי גם כתיבה של מקח וממכר, אבל לא נכלל בזה כל המלאכות האסורות בחול המועד. ועל כן סתם כתיבה מותרת (מסורת משה שם).

(רצג) ומ"מ בבית הגרש"ז אויערבאך זצ"ל נהגו שלא לעשות כל מלאכה אפי' כתיבה ובישול וכדו', אבל בטיגון הסופגניות שאוכלים באותה שעה הקילו לפעמים (והקיל באכילה זו גם קודם תפילת ערבית בדאיכא מנין קבוע) ('הליכות שלמה' ע' רצ"ט הערה 14).

כיכוס ^(רצד), גיהוץ וכדו' אבל עבודות הבית המותרות בחול המועד מותרות גם כאן - 'באר ישראל' ע' ט"ז, ^(רצה). אכן ראוי שלא להתעסק במלאכות המתמשכות לזמן רב ואפילו בישול או אפיה ^(רצז) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' ט"ז וקונטרס הלכות והנהגות ^(רצז)), וי"א דבכלל המנהג ג"כ שלא לבשל ולאפות וכיוצ"ב (הגרי"ש פישר זצ"ל - 'הליכות אבן ישראל' ח"ב ע' שכ"ט).

יש נשים שנהגו איסור מלאכה ביום הראשון והשמיני של חנוכה (כל היום) וכל שכן בר"ח טבת. ולא יעשו הנשים כביסה ולא יתפרו אלא א"כ פרנסתן בכך (יעו"ר מג"א תר"ע סק"ב וחיי אדם קנ"ד - ס"ג שהביאו מנהג זה, וכ"ה בבן איש חי שנה א' פר' וישב אות כ"ז). רד. במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה כל היום בכל ימי חנוכה, יש למחות בהם כי הבטלה עבירה היא, ומביאה לידי שיעמום (מג"א תע"ר סק"ב מהשלטי גיבורים והו"ד במשנ"ב שם סק"ה).

הספד תענית וסיגוף

רה. אין להתענות בימי חנוכה (מלבד תענית חלום שאף בשבת מתענים) (שו"ע תקע"ג א' ורמ"א תר"ע ג'), ואפילו תענית עד חצות היום אסורה, לכן הרואה שמתאחר באכילתו עד אחר חצות היום, חייב לטעום לפני חצות כדי שלא יחשב לתענית ('באר ישראל' עמ' י"ד), אכן יעו"ר הערה ^(רצח) (רצט).

רו. בערב חנוכה וביום שלאחר חנוכה מותר ליחיד להתענות (שו"ע תרפ"ו א' ומשנ"ב סק"א), וי"א דאף בערב חנוכה אסור להתענות ^(ש) (ב"ח תרפ"ו ג' ופר"ח שם סק"א הו"ד במשנ"ב שם סק"א).

רז. מי שמסגף עצמו מפני תשובה בכל ימות השנה שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין, בחנוכה אסור לו להסתגף בזה (משנ"ב תקכ"ט ס"ק כ').

רח. בכל שמונת ימי חנוכה אסורים בהספד מלבד הספד לחכם בפניו (שו"ע תר"ע א' ג'). רט. יש להזהר בכל ימי חנוכה שלא להתעצב דהם ימים האסורים בהספד ותענית (אפילו אבלים לא ילכו לבית הקברות ביארציט או בגמר השבעה אם יבכו שם, ויעו"ר עוד בדין להלן בסמוך) (הגה"ק ר' יוסף זונדל סלנט זיע"א ^(שא) הו"ד ב'מועדים וזמנים' ח"ב סי' קמ"ט. ובסדר היום (סדר חנוכה) כתב "ימי חנוכה אין להתעצב בהם כי אם להראות ששון ושמחה על כל הטוב שעשה עמנו אלוקינו בימים האלו").

הליכה לקברים

רי. י"א דבחנוכה אין לילך לבית הקברות. ומי שיש לו יארציט בימי החנוכה יקדים לילך יום או יומיים קודם חנוכה (מועד כל חי להגר"ח פלאג'י זיע"א סי' כ"ז אות י"א ובן איש חי שנה א' פ' וישב אות כ"ב ויעו"ר עוד לעיל דין ר"ט), וי"א דעולים לקבר ביום היארציט גם בימי החנוכה (הגר"ש אויערבאך זצ"ל - הליכות שלמה ע' שכ"ה הע' 31, וגשר החיים פכ"ט ס"ה). ויש שכתב שלקברות צדיקים נהגו ללכת (בן איש חי שם).

תפילות

ריא. בערב חנוכה במנחה אין אומרים תחנון (רמ"א תרפ"ג). ריב. כל שמונת ימי החנוכה אין אומרים תחנון ו"למנצח" (רמ"א תרפ"ג). ובשני וחמישי אין אומרים "א-ל ארך אפים" בפתיחת ארון הקדש ו"יהי רצון" אחר קריאת התורה (משנ"ב שם).

ריג. אבל ר"ל יכול לעבור לפני התיבה בחנוכה מנחה ומעריב (מלבד הלילה הראשון ^(שב)) אבל לא שחרית (משנ"ב תרע"א סקמ"ד מפמ"ג ותרפ"ג סק"א). אמנם במשנ"ב (תקפ"א סק"ז) כתב בשם 'מחצית השקל' דאם אחר יאמר את ההלל, מותר לו להתפלל אף שחרית ויעו"ר הערה ^(שא), (אכן בביאה"ל סי' קל"ב קונטרס 'מאמר קדישין' כ' דבימים שא"א בהם למנצח וקל ארך אפים אין להאבל להתפלל לפני העמוד, ומשמע אף לא מנחה ומעריב ^(שד) ויל"ע).

ריד. כל שמונת ימי החנוכה אומרים הלל השלם (שו"ע תרפ"ג א', משום שכל יום חלוק בנרותיו ועוד שבכל יום התחדש הנס - יעו"ר בית יוסף שם. ויעו"ר עוד ערוך השלחן שם סק"א טעמים נוספים).

רטו. צריך לזהר מאוד לומר את ההלל בשלימות, דב'הלל שלם' אם החסיר אפילו תיבה אחת, או שקרא אחת מתיבות ההלל שלא כתיקונה באופן שהשתנה הענין לא יצא, וצריך לחזור מאותו פסוק ואילך עד סוף ההלל (דדין קריאת הלל השלם שוה לדין קריאת המגילה - משנ"ב

(רצד) ודעתו דאפילו ללחוץ על הכפתור להפעלת מכונת כביסה (כשכל הכביסה כבר בתוך המכונה) זהו גדר "כביסה" ואסור (פניני חנוכה' ע' קל"ב). אכן לדעת הגר"ש ואזנר זצ"ל והגר"מ פיינשטיין זצ"ל אי"ז בכלל 'המנהג' לאסור.

(רצה) ויעו"ר ב"ח ס' תר"ע סק"ד דהאיסור שוה לאיסור המלאכה בר"ח, וכ"ה בבן איש חי שנה א' פרשת וישב אות כ"ז ויעו"ר ט"ז סי' תר"ע סק"ג.

(רצו) דהכא אי"ז איסור מלאכה כשבת וחווה"מ אלא מצד פרסומי ניסא שלא יסיחו דעתם מהנס (שם).

(רצז) ובספר 'פניני חנוכה' (ע' קל"ב) הביא מהגרי"ש אלישיב זצ"ל דנהגו לאסור בזמן זה אף לערוך קניה במכולת, או לנקות את הבית, ומ"מ הביא שם משמיה דהגרי"ש ד"כל הענין לא כ"כ חמור" (ויעו"ר דמבואר דכשיש צורך גדול באופן מיוחד מותר).

(רצח) אמנם יעו"ר כף החיים (תי"ח ג') גבי איסור תענית בראש חדש דכ' דהיינו דוקא כשמקבל על עצמו שם תענית, אבל אם רק נתעבב מלאכול לית לן עכ"ד, ומסתבר דה"ה לענין חנוכה.

(רצט) ובספר בירור הלכה (תר"ע) כתב "האיסור להתענות הוא אפי' אינו מכוון לשם תענית, ואפי' רק עד חצות היום, מיהו אם לומד או מתפלל עד אחרי חצות היום, מותר, ובלבד שלא ישלים עד הלילה, עוד כתב שם דבמתכוון לשם תענית אסור אפי' רק שעה אחת, הן בתחילת היום והן בסופו" עכ"ד. וכע"ז במשנ"ב רפ"ח סק"א גבי תענית בשבת.

(ש) אכן ביום שלאחר חנוכה מותר להתענות אף לדידהו (משנ"ב שם ושעה"צ שם אות ד').

(שא) דבספר 'נתיבות אור' (ע' ס"ב) הביא חידוש מהג"ר ישראל סלנטר זיע"א שהביא עובדא מהגה"ק רבי יוסף זונדל סלנט זיע"א שפעם אחת היה מדבר עם אנשים בימי החנוכה ובתוך הדברים הזכירו בסיפורים דבר אחד של צער, ואמר להם הס, כי אין להזכיר דבר של צער בימים אלו, כיון שחז"ל אסרו ימי חנוכה בהספד יעו"ר ש. ודבריו הם חידוש - דלשמוע דברים המצערים אותו, הוה בכלל איסור הספד דאסרינן מדינא בחנוכה (מועדים וזמנים ח"ב סי' קמ"ט).

(שב) משום שאומרים שהחיינו על הדלקת הנרות וצריך לזה שמחה יתירה. אכן אם אחר ידליק מותר לו להתפלל אף בלילה הראשון (שעה"צ תקפ"א אות י"א וכן מבואר במשנ"ב תרע"א סקמ"ד).

(שג) ויעו"ר ש דהביא דחיי אדם כתב דכמומיה שהגר"א לא הי' מניח להתפלל אפי' שחרית בר"ח. עכ"ד. ומשמע דאפי' אם אחר מתפלל ההלל. עוד כ' שם דבדליכא אחר לכו"ע מותר להתפלל.

(שד) הגרי"ש אלישיב זצ"ל הורה כדכ' במשנ"ב דמנחה ומעריב מתפלל, אך מנהג קהילות החסידים וכן נהג החזו"א זצ"ל כדכ' בביאה"ל דאין האבל מתפלל גם מנחה ומעריב לפני העמוד בחנוכה ור"ח ('באר ישראל' ע' ק"א).

תפ"ח סק"ב ושעה"צ אות ב'. ובהנהגות הגר"א מכת"י ר' סעדיה [תקנ"ח] הביא שהגר"א זיע"א היה קורא הלל כמו קריאת שמע בדקדוק ומאריך מאוד בזמן (ש"ה).

◇ "ומענין קריאת מאה ברכות או הזמירות בחיפזון ובמהירות הרי היא טעות גמורה, ומי שאינו מוכיח החזנים על זאת, חוטא, משום שכל אלה הסוגים של עבודת ה', אשר הם בדיבור, אין הכוונה בהם אלא שיהרהרו בהם כשיאמרום ויכוון אומנם את לבו וידע שאם אדון כל העולם מדבר בהם, בין שיבקש ממנו או יודה לו וישבחהו או יתאר פעליו וחסדיו או יתאר נפלאותיו בברואיו ויכולתו ... ואם הכל דיבור עמו יתעלה, כיצד מותר למחר בזה ולחסות דעת ממה שנאמר" (רמב"ם בתשובותיו ח"ב תשו' רס"א, הוצאת מקיצי נרדמים ע' 491).

◇ כתב הרמב"ם (מורה נבוכים חלק שלישי פנ"א) "ודע שמעשי העבודות האלו כולם כקריאת התורה והתפילה, ועשות שאר המצוות ... אם תתפלל בהנעת שפתיך ופניך אל הכותל ואתה חושב במקדך וממכרך, ותקרא התורה בלשונך ולבך בבנין ביתך מבלי בחינה במה שתקרהו, וכן כל אשר תעשה מצוה תעשה באברך ... מבלי בחינת ענין המעשה ההוא, לא מי שצוה לעשותו, ולא מה תכלית כוונתו, לא תחשוב שהנעת לתכלית, אבל תהיה אז קרוב ממי שנאמר בהם 'קרוב אתה בפיחם ורחוק מכליותיהם', עכ"ל.

◇ "אם אדם אומר התיבות של איזה הודאה לה' יתברך שמו בלא לב ולב בלתי התלהבות הכן עצמו מקודם להכניס שמחה עצומה בליבו באלוקותו, אזי בלתי אפשרי שיבוא שמחה בליבו מעצמו, כי ליבו ישן בקרבו, ואין מעיר אותו לשמחה, אך צריך האדם להכין עצמו לכך, אז נתווסף שמחה בליבו עצומה יותר ויותר עד שכמעט יבטל ממציאותו הגשמי מוגדל השמחה באלוקותו ית"ש" (יסושה"ע).

◇ יש הממהרים בקריאת ההלל ואומרים אותו במרוצה. ובאמת יש להזהר לאומרו בניהותא ובשמחה, שהרי עיקר תקנת אלו הימים להלל והודאה נתקנו, להודות באמירת ההלל על הנסים והנפלאות ונכדעו' רש"י שבת כד. ד"ה ברכת המזון ודרך הודאה שמודה אדם לחבירו – הוא דרך שמחה וניהותא (הגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל – אור לציון ח"ד עמ' רצ"ד בהערה).

רטז. אין אומרים הלל בבית האבל, ויאמרו אח"כ כשהולך לביתו (יעו"י הערה^(טז) (ש"י). ובשבת אפשר לומר בבית האבל (כיון שאין בו אבילות) (משנ"ב קל"א סק"כ ותרפ"ג סק"א).

ריז. אם טעו וקראו ביום שני של חנוכה פרשת נשיא שלישי וכיוצ"ב, יצאו יד"ח (דאין קפידא בימים) (משנ"ב תרפ"ד סק"ג). ואפי' שהס"ת עדיין לפניו, אי"צ לחזור ולקרות הקריאה של אותו היום שבו הוא נמצא (כף החיים שם סק"ח). וי"א דאם הס"ת עדין בבימה לפניו, מוטב שיחזור ויקרא הקריאה של אותו היום בלא ברכה (שו"ת פני אהרן סי' י"ב הו"ד בכף החיים שם) ועכ"פ אף אם לא חזרו וקראו, למחרת יקראו הקריאה של אותו היום ולא של יום שעבר (כף החיים שם).

ריח. לדעת הגר"א (מעשה רב אות רמ"א) בכל ימי חנוכה אומרים בשיר של יום רק מזמור שיר חנוכה הבית (מזמור ל' – שהוא מענינו של יום – מסכת סופרים פ"ח) מלבד שבת שאומרים בו רק מזמור שיר ליום השבת (מעשה רב קנ"ח), ומלבד ר"ח שאומרים בו רק ברכי נפשי גם כשחל בשבת (מעשה רב קנז).

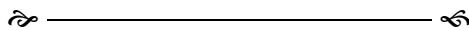
ריט. י"א דלכתחילה יש להיזהר מלהתפלל מנחה קצרה בלי חזרת הש"ץ בימי חנוכה (דבתוס' (שבת כ"ד. ד"ה מהו) כתבו דאומרים ועל הנסים בתפילה שהיא בציבור שיש בזה פרסומי ניסא – הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל (הובא במועדים וזמנים ח"ח סי' צ"ד), ועל כן בשיבת ליקווד בארה"ב אע"פ שכל השנה מתפללים מנחה קצרה בימי חול, מ"מ ביום ראשון ויום אחרון דחנוכה ובר"ח טבת כשלא חל בער"ש מתפללים עם חזרת הש"ץ (הגרי"א דינר שליט"א – מ"מ חיים ע' 38).

רכ. בערב ר"ח טבת אין אומרים בו תפילת יו"כ קטן (יעו"י רמ"א תרפ"ג).

דיני 'על הנסים'

◇ קודם אמירת 'על הנסים' יכוון לקיים מצות זכרון חסדי ד' (יעו"י כד הקמה לרבנו בחיי ערך פורים, וספר ה'הרדים' ט' כ"ג ורבנו יונה בשע"ת ג' י"ז) (קובץ יד בי"ד חנוכה).

רכא. בנוסח על הנסים יאמר 'ועל הנסים' ב'ו' הן בתפילה והן בברכת המזון (ש"ח) (סידור ר' שבתאי סופר זיע"א גבי תפילת שמו"ע (ש"י) ובעל ה'מטה יהודה' גבי ברכת המזון (ש"י) וכ"כ ב'מקור חיים' לחו"י סי' תרפ"ב סק"א, וכ' שם שכן קיבל מגדולי הדור, וכ"ה ב'יסוד ושורש העבודה' שער שנים עשר פרק ראשון, וכ"פ המשנ"ב תרפ"ב סק"א, וב'ערוך השלח' שם דין א' (ש"א). וי"א 'על הנסים' בלא ו' (כ"ה בהשגות רבי מרדכי דיסלדארף זצ"ל סי' ע"א (ש"י) וכ' שם שכן הגירסא בכל ספרים ישנים (שיג) וכ"ד הגר"א זיע"א 'מעשה רב' אות מ"ח וכ"ד הגרי"ב"ץ בספרו 'לוח ארש' (ש"י) וכ' שם שכל הספרים הישנים, וכן יעו"י עוד קובץ 'בית אהרן וישראל' (ש"ע) במאמר הגר"ר יעקב חיים סופר שליט"א שהביא 12 גאונים וראשונים שכתבו לומר 'על הנסים' בלא ו', ושכ"מ ריהטת לשון השו"ע תרפ"ב א' ותרצ"ג ב' ותרצ"ה ג' ומריהטת לשון הרמ"א קפ"ז – ד', וקפ"ח ז' יעו"י"ש, וכ"נ הגרי"ש אלישיב זצ"ל – 'איש על העדה' עמ' ר"ס (ש"י).

(שה) הובא במעשה רב הוצאת הגר"י זלושינסקי במילואים ע' שנ"ח גבי הלל שלם.

(שו) ובתרפ"ג סק"א כ' דאע"פ שהאבל עצמו בודאי לא יאמר, מ"מ לענין לומר הלל בביתו יעו"י בשע"ת, ובשע"ת שם (ד"ה גומרי) הביא מח' הפוסקים בזה.

(שיז) וזהו דוקא בחנוכה אך בר"ח שלא בחנוכה לא יאמרו אפי' כשהולך לביתו (משנ"ב קל"א ס"ק כ').

(שח) כ"י הוא קאי על מה שלמעלה ממנו, כמו ועל נשמותינו ועל ניסך ועל נפלאותיך, וכן מתחיל אח"כ ועל כולם, כי כל אחת היא וי"ו החבור, אל מה שאמר למעלה נודה לך וכו' כלומר נודה לך על זה, וגם על זה" (סידור ר' שבתאי סופר זיע"א). וכמו"כ בברכת המזון "ועל הנסים" בוי"ו וקאי על מש"כ למעלה נודה לך וכו' על שהנחת וכו' על שהוצאתנו וכו' ועל חקיך וכו' ועל חיים חן וחסד כו' ועל אכילת מזון כו' ועל הנסים כו' ר"ל גם נודה לך על הנסים" (מטה יהודה).

(שט) עמ' 159 בהוצאת ישי' נר ישראל התשס"ג.

(שי) הו"ד בספר 'לוח ארש' בהוספות עמ' ר"ס הוצאת 'אוצרנו' – בעריכת הרב דויד יצחק התשס"א.

(שיא) וכן הורה הגר"ע יוסף זצ"ל (חזון עובדי' עמ' קצ"ב).

(שיב) המופיע בספר 'לוח ארש' בהוספות עמ' של"ח הוצאת 'אוצרנו' בעריכת הרב דויד יצחק התשס"א.

(שיג) וכמו"כ הביא ראי' ממה דבמפרשי הש"ס (כגון רש"י שבת סוף כא; תוס' שם כ"ד. ד"ה מזכיר) ובכל הפוסקים דמזכירים תמיד "על הנסים" בלא וי"ו, ומאידך כשמזכירין "וכתוב לחיים" מזכירים תמיד בוי"ו עכ"ד.

(שיד) אות קע"ה עמ' ע"א הוצאת 'אוצרנו' – הרב דויד יצחק.

(שטו) קובץ ע"ד שנה י"ג ב' קובץ 5 עמ' קכ"ח.

(שטז) שכן שמע מהרה"ג ר' צבי מיכל לוי שליט"א.

רכב. מותר להכריז במעריב לפני שמו"ע 'על הנסים' על מנת להזכיר לציבור (אע"פ שהוא בין גאולה לתפילה) ^(שיז), ואי"ז הפסק נכיון שהוא צורך התפילה] (שו"ע רל"ז ב' ומשנ"ב ס"ק ז' ושעה"צ אות ד').

רכג. גם מי שיודע 'על הנסים' בעל פה, נכון להזהר לכתחילה להתפלל עכ"פ תפילה ראשונה מתוך סידור (משנ"ב סי' ק' סק"א).

רכד. לא אמר 'על הנסים' (בין בתפילה ובין בברכהמ"ז) ונזכר קודם שהזכיר את השם בחתימת הברכה (בתפילה - קודם ד' הטוב שמך' וכו', ובברכהמ"ז - קודם ד' על הארץ ועל המזון) חוזר ל'על הנסים' ^(שיח) (ואח"כ ימשיך: בתפילה - 'ועל כולם' וכו', ובברכהמ"ז - 'ועל הכל' וכו'). ואם כבר הזכיר את השם, אינו חוזר ^(שיט) ויאמרו אח"כ: בברכהמ"ז - כשמגיע ל'הרחמן' ^(שכ) (ובר"ח שבחנוכה לאחר 'הרחמן הוא יחדש' וכו' ^(שכא) - דתדיר קודם) יאמר 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות' ^(שכב) כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו וכו', ובתפילה - יאמרו אחר גמר התפילה דרך בקשה קודם 'יהיו לרצון' ^(שכג) (שו"ע ורמ"א תרפ"ב א' ומשנ"ב סק"ד, ה', ויעוי' ביאה"ל קי"ד ו' סוד"ה במקום).

רכה. מי שנצרך להקדים להדליק נר ראשון של חנוכה לפני זמן שקיעת החמה (לאחר פלג המנחה - כדיעוי' לעיל דין קכ"ז. וכמו"כ בשנה שחל יום א' דחנוכה בשב"ק דמקדימים להדליק קודם השקיעה), אפי' אם מתפלל מנחה לאחר ההדלקה (אע"פ שנכון להתפלל מנחה קודם ההדלקה כדלהלן דין רל"ט), אין לו לומר על הנסים (הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'דולה ומשקה') וי"א דעליו לומר 'על הנסים' גם בתפילת מנחה (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'חכו ממתקים' עמ' שי"א ויעוי' עוד 'הליכות שלמה' ע' שי"ז הערה 17 מש"כ בזה, ובסו"ד הביא ששמע מכמה שואלים דהגרש"ז זצ"ל אמר להם שכן היה נהוג ואף דבאמת אין הדבר פשוט מסברא יעוי"ש ^(שכד)).

רכו. מי שאמר 'על הנסים' וכו' שלא במקומו וכגון שאמרו בברכת 'ותחזינה עינינו' וגמר תפילתו, בדיעבד אי"צ לחזור (דלא הוי הפסק) (שעה"צ תרפ"ב ב').

רכז. מי שטעה ואמר 'על הנסים' והמשיך באמירת 'בימי מרדכי ואסתר' וכו' יעוי' הערה ^(שכה).

רכח. אין אומרים 'על הנסים' בברכת מעין שלש ^(שכז) (שו"ע ר"ח י"ב ומשנ"ב תרפ"ב סק"ב).

◊ בדרשות החת"ס זיע"א (חנוכה דף ס"ו ע"ב) כתב "על הנסים וכו' להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך. - פי' כי אי אפשר להעביר על חוקי רצונך היינו 'מצות עשה', [ד]בשלמא לא תעשה' יכול לאנוס לאכול נבילות וכדו', אבל שלא לקיים 'מצות עשה', הרי ישראל יעפוק בתורת עולה - כאילו הקריב, ובתורת תפילין וציצית - כאילו הניח תפילין וציצית, אך הם רצו להשכיחם תורתך וממילא להעבירם מחוקי רצונך" עכ"ל.

שמחה וסעודות בחנוכה

רכט. דעת השו"ע (תר"ע ב') דריבוי הסעודות בחנוכה הם סעודות הרשות (שלא קבעום למשתה ושמחה אלא להלל ולהודות ^(שיז)) ודעת הרמ"א (וכ"ד מהרש"ל וב"ח הו"ד במשנ"ב שם סק"ט) דיש קצת מצוה בריבוי הסעודות (משום שבאותם ימים היה חנוכת המזבח). ונוהגים לומר

(שיז) וזהו דוקא בין גאולה לתפילה דערבית, דכיון דתפילת ערבית רשות על כן אף "סמיכת גאולה לתפילה" שלו לא חמירא כולי האי, משא"כ בין גאולה לתפילה דשחרית אסור דחמירא טפי (שעה"צ שם).

(שיח) אם נזכר במקום שלא נגמר הענין וכגון תיקף לאחר שאמר 'וכל החיים', יסיים קודם 'יודוך סלה' ואז יאמר 'על הנסים' וכל כיוצ"ב (יעוי' סוף ביאה"ל קי"ד ו' ד"ה במקום).

(שיט) דלאו דאורייתא נינהו (משנ"ב סק"א).

(שכ) קודם 'הרחמן הוא יצנו' כדין ראש חדש שבחנוכה להלן בסמוך, וכ"ה ב'לוח ארץ ישראל'. אכן הביא שם בשם האדר"ת זצ"ל שיאמרנו מיד לאחר 'לעולם אל יחסרנו', דמדויק כן מלשון הרמ"א שכתב "כשמגיע להרחמן".

(שכא) ולכא"ה ב'ה בשבת - יאמרו אחר הרחמן דשבת. ויעוי' להלן הערה שכ"ג לענין אמירת הרחמן בשבת.

(שכב) ואע"פ דאינא בברכות ס. דאין לאדם להתפלל שיעשה לו נס, והמתפלל כן הוי תפילת שווא, יעוי' שערי תשובה סי' קפ"ז סק"ד דהביא בשם זקנו ה'בכור שור' דכיון שאומר 'יעשה לנו' לשון רבים שפיר דמי, וגם יש לחלק בדכגון ההיא דמלחמת החשמונאים שהנסים היו דרך טבע העולם לא היה תפילת שווא, וצריך להזהר מלהתפלל שיעשה לו נס היוצא מדרך טבע העולם. עכ"ד.

(שכג) ומסתיימת הפוסקים משמע דאף בשבת יכול לומר נוסח זה. ויל"ע הרי אסור לתבוע צרכיו בשבת כדאינא בירושלמי הו"ד בב"י סי' קפ"ח ד"ה ובשבת ובמשנ"ב שם סק"ט [ואמירת 'רחם' וכו' בברכהמ"ז בשבת שאני כיון דכ"ה טופס הברכה תמיד כדיעוי' שו"ע שם דין ד' ובמשנ"ב שם. וכמו"כ יעוי"ש במשנ"ב דאף יכול לומר בשבת כל 'הרחמן' שבסוף ברכהמ"ז, אע"פ שאינו מטופס ברכה שתקנו חכמים, דכיון שהכל נהגו לאומרים בכל פעם שמברכים ברכהמ"ז נעשה להם כטופס ברכה]. - וביאור הד' הוא, דהנה בשו"ע רפ"ח ו' כתב "המתענה בשבת (תענית חלום) אומר עננו אחר סיום תפילתו בלא חתימה וכוללו באלוקי נצור". וברמ"א שם "ויאמר אחר תפילתו 'רבון העולמים גלוי' וכו' כמו בחול. ובמשנ"ב שם סק"ב כתב "כתבו האחרונים דמותר לומר בשבת 'אלוקי עד שלא נוצרתי וכו' יהי רצון' וכו' דאינו אסור שאילת צרכיו אלא כשמבקש על חולי או פרנסה ודומה לו שיש צער לפניו, אבל חרטת עוונות טוב לומר בכל יום כיון שאינו בלשון וידוי" עכ"ל. - הרי דמבואר דכל איסור שאילת צרכיו בשבת הוא רק במקום דאיכא צערא, ועל כן באמירת 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים' וכו' דליכא צערא אין שייך בו איסור זה (הג"ר יום טוב זנגר שליט"א). אכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שאם שכח בשבת לא יאמר 'הרחמן' ב'אלוקי נצור' ובסוף ברכהמ"ז, כיון שאין אומרים בקשות בשבת, אלא יתחיל 'בימי מתתיהו' ('באר ישראל' חנוכה עמ' ק').

(שכד) ובספר 'דולה ומשקה' שם בהערה הביא מהגר"י שוב שליט"א ששמע מהגר"ש אלישיב זצ"ל שאינו מאמין דכן הורה הגרש"ז זצ"ל.

(שכה) יעוי' מקור חיים לחו"י סי' ק"ח סוס"ק י"ב שנסתפק במי שאמר בפורים 'על הנסים' והמשיך באמירת 'בימי מתתיהו' דאע"פ שאם לא אמר כלל אינו חוזר, שמא כשהחליף גרע טפי יעוי"ש. - והנה השו"ע ס"ק ק"ח י"ב כתב "הטועה ומזכיר מאורע שאר ימים בתפילה שלא בזמנה, לא הוי הפסקה שיהיה צריך ע"י זה לחזור לראש או לתחילת הברכה שהפסיק בה". ובמשנ"ב שם סק"ל"ח הביא דרוב האחרונים חולקים על השו"ע וס"ל דלא עדיף מאם הפסיק בשיחה באמצע התפילה דפסק השו"ע בסי' ק"ד ו' דצריך לחזור לתחילת הברכה, ובשלש ראשונות ואחרונות חוזר לתחילת השלש. והביא שם המשנ"ב דהדרך החיים כתב דזהו דוקא כשהזכיר דבר שאין שייך לאותו היום, כגון שאמר 'כתבנו' וכו', דאין זמן כתיבה היום, או שאמר 'יעלה ויבוא עד לאחר יום ראש חדש הזה שהוא שקר מוחלט, שהיום אינו ראש חדש, על כן דינו כשח באמצע תפילה וכהנ"ל, אבל אם לא אמר שקר כגון שאמר זכרנו לחיים ולא אמר וכתבנו, או שאמר הבהלה בחנון הדעת שמזכיר מה שחנן לו ד' יתברך לב להבין ולהבדיל, וזה שייך בכל השנה לתת תודה לד' יתברך שחלק לו לב להבין ומדע לידע, או שאמר יעלה ויבוא עד ביום ר"ח הזה דלא היו שקר רק כמוסיף בתפילתו אין דינו כשח. וסיים שם המשנ"ב בדברי החיי אדם שכל דמי שהזכיר דבר שלא בזמנו דבדיעבד אם לא חזר לתחילת הברכה, כיון שסיים הברכה אינו רשאי לחזור, וכ"ש אם כבר סיים שמו"ע שאינו חוזר. עכ"ד. - ולפי"ז בנדון הג"ל שהזכיר בימי מרדכי וכו' אם סיים שמו"ע (אחרי 'המברך את עמו ישראל בשלו') ודאי אינו חוזר, אכן אם עדיין לא סיים שמו"ע יל"ע אם אמירת 'בימי מרדכי' וכו' נחשבת כשקר וצריך לחזור ל'רצה', או"ד נימא דהוי רק הודאה על מה שהיה בימי מרדכי וכו', ולא גרע מהאומר זכרנו וכו' וכיוצ"ב בשאר ימות השנה דאינו חוזר.

(שכו) דהא אפי' בברכהמ"ז אינו מחוייב להזכיר מדינא כ"א רק מצד מנהג, ובחנוכה ובפורים ליכא מנהג כלל ע"ז (משנ"ב ר"ח סק"ט בשם הגר"א). ובבלבוס סי' ר"ח י"ב כתב בטעם הדבר דלא נהגו להזכיר בברכת מעין שלש, ז"ל "דעל הנסים הודאה היא ובברכה זו אין להם מקום להזכירם, שהרי אין אומרים בה לשון הודאה כמו בברכהמ"ז שאומר 'נודה לך' וכו', ואפי' שיש לומר בסוף אחר כי אתה טוב ומטיב לכל ונודה לך וכו' - שם אין שייך להזכיר כלום שהרי הוא אחר סיום הטוב והמטיב, ואין אומרים אותו שם אלא כדי שיהא מעין החתימה סמוך לחתימה" עכ"ל. וכ"ה בתשובת מהר"ם מרוטנבורג סי' ע' (הובא בבלי רבא סי' תקפ"ב סק"ב). - וב'לחם חמודות' פי' דחייבו להזכיר רק מה שכתוב בתורה (ור"ח כתיב ביום שמחתכם וכו') אבל חנוכה ופורים שאינם אלא תקנת נביאים וחכמים, לא הצריכו להזכיר (והו"ד בהג' מהר"א אזולאי על הלבוש סי' ר"ח סק"א ובלב"א רבא שם סק"א).

(שכז) וכתב במשנ"ב שם סק"י בשם הלבוש דנראה הטעם דלא קבעו כאן לשמחה כמו בפורים כי בפורים היה הגזירה להשמיד ולהרוג את הגופות שהוא ביטול משתה ושמחה ולא את הנפשות, שאפילו המירו דתם חס ושלו' לא היה מקבל אותם, לכך כשהצילם הקדוש ברוך הוא ממנו קבעו להללו ולשבחו יתברך גם כן על ידי משתה ושמחה, מה שאין כן במעשה דאנטיוכוס שלא גזר עליהם להרוג ולהשמיד רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם [כמו שאנו אומרים 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצונך'] ואם היו ישראל מכניעים להם להיות כבושים תחת ידם ולהעלות להם מס וחוזרים לאמונתם חס ושלו' לא היו מבקשים יותר אלא שהגביר הקדוש ברוך הוא יד ישראל ונצחום, לכך לא קבעום אלא להלל ולהודות לבד כלומר כיון שהם רצו למנוע

זמירות ותשבחות בסעודות אלו, ובצירוף זה הוי סעודת מצוה (רמ"א שם ומשנ"ב שם סק"ט), ואם עושה הסעודה כדי ליתן שבח למקום או לפרסם הנס או המצוה, הוי סעודת מצוה ^(שכח) וכ"ש ע"י דרוש בסעודה נחשב לסעודת מצוה (מקור חיים תר"ע ב') ^(שכט). "מצוה לשמוח בחנוכה (ומשום הכי קראו יו"ט) והן ימי שמחה (וכ"פ הרמב"ם והמרדכי) וראוי שהשמחה תהא מעורבת ובלולה בשמחת תורה, ואל תיבטל מקביעותם" (שו"ת מהרש"ל סי' פ"ה). "ובעונותינו הרבים יש אנשים שתחת זמירות ותשבחות שראוי להלל לך יתברך על הנסים שעשה לנו, הם מרבים בשחוק משחקי קלפים, והרבה הרעישו הספרים הק' ע"ז, והשומר נפשו ירחק מזה" (ביאה"ל תר"ע ד"ה ונוהגין).

רל. מדת החסידים אשר השם לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו, בעת שמחתם אז יותר ויותר משבחין להקב"ה אשר שמחם (משנ"ב תקכ"ט סק"א מהטור).

אכילת מאכלי חלב וסופגניות

רלא. י"א שיש לאכול בחנוכה תבשילי חלב וגבינה לזכרון הנס (שהאכילה יהודית בתו של יוחנן כהן גדול את מלך יון הצורר תבשילי גבינה כדי שיצמא וישתה יין וישתכר ויישן וירדם, וכן היה, וחתכה ראשו והביאתו לירושלם, וכראות שר צבאם כי אבד מלכם וינוסו ^(של)) (רמ"א תע"ר ב', לבוש, ומשנ"ב סק"י, חיי אדם קנ"ד ג, וקיצשו"ע קל"ט ג).

✧ כתב רבינו מימון בן יוסף (אבי הרמב"ם בחיבורו על התפילות על ענין חנוכה (והובא בספר שריד ופליט ע' ז) ז"ל "אין להקל בשום מנהג ואפי' מנהג קל ויתחייב כל נכון לו לעשות משתה ושמחה ומאכל לפרסם הנס שעשה השי"ת עמנו באותם הימים, ופשט המנהג לעשות סופגנין והם הצפיחות בדבש, והוא מנהג הקדמונים משום שהן קלויים בשמן זכר לברכתו, וכתב רבינו נסים במגילת סתרים כי בכל מנהגי האומה באלו מנהגות כמו זה, והראש בר"ה, החלב בפורים ובמוצאי פסח, והפולים ביום הושענא רבא, ואותם המנהגים אין לנו לבזותם ומי שהנהיגם זריו ומשתדל הוא כי הם מעיקרים נעשים ולא יבזו במנהג האומה, וכבר אמר הנביא ע"ה ואל תיטוש תורת אימך, דת אימתך אל תעזוב". עכ"ל. (וכ"ה בומר לחנוכה המיוחס לרבי אברהם אבן עזרא "איכלו משמנים וסולת רבוכה").

✧ כתב החת"ם זיע"א (שו"ת א"ח סי' נ"א) "...שלא ילעג עוד על מנהגי ישראל שנעלם טעמם ממנו כי ממקור חיים הם נובעים, ורגיל אני לומר כל המפקפק על נימוסי' ומנהגנו צריך בדיקה אחריו..."

✧ הגרי"ש אלישיב זצ"ל נהג לאכול אחר הדלקת הנרות 'לאטקעס' (איש על העדה, ח"ב עמ' רנ"ג בשם בתו הרבנית ישראלון תלימ"א, והוסיפה שאפי' בשנים שקשתה לו האכילה מ"מ דקדק לטעום מעט מן הלאטקעס כדי לקיים מנהגן של ישראל).

רלב. כיון שנוהגים לעשות הסופגניות ע"י בלילה עבה (בצק עבה) אע"פ שמטגנים אותן אח"כ בהרבה שמן, יש להחמיר להפריש מהן חלה בלא ברכה (יעו"י שו"ע יו"ד שכ"ט ג' ובש"ך סק"ד) (הגרי"א דינר שליט"א - מ"ם חיים).

ברכת הסופגניות

נא לעיין בהערה קודם קריאת הדינים הבאים ^(שלא)

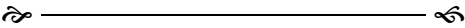
ברכת סופגניות שנלושו עם שמן וביצים וכיוצ"ב בכמות מרובה שיש בה דין פת הבאה בכיסנין ^(שלב)

רלג. אם טיגנן בשמן עמוק:

(א) אם רוצה לאכול מהן פחות משיעור קביעות סעודה - לכו"ע מברך מזונות ולבסוף מעין ג' (משנ"ב קס"ח סקפ"ב).

(ב) אם רוצה לאכול מהן כשיעור קביעות סעודה ומעלה - [הוי מחלוקת ב' דעות בשו"ע (קס"ח סי"ג) ולהלכה:] מדינא מברך מזונות ומעין שלש (שו"ע ורמ"א שם), ומ"מ כתב השו"ע דירא שמים לא יקבע סעודה ע"ז ^(שלג), ואם רוצה לקבוע ע"ז סעודה יאכלנו בתוך סעודת פת (יעו"י שו"ע ורמ"א קס"ח י"ג ומשנ"ב שם סקפ"ב ^(שלד)).

(ג) אם רוצה לאכול סופגניות פחות משיעור קביעות סעודה ^(שלה), אבל רוצה לאוכלן בתוך סעודת פת - יכוון להדיא בברכת המוציא לפטור את הסופגניה. (או שיכוון בשעה שאוכלה בתוך הסעודה, לאוכלה למזון ולא לקינוח ^(נפי) כנראה הוא דצריך לאכול כשעדיין איננו שבע ונמצא דאכילתו למזון) (יעו"י ביאה"ל קס"ח - י"ג ד"ה וירא שמים' ^(שלו) ^(שלג)).

אותנו מזה לכפור בדתו חס ושלו, ובעזרתו יתברך לא הפיקו זממם וגברו ידנו לכך אנו מודים ומשבחים לו על שהיה לנו לאלקים ולא עזבנו מעבודתו. (שכח) מהרש"ל הובא גם בביאור הגר"א - משנ"ב סק"ט ושעה"צ י'. - וכ"ה במשנ"ב תרצ"ז סק"ב דכל סעודה שעושים זכר לנפלאות ד' הוא סעודת מצוה. (שכט) ויעו"י ב"ח סוס"ר תר"ע ורס"ר תרפ"ב דדעתו דקיי"ל דחנוכה הוי יו"ט והסעודות שבהם הוי סעודות מצוה ולא סגי בלא פת יעו"י ש. (של) ואע"פ שמעשה זה היה כמה שנים לפני הנס העיקרי של חנוכה, אך מפני דאותו אויב היה ממלכי יון וגם הוא היה רוצה להעבירם על הדת, לכן עושין זכר לנס זה בחנוכה, כמו שאמרו לאכול זרעונים בפורים זכר לנס של דניאל (בן איש חי פרשת וישב חנוכה אות כ"ד).

(שלא) יש לידע דדין ברכת סופגניה מתלא תליא האיך נעשתה עיסתה של הסופגניה, אם לשו את עיסתה עם הרבה שמן וביצים וכיוצ"ב יש להם דין אחד, ואם לשו את עיסתה במעט שמן וביצים באופן שאין טעם השמן והביצים וכיוצ"ב נרגש בעיסה יש להם דין אחר. ודבר זה יכול להשתנות בין מאפיה למאפיה ובין קונדיטוריה לקונדיטוריה ויש לבדוק הדבר היטב. - אלא שבדרך כלל סופגניות הנעשות בבית לשו את עיסתם באופן שכמות השמן והביצים וכיוצ"ב הם רוב כנגד המים ועכ"פ בכמות שנרגש טעם השמן וכיוצ"ב, משא"כ הסופגניות שנמכרות במאפיות ובמכולות מצוי בחלקם שנמכרים סופגניות שאין טעם השמן וכיוצ"ב מורגש בעיסה, ועל כן נחלקו הדינים הבאים לב' סוגי הסופגניות, ומ"מ בכל פעם שיש חשש שהסופגניה נילושה רק במעט שמן וכיוצ"ב אפשר לקיים העצה המובאת בדין רל"ה ולאפיק נפשיה מכל חשש ולצאת שפיר לכתחילה ידי 'ירא שמים' שכתב השו"ע.

(שלג) דלשו"ע (קס"ח - ז) הוא כמות שיהיה טעם התערובת של שמן וכיוצ"ב ניכר בעיסה. ולרמ"א (שם) שכמות השמן או הביצים וכיוצ"ב יהיו רוב כנגד המים שיע"ז נרגש הטעם של השמן וכיוצ"ב הרבה מאוד בעיסה, באופן שטעם זה הוא העיקרי וטעם העיסה טפל (יעו"י שם משנ"ב סקל"ג).

(שלג) ולמשנ"ב קס"ח סק"ד טוב לחוש לכתחילה שמשיעור 4 ביצים יחשב כשיעור קביעות סעודה ולפי ספר "כזית השלם" ^(נ' 47) מעט יותר מסופגניה אחת הוי שיעור 4 ביצים. (שלד) ובמקרה זה נפטר מברכת מזונות לכו"ע, דלדעה שניה בשו"ע הוי פת כיסנין שקבע עליה סעודה שדינה המוציא וברכהמ"ז כדאיאת בשו"ע קס"ח - ו'. ואף לדעה הראשונה בשו"ע דמחשבי ליה כמעשה קדירה כיון שנטגן בשמן עמוק (יעו"י משנ"ב קס"ח סק"ע), מ"מ נפטר מברכת מזונות, דמאחר שקובע על זה סעודה פשיטא דהוי אכילה ל"מזון" ולא לקינוח, וכל שאוכל למזון מבואר בביאה"ל (קס"ח - י"ג ד"ה וירא שמים) דאף לדעה הראשונה נפטר בהמוציא וברכהמ"ז (וככל שאר מעשי קדירה הבאים למזון ולא לקינוח דנפטרים בהמוציא וברכהמ"ז ואינם טעונים ברכת מזונות באמצע סעודה).

(שלה) ולדעת המשנ"ב הנ"ל היינו פחות מ- 4 ביצים.

(שלו) הנה מעיקר דינא (שנפסק בדעה ראשונה בשו"ע קס"ח סי"ג) האוכלה בתוך סעודת פת מחוייב לברך מזונות בתוך הסעודה (יעו"י מג"א (קס"ח ל"ה) וביאה"ל (קס"ח י"ג ד"ה וירא שמים) שדימו זאת לדין פת כיסנין

נמצא שהבא לאכול סופגניות אלו בתוך סעודת פת (כנהוג בהרבה בתים בישראל): אם חושב לאכול מהם הרבה כדי שיעור קביעות סעודה ומעלה - נפטר בברכת המוציא לב' הדעות בשו"ע (סי"ג) (וכדיעוי' הערה של"ד), ואם חושב לאכול מהם פחות משיעור קביעות סעודה או שמסתפק אם יאכל מהם שיעור קביעות סעודה - יעשה את אחד משני עיצות של הביאה"ל [יכוין בברכת המוציא להדיא לפטור גם את הסופגניות או שיכוון לאוכלה למזון ולא לקינוח].

ר"ל. סופגניות הנ"ל (שלח), אם טיגנן בשמן שאינו צמחני, נכון להיזהר שלא לקבוע ע"ז סעודה (שלח) ואם רוצה לאכול מהם הרבה כדי שיעור קביעות סעודה, יאכלם בתוך סעודת פת ויפטר מברכת מזונות (לפי ב' הדעות בשו"ע סי"ג כדיעוי' הערה של"ד). - ואם חושב לאוכלם בתוך סעודת פת וחושב לאכול מהם פחות משיעור קביעות סעודה יכוון בברכת המוציא להדיא לפטור, או יכוון לאוכלם למזון ולא לקינוח (יעוי' מג"א קס"ח סק"ו, והכרעת המשנ"ב סקנ"ו ושו"ע סי"ג ומשנ"ב סקפ"ב).

ברכת סופגניות שלא ערבו בעיסתם הרבה שמן וכיוצ"ב (שמ"ב) (מצוי בסופגניות הנמכרות בחנויות)

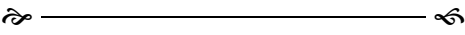
ר"ל. מעיקר הדין מברך מזונות וברכת מעין ג' אפילו יאכל מהם הרבה כדי שיעור קביעות סעודה (שמ"ב), אך ירא שמים יאכל הסופגניות רק בתוך סעודת פת (אפילו אם אוכל מעט ולא קובע ע"ז סעודה), ויכוון בשעת ברכת המוציא להדיא לפטור גם את הסופגניות או שיכוון בשעה שאוכלם בתוך הסעודה, לאוכלם למזון ולא לקינוח (שו"ע סי"ג, ומשנ"ב ס"ק ע"ז, וביאה"ל שם ד"ה 'וירא שמים'). ויש שעוררו (שמ"ב) שהדרך המובחרת ביותר לצאת יד"ח כל השיטות ברווח היא: ליקח מאכל שברכתו וודאי מזונות (כגון: וופלה \ עוגה וכיוצ"ב) ולברך עליו מזונות לפני הסעודה, ולכוון בברכתו לפטור גם את הסופגניות שיאכל אח"כ בתוך סעודת הפת, ואח"כ יטול ידיו ויאכל פת, ויאכל הסופגניות בתוך סעודת הפת (שמ"ב).

ברכת הליביות

ר"ל. לביבות העשויות מחתיכות ניכרות של תפוחי אדמה שמיעכם ועשאים כעיסה או שגירדם בפומפיה וניכר צורת הפרי, ברכתן בורא פרי האדמה (שמ"ד). אך אם הליביות נעשו מקמח תפוחי אדמה באופן שעתה לא ניכר שהן תפוז"א (מחמת האפיה והטיגון) מברך שהכל (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'זוהא הברכה' ע' 239).

✧ כתב בדרושי הצ"ח (דרוש ל"ח לחנוכה, אות ד' ע' תרי"ט) ז"ל "בימים הללו ראוי ליתן לב לתקן כל הדברים הגורמים לשכינה שתסתלק מישראל שזה היה כוונת היונים, והנה בעוה"ר בעת הגלות אפס מקום לחשראת השכינה, כי חרב בית מקדשינו, והקב"ה ברחמינו השאיר לנו שארית, וכתוב 'ואחי להם למקדש מעט' אלו בתי כנסיות ושם השכינה שורה, ואלו המדברים בבית הכנסת, אין לה מורד במלכו של עולם בחיבלו ולפניו גדול מזה, וזה מטמא אויר הקדוש דוגמת היונים שטימאו המזבה, כי זה מעמיד צלם בחיבל, כי בכל עבירה נעשית קליפה ורוח הטומאה, ובעוה"ר נתפרץ הדבר מאוד" עכ"ל (שמ"ה).

המובאת בקס"ח - י"א) אלא שאם יעשה כן לא יצא יד"ח דעה שניה בשו"ע (וכתב השו"ע 'ירא שמים יצא יד"ח שני הדעות') דאע"פ שסופגניות אלו נילוו עם סוכר וכו' דאז גם לדעה שניה הוי פת כיסנין, מ"מ כבר פסק הביאה"ל קס"ח - ח' ד"ה 'טעונים ברכה' דלדינא אין לברך בתוך סעודת פת על דבר הנילוש בדבש ומי ביצים וכיוצ"ב (דחיישין לראשונים דס"ל דא"ז פת כיסנין האמיתית) ולפי"ז לדעה שניה בשו"ע לדינא אין לברך מזונות על סופגניה בתוך סעודת פת. אמנם העושה כאחד מעיצות הביאה"ל הנ"ל שפיר נוהג הוא כפי ב' הדעות. - ושוא אפ"ל דהכא גם הרוצה לנהוג כפי שני הדעות בשו"ע (סי"ג) יכול לברך מזונות בתוך הסעודה, משום דמצרפינן דעה ראשונה (בשו"ע סי"ג) (שהיא העיקרית לדינא) שסוברת דמדינא מברך מזונות בתוך הסעודה, ואף לדעה שניה הרי הוי פת שנילוש בשמן ביצים וכיוצ"ב ומצרפינן דעה שניה בשו"ע (קס"ח ז') דס"ל דפת שנילושה הוי פת כיסנין שמברכים עליה בתוך הסעודה. ולפי"ז יתכן דהמברך מזונות בתוך הסעודה על הסופגניות מקיים את ה'ירא שמים' שכתב השו"ע (בסי"ג) ונוהג הוא כפי שני הדעות בשו"ע. ומ"מ ודאי שאם עושה אחת מהעיצות הנ"ל של הביאה"ל ונפטר ממזונות שפיר טפי דיוצא יד"ח דעה שניה אף לפוסקים דס"ל דפת שנילושה א"ז פת כיסנין האמיתית.

(שלח) (אכן יעוי' דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, הליכות שלמה ע' ש"ח ובדבר הלכה שם אות י"ב).

(שלח) שמצוי שלש את עיסתם עם הרבה שמן וביצים וכיוצ"ב באופן שנחשב פת כיסנין.

(שלח) ולמשנ"ב לכתחילה הוי 4 ביצים.

(שמ"ב) אלא מרכיבי עיסתם דומים מאוד למרכיבי לחם (ולכל היותר למרכיבי חלה מתוקה) ואילו עיסות אלו היו נאפות בתנור היה דינם כלחם גמור (ולא כפת כיסנין) וכל הטעם לברך עליהם מזונות הוא רק משום שגמר עשייתם היה ע"י טיגון בשמן ולא ע"י אפיה [קונטרס דין ברכת הסופגניות להגרש"מ בן שלמה שליט"א].

(שמ"ב) יש להעיר שבמקרה שחשב בשעת לישת העיסה לאפותה ללחם גמור ולאחר הלישה נמלך ועשאה סופגניות אם אוכל ממנה כדי שביעה צריך מדינא לברך ברכת המזון מספק (משנ"ב קס"ח סקע"ה), ובקונטרס דין ברכת הסופגניות הביא שהיו שבדקו ומצאו במאפיות שיש פעמים שקורה להם כה"ג הנ"ל של 'נמלך' דאז אם אוכל כדי שביעה מחוייב מדינא בברכהמ"ז. והנוהג כד' השו"ע הנ"ל לאוכלם בתוך סעודת פת נפיק מחשש זה.

(שמ"ב) קונטרס דין ברכת הסופגניות.

(שמ"ב) יעוי'ש (קונטרס דין ברכת הסופגניות) דהביא דהנה בעיקר הני ב' עיצות הנ"ל של הביאה"ל יל"ע, דעל מש"כ לכוון לאכול לשם מזון ולא לשם קינוח יוקשה האין מהני עיצה זו בסופגניות דידן שרגילות לאוכלם לקינוח ולמיתוק ולא למזון כעיקר סעודה. - וכמו"ל על מש"כ הביאה"ל לכוון בברכת המוציא להדיא לפטור את הסופגניה, הקשה ע"ז בספר שלמי תודה (חנוכה סי' ל"א ע' י"ט) דכל הטעם דהמוציא פטור פת הבאה בכיסנין נתבאר באבן העזר (קס"ה) דמאחר שכשקובע עליה סעודה עיקר דינה בהמוציא לפיכך אף כשלא קבע מהני ליה ברכה זו בדיעבד, אכן הני סופגניות לפי מאי דנקטינן שאינם פת, הרי הם כמעשה קדירה ותבשיל שגם בקביעות סעודה אין מברכים עליהם המוציא (וכמו שפסק המשנ"ב שם סקע"ז) וא"כ אין להם להפטר בהמוציא. - והביא שם דכן העיר הגר"ל שטיגמן זצ"ל. ויעוי' חיי אדם (כלל נ"ח סעי' א') שפסק להדיא דאין המוציא פטור תבשיל של אחד מחמשת מיני דגן, ושם בנשמת אדם הוכיח כן מהרמב"ם (פ"ח ה"א), וכמו"ל יוקשה דאם סמכו על מה שברכת המוציא פטרת מזונות מה הועילו בזה, הרי גם ברכת מזונות פטרת בדיעבד המוציא, וא"כ איך שיהגה מהני ליה ברכתו לשיטה אחת לכתחילה ולשיטה אחת בדיעבד - אמנם הנוהג כעיצה הנ"ל מפיך נפשיה מפלוגתא ויצא יד"ח כל השיטות לכתחילה. עכת"ד, ויעוי'ש מש"כ בזה עוד.

(שמ"ד) לפי שבדרך כלל עדין ניכר לכל שתפוחי אדמה הם ולפיכך לא נשתנה ברכתן - יעוי' משנ"ב סי' ר"ב סק"מ, וכ"פ הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' ש"כ, וב'זוהא הברכה' בשמו בעמ' 239, והגר"ש אלישיב זצ"ל ב'קובץ תשובות' ח"ג סי' ל"ב. - אמנם בסידור העיב"ץ בדיני ברכה"נ (א' קס"ה) כתב דאם עשאה תבשיל מברך שהכל, וכע"ז בדרך החיים.

(שמ"ה) ודבר זה הוא חיוב גמור מדינא דגמ' (מגילה כח). ונפסק ברמב"ם (פ"א מתפילה ה"ו) ובשו"ע (קנ"א א') "בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהן קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה". ולדעת היראים סמ"ג וסמ"ק הוי מצות עשה מדאורייתא של 'ומקדשי תיראו'. ובחפץ חיים בפתחה לספר (עש"י, עשה ז' בבמ"ח סק"ח) פסק כהני ראשונים דאף בזמן הזה יש מצות מורא מקדש

מדאורייתא בביהמ"ד, (וכמו"ל בספר המצות שהוציא בסוף ימיו הביא מצו"ע דמקדש תיראו על בתי כנסיות ובתי מדרשות כמצוה דאורייתא לכל דבר יעוי"ש מצוה י"ח, וכתב שם להזהר בהם משחוק והיתול ושיחה בטילה וקדושתם חמורה מאוד יעוי"ש), וכן נראה מד' החיי אדם (כלל י"ז ו') דס"ל כן להלכה (וכ"ה בבן איש חי שנה א' פ' ויקרא אות א', ובספר לחמי תודה למהר"י בסאן זיע"א שפסקו כן להלכה). (ובכל פעם ופעם שנמנע משיחה בטילה

בביהמ"ד ובביהכ"ס ראוי לו לכוון לקיים ולצאת יד"ח מצוה מדאורייתא של 'ומקדשי תיראו' לדעת כל הני פוסקים). ועכ"פ לבו"ע הוי איסור גמור מדינא. - ובמשנ"ב (קנ"א סק"ב) הביא מהפמ"ג דאפילו שיחת חולין לצורך פרנסה אסורה בביהכ"ס (ויל"ג אי כוונתו דוקא פרנסה משום דהוי כ'עסק גדול' א"ו"ד ה"ה אפילו כל דיבורי חול אע"פ שהם לצורך ואינם בכלל 'דברים בטלים' יהיו אסורים בביהכ"ס) (ויעוי' במסגרת השלח"ן שעל קיצושו"ע

סי' י"ג סק"א דיש להתיר להלומדים לדבר בדברים הנצרכים כדי שלא יתבטלו מלימודם במה שיצטרכו בכל פעם לצאת חוצה). וכ"פ הגר"ש דבליצקי זצ"ל - 'שומע ומוסיף' בין המצרים (התשע"ז) עמ' כ"ג-כ"ה).

ובמג"א סי' קנ"א סק"ג ובמשנ"ב שם סק"י הביאו מ'ס' הכוונות דהאריז"ל היה נזהר מאוד שלא לדבר בביהמ"ד אפילו דברי מוסר ותשובה (רק תפילות) פן ימשך ממנו דברי חול. ויעוי' בקונטרס 'יון מצולה' (הובא בספר 'קדושת בית הכנסת ובית המדרש' ע' ז') דתירא מעט מזער מהצרות שעברו אחינו בית ישראל בגזירות ת"ח-ת"י ושם כתב שנהרגו מאות אלפים במיתות משונות ואכזריות שלא שמעתם און ולא עלו במחשבה... ולא היתה מיתה משונה בעולם שלא עשו להם, וכל ד' מיתות ב'ד'. וכך היו עושים לכל קהילה וקהילה שהיו מגיעים אליה,

ערב שבת חנוכה

רלו. הנוסע מביתו ל"שבת חנוכה" דין הדלקתו בערב שבת ובמוצ"ש נתבאר לעיל דינים ע"ז ע"ח.

ולח. מן הנכון שיכינו הנרות קודם השבת כדי שיהי' מוכן תכף אחר התפילה במוצש"ק להדליק (יעוי' משנ"ב תרע"ב ססק"א וכ"ה בלוח ארץ ישראל).

הדלקת נרות חנוכה בער"ש

רלט. אם מדליק הרבה זמן קודם שקיעת החמה, נכון לכתחילה כשאפשר לו שיתפלל מנחה תחילה ורק אח"כ ידליק הנרות ^(שמו) (משנ"ב תרע"ט סק"ב ושעה"צ סק"ז). וי"א דאם אין לו מנין קודם ההדלקה, לא יתפלל ביחידות בשביל כך, אלא יתפלל מנחה בציבור לאחר ההדלקה (כף החיים תרע"א סקע"ט בשם קיצור השל"ה וכ"ד הגר"י‏ש אלישיב זצ"ל - 'חשוקי חמד' חנוכה הנדמ"ח ע' קל"ה. - ולכאו' כ"ה משמעות השעה"צ דכתב "כשאפשר לו").

רמ. צריך ליתן שמן בנר כדי שיעור שידלק חצי שעה אחר צאה"כ (משנ"ב תרע"ט סק"ב).

רמא. גם בער"ש אין להדליק נר חנוכה אלא אחר זמן פלג המנחה (מג"א תרע"ט סק"ב ומשנ"ב שם) (ובמשנ"ב סי' רס"ג סקי"ט הביא דדעת הלבוש והגר"א דפלג המנחה הוא שעה ורביע לפני השקיעה הנראית (שעות זמניות) וכך נקטו להלכה הערוך השלחן (רס"א ס"י) ואגר"מ (ח"ד סי' ס"ב ד"ה אף). (וזהו זמן פלג המנחה המפורסם בלוחות) ^(שמו) ^(שמח). ולאחר פלג המנחה יכול להדליק נר חנוכה מיד אפי' אם את נר השבת

ⴌ ————— ⴎ

ואת הס"ת קרעו לקרעים ועשו מהם שקים, ונעלים לרגליהם, ואת הרצועות של התפילין כרכו מסביב לרגליהם, והשליכו בראש כל חוצות את הבתים של התפילין, ומשאר ספרי הקודש עשו גשרים ברחובותיהם, אשר כל השומע תיצלנה אוזניו משמוע. ובאחד המקומות, מרוב ששחטו שם יהודים, נהפכו מי הנהר לצבע אדום, ועשרות אלפי יהודים מתו מרעב ודבר ומגפות ב"מ... התקיים בהם הקללות שבתורה 'ובבוקר תאמר מי יתן ערב'. והפסוק 'גם כל חולי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת', וכהנה צרות רעות ורבות. עכת"ד. - ובקונטרס ש"י למורא (דף כ"ה ודף ע') הביא ידידע שהגאון בעל תוספות יו"ט זיע"א התענה וביקש רחמים שיודיעו משמים מה זה ועל מה זה נענשו כלל ישראל בעונשים קשים ומרים כאלו, ונגזרה גזירת חרב ואובדן על רבבות אלפי ישראל? והשיבו לו בחלום, **כי הגזירה באה מחמת שמזלזלין בקדושת ביהכנ"ס וביהמ"ד, ומדברים דיבורי חול בביהמ"ד, ועל ידי שדיברו בביהכנ"ס וביהמ"ד פגמו באות וא"ו של 'דבור' ונעשה 'דבר'**, ב"מ. וכשנודע לו כל זאת, תיקן התיוו"ט לעשות 'מי שברך' למי שאינו מדבר בשעת התפילה. והיה מעורר ומזהיר הרבה את חומר האיסור לאלו המדברים בביהכנ"ס וביהמ"ד עכ"ד.

ובעת השואה הנוראה כאשר עלה הצורך מאשכנז ימ"ש והכרית ר"ל כשליש מהעם היהודי במדינות אירופה הי"ד, ובחסדי ה' אשר הותר לנו לפליטה, ואילו למדינות יהדות ספרד לא הצליח הצורך לבצע את זממו, ואמר אז כ"ק האדמו"ר מגור זצ"ל בעל אמרי אמת, **שעמדה להם ליהדות ספרד להינצל מן הגזירה בזכות ששמרו מאד על קדושת בתי הכנסת ולא היו משיחין בשעת התפילה**, ורמז לזה כדכתיב 'ה' ילחם לכן ואתם תחרישון" - אימתי 'ה' ילחם לכם" בזמן ש"אתם תחרישון" שאין אתם משיחין בשעת התפלה, ואז אתם יכולים להיות בטוחים שה' ילחם לכם (הובא בקונטרס 'קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות', ובתשובות והנהגות ח"א סי' קצ"ז, וב"טעם ודעת" על התורה).

והגר"א זיע"א כתב באגרתו: **"וכל כף הקלע הכל בהבל פיו של דברים בטלים, ועל כל דיבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו. וכל זה בדברים יתרים אבל בדברים האסורים, כגון לשון הרע וליצנות ושבועות ונדרים ומחלוקת וקללות, ובפרט בבית הכנסת ובשבת ויום טוב, על אלו צריך לירד לשאול למטה הרבה מאוד, ואי אפשר לשער גודל היסורין והצרות שסובל בשביל דיבור אחד, ולא נאבד אפילו דיבור אחד שלא נכתב" עכ"ל**.

ובדרשות החתם סופר (ח"ב עמ' ש"ט ע"ב) כתב ...”הקב"ה ברחמיו וחסדיו השאיר לנו מקדש מעט בתי כנסיות ובתי מדרשות, אם אנו נוהגים בהם קדש, אזי... התפלות נשתלחות לשער השמים, אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ח"ו ומדברים בהם דברים בטלים, וההבל של דברים בטלים הוא טמא ומתלבש בו שר של חו"ל והוא גם הוא נעשה בעל הבית בבית הכנסת ר"ל ומקבל התפילות ומכניסם אל החיצונים והו"ל כעובד ע"ז" עכ"ל.

ובמשנ"ב קנ"א סק"ב כתב "ובזוה"פ פ' ויקהל הפליג מאוד בגודל העון הזה. וכל שכן שיש לזיזר בביהכ"נ וביביהמ"ד מעון דיבורים אסורים, כגון לשה"ר ורכילות ומחלוקת וקטטות כי מלבד שהם עונות חמורים מאוד, עוד יגדל העון יותר במקום קדוש כי הוא מזלזל בכבוד השכינה ואינו דומה החוטא בינו לבין עצמו לחוטא בפלטיין של מלך לפני המלך" עכ"ל.

[ומה שנופץ בכמה מקומות להתיר לדבר שיחה בטילה וכיוצ"ב בביהכ"נ וביביהמ"ד משום ה'טענה' שבנו את בית הכנסת ובית המדרש 'על תנאי', טענה זו בטעות יסודה, דשיחה בטילה שחוק וכיוצ"ב הם בכלל 'קלות ראש' (כמש"כ השו"ע קנ"א א') **ועל דברים שיש בהם 'קלות ראש' לכו"ע לא מהני תנאי כלל וכלל** (כדיעוי' שו"ע קנ"א י"א ושעה"צ שם אות כ' וביאה"ל סו"ה אבל בישבו וכמו"כ בביאה"ל שם סו"ה אבל בבתי כנסיות) וכמו"כ אף גבי תלמידי חכמים דהותר להם (קנ"א א' ומשנ"ב שם) לאכול ולשתות ולישן בבתי כנסיות ובתי מדרשות אם לומדים בהם (לשו"ע מדוחק ולרמ"א אף שלא מדוחק) כתב המשנ"ב (שם סק"ו) דלעשות קפנדריא או ליכנס בהם מחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים... וכל שכן שחוק והיתול ושיחה בטילה אסורים דאטו תלמיד חכם אינו מוזהר על מורא המקדש].

וביותר חמור הדבר, המדבר בשעת התפילה דכתב השו"ע (קכ"ד ז') ”לא ישיח שיחת חולין בשעה שש"ץ חוזר התפילה, ואם שח הוא חוטא וגדול עוונו מנשוא וגוערים בו”. - וכבר האירו דזהו המקום היחיד שהשו"ע מזכיר לשון זו ד"גדול עווננו מנשוא" שהוזכרה בתורה **לגבי רצח**!!! כשקין רצח את הבל אחיו (בראשית ד' ג').

ובס' 'תוכחת חיים' להגר"ח פלאגי זיע"א (ח"ב פ' תרומה) כתב ...”ע"י שנוהג קדושה בביהכ"נ זוכה שה' שומע תפילתו ומצילו מיד האויב שלא יעשה בו כליה” (כמש"כ הרד"ק עה"פ ביחזקאל י"א ט"ו). ובסו"ד הביא ד"מ **מי שזהר שלא לדבר בביהכ"נ שיחה בטלה בחיים חיותו יראה זרע ויארין ימים וחפץ ד' בידו יצליח ולא ימות לשחת ולא יחסר לחמו... וכי לאחר מותו תנוח נפשו בקבר... לבטח, ואינה לרקבים גופו ועצמותיו... כי אף בשרו ישכון לבטח שלא ירקב בקבר ואפי' במיתתו קרוי חי והריהו בחיים”**. עכ"ל.

והוה עובדא ביהודי שנתגלתה אצלו מחלה קשה ל"ע ובצר לו פנה אל רבו הגה"צ רבי אביגדור מילר זצ"ל ובא להתחנן על נפשו שיתפלל עליו שיושע. שאלו הרב האם הוא מתפלל בביהכ"נ אשר שם משוחחים בעת התפילה? והשיבו לו כן. אמר לו הרב, אם כן אין לי תקנה למחלתך, מאחר ומבואר בזוהר ובספרים הקדושים שבביהכ"נ אשר מדברים בו בשעת התפילה, התפילה נשארת כאן ואינה עולה למעלה, וא"כ כל התפילות שלך אינן עולות למעלה. התלמיד העתיק את תפילתו לביהכ"נ אחר אשר לא משוחחים בו בעת התפילה ונתרפא (חשוקי חמד חנוכה ע' ער"ד). - ובאחד מבתי הכנסיות של חניכי הישיבות היה יהודי שנחלה במחלה קשה ר"ל, ומצבו היה מסוכן מאוד, והרופאים אמרו נואש לחייו, נכנסו להגרא"ל שטינמן זצ"ל ושאלוהו מה ניתן לעשות בכדי שהחולה יבירא ויארין ימים, ענה להם שכל המתפללים באותו ביהכ"נ יקבלו על עצמם שלא לדבר מתחילת התפילה ועד סופה. וכן עשו ומה רבו מעשיך ה' רופא כל בשר ריפא את החולה (קונטרס 'זנו כבוד לה'). וכן כתב הגרא"ל זצ"ל במכתבו בתו"ד (משנת התשס"ז הובא בגליון כאל תערוג 229) ”לכ' עדת ישראל אשר ב... ד' עליכם יהי', שמעתי על האסונות שפקדו במקומכם ר"ל, ואתם חושבים לנכון שיש בודאי צורך להתחזק יותר ביראת שמים, כמובן אין אתנו יודע עד מה, ועלינו להתחזק בכל הענינים, אבל מה שיש להניח מאוד ליזרר בדברים שבין אדם לחבירו שזה מאוד חמור ... ומאוד להזהר מלדבר דברי חול בבהכנ"ס ובפרט בשבת”. - וכע"ז אירע באחד מבתי הכנסת בבני ברק, אדם צעיר בריא וחסון קיבל דום לב רח"ל ל"ע ואיבד את ההכרה, לאחר ג' ימים ששכב ללא הכרה וסכנת חיים גדולה נשקפה לחייו, וכבר הנהלת בתי החולים ביקשה מהמשפחה לתרום את אבריו רח"ל, נכנס אחד מהמתפללים להגר"ש דבליצקי זצ"ל ושאלו מה ניתן לעשות כדי להציל חייו של יהודי זה, ונעה לו, שכל באי בית הכנסת יקבלו על עצמם שלא לדבר בתוך בית הכנסת דברים בטלים מתחילת התפילה ועד סופה, ויחתמו על כך בדף, ויתלוהו בבית הכנסת למען יזכרו וישמרו, ועי' כך מובטח שיהודי זה יצא מאפילה לאור גדול, וכך הוה, החתימו את באי בית הכנסת ותלו זאת על דלת בית הכנסת, ולאחר זמן קצר התעורר החולה ושב להכרתו ויצא מאפילה לאורה. - וכע"ז כתב בעל השומרי אמונים (ח"ב ע' רנ"ה, הובא בקונטרס קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות) **וגדולה מדה טובה פי חמש מאות בכמות ואיכות וממהרת לבוא, ולכן כל יחיד ויחיד, ביהכנ"ס וביהמ"ד וקהילה, שמקבלים לא להשיח בביהכנ"ס וביהמ"ד, זוכים לישועות נוראות ברוחניות וגשמיות, להם לבניהם ולבני משפחתם ובני קהילתם, בתמידות וברציפות לאורך ימים ושנים רבות, עכ"ל**.

ובספר חרדים (פ"ט אות י"ט) מנה מצוה זו דמקדשי תיראו בכלל מצוות עשה מדאורייתא התלויות בלב, ומיניה ילפנין דעיקר חיוב מצות עשה זו היא על הלב, שאדם ירגיש בליבו פחד ומורא השכינה בשעה שנמצא בבית הכנסת ובבית המדרש, ומתוך כך יזהר בכל הדינים הנוהגים בבית המדרש - וכ"ה בשל"ה הק' (שער האותיות אות ק' קדושה ע' רס"ז) שכ' כמה מצוות התלויות במח ובלב, ואחד מהם מורא מקדש, זל"ש "ועתה בעוונותינו שאין ביהמ"ק, **יחקוק בלבו** מורא ביהכ"נ ולא ידבר שום שיחה בביהכ"נ אפילו שלא בשעת פסוקי דזמרה וקריאת שמע וברכותיה והתפלה" עכ"ל. וכל הבא ליטרה מסייעין בידו.

(שמו) דאי לאו הכי נראה קצת כתרתי דסתרתי, דהא מכיון שמדליק בעוד היום גדול על כרחך סומך על הקולא דמפלג ולמעלה נוכל להשוותו כמו לילה, וא"כ איך יתפלל אח"כ מנחה (שעה"צ שם ז' מפרמ"ג).

(שמו) ובטעם הדבר שבערב שבת אפשר להקדים ולהדליק ולברך 'וצוונו' על נרות החנוכה לכתחילה מפלג המנחה, יעוי' שו"ת חתם סופר (ח"ו סי' ז'), דכתב דהוא משום דחנוכה הלא אי אפשר אפ"כ שיהיה שבת, וא"כ חשמונאים שתיקנו הדלקת נר חנוכה, מעיקרא הכי תיקנו להיות זמן הדלקתו בער"ש קודם לילה, ושפיר שייך לברך וציונו, שהרי מהתקנים כך ציוו מעיקרא, ע"כ.

מדליק רק סמוך יותר לשקיעה (כן משמע מסתימת ל' הרמ"א תרע"ט א' שכתב "מדליקין בעוד היום גדול" ולא חילק דזהו דווקא אם מדליק נר שבת מוקדם לאחר פלג המנחה יעו"ש. וכ"מ מהמג"א ומשנ"ב שם סק"ב דכל הזמן שמפלג המנחה שוה להדלקה דלא חילקו בזה). וי"א דמה שיכול להדליק נר חנוכה מיד לאחר פלג המנחה היינו דוקא אם בדעתו להדליק נר של שבת סמוך אחרי הדלקת נרות חנוכה, אכן אם אין בדעתו להדליק נר שבת עד כרבע שעה או כעשרים דק' קודם שקיעה, לכתחילה יש להחמיר שלא ידליק נר חנוכה בתחילת זמן פלג המנחה (יעו"ש 'שבלי הלקט' סי' קפ"ה דכתב בתו"ד "מצאתי בתשובות הגאונים ז"ל ... ודאי אורח ארעא לאדלוקי דחנוכה ברישא והדר לאדלוקי של שבת למהוי ברכה קרוב לקיבול שבת" עכ"ל. וביאור הד' דהרי בשאר ימות חנוכה הדלקה בזמן 'פלג המנחה' הוא רק בדיעבד, דזמן ההדלקה הוא בשקיעה או בצאת הכוכבים, אלא שבערב שבת כיון דלא אפשר להדליק בשקיעה משום איסור שבת, על כן תקנו דמדליקים קודם לכן, אכן כל ההדלקה הוא משום ובעבור הלילה שאחר כן, על כן מסתבר שצריך להדליק כמה שאפשר סמוך ללילה, ולפיכך אם מקבל שבת לאחר פלג המנחה אזי אצלו הזמן הסמוך ביותר ללילה האפשרי להדלקה הוא מיד לאחר פלג המנחה כיון דמיד אח"כ מקבל שבת, אמנם המקבל שבת רק סמוך לשקיעה, אמאי יותר לו להדליק נר חנוכה לאחר פלג הרי הדלקה זו היא משום הלילה ועתה אינו סמוך ללילה כלל. — יעו"ש 'אגר"מ או"ח ח"ד סי' ס"ב ד"ה 'ואף' שכ' שם בקצרה דלא מסתבר שתקנו חז"ל שאפשר להדליק נר חנוכה בעוד היום גדול גם כשבדעתו לעשות אח"כ עוד מלאכות הרבה. וכ"ה ב'הלכות חג בחג' עמ' ס"ה). ומ"מ אף לדעה זו כיון שלא נמצא דין זה בפוסקים, בדיעבד אם הדליק נר חנוכה בתחילת פלג המנחה, ומדליק נר שבת סמוך יותר לשקיעה, אי"צ לכבות הנר חנוכה ולהדליקו שנית סמוך להדלקת נר שבת (אגרות משה שם). ומ"מ אין שום צורך ושום מעלה לאחר הדלקת נר שבת בשביל נר חנוכה (אגר"מ שם. ומצינו שרבים מגדולי ישראל נהגו להדליק סמוך ונראה לאחר פלג המנחה נר חנוכה ולאחריו נר שבת, יעו"ש ספר 'מועדים וזמנים' ח"ח ע' ל"ז שהגרי"ז זצ"ל נהג להדליק נר שבת 40 דקות לפני השקיעה, ובשעה זו ג"כ הדליק נר חנוכה. וכתב שם שכך ראה אצל הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. - והגר"ש דבליצקי זצ"ל נהג להדליק נרות שבת כל שבוע שלשת רבעי השעה קודם השקיעה, וכן נהג בשבת זו, ונרות חנוכה הדליק כשעה לפני השקיעה בזמן 'פלג המנחה'). וי"א דבכל אופן יאחר הדלקת נרות חנוכה כעשרים דק' קודם השקיעה (ומיד אח"כ ידליק נרות שבת), ועכ"פ ידליק לא לפני חצי שעה הסמוכה לשקיעה (יעו"ש חמד משה סו"ס תרע"ט דכ' ד"יש לנהוג לאחר ההדלקה בכל מה דאפשר", וכע"ז ב'מור וקציעה' סי' תרע"ג יעו"ש. ^(שם) וכן הוא בפסקי הגר"א זיע"א תרע"ט "אין מקדימין להדליק נר חנוכה בעוד היום גדול, אלא מדליקין כשעת שאר הימים ... אבל לא הרבה קודם [השקיעה] דלא כמשמעות הרמ"א ז"ל שמקדימין הרבה". עכ"ל. וכ"מ במאירי שבת כג: ד"ה 'נר שבת' לפי ה'יש מפרשים' יעו"ש). ועכ"פ בכל אופן שנוהג יזהר מאוד שלא להגיע לחשש חילול שבת ח"ו.

רמב. מדליקים נר חנוכה תחילה ואח"כ נר שבת ^(ש) (שו"ע תרע"ט א'). רמג. איש שהדליק נר שבת ולא קיבל שבת במחשבתו יכול להדליק אח"כ נר חנוכה ^(שנא). אבל אשה שהדליקה נר שבת שוב לא תדליק נר חנוכה (משום דהמנהג הוא דהאשה מקבלת שבת בהדלקתה) אלא תאמר לאחר להדליק, והוא יברך "להדליק נר חנוכה" בשבילה, אבל ברכת שעשה נסים ושהחיינו (ביום הראשון) יכולה בעצמה לברך (דלא גרע מרואה נרות אצל אחרים) (משנ"ב תרע"ט סק"א ושעה"צ שם אות ג').

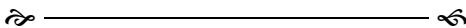
רמד. לכתחילה תדליק האשה נרות שבת אחר שגמר הבעל להדליק כל הנרות של חנוכה (הגר"מ פיינשטיין זצ"ל ^(שנב)). אמנם אם זה בליל ז' או ח' שיש הרבה נרות והאשה רוצה למהר מחמת הזמן, יכולה להדליק אחר שהדליק הבעל נר אחד בלבד (בן איש חי פרשת וישב אות כ'). רמה. אם כבו הנרות ועדין לא נכנסה שבת, לדעת השו"ע (תרע"ג ב') אי"צ לחזור ולהדליק ^(שנב). ואם רוצה להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה, לא יברך עליה (רמ"א שם). מאידך לדעת הט"ז (שם סק"ט) קודם קבלת שבת שיש עדיין היתר להדליק מחוייב לחזור ולהדליק ובלוי ברכה. (ובמור וקציעה כתב ד"אי לא קבלה לשבת, חוזר ומדליק אפי' בברכה דאכתי לא מידי עבד"). ולמעשה כתבו האחרונים דאם עדין לא נכנסה שבת ראוי להחמיר לחזור ולהדליקם בלא ברכה. ועל כן אם המדליק עדין לא קיבל שבת, ידליק בעצמו, ואם כבר קיבל שבת בעצמו, מותר לו לומר לחבירו שידליקם (פמ"ג תרע"ג מ"ז ס"ק ט' וא"א ס"ק י"ב ומשנ"ב שם סקכ"ז, ושעה"צ שם אות ל"ב).

◊ בלקט יושר (ע' 153) הביא שרבו התרומות הדשן בהדלקת ער"ש (לא שר 'מעוז צור' לאחר אמירת הנרות הללו כמנהגו כל יום אלא) "אמר הזמר 'מעוז צור ישועתי' בליל שבת על השלחן עם שאר מזמורים". עכ"ל.

שבת חנוכה

רמו. דעת שו"ע (ע"ר ב') דאין אומרים פרק 'במה מדליקין' בשבת חנוכה (מפני שזוכר בה פסול שמנים שהם אסורים בשבת ולא בחנוכה - משנ"ב סק"ד) ודעת רמ"א (שם) דאומרים.

◊ בסעודת שבת של חנוכה (וכ"ש אם חל בו ר"ח) ירבה בסעודה יותר מבשאר שבתות השנה משום פרסומי ניסא (בן איש חי שנה א' פ' וישב אות כ"ח).

וכך מבאר באגר"מ או"ח ח"ד סי' ס"ב ד"ה ואף יעו"ש.

(שמח) ויש פוסקים שסוברים דפלג המנחה הוא שעה ורביעי זמנית קודם צאת הכוכבים, והמחמירים כדעה זו (משנ"ב תרע"ב סק"ג ותרע"ט סק"ב, וכ"ה במשנ"ב רס"ג סק"ט בדעת המחבר) זמן זה יוצא בארץ ישראל בין 35 ל-40 דקות קודם זמן השקיעה [דלחזו"א וכף החיים (סימן רס"א ססק"א) דצאת הכוכבים הוא כ-40 דקות לאחר השקיעה, לפי"ז למחמירים דהוא שעה ורביעי קודם צאה"כ, פלג המנחה בא"י הוא 35 דקות לפני השקיעה, ואין להדליק קודם לכן אפי' בע"ש. - אמנם בשם החזו"א אמרו שלפעמים הקל בשעת הצורך להחשיב צאת הכוכבים 35 דקות אחרי השקיעה (אפי' בדאורייתא וכ"ש בחנוכה דרבנן) ולפי"ז פלג המנחה הוא 40 דקות קודם השקיעה, והוא זמן הדלקת נרות למנהג ירושלים, ואז אפשר להדליק נר חנוכה].

(שמט) ויעו"ש עוד פמ"ג תרע"ג מ"ז סק"ט דכ' שם לדעת הט"ז (שם סק"ט) ד"חז"ל לא תקנו אלא להדליק בערב שבת קודם בין השמשות מעט זמן מה, לא בעוד יום גדול, דלא הוי כלל זמן מצוה. אכן יעו"ש דלדעת השו"ע מפלג המנחה שפיר הוי זמן הדלקה לכתחילה.

(שנ) כדי לצאת דעת היש אומרים דסבירא להו דאי ידליק של שבת תחילה, קיבל שבת ואיתסר להו במלאכה - משנ"ב שם סק"א. ובבן איש חי פ' וישב סעי' כ' כתב שיש בדבר זה טעם ע"פ הסוד וכ"ה בכף החיים תרע"ה סק"ב.

(שנא) דרוב הפוסקים סוברים דלא תליא קבלת שבת בהדלקת הנר (משנ"ב סק"א).

(שנב) 'שמעתתא דמשה', שמועות משה ע' תע"ה מ'מועדי ישרודן' פ"א הערה 122.

(שנג) דהדלקה עושה מצוה, וכיון שהדליק יתיב קיים המצוה. ומקורו בתרומת הדשן סי' ק"ב דביאר דאע"פ שעיקר קיום מצות נר חנוכה אינה בשעת הדלקה מבעוד יום, אלא בשהיו הדלקה לאחר חשיכה וא"כ ה' אפ"ל דאם כבתה קודם התחלת קיום המצוה צריך להדליק שנית, אכן מדמברכין מבעוד יום 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר חנוכה', אפי' דאכתי ליכא מצוה, ע"כ היינו טעמא דמשום דא"א בעינן אחר חשיבא הכשר מצוה דעל כן מברכין עליה. ולהכי נמי אי כבתה אין צריך לחזור ולהדליק שהרי כבר הותחלה המצוה בהכשר. עכת"ד. והו"ד בקיצור במשנ"ב שם סק"כ.

משחק בסביבון בשבת קודש

רמז. מותר לשחק בשבת בסביבון ע"ג השלחן (אף לבני ספרד). אכן אסור לשחק בו ע"ג קרקע שאינה מרוצפת (אפי' בתוך הבית) או בחצר אפי' ע"ג קרקע מרוצפת. ולשחק בו בתוך הבית ע"ג קרקע מרוצפת יעו"י הערה (שנ"ה). ויש הסובר דלבני ספרד טוב להזהר שלא לשחק ולטלטל סביבון בשבת כלל, אכן לילד עד י"ג שנה יש להתיר (ולבני אשכנז מותר אף לגדולים) (הגר"ב צ"א אבא שאול זצ"ל אור לציון ח"ב פכ"ו דין ח' עמ' רט"ז) (שנ"ה).

רמח. אסור לשחק בשבת בסביבון באופן שע"י שיפול הסביבון בצד מסוים, יזכו המשחקים בחפץ כל שהוא (כמבואר ברמ"א סי' שכ"ב סעי' ו', שאסור להפיל גורלות בשבת), ואעפ"כ אין הסביבון נחשב ל'מוקצה' משום 'כלי שמלאכתו לאיסור' (מכיון שהרגילות היא בדרך כלל לשחק בו סתם, נמצא שרוב תשמישו הוא צורך היתר) (הגר"נ קרליץ זצ"ל ע"י הגרי"א דינר שליט"א - 'והגית' עמ' 226 ובחוט שני ר"ה יו"כ עמ' ד"ש).

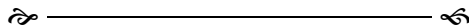

רמט. בשבת קדש שמוציאין שני ספרי תורה, ומחזיק אחד מהאנשים ס"ת ע"י הבימה עד שיגיע זמן קריאת המפטיר, יזהר האוחז את הספר להתרחק קצת מן הצד כדי שלא יחזיק את הספר אחורי הקוראים בתורה (משנ"ב קמ"ז סק"ט).

הדלקת נרות חנוכה במוצ"ש

רנ. "במוצאי שבת חנוכה מזדרזין מאוד להתפלל מעריב במוקדם האפשרי כדי שלא יעבור זמן ההדלקה" (מעשה רב אות רל"ז. ולדעת הרמב"ם לאחר חצי שעה אינו מדליק כלל, ודעת הגר"א במעשה רב אות רל"ו דאם עבר חצי שעה מזמן כלות רגל מן השוק שוב אינו יכול לברך, ואע"ג דאנן קי"ל דאף לאחר חצי שעה מדליק ומברך, מ"מ לכתחילה יש להזדרז בזה, ויעו"י עוד משנ"ב תרע"ב ססק"א). (ובלוח ארץ ישראל כתב דמתפללים 23 דקות לאחר השקיעה (שנ"ה)), אכן הנוהגים כדעה א' המובאת להלן בדין הסמוך אין מקדימים את זמן תפילת ערבית מכל שאר מוצ"ש (שנ"ה).

רנא. מי שנוהג בכל מוצ"ש שלא לעשות מלאכה עד זמן ר"ת, אף במוצ"ש זו לא ישנה ממנהגו, וידליק נרות חנוכה רק לאחר זמן ר"ת (שנ"ה) (כן נהגו הגר"ח מבריסק זצ"ל ובנו הגרי"ז זצ"ל, אע"פ שהגרי"ז זצ"ל הקפיד מאוד על הדלקה בתחילת השקיעה (שנ"ה) - תשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ב אות ו' (שס"ד) וכ"ד הגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' ע' קל"ה והגר"מ פיינשטיין זצ"ל דראוי לכל בן תורה וירא שמים שלא להדליק נרות חנוכה לפני 72 דקות לאחר השקיעה (שס"א) וכ"ד הגר"ש דבליצקי זצ"ל - שומע ומוסיף התשע"ז בסוף הספר הערה 35 (שס"ב). וכ"ד הגר"נ קרליץ - 'חוט שני' חנוכה עמ' שי"ח. ובספר 'אורות חיים' [להאזן רבי חיים דרוק זצ"ל] הביא יותר משלשים ראשונים, והרבה אחרונים דס"ל כר"ת, ולכן מסיק להחמיר בספיקא דאורייתא - 'מועדים וזמנים' ח"ב סי' קנ"ה). וי"א דהנוהגים בכל מוצ"ש להחמיר שלא להבדיל ולא לעשות מלאכה עד זמן צאת השבת לר"ת בתורת חומרא ולא מעיקר הדין, במוצ"ש חנוכה מדקדקין להדליק הנרות קודם זמן זה (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, והיה רגיל לספר עד כמה נזדרזו גדולי ירושלם להדליק נר חנוכה מיד במוצ"ש - 'הליכות שלמה' ע' שי"א ושם הערה 69, וכ"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' ע"ה וב'פניני חנוכה' ע' קנ"ה, ויבלחט"א הגר"ח קניבסקי שליט"א - ספר 'חנוכה הלכות ומנהגים' ע' קכ"א, וכן מטו משמיה דהבית הלוי דנהג כן (שס"ג) (שס"ד). ועכ"פ יש ליזהר שלא להקדים ההדלקה קודם זמן צאה"כ (ביאה"ל סי' רצ"ג ד"ה ג' כוכבים).

(שנ"ה) יעו"י שו"ע סי' ש"ח סעיף מ"ה דאסור לשחק בכדור בשבת וביו"ט ושם במשנ"ב ס"ק קנ"ז כתב דהוא משום "שאינן שם כלי עליו מחמת שראוי לשחוק בו, והוי כאבן שהוא מוקצה מגופו ואפי' בטלטול בעלמא אסור לדעה זו". מאידך הרמ"א שם התיר. וביארו במשנ"ב שם דאפשר דטעמם דכיון דעשוי לך ומיוחד לזה בתמידות לא שייך בו שם מוקצה. - ולפי"ז לבני ספרד יש להזהר שלא לטלטל ולשחק בכדור וה"ה בשאר משחקים בשבת ובכללם סביבון. אכן בספר שבות יצחק מוקצה פ"ה עמ' ע"ט הביא מהגרי"ש אלישיב זצ"ל דלא אסר השו"ע לטלטל כדור אלא באבן או עץ שהיכנס למשחק ע"י יחוד או מעשה כל דהו דבזה אין די בשימוש למשחק להחשיבם כלי בכך, משא"כ במשחק שיוצר מתחילה למשחק כיון שנעשה בו מעשה רב נחשב כלי. ולפי"ז בזמננו שמיצרים כדורים מיוחדים לשם משחק מותר לשחק בהם אפי' לבני ספרד. ובכללם בסביבון. וכ"ה בשבת הלוי ח"ט סי' ע"ח דכדורים בזמן הזה שנעשו לשם משחק פשיטא דתורת כלי עליהם ואין עליהם תורת מוקצה. וכ"ה בשמירת שבת כהלכתה (ח"א פרק ט"ז הערה י"ח עמ' רל"ג) מהגר"א נבנצל שליט"א ששמע מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהואיל והכדורים מיוצרים ככלים מעשה אומן, - גם לבני ספרד אינם מוקצה. וה"ה גבי סביבון. וכ"ג דעת הגר"ע יוסף זצ"ל (עכ"פ גבי שאר צעצועים שאינם כדור) יעו"י שו"ת יחוד דעת ח"ב סי' נ"ה ובשו"ת יביע אומר ח"ז סי' ל"ט. (ויעו"י ילקוט יוסף (ח"ט שבת ב' עמ' שצ"א) דהקל בשאר צעצועים (מכר כדור) בקטנים, וגם שמותר ליתן לקטן לשחק בהם יעו"י ש). אמנם כל זה כשמשתח באופן דליכא חשש דאשווי גומות וכגון כשמשתח ע"ג השלחן וכיוצא ב, אמנם כשמשתח על גבי קרקע עולם לכו"ע אסור משום חשש אשווי גומות (משנ"ב סי' ס"ק קנ"ח). ויעו"י עוד משנ"ב של"ח סק"כ דאסור לשחק ע"ג קרקע אפי' מרוצפת דגזרינן אטו קרקע שאינה מרוצפת. - אכן יעו"י ביאה"ל סי' של"ז - ב' ד"ה 'ויש' דכ' דכשכל בתי העיר או רובם מרוצפים לא גזרינן מרוצף אטו שאינו מרוצף (וכע"ז שעה"צ שם אות י"ז) - וכתב כן לענין כיבוד הבית בשבת, ולכאורה ה"ה במשחק בכדור ובסביבון. וכע"ז בשבת הלוי שם וכ"ה בשמירת שבת כהלכתה שם דין ו'. ועל כן בזמננו שכל הבתים מרוצפים - בתוך הבית ליכא למיגזר כלל, אכן בחצרות דיתכן דרובם או מחציתם אינם מרוצפים, שפיר אכתי גזרינן אף במרוצף אטו שאינו מרוצף וכמש"כ המשנ"ב הנ"ל של"ח סק"כ. וכע"ז כתב בשבת הלוי שם "ובקרקע עולם וגם ברחוב צריך להחמיר".

(שנ"ה) יעו"י שו"ע דס"ל דכדור אף בזמננו אסור מדינא לדעת השו"ע, אכן צידד שם דכדורים של זמננו שאינם מטונפים וראויים לצור ע"פ צלוחית ליכא בהם איסור מוקצה, וכמו"כ מצדד שם דעיקר הטעם דפסק השו"ע לאסור משחק בכדור (ולא נקט להקל בדעת המקילים אע"פ שבשל סופרים אולינן בתר המיקל) הוא משום ד' הירושלמי דטור שמעון חרב (פמ"ד א') משום שהיו משחקים בכדור בשבת. ועל כן אין להמנע אלא ממשחק בכדור אבל שאר משחקים מדינא אין בהם מוקצה והמיקל יש לו על מה לסמוך. וכתב שם דכיון דהרמ"א התיר משחק בכדור, על כן ודאי שיש להתיר לקטן אף מבני ספרד. יעו"י ש.

(שנ"ה) והגרי"ש אלישיב זצ"ל נהג להתפלל 22 דקות לאחר השקיעה (הגר"א צ"א ישראלון שליט"א). ובספר 'בין השמשות' (להגרי"מ טקווינסקי זצ"ל עמ' פ"ד אות ד') כתב דרבי שמואל סלאנט זצ"ל ה' מתפלל 20 דק' אחר השקיעה, והדליק מיד אחר שמו"ע ערך 34 דק', והנה ה' מוכן מער"ש.

(שנ"ה) ואין להדליק נרות חנוכה לפני מעריב, תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם (הגר"י פישר זצ"ל הליכות אבן ישראל ח"ב ע' שפ"ז). אכן כשהזמן התאחר יעו"י מעשה רב (אות רל"ז), וכן בתוספת מעשה רב (אות ס"ז) זל"ש "שמעתי מהרב מוה"ר א' בעקמ"ח ספר חיי אדם שפעם אחת אירע שאיחר החסיד ר' זלמן במוצאי שבת ובא אחר ת"ע וצוה אדמו"ר שידליק נר חנוכה ואח"כ יתפלל ערבית".

(שנ"ה) שאין להקל ח"ו בשבת קדש דחנוכה משאר שבתות, ובפרט ד"א דלא כלה רגל מן השוק בזמנינו עד שעה מאוחרת טפי מבזמן הש"ס, ושכר שמירת שבת בידו (מועדים וזמנים ח"ב סי' קנ"ה).

(שנ"ה) ב'עובדות והנהגות לבית בריסק' ח"ד (ע' ק"ג) הביא בשם הגר"ר מאיר הלוי זצ"ל (בן הגרי"ז זצ"ל) "וכשרצה מאן דהוא לזרז את הש"ץ, אמר מרן הגרי"ז שאין למהר כי במוצ"ש מאחר שבין כך אי אפשר להדליק בזמן הרגיל עם תחילת השקיעה תו ליכא קפידא למהר בהדלקה". ובח"ב (ע' ק) הביא מהגר"מ צ ברלין שליט"א ששמע שאמר מרן הגרי"ז "במוצ"ש זמן הדלקת הנרות הוא בשעה שאצל האדם צאת השבת ... אצל אותם האנשים שאצלם יוצאת השבת בזמן הרגיל אזי זמן הדלקת הנרות הוא באותו הזמן, ואצל אותם שאצלם יוצאת השבת בזמן רבינו תם אזי אצלם הזמן הוא אז, ואצל מי שאצלו יוצאת השבת ב'אחטעל' או ב'זעקסטיל' אזי זמן הדלקת נרות חנוכה הוא אז...".

(שס) ויעו"י ש' דהביא דשמע מהגרי"ז זצ"ל שאביו הגר"ח זצ"ל החמיר מאוד כשיטת ר"ת ובמוצ"ש חנוכה זירז מאוד שיספיקו להדליק תוך חצי שעה מזמן ר"ת (וכ"ג הגר"ש דבליצקי זצ"ל), אכן הגרי"ז עצמו איחר גם יותר מחצי שעה לזמן ר"ת (תשובות והנהגות שם).

(שסא) 'שמעתתא דמשה' ע' שעה"ה.

(שסב) ויכולים לסמוך על דעת הריטב"א שבת כא: הנדמ"ח דכתב דזמן של "תכלה רגל מן השוק" הוא בכל מקום כפי מה שהוא (הגר"ש זצ"ל שם) ויעו"י עוד לעיל הערה קפ"ד.

(שסג) וכן אמר הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל שהבית הלוי אע"פ שבכל השנה היה מקפיד לחכות, במוצאי שבת חנוכה לא חיכה ('שמחת המועדים' ע' רס"ט).

(שסד) יעו"י ארחות רבינו (ח"א ע' קכ"ז) שהחזו"א זצ"ל לא החמיר כשיטת ר"ת ואפי' במלאכות דאורייתא, ואמר לא ממשפתו שלהגר"א ז"ל היה ראיות ברורות דלא כר"ת, לכן אינו מחמיר

◇ על המדליקים נר חנוכה קודם חצי שעה לאחר השקיעה ר"ל כתב בספר 'בין השמשות' (להגרי"מ טיקוצ'נסקי זצ"ל עמ' פ"ה) "בשביל הידור מצוה דרבנן מכניסים את עצמם בספק חילול שבת, ולא עוד אלא לכבוד הידור המצוה יש מהחמון הפשוט החוטפים את הק"ש והתפילה מאין התבוננות, שאין ביטול הזכרת שם אחד בכוונה שווה בכל הידור מצות נר חנוכה! – החרד לדבר ד', יהדר גם בלילה זה ... להתפלל ... בלי שום חטיפה ובהלה, ונרות חנוכה יהיו מוכנים מערב שבת ... וזהו ההידור האמיתי, ובכל דרכיך דעהו! עכ"ל.

רנב. כיון שבארץ ישראל במציאות נראים הכוכבים כ-30 דק' לאחר השקיעה (אע"פ שלענין מלאכה אין להקל בזמן זה) על כן [לדעה השניה בדין הקודם], י"א דיש להקפיד להדליק לפני שיעבור חצי שעה מצאה"כ, שהוא כשעה לאחר השקיעה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' ע"ד - ובספר 'נברשת' ח"ב דף מ"ג ע"ב כתב דידליקו לערך 53 דקות לאחר השקיעה, וב'לוח ארץ ישראל' כתב דמדליקין 35 דקות אחרי השקיעה (ש"ה)). ואף הנוהגים להדליק לאחר זמן צאת השבת לר"ת מ"מ יש להם להזדרז למהר להדליק בהקדם בהגיע זמן צאת השבת לר"ת (הגר"צ אבא שאול זצ"ל - 'אור לציון' ח"ד עמ' רס"ו).

רנג. אם אין לו בסביבתו מניין מוקדם במוצ"ש כדי שיוכל להספיק להדליק בתוך חצי שעה לצאה"כ לא יפסיד בשביל כך תפילה בציבור אם לאחר שיתפלל יהיו עדין עוברים ושבים (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וטעמו דעל כרחק צ"ל שמתחילה קבעו חז"ל שבמוצ"ש זמן ההדלקה מאוחר יותר מבימות החול, דהא לדעה שההדלקה היא בתחילת השקיעה לא יתכן להדליק במוצ"ש באותה שעה, ומ"מ כיון דאין דבר זה ברור לכתחילה אף במוצ"ש ידליק בתוך השעה שלאחר השקיעה, אכן עכ"פ לא יפסיד בשביל כך תפילה בציבור) ('פניני חנוכה' ע' קנ"ה).

רנד. מי שידע שלא יהיה בביתו במוצ"ש בתוך חצי שעה שלאחר צאה"כ וכשיגיע לביתו עדין יהיו מצויים עוברים ושבים (וכגון שנסע לשבת חנוכה לעיר אחרת ונוהג כהפוסקים הנ"ל דההדלקה במוצ"ש תהא בביתו) י"א שימתין להדליק בעצמו עד שיבוא לביתו ולא ימנה את בני ביתו או שליח להדליק בביתו בזמן (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ודלא כבשאר ימות חנוכה דיש לו למנות שליח להדליק בזמן ולא לדחות ההדלקה לאחר חצי שעה אחרי צאה"כ - 'באר ישראל' עמ' ע"ה - וטעמו יעוי' בדין הסמוך לעיל, וכ"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל).

רנה. י"א שקודם מדליק הנרות ואח"כ מבדיל (שס"ו) (שס"ז) וי"א שקודם מבדיל ואח"כ מדליק (שס"ח) (שס"ט) ודעביד כמר עביד דעביד כמר עביד (יעוי' שו"ע ורמ"א תרפ"א ב' ומשנ"ב סק"ג ובאוה"ל ד"ה מדליקין וכו') והגרי"ח זונפלד זצ"ל ביקש תדיר מהרבנית ע"ה שתכין לו את המנורה בחוץ טרם בואו מביהכ"נ, כדי לצאת מפלוגתת הפוסקים הנ"ל, דע"י שיפגע במנורה תחילה לכו"ע נר חנוכה קודם משום דאין מעבירין על המצוות (ספר 'תורת חיים' ח"ב הנהגות ופסקים להר"ח זונפלד זצ"ל הוצאת הרב וינר שליט"א עמ' 113).

זאת חנוכה

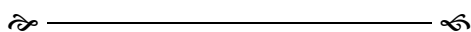
רנו. שיירי הנרות [הפתילות (ש"ע)] והשמן (שבמנורה או בכוסיות ההדלקה) שנשארו לאחר ליל שמיני של חנוכה אסורים בהנאה (ש"ע), ועושה מדורה ושורפם בפני עצמם כדי שלא יבוא להשתמש בהם לשימושים אחרים (שו"ע תרע"ז ד' ומשנ"ב סק"ט). וכמו"כ אסור להשאירם לשנה הבאה להדליק בהם נר חנוכה, מחשש שבמשך השנה ישכח וישתמש בהם (משנ"ב שם סק"ט).

רנז. כל הנ"ל היינו דוקא שמן ופתילה שנשארו מנר שכבה לפני סוף זמן השיעור של חצי שעה מצאה"כ דרך אז הוקצה למצוותו ואסור להנות ממנו, אבל אם נתן הרבה שמן, ונותר ממנו לאחר זמן שיעור חיוב ההדלקה, והיינו לאחר חצי שעה מצאה"כ, מותר לכתחילה להשתמש בו, ויש סוברים דאם לא התנה שיאסר רק כשיעור חיוב ההדלקה, הוקצה כל השמן למצוותו ואסור בהנאה (משנ"ב תרע"ז סק"ח ותרע"ב סק"ז). והמחמירים להדליק נרותיהם עד שעה מאוחרת שתכלה רגל מן השוק ממש בזמננו (יעוי' לעיל דין ק"ז והערה קפ"ד), אפילו כבה הנר לאחר חצי שעה, בודאי כל השמן והפתילות אסורים בהנאה (הגר"מ קארפ שליט"א 'הלכות חג בחג' ע' כ"ג הערה 43).

רנת. י"א דכיון שמצינו בראשונים שדימו נרות חנוכה לשמן המנורה בביהמ"ק (שהוא בגדר קדש ויש דין לבערו דוקא בשריפה ולא בדרך אחרת), על כן לכתחילה יש לבער את הנותר מהשמן והפתילות של חנוכה דוקא בשריפה (הגר"ש ואזנר זצ"ל - ע"י יבלחט"א הג"ר יו"ט זנגר שליט"א וכ"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' עמ' קמ"ח קמ"ט וכ"ד הגר"נ גשטטר זצ"ל שצריכים מאוד להקפיד בזה דוקא לשורפן - 'שמחת המועדים' עמ' ר"פ). ואם אי אפשר, מותר לקבור השמן והפתילות (הגר"ש ואזנר זצ"ל שם והגרי"ש אלישיב זצ"ל שם), או לשפוך השמן במקום שבני אדם לא ידרכו עליו [שלא יהיה בזיוי מצוה - יעוי' משנ"ב תרל"ח סק"ד] (הגרי"ש אלישיב זצ"ל שם). וי"א דאפשר לעטוף הפתילות בשקית ולזורקן לאשפה (הגר"ש דבליצקי זצ"ל).

רנט. השמן הנשאר בבקבוק לאחר שהשתמשו בו כדי צורכו להדלקת נרות חנוכה, אי"צ לשורפו ומותר בהנאה ללא שום תנאי אע"פ שקנאו מיוחד לשם הדלקת נרות חנוכה (דהומנה לאו מילתא היא) (יעוי' ביאה"ל תרע"ז - ד' ד"ה הצריך ומשנ"ב תרע"ג סק"ב ושעה"צ שם אות כ"א).

◇ בספר טעמי המנהגים (סעי' תת"מ בהגה"ה) הביא מספר 'בני בנימין' שכתב בשם הגה"ק ר' דוד מדינוב זצ"ל (בעל 'הצמח דוד') ששמע מאביו הגה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל (בעל 'בני יושכר') שאמר בשם צדיקים "אשר מר"ח אלול עד חנוכה מאיר ברקיע בעין תבנית יד הפשוטה לקבל אותם בעלי תשובה אשר מאיזה סיבה נדחו מלשוב בעשיית ומתקבלת תשובתם עד חנוכה" וסיים שם הגה"ק רבי דוד זצ"ל "לדעתי אין חיד עוברת עד 'זאת חנוכה'" (וכתב בספר 'בני בנימין' הנז"ל, רמז לזה מהכתוב (ישעיה כ"ב) 'בואת יכופר עוון יעקב' - היינו ביזאת חנוכה')

כשיעור ר"ת (אכן דקדק מאוד להמתין 40 דק' לאחר השקיעה - יעוי' מועדים ומגלים ח"ב סי' קנ"ה).

(ש"ה) בספר בין השמשות (להגרי"מ טיקוצ'נסקי זצ"ל עמ' פ"ה) כתב להדליק בערך 34 דקות לאחר השקיעה. והגרש"ז אויערבאך זצ"ל היה משתדל להדליק כעבור 40-35 דקות משקיעת החמה ועכ"פ לא יאוחר מ-50 דקות לאחר השקיעה (הליכות שלמה' ע' ש"ב הערה 69). והגרי"ש אלישיב זצ"ל הדליק 50 דק' לאחר השקיעה, ובשנים האחרונות 55 דקות לאחר השקיעה ('פניני חנוכה' ע' קנ"ה. ושם הביא משמיה דהגר"ש זצ"ל דמ-40 דק' לאחר השקיעה יכולים בני הבית להתחיל להכנת השמן והנרות להדלקה).

(ש"ו) תרומת הדשן, ומהר"ל ואגור וכלבו ומאירי, וכ"פ שו"ע ורמ"א (תרפ"א ב') וכ"ד מג"א וא"ר והגר"א ובית מאיר ושאלת יעב"ץ.

(ש"ז) וכ"ה ב'לוח א"י', וכך ה' מורה לנהוג הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשיעורו (איש על העדה, ח"ב עמ' רס"ג בהערה).

(ש"ח) ספר האשכול, ט"ז, מהר"ל מפראג, תני"ט, פרי חדש, ודרך החיים.

(ש"ט) וכך נהג החזו"א זצ"ל ('הלכות חג בחג' ע' ס"ט בהערה). וכן נהגו הגר"מ שך זצ"ל והקה"י זצ"ל והגר"צ הלוי דינר זצ"ל (מנהגי מהר"צ הלוי' עמ' ת"א ת"ג) וכן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל (א"כ הנרות

מוכנים בפתח ביתו דאז ידליק קודם דאין מעבירין על המצוות) (גליון 'נשיח בחוקיך').

(ש"ע) הטור תרע"ז הזכיר גם 'פתילות' וכ"ה בבית יוסף בשם הר"ן בתו"ד, וכ"ה ברשב"א שבת כא: ד"ה אי נמי, ובלבוש סו"ס' תרע"ז, ובחי' אדם קנ"ד ל"א, וקיצושו"ע קל"ט - כ'. אכן השו"ע ומשנ"ב לא הזכירו פתילות.

(ש"ע) ואף שיירי השמן והפתילות מהדלקת קטן ג"כ הוקצו למצוותו ואסורים בהנאה, כדיעו' תוס' סוכה מ"ה. סוד"ה 'מיד' שכתבו דאתרוג של קטן הוקצה למצוותו. ומבואר דגם מעשה מצוה של קטן חשיב שפיר 'מעשה מצוה' עד כדי להחשיב אתרוג 'הוקצה למצוה'. וה"ה בשיירי השמן והפתילות בתנוכה (שו"ת שבט הקהתי ח"א סי' ר"ד).

שאנו קוראים 'זאת חנוכה המזכה' עד אז הוא נמר כפרת עוון יעקב עכ"ד) וכן הביא כן שם מועד ספה"ק. - ע"כ מו"ס 'מעמי המנהגים' שם. (ויעו"ו כע"ז אלק המגן על ה'מטה אפרים' רס"י תקפ"א בהגה).

✧ איתא בסידור האריז"ל דבימי חנוכה מאירין י"ג מידות הרחמים, ומונה שם כל יום מידה אחת עד יום השמיני 'זאת חנוכה', וביום זאת חנוכה מאירין יחדיו המידות ממידה שמינית 'נוצר חסד' עד מידה י"ג שהוא 'ונקה'. (הובא בספר 'שם משמאל' חנוכה תרע"ג בעניני זאת חנוכה).

רס. יש נוהגים לעשות סעודת משתה ביום 'זאת חנוכה' לכבוד גמרה של מצוה (מצות הדלקת נרות חנוכה) (יעו"ו מג"א תקנ"א סקל"ג ומשנ"ב תרס"ט סק"ו מהאליה רבה דהביאו בשם רבינו אליהו בן חיים דעושים סעודה לגמרה של מצוה) (ליקוטי מהרי"ח). (ויעו"ו עוד ב"ב קכ"א: גבי הא דחמשה עשר באב נקבע ליו"ט, דאיתא שם דא' מהטעמים הוא משום שהי' יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה של המזבח, וכתב שם הרשב"ם ד"ה 'מניסין' ז"ל 'ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת'. - וכ"ה בנמוקי יוסף (ב"ב קכ"א ע"ב נ"ג : מדפי הרי"ף) דכתב ע"פ הגמ' שם דחזינן "שהוא מנהג לשמחה בענין מצוה עד שכשהשלימה עושין שמחה ומשתה ויו"ט" עכ"ל (וברמ"א יור"ד הל' ת"ת ס"ו רמ"ו סעיף כ"ו הביא לד' הנימוקי יוסף אלו לעניין סיום מסכת יעו"ו ש)).

✧ בספר 'בני יששכר' כתב "מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו כת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקריות בעין ראש השנה, ולדעתי עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל 'זאת חנוכה'... ואעפ"כ יש לרמוז על כל ימי חנוכה כי מתתיהו בנימטריה ראש השנה" (הובא בס' 'מעמי המנהגים' סעי' תת"ב).

הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת ובית המדרש

רסא. נוהגים להדליק נרות בבית הכנסת או בבית המדרש ^(שע"ב) משום פרסומי ניסא ^(שע"ב) (שו"ע ורמ"א תרע"א - ז', ומשנ"ב ס"ק ט"ל).

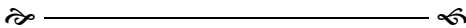
מנין אנשים בשעת הברכה וההדלקה בבית הכנסת

רסב. אם נקל להשיג מנין, טוב שיהיה מנין אנשים בשעת הברכה על ההדלקה, ואם אין לו מנין בשעת הברכה, המדליק בברכה יש לו על מי לסמוך (כ"ה הכרעת הביאה"ל תרע"א ז' ד"ה ויש נוהגין ^(שע"ב)), וי"א דאין לברך על ההדלקה בבית הכנסת אם אין מנין אנשים בבית הכנסת בשעת ההדלקה, ואם השעה דחוקה ואין עשרה בשעת ההדלקה, ידליק בלא ברכה (ביאה"ל בשם מור וקציעה, וכ"ד המחזיק ברכה אות ז', מועד לכל חי ס"י כ"ז - ל"ג, וכפ' החיים תרע"א ע"ב, וכ"ד הגר"ח מברסקי זללה"ה הובא בתשובות והנהגות ח"א ס"י שצ"ח וח"ב ס"י של"ו וכן הורו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ^(שע"ב) והגר"ש דבליצקי זצ"ל), ויעו"ו הערה ^(שע"ו).

רסג. אבל (תוך י"ב חודש על אביו או אמו, ותוך שלושים על שאר קרובים) אין כדאי שידליק הנרות בלילה הראשון בביהכנ"ס (משום שמברכין אז 'שהחינו' וניכר שהוא עת שמחה לציבור) ^(שע"ב) (אמנם בביתו יכול לברך שהחינו) (משנ"ב תרע"א סקמ"ד).

זמן ההדלקה בבית הכנסת

רסד. מדליקים בין מנחה למעריב ^(שע"ב) בשעה שהעולם מקובצים (רמ"א שם ומשנ"ב ס"ק מ"ו).
רסה. כשמתפללים מנחה לאחר פלג המנחה נוהגים להדליק לאחר מנחה קודם אמירת "עלינו לשבח" (לוח ארץ ישראל). וי"א דבמקום שמיד לאחר תפילת מנחה, הציבור יוצא מבית הכנסת (אפילו אם מתפללים מנחה בסמוך לשקיעה) ידליקו בסמוך לפני תפילת מעריב (הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'תורת המועדים' שעל 'שונה הלכות' ע' רצ"ב). כמו"כ אם מתפללים מעריב בשעה מאוחרת, מדליקין הנרות לפני תפילת מעריב (הגר"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' צ"ד, והגר"ש ואזנר זצ"ל - ספר 'מבית לוי' ע' קל"ג) וי"א דגם בביה"כ שמתפללים מעריב מאוחר או שעדין לא התאספו כל הציבור ^(שע"ב), מ"מ ידליקו את נרות חנוכה בזמן, ויקפידו להכין נרות עם הרבה שמן כדי שידלקו עד שיתאספו הציבור לתפילת מעריב (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'שלמי מועד' ע' רל"ז ^(ש"ס), ו'הליכות שלמה' ע' שי"ד).
רסו. זמן ההדלקה בער"ש יעו"ו להלן בדיני הדלקה בבית הכנסת בערב שבת.

(שע"ב) ומסתיימת לשון המשנ"ב שם דמדליקין בבית המדרש, משמע אע"פ שאין מתפללים שם כלל, ויל"ע. אמנם בכפ' החיים (שם ס"ק ס"ה) כ' ד'מדליקין בבית המדרש שמתפללין בו". ויעו"ו להלן דין רע"ז. ויעו"ו עוד לעיל הערה רפ"ב.

(שע"ב) ובכל בו (הובא בבית יוסף שם) כתב טעם ההדלקה בבית הכנסת "שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפניהם, לפי שיש בזה פרסום גדול לד' יתברך, וקידוש שמו כשמברכים אותו במקהלות" ושם כתב טעם נוסף "שתיקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, כמו שתיקנו קידוש בבית הכנסת משום אורחים דאכלו ושתו בבי כנישתא". ובר"ב"ש כתב (הו"ד ב"י שם) "המנהג הזה להדליק בביהכ"נ מנהג ותיקין היא משום פרסומי ניסא, כיון שאין אנו יכולין לקיים המצוה כתיקנה להדליק כל אחד בפתח ביתו מבחוץ מפני שיד העובדי גילולים תקיפה".

(שע"ד) דבמג"א תרע"א סק"י פסק דמברך על ההדלקה בבית הכנסת אע"פ שאין מנין בשעת ההדלקה, וטעמו דכיון דע"י הדלקה זו יתפרסם הנס כשיבואו אח"כ כל הקהל לבית הכנסת ויראו את נרות המנורה דולקין, שפיר אפשר לברך עליה, והביא שם דכ"ה במהרי"ל שהדליק שמש העיר בער"ש קודם שבאו הקהל לביהכנ"ס, ובביאור הלכה הביא דכ"מ באבודרהם, כל בו ומהר"ש"ל ושכן פסק החיי אדם. וכן במשנ"ב ס"ק מ"ז פסק כמג"א דמדליק בברכה [ואף שהמג"א איירי בהדלקה בער"ש, כתב השעה"צ אות נ"ד דה"ה בהדלקה בחול], ובביאור הלכה כתב דהמדליק בברכה יש לו על מי לסמוך, ואם בנקל לו להשיג מנין בשעת ברכה מה טוב.

(שע"ה) יעו"ו להלן הערה שע"ט.

(שע"ו) בספר הלכות חג בחג ע"י ק"ג) כתב דנראה דלכו"ע עיקר התקנה היא לברך בציבור דוקא כמפורש בלשון הבית יוסף ס"י תרע"א בשם הכל בו "כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפניהם לפי שיש בזה פרסום גדול לד' יתברך, וקדוש שמו כשמברכים אותו במקהלות" (ויעו"ו עוד מש"כ להוכיח כן) ואף המג"א אינו חולק ע"ז, וכל הנידון הוא רק בדיעבד כשרואה שלא יהיה לו מנין, האם יבטל את ההדלקה בברכה, ועל כן המג"א כתב דין זה רק בהדלקה בער"ש כשחושש שיתקדש היום, וה"ה ביום חול כשרואה שאין יכול להשיג מנין כדעו"ו שעה"צ אות נ"ד, דע"ז כ' המג"א דכיוון דאף בזה מתקיים אח"כ פרסומי ניסא על כן אף זה בכלל התקנה ומברכין. אכן לכו"ע לכתחילה עיקר התקנה היא במנין עכ"ד.

(שע"ז) ועל כן אם האב"ש ש"ץ בליל א' של חנוכה, ידליק אדם אחר את הנרות (משנ"ב תרע"א סקמ"ד).

(שע"ח) בלבוש (תרע"א ח') כ' דטעם הדבר משום "שהוא תחילת הכנסת היום הבא, שתפילת ערבית היא מן היום הבא" ויעו"ו 'שבט הלוי' (ח"ד ס"י ס"ה) שכתב טעם הדבר לעשות דמיון להדלקת מנורת המקדש שהודלקה לאחר תמיד של בין הערבים קודם הקטרת האימורים כל הלילה כדאיתא בפסחים נ"ט ע"א.

(שע"ט) היינו שעדין לא נתאספו כל ציבור המתפללים, אבל מנין אנשים אכן היה, דהגרש"ז אויערבאך זצ"ל למעשה היה מורה שצריך שיהיו נוכחים מנין עשרה בשביל להדליק נרות חנוכה בביהכ"נ בברכה, ואם אין מנין נוכחים בשעת ההדלקה הורה שידליקו בלא ברכה (שלמי מועד' ע' רל"ה).

(ש"פ) ושם הובא (מרשימותיו של הגר"י שוב שליט"א) דכע"ז היה המנהג בישיבתו של הגרש"ז זצ"ל "קול תורה": היו מתפללים מנחה גדולה והמשיכו בלימודים עד זמן הדלקת נר חנוכה, וכמה דקות קודם השקיעה הדליקו נרות בהיכל הישיבה, ובחוריי הישיבה הלכו להדליק נרותיהם, וכשעה לאחר מכן חזרו ללימודים, ורק מאוחר יותר בסוף הסדר נעמדו הבחורים לתפילת ערבית, ובכל משך זמן זה דלקו הנרות.

רסו. במוצש"ק מדליקים בבית הכנסת אחרי מעריב קודם עלינו (לוח ארץ ישראל). (שפא)
רסח. ביהכ"נ שלא הדליקו בשעת התפילה ולאחר מכן כשכולם התאספו שוב כדי ללמוד נזכרו ששכחו להדליק, אינם יכולים להדליק בברכה (כי התקנה היתה על שעת התפילה ולא על הלימוד, וכמו ציבור שמתאספים רק ללימוד שאין מדליקים נר חנוכה בברכה) (הגרי"ש אלישיב זצ"ל 'חשוך חמד' חנוכה ע' ר"ט).

שיעור זמן שצריכים הנרות לדלוק בבית הכנסת

רסט. אף בנרות בית הכנסת יש ליתן בהם נרות או שמן שיספיקו לדלוק לכה"פ חצי שעה (כ"מ במשנ"ב תרע"ג סק"ג, ותרע"ה סק"ו, וכ"פ הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - "שלמי מועד" ע' רל"ו ויעו"ר הערה (שפב)).
רע. אין לכבות הנרות בתוך זמן של שיעור חצי שעה מההדלקה אפילו אם כל הציבור יוצא מבית הכנסת (שבט הלוי ח"ח סי' קנ"ו אות א' (שפג), וכ"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל - "פניני חנוכה" ע' קכ"ח), אכן אם יש חשש גניבה או דליקה יש להקל (שבט הלוי שם).
רעא. בשעת הדחק, כגון מי שמכבדים אותו בהדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת שאין הנרות דולקים חצי שעה, רשאי לברך ולהדליק למרות שידוע שאין הנרות דולקים חצי שעה (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - שלמי מועד ע' רל"ו).

בית הכנסת שיש שם כמה מניינים

רעב. בית הכנסת שיש שם כמה מניינים למעריב, ראוי להדליק נרות שידלקו שם עד סוף המנין האחרון (הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'באר ישראל' ע' צ"ו, ויבלחט"א הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'תורת המועדים' שעל 'שונה הלכות' ע' ר"צ). אמנם אם כבו הנרות אי"צ לחזור ולהדליקם (הגרי"ש אלישיב - 'באר ישראל' שם), ואם מתפללי המניינים המאוחרים יותר רוצים להדליק שוב, ידליקו בלי ברכה דאין לברך פעמיים בבית הכנסת אחד [באותו לילה] (שבט הלוי ח"ט סוס"י קמ"ג בתשובתו להגרי"א דינר שליט"א ובס' 'מבית לוי' ע' קל"ג וכ"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל דבשאר מנינים אין לברך על ההדלקה - 'חשוך חמד' חנוכה ע' ר"ו). וי"א דיכולים להדליק בכל מנין ומנין בברכה (הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'תורת המועדים' שעל 'שונה הלכות' ע' ר"צ).

מדיני הנרות בבית הכנסת

רעג. אף בהדלקה בבית הכנסת מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית (כף החיים תרע"ג י"ג), ויש הנוהגים להדליק בביהכנ"ס בנרות רגילים משעוה (יעו"ר מור וקציעה סי' תרע"ה דמבואר מדבריו שכן היה המנהג בזמנו (שפה) - קובץ מבית לוי ע' כ' (שפז). וכן נוהגים במניינו של הגר"ש דבליצקי זצ"ל).
רעד. גם בנרות חנוכה שמדליקין בבית הכנסת נכון להזהר לכתחילה שלא לטלטלן ממקומם עד שיעור חצי שעה (משנ"ב תרע"ה סק"ו מהמג"א (שפז)).
רעה. אף בנרות בית הכנסת כל זמן שלא דלקו חצי שעה אסור להשתמש לאורן (אפי' תשמישי קדושה, כגון להתפלל מעריב אצלם) (משנ"ב סי' תרע"ג סק"ג). ואסור להדליק נר חול מנרות בית הכנסת אפילו מהשמש (דבנרות בית הכנסת אין חילוק בין השמש לשאר הנרות, שכל הנרות בתוכה קרויים נר מצוה) (מהרש"ל הו"ד במשנ"ב תרע"ד סק"ז).

הדלקה בבית הכנסת שיש בו שני חדרים

רעו. בית הכנסת שיש בו שני חדרים ומתפללים בקביעות בשניהם, ויש לכל אחד מהם ס"ת בעצמו, מדליקים נרות חנוכה בברכה בכל אחד מהם (הגר"ח קניבסקי שליט"א והגר"נ קרליץ זצ"ל - ספר 'נר חנוכה' ע' צ"ט), אבל במקום שיש בית הכנסת גדול שמצורפים אליו עוד שטיבלאך למניינים נוספים, ולוקחים ס"ת מהגדול לקריאת התורה, מדליקין נרות חנוכה רק בגדול (הגר"ח קניבסקי שליט"א - ספר 'נר חנוכה' ע' צ"ט (שפה)).

בית הכנסת שאין מתפללים שם מנחה וערבית

רעז. בית הכנסת ובית המדרש שאין מתפללים שם מנחה וערבית, אע"פ שמתקבצים שם ללימוד בשעה מאוחרת, לא ידליקו שם (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל - 'הליכות שלמה' ע' שט"ו ובהערה 10 שם (שפט) וכע"ז יעו"ר דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל לעיל דין רס"ח. אכן יעו"ר לעיל הערה שע"ב, ויעו"ר עוד הערה רפ"ב).

(שפא) יעו"ר בתשובות והנהגות ח"ב סי' של"ו שבבירוקס נהגו לדקדק להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת במוצ"ש לפני קדיש תתקבל, וביאר זאת הגר"ח זללה"ה דמצות ההדלקה בבית הכנסת הוא דוקא בציבור שכן תקנו ועד גמר התפילה באמירת קדיש תתקבל אכתי שם "ציבור תפילה" עלייה, וביאר שם הגר"מ שטרנבוך שליט"א דנראה דכוונת הגר"ח דכמו דתקנו "על הנסים" בתפילה, כן תקנו הדלקת נ"ח בביהכנ"ס שמתפללים, ועל כן עדיף שתהא ברכות הדלקת נ"ח וההדלקה באמצע התפילה, והיינו לפני קדיש תתקבל.
(שפב) אכן יעו"ר דרכי משה (תע"ב א) דהמנהג הוא לעשות נרות בית הכנסת גדולות שדולקים עד חצי הלילה, ובטעם הדבר יעו"ר דכיון דאיכא מצוה להדליק נרות כל יום בביהכנ"ס על כן בעי "היכר" שנרות אלו הם נרות חנוכה לפרסומי ניסא, ואינם כשאר הנרות שמדליקים כל השנה בבית הכנסת, ובמה שנרות אלו ידלקו בבית הכנסת עד חצות הוי היכר דהו נרות חנוכה ולפרסומי ניסא. - וכ"ה במג"א (תע"ר סק"ב) בשם סדור מעגלי צדק שנורות בית הכנסת דולקות עד חצות, ובלבושי שרד שם כתב שכן "היה דרכן לעשות נרות חנוכה בבית הכנסת שידלקו עד חצות, ובבאר היטב (תע"ר סק"ב) ובשערי תשובה (תע"ר א סק"ב). ויתכן דכל זה במקום שהדליקו בחנוכה באותה מנורה שהדליקו כל השנה, וכמש"כ השע"ת שם.
(שפג) וכתב שם דלפי מה שהובא בבית יוסף הטעם בהדלקת נר חנוכה בבית הכנסת משום האחרים שאין להם בית, שמוציאים אותם בהדלקה זו, א"כ נרות חנוכה אלו הם נרות חנוכה שלהם ופשיטא דאין לכבות אותם לכתחילה לפני הזמן כמו שאר נר חנוכה שבבתים, אכן גם לטעם השני שהובא שם בבית יוסף דהוא זכר למקדש שהיה מדליקין בו מנורה, ג"כ אין סיבה לכבות כשהולכים משם, דמ"מ המנורה דולקת כמצותה במקדש מעט, ולפי הטעם השלישי שהובא בב"ד דההדלקה בבית הכנסת היא כדי לפרסם הנס לרבים, יתכן דטעם זה שייך רק בשעת ההדלקה וכשהציבור נמצא - מ"מ למעשה אין כדאי לכבות אם לא משום חשש גניבה או דליקה. עכ"ד.
(שפד) ואם הניח שמן עבור כל המניינים וכבתה אין זקוק לה. ובמקרה זה, אם מדליקים שוב במניינים המאוחרים יותר, ידליקו בלא ברכה (דומיא דהשו"ע תרע"ג - ב', ומשנ"ב ס"ק כ"ז ושע"צ אות ל"ב) אבל אם הניח שמן רק כדי מנין אחד וכבתה זקוק לה (הגר"ח קניבסקי שליט"א - 'תורת המועדים' שם).
(שפה) ויעו"ר ששהו התקין להדליק בשמן. והו"ד להלן הערה שצ"ט.

(שפו) וכ"ה בחת"ס אור"ח סי' קפ"ו (ד"ה והנה) דכתב בתנ"ד "ורובם מדליקים בבית הכנסת בנרות שעוה" (הובא בספר 'נר חנוכה' ע' ק"ג הערה ל"ו).
(שפז) דהמג"א שם סק"ב הביא ד' הבית יוסף דכתב ד"א שבנרות בית הכנסת מותר להדליקם במקום זה ולהניחם במקום אחר, ומסיים המג"א "ומ"מ יש ליהדר לכתחילה".
(שפח) וכע"ז דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם החדר שמתפללים בו מעריב הוא טפל לביהכנ"ס כגון עזרת נשים או בית שני אין מדליקין שם, אמנם אם כל חדר עומד בפנ"ע ואינו קשור לביהכנ"ס הגדול, יש להדליק בכל חדר וחדר (תורת המועדים' שעל 'שונה הלכות' ע' ר"צ ומכתב הגר"י שוב שליט"א).
(שפט) וכע"ז דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א דאין מדליקין אלא בבית הכנסת שמתפללין בו מעריב, אבל אם מתפללים בו רק שחרית ומנחה בלא מעריב אין להדליק בו אפי' אם לומדים שם

לדעת הגר"א זיע"א: ^(שצז) (מסדר המנורה בין מזרח למערב, ויכול להניח המנורה סמוך ממש לכותל הדרומי ו)המדליק צריך לעמוד אחוריו לצפון ופניו לדרום, וביום הראשון יניח את הנר בקנה השמאלי של המנורה, וביום השני יניח את הנרות בשני הקנים השמאליים ומדליק משמאל לימין (משנ"ב תרע"ו ס"ק י"א ושעה"צ שם אות כ"א). וי"א דאף לשיטת הגר"א זיע"א בהדלקה בבית הכנסת (שאין מדליקין אצל הפתח) מתחיל להדליק בנר הנוסף (כדעה הראשונה הנ"ל) ^(שצח).

דעת הט"ז (תרע"ו ס"ק ו'): (מסדר את הנרות שיעמדו בין צד מזרח לצד מערב, ויכול להניח המנורה סמוך ממש לכותל הדרומי ו)המדליק צריך לעמוד אחוריו לצפון ופניו לדרום ובלילה הראשון יתן את הנר בצד היותר סמוך לצד מזרח, ובלילה השני יתן הנרות על שני הקנים של המנורה הסמוכים ביותר לצד מזרח ומתחיל להדליק בנר הנוסף מימין לשמאל, וכן בשאר הימים יעשה כסדר הנ"ל. ולהלכה: **דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד** (משנ"ב שם סק"ט).

כל השיטות הנ"ל הם רק לענין לכתחילה, באיזה מקום נכון יותר להתחיל להדליק ממנו, אכן בדיעבד בכל גיוני יוצא לכו"ע (ביאור הלכה תרע"ו ה' סוד"ה כד').

הדלקה בבית הכנסת בשחרית

רפו. נוהגים להדליק נרות בבית הכנסת ובבית המדרש גם בתפילת שחרית ^(שצט) ^(ת). אכן אין לברך עליהם ^(תא). וי"א דראוי להדר שכהן ידליק הנרות בבוקר (דמאחר דכל טעם מנהג הדלקה זו הוא משום "דומיא דבית המקדש", ראוי שהמדליק יהיה כהן כמו בהדלקה בבית המקדש ^(תב) (הגר"ש דבליצקי זצ"ל).

הדלקה בבית הכנסת בערב שבת

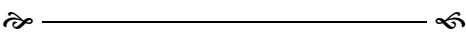
רפו. בערב שבת יש נוהגים להדליק בבית הכנסת קודם מנחה (רמ"א תרע"א ז' ומהרש"ל הובא במשנ"ב ס"ק מ"ז). ויש נוהגים שגם בער"ש מדליקים בבית הכנסת בין מנחה למעריב בשעה שהעולם מתחילים להתקבץ ואיכא פרסומי ניסא (דרכי משה הו"ד במשנ"ב שם). אכן אם העולם מתאחרים לבוא וטרם שיבוא מנין לביהכנ"ס יתקדש היום, לא ימתין כלל אלא יברך וידליק מיד אפילו קודם מנחה אע"פ שאין מנין בבית הכנסת (דמ"מ איכא פרסומי ניסא כשבאים אח"כ לבית הכנסת ורואים הנרות) (מג"א תרע"א ס"ק י' וכתב שכ"ד המהרי"ל, ומשנ"ב ס"ק מ"ז וכ"ד החיי אדם ^(ת)), ואע"פ שיש חולקין שאין לברך בלי מנין מ"מ המדליק בברכה יש לו על מי לסמוך, ואם בנקל לו להשיג מנין בשעת ברכה מה טוב - הכרעת הביאה"ל שם), וי"א דאין לברך על ההדלקה בבית הכנסת אם אין מנין אנשים בבית הכנסת בשעת ההדלקה, ואם השעה דחוקה ואין עשרה בשעת הברכה ידליק בלא ברכה (מור וקציעה הובא בשע"ת תרע"א סק"ב ובביאה"ל שם, וכ"ד המחזיק ברכה תרע"א אות ז', מועד לכל חי סי' כ"ז - ל"ג, וכף החיים תרע"א ע"ב, וכ"ד הגר"ח מבריסק זללה"ה הובא בתשובות והנהגות ח"א סי' שצ"ח וח"ב סי' של"ו) (ויעוי' עוד בהערה לעיל על דין מנין אנשים בשעת הברכה וההדלקה בבית הכנסת).

רפח. בית הכנסת שמתפללים בו בשבת בלבד יכולים להדליק בו בברכה בער"ש ומוצ"ש (הגר"ח קניבסקי שליט"א - תורת המועדים ע' ר"צ).

המדליק בבית הכנסת ואח"כ מדליק בביתו

רפט. המדליק בבית הכנסת אינו יוצא ידי חובתו בהדלקה זו, אלא צריך לחזור ולהדליק בביתו (רמ"א תרע"א ז'). (אכן אם אורח מדליק יש שמצדד דאפשר שאין צריך לחזור ולהדליק באכסניא ^(תא)) (שעה"צ תרע"א נ"ב).

רצ. מי שהדליק בבית הכנסת ובירך שם הברכות, צריך לחזור ולברך שוב את הברכות בשעה שמדליק בביתו, מלבד ברכת "שהחיינו" שאינו חוזר לברכה בביתו. אכן אם בהדלקה בביתו מוציא את אשתו ובני ביתו מברך שוב ג"כ ברכת שהחיינו (שו"ת זרע אמת סי' צ"ו הובא במחזיק ברכה סי' תרע"א סק"ח ובשערי תשובה שם ס"ק י"א, והו"ד להלכה במשנ"ב שם ס"ק מ"ה ^(תא)).

בנר הנוסף ולהדליק משמאל לימין לקיים הדין דכל פניות שאתה פונה יהיו לימין) וא"כ על כרחך מדליק הנר שבצד מערב בתחילה והוא הרחוק ביותר מארון הקודש.

(שצז) דס"ל גבי הדלקה בבית דלעולם מתחיל להדליק את הנר העיקרי (יעוי' לעיל הלכות צורת ההדלקה), ה"ה בבית הכנסת.

(שצח) עיין בדברי שלמה (להגאון רבי שלמה כהן זצ"ל מו"צ דוילנא בעמח"ס 'חשק שלמה'. הובא ב'מעשה רב השלם') דכתב ששמע בשם הגאון רבי יששכר בער זצ"ל (מסדר המעשה רב) שהגר"א לא הקפיד רק בנר חנוכה שמדליק בביתו שמצותו בטפח הסמוך לפתח, אבל בבית הכנסת ובבית המדרש שאין מדליקין אצל הפתח, אדרבה טפי עדיף לברך על הנוסף כמו שמבואר בשו"ע. אלא שצ"ע דהלא טעם הגר"א הוא גם משום דצריך להדליק הנר העיקרי דאין יניח עיקר המצוה ויברך על הרשות (ויעוי' 'הלכות חג בחג' - ע"ק ק"ה הע' 42).

(שצט) פמ"ג (סי' עת"ד בא"א ס"ק ב'), ובמקור חיים (סי' תרע"ב) - שם כתב "מנהג ישובין מכבים בערב אחר בה"כ וחוזרים ומדליקין בבוקר", וכ"ה בשו"ת בנין שלמה (סי' נ"ג הובא ב"שדי חמד" אסיפת דינים מע' חנוכה אות כ"ד), וכן יעוי' מור וקציעה (סי' תרע"ה) דכתב דאותם המדליקים בבית הכנסת נרות חנוכה בנרות שעוה וחוזרים ומדליקים בבית הכנסת בבוקר עם שיווי הנרות שכבו מאתמול "לא ישר בעיני כלל, כי א"כ במה יודע איפה שהוא נר חנוכה, מאחר שאין עכשיו שעת מצותו ... וליכא פרסומי ניסא" אכן כתב שם ד"אם היו מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת בשמן, נכון הדבר לנהוג כן במותר השמן לחזור ולהדליק בשחרית, והיה בזה גם משום פרסומי ניסא טפי, אע"פ שלא זכרוהו חז"ל מחמת שאינו חובה להוסיף בשיעור השמן כדי שישאר ממנו למחר, מ"מ קרוב לשכר מצוה הוא ורחוק מהפסד, כי לא יזיק זה ואין מקום לחשש הנ"ל כי זיכרון הן נרות חנוכה באופן זה לעצמן לפי שאין רגילין בכך כל השנה להדליק שם בשמן" עכ"ל. - ואח"כ כתב שם שתיקן בבית התפילה שידליקו בחנוכה בשמן יעוי"ש.

(ת) ובליקוטי מהרי"ח (ח"ג ע' תש"ז - סדר דיני ומנהג חנוכה) הביא בשם שו"ת בנין שלמה דטעם מנהג זה הוא לצאת דעת הרמב"ם (פ"ג מתמידין ומוספין ה"ב) דס"ל דבהטבת הנרות של שחרית בבית המקדש אם מצאו שכבו הנרות היה מדליקם.

(תא) ליקוטי מהרי"ח ח"ג ע' תש"ז.

(תב) ואע"פ שהרמב"ם (פ"ט מביאת המקדש ה"ז) פסק דהדלקת נרות כשירה בזרים, מ"מ השיג עליו הראב"ד שם דרך בדיעבד אם הדליק זר כשירות, אבל לכתחילה צריך שכהן ידליקם.

(תג) דצריך להדליק בברכה בבית הכנסת גם כשאין עשרה בשעת ההדלקה, ובביאור הלכה (ס"ז ד"ה וי"ש) הביא דכן משמע באבודרהם, כל בו, ומהרש"ל.

(תד) והוא מהנהגות ר' ברוך פרענקלי זיע"א (תרע"א סעי' ז') וטעמו, דבר"ב"ש מבואר דהא דאין יוצאים יד"ח בנרות ביהכנ"ס הוא משום דמצות חנוכה נר איש וביתו. ולפי"ז יש לכאורה לומר דאם אורח מדליק אי"צ לחזור ולהדליק באכסניא, דגופי' נפטר במה שהדליק בעצמו בביהכנ"ס, ובביתו מדליקין עליו. עכ"ד שם.

(תה) והנה בשו"ת זרע אמת משמע דברכת שעשה ניסים יברך שוב בביתו (אף כשאינו מוציא אחרים יד"ח) וכ"מ מהמשנ"ב (ס"ק מ"ה). ובספר הלכות חג בחג (ע' קי"ז) הביא לתמוה דלפי מש"כ הביאה"ל בסי' תרצ"ב א' ד"ה 'ושהחיינו' לצדד דאף ברכת 'שעשה ניסים' קאי אעיצומו של יום, והביא שם הביאה"ל שכתב ד"מי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לו לראות, י"א שמברך לעצמו 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו' בלילה הראשון, ו'שעשה ניסים' בכל הלילות והדברים נראים" עכ"ל, מבואר דאף ברכת 'שעשה ניסים' היא על עיצומו של יום, לפי"ז הכא במדליק בבית הכנסת שבירך שם הברכות, לא יוכל לשוב ולברך בביתו אף לא ברכת 'שעשה ניסים' [דכ"מ בלשון השאלות (פ' וישלח שאלותא כ"ו) דכ' "דמחייב [ד]בית ישראל לאודי ולשבוחי קמי שמאי בעידנא דמיתרחיש להו ניסא ... וכד מטי יומא דאיתרחיש להו ניסא לישראל כגון חנוכה ופורים מייחייב לברוכי ברוך אשר עשה ניסים לאבותינו בזמן הזה, בחנוכה על שראו ... ומאן דמדליק מייחייב לברוכי, ומאן דחזי מייחייב לברוכי" הרי דמבואר דברכת שעשה ניסים נתקנה להודות ולשבח בזמן שנעשה נס, ורק דהסמיכוהו על נר (או כשראוהו או כשמדליקו), ועל כן כשמברכים על נרות בית הכנסת אע"פ דהוי מחמת מנהג מ"מ כיון דעיקר חובתו הוא עצם הברכה להודות בחנוכה ורק שתקנו להסמיכה על נר, וכיון דתיקנו שגם על נר דבית הכנסת מסמיכים אותה א"כ שפיר קיים חובתו], וכ"פ בשו"ת 'התעוררות תשובה' (להג"ר שמעון סופר זצ"ל בן הכתב סופר זיע"א - ח"א סי' ק"ג) דפשיטא דהש"ך שבירך בהדלקת נרות ביהכנ"ס, אינו חוזר ומברך שעשה ניסים ושהחיינו בביתו אא"כ מוציא בני ביתו. עכ"ד. אכן יעוי' אגר"מ או"ח ח"א סי' ק"צ.

רצא. המדליק בביתו ואח"כ בא להדליק בבית הכנסת י"א דיברך שהחיינו בהדלקת בית הכנסת (תו) (שו"ת זרע אמת סי' צ"ו הובא במחזיק ברכה סי' תרע"א סק"ח ובשע"ת שם ס"ק י"א), וי"א דלא יברך שהחיינו (אם כבר כל הקהל שבבית הכנסת הדליקו ובירכו שהחיינו) (בן איש חי פ' וישב אות י"א, וכף החיים תרע"א - ע"ה, וכ"פ הגרי"ש אלישיב זצ"ל - 'פניני חנוכה' ע' קכ"ז (תז) ו'באר ישראל' ע' צ"ג).

לעילוי נשמת הגאון רבי אליעזר
ב"ר משה קליין זצ"ל תנצב"ה

לעילוי נשמת שמחה אליעזר
אלתר בן יעקב ז"ל תנצב"ה

לרפואת ירחמיאל ישראל
זאב בן אסתר בתושח"י

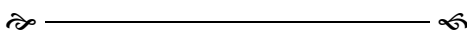
לרפואת חיים נפתלי צבי בן צביה בתושח"י

לעילוי נשמת רבי מאיר ב"ר
אריה שטוק זצ"ל תנצב"ה

להצלחה לזכות ובריאות רחל
בת עמליה תליט"א וב"ב בכל
מילי דמיטב ברו"ג

לע"נ הבחור מאיר יעקב בהג"ר אהרן ז"ל
תנצב"ה

לעילוי נשמת דוד בן ווליה תנצב"ה
לעילוי נשמת האשה הצדקנית אילנה ב"ר
אפרים ע"ה תנצב"ה

(תו) בשביל הציבור דומיא דמי שבירך ברכת התורה לעצמו ותיכף קראוהו לקרות בתורה דחזור ומברך כמ"ש בסי' קל"ט ס"ח.
(תז) ועיי"ש שהביא בשם הגרי"ש אלישיב, דמהא דהמשנ"ב בס"ק מ"ה העתיק רק החצי השני של הזרע אמת המובאים בשע"ת דהמדליק ומברך שהחיינו בבית הכנסת לא יחזור לברך בביתו, ואת החצי הראשון לא הביא, אלמא לא ס"ל כן.

הננו להחזיק טובה מרובה להאי גברא יקירא אשר אהבת התורה יוקדת בליבו, מחזיק בעץ החיים, אשר לקח על כתפיו ההוצאות המרובות של גליונות אלו

ה"ה הרב נפת לי פכטר שליט"א

יתן ד' ויזכו הוא וכל ב"ב להתברך בכל מילי דמיטב, ויראו רוב נחת ושובע שמחות, אורך ימים ושנים טובות בבריות גופא ונהורא מעלי', שמחת עולם על ראשם תמיד, על מי מנוחות ינהלם ד', אך טוב וחסד ישכון באהלם כל הימים והצלחת עולמים בטוב ובנעימים

לעילוי נשמת ראש משפחתנו

הר"ר אלחנן בן הגה"צ רבי יצחק דוד שינקר ז"ל

אהב תורה ותמך בלומדיה, גמל חסדים בגופו ובממונו, עסק בצרכי ציבור באמונה, שם שמים התאהב על ידו, האיר פנים לכל, מצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם נלב"ע נר ראשון של חנוכה כ"ה כסליו ה'תשע"ח תנצב"ה

ויהללוה בשערים מעשיה

לנשמת אשה כשרה ויראת אלקים
חכמת לב, תמימה וישרה,
אשת חיל עטרת בעלה
מעוטרת במידות נאצלות והנהגות
מתוקנות
מופת לרבים במעשיה הטובים
והישרים
דיוקן אבותיה וזקניה גאונים וצדיקים
טבוע בה
מרת לאה רעכיל טיריהויז ע"ה
באה בימים מלאים זכה ונקיה
נלב"ע ביום ט"ז חשוון ה'תש"פ
וזכרה הטוב לא ימוש מזרעה

לעילוי נשמת אמה של מלכות, אשה משכלת וגדולה,
עבדה את אלקיה בכל לבה ונפשה, נהגה בעצמה כל מילי
דדקדוק וחסידות מופלאה בעבודת תפילה, מיוחדת
בטובת עינה ואצילות נפשה, נצרה לשונה מכל דבר
חטא, הנדיגה אורחותיה בהצנע לכת, נפש זכה וטהורה
הרבנית הצדקנית מרת ח'יה פייגא ציפורה
שפירא ע"ה

אשת חבר למרן הגאון החסיד רבינו משה שמואל
זללה"ה
אשת חיל עטרת בעלה, מסרה נפשה וכל אשר לה
לתורה, ובה בטח לב בעלה, ותורתו היתה משוש חייה
ומשיבת נפשה
נלב"ע ביום מר כ"ב טבת התש"פ ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת
רבי אפרים ב"ר
טובים ז"ל
תנצב"ה

לע"נ א"מ הרב ר' אברהם
פסח בן הרב ר' נחמן גד
פלדמן ז"ל נלב"ע כ"א כסליו
ה'תשס"ד תנצב"ה

מהדורה זו נתרמה לזיכוי הרבים

התנצלות ובקשת מחילה

לצערנו לא נתקבלו כל ההודעות הקוליות על גליונות ר"ה ויוהכ"פ
ניתן להתקשר לטל: 0533174851 אין להשאיר הודעות לתא קולי (לא פעיל)